

להתחיל מאפס

כלכלה חדשה אחרי הקורונה

להתחיל מאפס | ברק פז-טל

ברק פז-טל
מחבר הספר
100 ימי חופשה בשנה

ואז הגיעה הקורונה... ושינתה לכולנו בבת אחת התפיסה שעתידנו מובטח. עצמאים נילו שהממשלה לא תציל אותם ושאלן להם דמי אבטלה או פנסיה. מערכות הוחה ובראות קורסות בכל רחבי העולם, ומאות מיליוני אנשים שאיבדו את עבודתם והכל בזכות וירוס קטן שהוכיח שהטבע חזק מן האדם ופוחת לכולנו צהר בחירה בין עולם מזעזע וכואב, או עולם ירוק, צודק ושוויוני יותר.

הכלכלן והזים החברתי **ברק פז-טל**, מחבר הספר 100 ימי חופשה בשנה, טוען שכל הכלכלה המודרנית מונעת ממחסור בעוד שבכל ענף מחקלאות דרך תעשייה ועד שירותים ומסחר ניתן ליצור שפע ולפזר אותו באופן נעים ומסודר לכל אוכלוסיית כדור הארץ. זה דורש חשיבה מחוץ לקופסא, שינוי ערכי עמוק באידאולוגיה של האנושות והבנה עמוקה של הכלכלה ושל האינטרסים שמייעים אותה.

הקורא בספר יגלה עקרונות שאם יפעל לפיהם בהתמדה יצליח לשפר את כלכלת הבית האישית שלו (המיקרו) וגם יקבל כלים ברורים איך להנהיג שינוי בתוך המשפחה, הקהילה, העיר או המדינה שבה הוא גר כדי להפחית מחירים, לפזר את השפע, לחזור לעבודת האדמה ופשטות שיאפשרו לכולנו לשגשג יחד

ספרי נלב
www.nivbook.co.il

1 272000068 1
1272-698

ראשון

להתחיל מאפס: ישראל

2025 – זורעים את העתיד

[מבוא: נקודת מפנה – מהמשבר להזדמנות](#)
[חלק א': הבעיה – מחנק, צפיפות, יוקר ופערים](#)
[פרק 1: קנינו דירה ביוקר – ונשארנו עם פקק תנועה](#)
[יוקר המחיה: חונק את הכלכלה והחברה](#)
[הנחת היסוד של הכלכלה העולמית: תחושת מחסור מדומה?](#)
[משבר הדיור: הקרקע היקרה שגומרת אותנו](#)
[ישראל בדרך הבטוחה להפוך למדינה הצפופה בעולם: תחזיות ומשמעויות](#)
[אי-שוויון: הסדק ההולך ומתרחב בחברה הישראלית](#)
[פרק 2: מדינת ישראל: הממשלה, הכנסת והאזרחים - מחוברים ומנוכרים](#)
[הממשלה והכנסת: מריבון העם לריבון על העם](#)
[הבירוקרטיה המשפילה: האזרח מול חומות הבטון](#)
[הכשל בשירות הציבורי – דוגמאות מהשטח](#)
[השלכות הניתוק: אדישות, ציניות והיעדר אמון](#)
[חלק ב': קדימה – פתרונות נועזים ואופטימיות](#)
[פרק 3: מהפכת הפריפריה והנגב – בונים את ישראל מחדש](#)
[המפתח לשפע: ריכוזיות במדינה קטנה – פיזור בנגב ובגליל](#)
[דיור בהישג יד: מחירי דיור נמוכים מאוד \(מחיר קרקע אפס\)](#)
[תעסוקה מגוונת ואיכותית בפריפריה: מפעלים, היי-טק, תיירות ומחקר](#)
[תשתיות על מהירות: מחברים את ישראל ב-45 דקות](#)
[חיי קהילה ואיכות חיים: בונים חברה משגשגת](#)

פרק 4: ישראל ירוקה ובריאה – מהפכת הטבע והתחבורה
תיחום 60% מהמדינה כשמורות טבע ותכנון לטווחים ארוכים
הטבע כחלק ממרקם החיים העירוני: עצים ומרחבים ירוקים
מחזירים את הכביש לאזרחים והמלך החדש של הכביש חוזר להיות הולך
הרגל
היררכיית התנועה החדשה: בטיחות ונגישות מעל הכל
סדר העדיפויות החדש, כפי שהוא מיוצג בתמרור הבא לנכנסים לערים, הוא:
יצירה של רשת של שבילים ירוקים בכל רחבי הארץ
אתגר הזדקנות האוכלוסייה: מרחב בטוח לכל הגילאים
צפיפות רכבים וזיהום אוויר בלתי נסבל: הצורך במהפכה תחבורתית
מעבר חד לתחבורה ציבורית מעולה בחינם על חשבון רכב פרטי
מעבר חד לתחבורת דו-גלגלית רצוי טבעית ולא ממונעת
מעבר לתחבורה חשמלית ואנרגיה ירוקה ויצירת יתירות אנרגטית ירוקה
ובמערכת המים
מים לחיים: התפלה, שיקום נהרות ונגב ירוק
היערכות לשריפות והמסר משמיים: קריאה לשינוי סדר עדיפויות
שידרוג יכולות המיחזור: מפסולת לחומר גלם ושפע סביבתי
פרק 5: מהפכת הממשל והחברה – בירוקרטיה נמוגה
5.1 ממשל מתייעל: מודל "תקציב אפס" ולקחי הסלולר
ממשל יעיל ומתייעל: ביטול בירוקרטיה, שיפור שירות והגברת פריון
מודל ההשראה: תקציב אפס – משינוי בג'ורג'יה לחיסכון לאומי
הזדמנות אדירה לחיסכון ושיפור שירות: לקחי מהפכת הסלולר
מודלים של יעילות ותעדוף: מה ללמוד מקוסטה ריקה ואיחוד האמירויות?
תמיד לגזום: גמישות המגזר הציבורי כמאץ צמיחה
5.2 חסמי הבירוקרטיה: יוקר המחיה, הנדל"ן ופתרונות דיגיטליים
הכישלון הבירוקרטי: בין טקסס לישראל
השקעה בסיבים אופטיים ואינטרנט: הקטנת הנסועה ועידוד עבודה
היברידית
5.4 צמצום אי-שוויון: בניית חברה צודקת וחזקה
מודל הכנסה בסיסית: מענה לאבטלה עתידית ורשת ביטחון לשפע
1. פינלנד (2017-2018):
2. מניטובה, קנדה ("1974-1979" - "Mincome"):
3. ניסויים באזורים מתפתחים (לדוגמה, כפרים בהודו, קניה, אוגנדה):
4. ניסויים נוספים והמגמות:
מודל הכנסה בסיסית לעסקים ויזמים: רשת ביטחון ל"אומת הסטארט-אפ"
5.5 מהפכה בשיטת הבחירות: החזרת הכוח לאזרח
דמוקרטיה דיגיטלית: בינה מלאכותית וחוכמת ההמונים לחקיקה וחוקה
פרק 6: חוכמת הפרפרים - בונים קהילה וחברה חדשה
6.1 ממגדל בבל לחוכמת הפרפרים:

- [6.1.2 אם תבנו את זה הם יבואו](#)
- [6.2 רוח נעורים רעננה – והלב שממשיך להיפתח](#)
- [6.3 גינה קטנה - גינה גדולה - שלום קטן - שלום גדול](#)
- [6.4 רואים רחוק - רואים שקוף](#)
- [6.5 מהפכת האוכל הבריא ו"אזורים כחולים": מפתח לבריאות וצמצום עלויות](#)
- [6.4 בנק הזרעים הקהילתי: כשזרע קטן מנביט שפע ומוריד יוקר מחיה לאפס](#)
- [6.6 קופסה קטנה. משמעות גדולה](#)
- [6.7 חיזוק הערבות ההדדית וצמצום פערים: קהילה פורחת](#)
- [תגמול על שירות: קרקע חנם וזכות בחירה לכל משרת](#)
- [יישום "דרך האמצע": עקרון ה"טפטפת" בנתינה חברתית](#)
- [קהילות משתפות וידידותיות: הקיבוץ העירוני החדש – איזון בין יחד לפרטיות](#)
- [6.8 זכות יסוד: 100 ימי חופשה ותגמול על שירות למדינה](#)
- [פרק 7: חזון אזורי – "המזרח התיכון החדש" מתגשם](#)
- [כלכלה אזורית משולבת: מנוע לשגשוג ושלום](#)
- [מעבר לגבולות: הצורך בפיזור אוכלוסייה גלובלי](#)
- [ביטחון ושלום בר-קיימא: מתוך אינטרסים משותפים](#)
- [השראה לחוסן מסוג אחר: לקחי קוסטה ריקה ללא צבא](#)
- [פרק 8: חוכמת ההמונים כבינה חיה – איך תובנות מהשטח יכולות לנתב את הבינה לטובת הכלל](#)
- [חוכמת ההמונים כבינה חיה](#)
- [מהפכת הבינה שהוחמצה](#)
- [בינה שמקשיבה באמת](#)
- [לא רק טכנולוגיה – דמוקרטיה תודעתית](#)
- [למה דווקא עכשיו?](#)
- [הבינה כשירות ציבורי](#)
- [עדכון היהדות: מחיבור פנימי לשיח גלובלי בגובה העיניים](#)
- [סיכום: להתחיל מאפס – תוכנית פעולה לעתיד טוב יותר](#)
- [פרק תודות](#)
- [הכרת תודה רוחנית וטבעית](#)
- [תמיכת המשפחה](#)
- [חברים, מטפלים ושכנים](#)
- [כלי עזר והוצאה לאור](#)
- [שותפים לדרך ואנשי השראה](#)
- [קהילות ותורמים נוספים](#)
- [נספח 1 - מוזיאון מדינת החלומות: ישראל 2.0 – זורעים את העתיד בחוויה](#)

מבוא: נקודת מפנה – מהמשבר להזדמנות

כתבתי את הספר הזה מתוך כאב, אבל גם מתוך תקווה.

בשנים האחרונות עברתי רכבת הרים אישית. הקמתי עסקים, סגרתי עסקים, השקעתי מעבר לים בנדל"ן, התמודדתי עם חוסר יציבות, פחד, כעס, עייפות. לפעמים הרגשתי שאני נשבר, לפעמים הייתי חייב לעצור הכול – ואז לגלות בתוכי שקט, הקשבה, חמלה. אני עובר שינוי עמוק: ממיקוד במחסור, לשאיפה לשפע. משיפוט, לאחריות. מתלונות – ליוזמה.

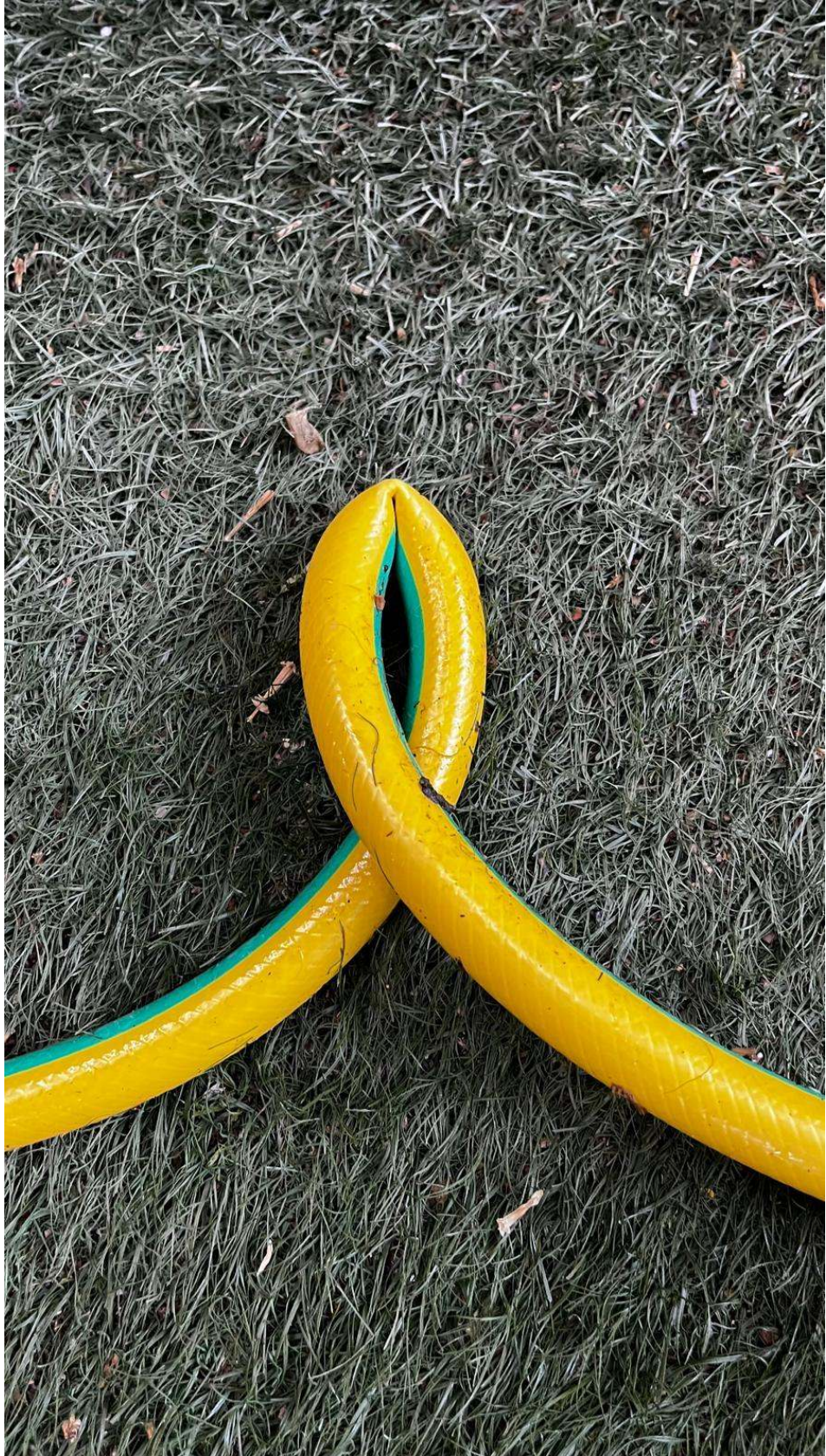
במקביל, ראיתי גם את המדינה משתנה. יוקר המחיה עובר כל גבול, העיר מתכווצת, הכבישים נסתמים, החברה מתפצלת. אנחנו צועדים בעיניים פקוחות אל עבר צפיפות בלתי נסבלת, עוני, קריסת מערכות. אבל זה לא חייב להיות כך.

הספר הזה נולד מתוך הבנה אחת פשוטה: אם לא נעשה שינוי עמוק, יגיע אסון שקט – ואז כאוס רועש.

אבל יש תקווה. כי לישראל יש עוד עתיד – אם רק נעז לדמיין אותו אחרת. אם נתחיל מאפס. לא במובן של הרס – אלא במובן של זריעה מחדש. של עיצוב מודע. של חזרה למהות.

ישראל 2025. אנו ניצבים בפני צומת דרכים היסטורי. מחד, אנו גאים במדינה צעירה ופורצת דרך, שהקימה אימפריה טכנולוגית, והוכיחה יכולות התמודדות יוצאות דופן מול אתגרים ביטחוניים מורכבים. מאידך, הסדקים העמוקים שהולכים ונפערים תחת לפני השטח, מאיימים למוטט את היסודות עליהם בנינו את ביתנו הלאומי. אנו חווים משבר רב-ממדי, חריף וקיומי, שאירועי 7 באוקטובר 2023 רק הדגישו את עומקו הכואב.

המשבר הזה בא לידי ביטוי ביומיום של כל אזרח ישראלי. יוקר המחיה בלתי נתפס חונק את חשבונות הבנק, הופך את חלום הדירה לבלתי מושג עבור דור שלם, ומונע ממשפחות רבות לסגור את החודש בכבוד. ישראל הפכה לאחת המדינות היקרות בעולם, עם פערים הולכים וגדלים מול מדינות ה-OECD. דו"חות בינלאומיים חוזרים ומצביעים על כך שמחירי המזון, התחבורה, החינוך והדיור שוברים שיאים, בעוד המשכורות פשוט לא מדביקות את הקצב. משפחות ממוצעות, גם כאלו בעלות שתי משכורות גבוהות, מתקשות לסגור את החודש; צעירים מתייאשים מיכולתם לבנות עתיד יציב; זוגות רבים נאלצים לוותר על חלום הדירה, או לדחות הקמת משפחה. מצב זה, לצד אתגרי ביטחון מתמשכים, הפך את "אומת הסטארט-אפ" שלנו ל"אומת הסטרס-אפ", כאשר נתונים מדאיגים על עלייה בשימוש בכדורי הרגעה וכדורים נגד דיכאון מעידים על מחיר נפשי כבד שמשלם הציבור. המתח והעומס המתמשכים יוצרים תחושה של חוסר אונים ושחיקה, המדגישים את הדחיפות במציאת פתרונות מקיפים ששיבו את השקט הנפשי ואת האיזון, גם באמצעות חיבור מחודש למרחבים ירוקים וטבע. מעבר לכיס, גם המרחב הפיזי שלנו קורס תחת העומס. ישראל היא כבר כיום מהמדינות הצפופות בעולם, ואנו בדרך הבטוחה להיות הצפופים ביותר. משמעות הדבר היא פקקים בלתי נגמרים המבזבזים שעות יקרות, זיהום אוויר חמור הפוגע בבריאותנו, מחסור אקוטי בשטחים ירוקים ובמרחבים פתוחים, ועומס מחניק על תשתיות ציבוריות – מבתי חולים וכיתות לימוד, ועד מערכות מים וביוב. הצפיפות הזו פוגעת בנפש, יוצרת מתח, חרדה ותסכול, ואף עלולה להגביר אלימות. האמון במערכות הציבוריות מתערער, והתקווה לעתיד טוב יותר נסדקת.

התמונה הזו שצילמתי בגינה שלי היא הסמל של החטופים, אבל הרבה פעמים גם המדינה שלנו נחטפה. האם זה קורה בכוונת מכוון, קונפליקט באינטרסים או בגלל בורות או קיבעון להרגלים. סביר להניח ששילוב של כל מה שכתבתי. איך פותרים את זה? פשוט למצוא חסימות קריטיות בצינור ובזרימת השפע ושחרור שיטתי של החסימות. אנחנו עם ששרד את השואה והקים פה מדינה. בכוחנו להתמודד עם כל האתגרים. צריך אומץ, חלוציות ולהחזיר עטרה ליושנה.

דווקא בנקודה קריטית זו, בה נדמה שאנו עומדים בפני שוקת שבורה, טמונה הזדמנות אדירה וחסרת תקדים: להתחיל מאפס. לא מדובר בתיקונים קוסמטיים או בפלסטרים זמניים, אלא בחשיבה מחודשת, נועזת ומהפכנית על כל מהות קיומנו כאן. עלינו להבין שרבים מה"מחסורים" שלנו – בקרקע, באנרגיה, ובתקווה – הם אשליה. שפע עצום חבוי סביבנו, באדמה הפתוחה, באנרגיית השמש האינסופית, ברוח היזמות ובנפש האדם הישראלי. עלינו רק לדעת לזהות אותו ולרתום אותו לטובתנו. החזון שלנו, המושתת על רוחם של גדולי האומה שעיצבו את דרכה מכל קצוותיה – מהרצל שחלם על מדינה, דרך בן גוריון שיישב את הנגב, מנחם בגין שחתר לשלום ולצדק חברתי, ועד פרס שהגה את "המזרח התיכון החדש" – הוא פשוט ובהיר, וקורא לחיבור אמיתי בין כל חלקי הפסיפס הישראלי:

- **לכבוש את המדבר – ולא רק:** להפוך את הנגב, הגולן ובקעת הירדן למרכזי חיים משגשגים ואיכותיים, עם דיור בר השגה כמעט בחינם (על ידי הורדת מחיר הקרקע לאפס), ותשתיות על ברמה עולמית שיחברו אותם למרכז הארץ בתוך דקות.
- **מהפכת תחבורה ירוקה:** לעבור מתחבורה פרטית מזהמת לתחבורה ציבורית בחינם ויעילה, לרבות רכבות מהירות מתקדמות ומטרו. במקביל, נעודד תחבורה דו-גלגלית ונהפוך את

ישראל למעצמת אנרגיה סולארית, עם רכבים חשמליים שיטענו מאנרגיה נקייה, עם עדיפות לנהיגה שיתופית ונהיגה אוטונומית, הכל כדי להפחית גודש.

- **ישראל ירוקה ובריאה:** להפוך 60% משטח המדינה לשמורות טבע, לנטוע מיליוני עצים, וליצור רשת ענפה של שבילים ירוקים בכל רחבי הארץ – כדי להחזיר את הטבע לחיינו ולהבטיח איכות חיים ובריאות לדורות הבאים.
- **ממשל יעיל וחברה מאוחדת:** לבטל את הבירוקרטיה המשתקת, לשקם באופן יסודי את מערכות החינוך, הבריאות והמשפט, לחזק את ערך הערבות ההדדית בין כל חלקי החברה, ולהחזיר את הכוח לאזרחים באמצעות מהפכה בשיטת הבחירות.
- **שלום אזורי דרך שפע:** לשתף פעולה באופן אסטרטגי עם שכנותינו במזרח התיכון בתחומי מפתח כמו מים, חקלאות מדברית ואנרגיה ירוקה, וליצור שלום בר קיימא המושתת על אינטרסים משותפים, שבהם ישראל תהיה מגדלור של חדשנות ושפע באזור כולו.

זו אינה פנטזיה או חלום אוטופי. זוהי תוכנית פעולה אסטרטגית, מציאותית ובר-ביצוע, שנועדה לטווח ארוך (עד 2100!), אך את תוצאותיה הראשונות נראה כבר בעשור הקרוב. זוהי תוכנית שאת רעיונותיה אני מפתח וכותב במשך תשע שנים, והיא דורשת מאיתנו אומץ, ראייה ארוכת טווח, ונכונות לשנות דפוסי חשיבה ופעולה ששירתו אותנו בעבר, אך אינם רלוונטיים עוד. הספר הזה קורא לכולנו: לחשוב אחרת, לפעול יחד, ולהבין שהעתיד אינו נתון – הוא נתון בידינו. בואו נתחיל מאפס. אבל שניה לפני שאנחנו צוללים לעובי הקורה חשבנו להקל על מי שזמנו עמוס, וכל מי שהטיקטוק ממלא את עולמו ואין לו סבלנות לקרוא הרבה עמודים ויצרנו תמצית מנהלים שהיא זיקוק של רעיונות

הספר למספר עמודים ומיד אחרי פרקי הבעיות בהרחבה ופרקי הפתרונות, אז קדימה נצלול לתמצית המנהלים.

תמצית מנהלים: ישראל 2025 – להתחיל מאפס, זורעים את העתיד

ישראל עומדת בצומת היסטורית 77 שנים לאחר קום המדינה.

שנת 2025. מצד אחד – ישראל היא מעצמה טכנולוגית, עם הישגים ביטחוניים, חדשנות פורצת דרך וקהילה יזמית נדירה בעולם.

מצד שני – אנחנו בעיצומו של משבר קיומי: יוקר מחיה שובר שיאים, צפיפות פיזית ורגשית בלתי נסבלת, משבר דיור שמנתק דורות מהעתיד, תשתיות קורסות, ובירוקרטיה שמשתקת חדשנות. התחושה הרווחת: הלב נחנק, והאמון נשחק.

אירועי אוקטובר 2023 חשפו את עומקו של השבר הלאומי. אבל הסימנים היו שם קודם: עייפות, ניכור, חרדה, אלימות, דיכאון – ותודעה לאומית שאיבדה את הקשר לחזון.

מתחילים מאפס, לא כהריסת הישן – אלא כזריעה של חדש

הספר הזה אינו רק מסמך מדיניות. הוא קריאה עמוקה לעצור, להתבונן, ולבחור אחרת. להתחיל לא מתוך הרס – אלא מתוך בחירה מודעת, בוגרת, בשפע חדש.

להבין שמה שנראה כמחסור – באנרגיה, בקרקע, בכלכלה – הוא תודעתי. זהו מחסור מדומה שמוזן על ידי ריכוזיות, בירוקרטיה, פחד וקנאה. מולו – עומדים שפע חבוי, אדמה לא מיושבת, רוח יזמית, ועם מוכשר שרוצה לחיות טוב.

זה אפשרי – אם נבנה תכנית אמיצה, פרגמטית, הדרגתית

הספר מציג תכנית פעולה מקיפה לישראל – חזון מעשי לעשור הקרוב ועד 2100. תכנית זו נולדה מתוך ניסיון אישי וציבורי, ומציעה שורת צעדים בכל התחומים: כלכלה, דיור, תחבורה, סביבה, ממשל, בריאות, חברה וחזון אזורי.

עיקרי הבעיות

1. יוקר מחיה ודיור חונק

- ישראל היא מהמדינות היקרות בעולם. מזון, דיור,

תחבורה וחינוך – כולם חורגים מהכנסה ממוצעת.

- משפחות עם שתי משכורות מתקשות לסיים את החודש.

מחירי דירות דורשים פי 2–3 יותר שנות עבודה מאשר במדינות המפותחות.

- משבר הדיור לא נובע ממחסור בקרקע – אלא מבעלות ממשלתית על 93% מהקרקע, שמתפקדת כמונופול ומנפחת מחירים באופן מלאכותי.

2. צפיפות פיזית, נפשית, תחבורתית

- ישראל הפכה לאחת המדינות הצפופות בעולם – והתוצאה: פקקים תמידיים, אוויר מזוהם, תשתיות חולות, מחסור בשטחים ירוקים, ותחושת מחנק כוללת.
- עומס רגשי הופך לחרדה, דיכאון ואובדן של שמחת החיים.

3. משבר אמון עמוק בין המדינה לאזרח

- הבירוקרטיה משתקת, השירותים מתסכלים, והתחושה: “לאף אחד לא באמת אכפת”.
- הדמוקרטיה שברירית. הציבור מרגיש שהמוסדות פועלים נגדו, לא עבורו.
- פערים חברתיים הולכים ומעמיקים, תחושת אי-שוויון וייאוש גוברת, במיוחד בקרב צעירים.

עיקרי הפתרונות

1. מהפכת דיור – שבירת מונופול הקרקע

- העברת קרקעות בפריפריה במחיר סמלי – מודל “קרקע באפס מחיר” לפיתוח דיור זול ואיכותי.

- לקיחת השראה ממהפכת הסלולר: שבירת מונופולים, פתיחת שוק, רגולציה חכמה.

- “יצוב שוק הנדל”ן באמצעות פיזור אוכלוסין, תכנון חכם, ותעדוף פתרונות בני קיימא.

2. תחבורה ציבורית בחינם – בתוך 5 שנים

- השקעה מאסיבית בתחבורה ציבורית זמינה, חינמית ואיכותית, עם מעבר הדרגתי מרכב פרטי.

- הקמת רשת רכבות מהירות שתחבר את ערי ישראל תוך 45 דקות.

- תמרוץ תחבורה דו-גלגלית (אופניים, קטנועים חשמליים) ויצירת רשת שבילי הליכה וירוקים בכל הארץ.

3. תכנית לאומית לישראל ירוקה ובריאה

- הפיכת 60% משטח המדינה לשמורות טבע ומרחבים פתוחים.

- נטיעת מיליארדי עצים, יצירת רשת שבילים ירוקה ארצית, החזרת הטבע למרקם העירוני.

- שיקום הנחלים, העצמת התפלת מים, פתיחת סכרים ויצירת מסדרונות אקולוגיים.

4. מהפכה בממשל ובשירות הציבורי

- מעבר ל"ממשל אפס תקציב" – לפי המודל הגיאורגי: תקציב מונחה תוצאה, ביטול רגולציה מיותרת, דיגיטציה מלאה של שירותי המדינה.

- הפיכת כל השירותים הציבוריים לידידותיים, יעילים ונגישים – תוך הפחתת נטל המס עקב רווחה מבוצרת.

- שינוי שיטת הבחירות: מעבר לייצוג אזורי, הגבלת קדנציות, והטמעת חוכמת ההמונים וכלי AI בהחלטות לאומיות.

5. חיזוק החוסן החברתי

- שירות לאומי אוניברסלי ומשמעותי לכלל האוכלוסייה.

- השקעה ממוקדת בפריפריה, במערכת החינוך ובבריאות הנפש.

- צמצום אי-שוויון באמצעות מיסוי הוגן, רגולציה חכמה על שוק ההשכרה, ותמיכה יזומה בקהילות מקומיות.

6. חזון אזורי – "המזרח התיכון החדש"

- שת"פ אסטרטגי עם מדינות האזור בתחומי מים, אנרגיה ירוקה, חקלאות וחדשנות.

- הקמת רשתות תיירות, תחבורה ויזמות משותפות שיחזקו את הביטחון והשלום.

- פיזור אוכלוסין ישראלי גלובלי (במדינות כמו יוון, פורטוגל, יפן) כחלק מתכנית איזון אזורי ארוכת טווח.

התכנית המוצעת אינה פנטזיה. היא ריאלית, הדרגתית, וברת ביצוע. תוצאות ראשוניות ניתן לראות בתוך עשור – אם ימצא האומץ לעצור, לחשוב מחדש, ולהתחיל מאפס.

הגיע הזמן לשוב אל העקרונות הבסיסיים שהקימו את המדינה – ולבנות מדינה חדשה מתוך תודעת שפע, אחריות הדדית, ושותפות אזרחית. העתיד תלוי בהחלטות שנקבל עכשיו.

בואו נזרע את העתיד – היום.

ועכשיו אחרי שסיימנו את תמצית המנהלים. הנה פרקי הבעיות והפתרונות בהרחבה:

חלק א': הבעיה – מחנק, צפיפות, יוקר ופערים

פרק 1: קנינו דירה ביוקר – ונשארנו עם פקק תנועה

הכותרת של פרק זה היא יותר מסתם משפט שנון; היא **תמונת מצב אבסורדית ויומיומית** עבור מיליוני ישראלים. אנחנו עובדים קשה, חוסכים כל שקל, רוכשים נכס שלעיתים קרובות הוא ההשקעה הגדולה בחיינו – רק כדי לגלות שאנחנו מבליים חלק ניכר מהזמן היקר שלנו בפקקים אינסופיים, נושמים אוויר מזוהם ומאבדים שעות יקרות עם המשפחה והחברים. התמונה הזו, שבה ההישג הכלכלי הגדול ביותר מוביל דווקא לשחיקה באורח החיים, ממחישה את הבעיה העמוקה שבה ישראל נמצאת.

יוקר המחיה: חונק את הכלכלה והחברה

יוקר המחיה בישראל הוא לא רק בעיה כלכלית, אלא משבר חברתי ואף לאומי המאיים על יציבותה של המדינה ועל עתיד דורותיה הבאים. הנתונים מדברים בעד עצמם: אנחנו חיים במדינה מהיקרות בעולם, עם פערים הולכים וגדלים מול המדינות המפותחות. דו"חות בינלאומיים חוזרים ומצביעים על כך שמחירי המזון, התחבורה, החינוך והדיור שוברים שיאים, בעוד המשכורות פשוט לא מדביקות את הקצב. משפחות ממוצעות, גם כאלו בעלות שתי משכורות גבוהות, מתקשות לסגור את החודש; צעירים מתייאשים מיכולתם לבנות עתיד יציב; זוגות רבים נאלצים לוותר על חלום הדירה, או לדחות הקמת משפחה. מצב זה, לצד אתגרי ביטחון מתמשכים, הפך את "אומת הסטארט-אפ" שלנו ל"אומת הסטרס-אפ", כאשר נתונים מדאיגים על עלייה בשימוש בכדורי הרגעה וכדורים נגד דיכאון מעידים על מחיר נפשי כבד שמשלם הציבור. המתח והעומס המתמשכים יוצרים תחושה של חוסר אונים ושחיקה, המדגישים את הדחיפות במציאת פתרונות מקיפים ששייבו את השקט הנפשי ואת האיזון, גם באמצעות חיבור מחודש למרחבים ירוקים וטבע.

הנחת היסוד של הכלכלה העולמית: תחושת מחסור מדומה?

בשנת 1990 למדתי באוניברסיטת ת"א תואר ראשון בכלכלה. הייתי אז רק בן 18, צעיר ותמים. בשיעור הראשון במבוא לכלכלה כתבה המורה אפרת כץ על הלוח שהנחת היסוד של הכלכלה היא – "לעולם יהיה בעולם מחסור". קיבלתי אז את הנחת היסוד הזו בלי לערער עליה. 35 שנים חלפו מאז והיום אני מתקרב לגיל 53. בשנים האחרונות למדתי יותר לעומק מי הוא המקור להנחת היסוד הזו: מדובר בפילוסוף בריטי שנולד במאה ה-18, שנקרא מלתוס.

אני מסתכל על עצמי לאורך השנים, ומבחין שלמרות שרכושי גדל באופן משמעותי, רמת האושר שלי לא גדלה וגם תחושת המחסור שלי לא יודעת שובע ועדיין רחוקה מחשיבת שפע. כילד גדלתי במשפחה שבה החיסכון הודגש כמשהו מאוד חשוב, אז למדתי לחסוך. עם השנים זה הפך לחלק מן האופי שלי. בישראל של 2024 קשה לחסוך. יוקר המחיה גבוה מאוד יחסית לעולם, ולמרות שיש לי בתים שמושכרים לדיירים בעיקר בארה"ב, מצאתי את עצמי חוסך מעט לעומת הציפיות שלי. העסק שלי מטבעו יחסית יציב אבל יש בו גם תקופות שבהן יש המון הוצאות תחזוקה בלתי צפויות ואלו גורמות לערעור היציבות ותחושת הביטחון. המשפט "מרבה נכסים מרבה דאגה" לצערי מתממש גם אצלי, למרות שכתבתי את הספר "100 ימי חופשה בשנה", יש לי עוד דרך רבה כדי להשיל מעצמי את התחושה של המחסור. ההשפעה של זה על השינה והבריאות שלי גדולה, ולכן לפני כמה חודשים עשיתי תרגיל מחשבתי של שינוי בזווית הראייה – שאלתי את עצמי מה יקרה אם ארשה לעצמי להיות בחיסכון שלילי לראשונה בחיי, ואם אסכים להוציא במהלך השנים הקרובות 5,000 ש"ח לחודש יותר מההכנסות שלי ולייחד את הכסף להשקעה בטוילים ועוד כל מיני דברים שיעשו לי, למשפחתי ולסביבה שלי טוב. שאלתי את עצמי כמה שנים אוכל לחיות כך? התשובה שהגיעה מחישובי הפתיעה אותי – התשובה היתה 400 שנים!

מאז חלק ניכר מן החרדות והדאגות שהיו מנת חלקי התפוגגו והפכו לתחושת שפע. זו לא תחושה יציבה, אבל כל פעם שזו מתערערת אני בהדרגה מסיט את התודעה ומצליח לחוש את השפע. מזה נולדה המחשבה שלי שתחושת המחסור שלי היתה בעצם מדומה ושיש לי שפע חבוי שלא הבחנתי בו, וייתכן שזה בדיוק מה שקורה בכל הכלכלה העולמית. רבים מאיתנו מרגישים מחסור מדומה וחושבים שמה שיש

להם לא יספיק כי הם רואים שהמחירים כל הזמן עולים ולכן שומרים רזרבות.

מה יקרה אם נלמד כולנו לחלוק חלק מן הרזרבות ולפתח מנגנונים שיגרמו לירידת מחירים במקום להעלות כל הזמן מחירים ולשמור בצד עוד חסכוניות, לשבור את המעגל האכזר הזה שקורה כבר עשרות שנים ומונע בעיקר על ידי הענף שממנו אני מתפרנס – נדל"ן.

חשבו על כך: העלויות הכי גבוהות של עסקים הן עלויות העובדים ועלויות המשרדים או המפעלים, ואלו מושפעים מעלות הנדל"ן. השאלה האם חסר שטח בישראל? בדקתי ומצאתי שבישראל רוב השטח פנוי. **94% פנוי ורק 6% תפוס**, וזה כולל את הבתים, המשרדים, השטחים החקלאיים, הכבישים ומסילות הברזל, וכל זאת במדינה שבדרך להפוך למדינה הצפופה ביותר בעולם. למה נוצר המצב הזה? מדוע אנחנו לא משתמשים ביותר שטח? האם יש גורמים בשרשרת הערך של עולם הנדל"ן שמכווצים בכוונה תחילה את הצינור כדי לגרום למחסור מדומה בקרקע וכך לעליית מחירים או שזה רק נובע מניהול משאבים שגוי וקיבעון? האמת, אני לא יודע. אני רק שואל את עצמי, האם כל זה נובע רק מתחושת מחסור מדומה? על כך עוד נרחיב בחלק של הפתרונות.

למחסור בכסף או משאבים חשוב להוסיף גם מרכיב אחר שלתחושת רובנו יש ממנו מחסור. המרכיב הזה הוא פסיכולוגי וקשור לשליטה או תחושת חשיבות. המרכיב הזה הוא האגו. בגלל רגש הקנאה שהוא מאוד אנושי, פעמים רבות שגשוג של אדם אחד יבוא על חשבון השגשוג של אנשים אחרים. בגלל זה הרבה פעמים חברה אחת תגביל בכוונה תחילה את היכולת של חברה אחרת להתחרות בה ותיצור מחסור מדומה במקום שפע. יש פחד גדול של אנשים משפע, כי השפע עלול ליצור מצב שבו אנשים שהיום בעיני עצמם נחשבים מיוחדים או חשובים כבר לא יהיו חשובים יותר. כמובן שזו אשליה ושגשוג של כולנו רק יועיל לכולנו. שגשוג

של אדם או חברה על חשבון אחרים רק יוצר תחושה של פראנויה שהשגשוג ייעלם או שמישהו אחר ישגשג יותר מאיתנו. זוהי תחרות לא בריאה. תחרות בריאה היא תחרות שמאפשרת לכולם לשגשג. את זה אנחנו רואים בקלות מהנהגת המדינה, שבה ראש הממשלה מעדיף בתפקידים בכירים אנשים שלא יאיימו עליו ועל השליטה המוחלטת שלו, ועד ועדי עובדים שבהם ראש הוועד יעדיף את אנשי שלומו בוועד ועד ארגונים מסחריים שגם בהם מנהלים מעדיפים לקדם אנשים שלא יאיימו על הנהגתם את הארגון הרבה פעמים על חשבון שגשוג הארגון כולו. בחיים נתקלתי בתופעה הזו לצערי הרבה מאוד פעמים וזו התנהגות מאוד אנושית שלצערי נמצאת גם אצלי. שחרור שלה ופרגון למתחרים מאפשרת גם לי לשגשג יותר וודאי לשתף פעולה באופן טוב יותר עם מי שאני תופס כמתחרים שלי או כאלו שאני מקנא בהם.

יתרה מכך, תחושת מחסור מדומה זו, המגובה באגו ובפחד לאבד שליטה או חשיבות, מזינה ומחזקת את הריכוזיות הכלכלית והבירוקרטיה המשתקת בישראל. כאשר קבוצות אינטרס או מונופולים שואפים לשמר את כוחם, הם נוטים "לכווץ את הצינור" – להגביל תחרות, להקשות על כניסת שחקנים חדשים ולנפח מחירים באופן מלאכותי. הדבר בולט במיוחד בתחום הנדל"ן, אך לא רק בו. באופן דומה, במגזר הציבורי, לעיתים קרובות, הבירוקרטיה המוגזמת אינה רק כשל ניהולי, אלא גם כלי לשימור כוח: פקידיים או אגפים שומרים על תהליכים מסורבלים ומיותרים כדי להצדיק את קיומם ולהימנע מ"שחרור" משאבים – ובכך משמרים את תחושת ה"מחסור" בשירות, במקום לאפשר שפע ויעילות. הפחד לאבד את ה"מיוחדות" או ה"חשיבות" כתוצאה משפע שישרור לכולם, מונע התייעלות וחדשנות ופוגע בסופו של דבר בכלל הציבור.

הסיבות ליוקר המחיה מורכבות ושלובות זו בזו:

- **ריכוזיות משקית חסרת תקדים:** מעט חברות ענק שולטות בנתיחי שוק אדירים במגזרים מגוונים, החל ממזון ועד מוצרי צריכה בסיסיים. שליטה זו מונעת תחרות אמיתית, מאפשרת להן לתמחר מוצרים באופן מופרז, ומותירה את הצרכן הישראלי ללא חלופות זולות יותר. כך, קבוצות מזון ושיווק מעטות מנתיבות מחירים גבוהים באופן משמעותי מבעולם המערבי, והצרכן משלם את המחיר, תרתי משמע.
- **בירוקרטיה ועומס רגולטורי מכביד:** עודף רגולציה בלתי נסבלת, תהליכים בירוקרטיים ארוכים ומסורבלים, ודרישות רישוי מורכבות מייקרים את תהליכי הייצור והייבוא באופן משמעותי. כל עיכוב באישורים, כל טופס מיותר, וכל אישור נוסף שנדרש – מגולגל בסופו של דבר לצרכן הסופי. זהו מס נסתר, שמשלם כל אחד מאיתנו על כל מוצר ושירות.
- **נטל מיסוי גבוה:** ישראל היא מדינה עם נטל מס כבד על אזרחיה, הן במיסים ישירים והן במיסים עקיפים (מע"מ, מכס, בלו). המיסוי הכבד הזה מוסיף עלויות נוספות לכל מוצר ושירות, ומקטין באופן משמעותי את כוח הקנייה של משקי הבית.
- **משבר הדיור כמנוע ראשי ליוקר המחיה:** מעל לכל הגורמים הללו, עומד **משבר הדיור** ככוח המניע העיקרי והמשמעותי ביותר של יוקר המחיה בישראל. הדיור אינו רק עוד סעיף בהוצאות משק הבית – הוא הסעיף המכריע ביותר, המהווה נתח עצום, ולעיתים בלתי נתפס, מההכנסה הפנויה של משפחות. מחיר דירה בישראל דורש כ-150-170 משכורות חודשיות בממוצע, בהשוואה לכ-50-80 משכורות במדינות מפותחות אחרות. כאשר מחיר הדיור כה גבוה, הוא דוחף מעלה באופן ישיר את כל שאר המחירים במשק – משכר דירה לעסקים קטנים ועד עלויות אחסנה וייצור וכמובן עלות העסקת עובדים שצריכים לשלם את

שכר הדירה שלהם ולכן התוצאה היא שזה מכביד על כלל האזרחים.

- **מונופול הקרקע של המדינה – השורש הבעיה והאירוניה**

ההיסטוריה: הסיבה המרכזית למחירי הדיור המטורפים היא העובדה שמדינת ישראל היא בעלת כ-93% מהקרקעות במדינה. ישראל, עם שיעור כה גבוה של קרקעות בבעלות ציבורית, היא חריגה באופן קיצוני בנוף הדמוקרטי המפותח. ברוב המדינות המערביות, מרבית הקרקעות נמצאות בבעלות פרטית, וקרקעות ציבוריות שמורות לרוב לייעודים ספציפיים כמו שמורות טבע, יערות ותשתיות לאומיות. דו"חות של ארגון המדינות המפותחות (ה - OECD) מצביעים באופן מפורש על ייחודיותה של ישראל בהיבט זה.

- **האירוניה ההיסטורית:** בעלות המדינה על הקרקע נבעה

מאידיאולוגיה ציונית-סוציאליסטית עמוקה, שהאמינה כי הקרקע היא נחלת העם כולו ואין לסחור בה או לספסר בה. הרעיון המקורי של חלוצי הציונות היה למנוע בדיוק את מה שאנחנו רואים היום: שהקרקע תהפוך למכשיר ניצול ומקור ספסרות. אך בפועל, המדינה, שקיבלה לידיה את ניהול הנכס האדיר הזה (בין השאר מקרקעות קק"ל ונכסי נפקדים), הפכה למונופול כוחני. במקום להשתמש בכוח זה כדי לייצב את שוק הדיור ולהבטיח דיור בר השגה, היא פועלת כמונופול כוחני: היא מוכרת את זכות השימוש בקרקע במכרזים שבהם הקבלן המרבה במחיר הוא הזוכה. שיטה זו, של "מכירה למרבה במחיר", מנפחת באופן מלאכותי את מחיר הקרקע לאלפי שקלים למטר, ומשם, באופן בלתי נמנע, גם את מחיר הדירה הסופי. זוהי שיטה שמשרתת את קופת המדינה בטווח

הקצר, אך חונקת את האזרחים בטווח הארוך, ויוצרת בועת נדל"ן שמאיימת על היציבות הכלכלית והחברתית של כולנו.

התוצאה המצטברת היא חוסר אונים גובר, תסכול עמוק ורצון עז בקרב הציבור לשינוי דרמטי. דור שלם של צעירים, שהיה אמור להיות קטר הצמיחה והחדשנות של המדינה, מוצא את עצמו נאבק על הישרדות כלכלית בסיסית. רבים מהם, ובמיוחד אקדמאים ובעלי מקצועות חופשיים, מגיעים למסקנה העצובה שאין ביכולתם לבנות חיים ראויים בישראל ובוחנים ברצינות את האפשרות של הגירה לחו"ל בחיפוש אחר אופק כלכלי ואיכות חיים טובה יותר. זוהי לא רק טרגדיה אישית עבורם, אלא גם **דימום מתמשך של ההון האנושי האיכותי ביותר של המדינה.**

משבר הדיור: הקרקע היקרה שגומרת אותנו

יוקר המחיה בישראל הוא תמנון רב-זרועות, אך **משבר הדיור הוא ללא ספק הראש הראשי והקטלני ביותר שלו.** לא מדובר רק בעוד סעיף הוצאה בתקציב המשפחתי, אלא בעול כלכלי ונפשי אדיר שמשבש את תוכניות החיים, דוחף משפחות למצבי סיכון כלכלי, ומונע מצעירים להקים קן משלהם. כפי שצינו, מחיר דירה בישראל דורש פי שניים ויותר משכורות חודשיות בממוצע ביחס למדינות המערב. המשמעות היא **עשורים של חסכונות שמתאיידים**, עשרות שנים של תשלום משכנתא שהופכת למשענת קנה רצוץ, ו**חוסר אונים מוחלט** אל מול שוק שאיבד כל קשר למציאות.

העמקה במשבר חושפת מספר פנים כואבות נוספות:

- **שוק שכירות דורסני:** מחירי השכירות מרקיעים שחקים בהתאמה למחירי הדירות, הופכים את החיים לבלתי אפשריים עבור מי שאינו יכול לרכוש דירה. שוק השכירות בישראל אינו

מוסדר מספיק, מה שמשאיר את השוכרים חשופים לעליות מחירים פתאומיות, חוסר יציבות, ולעיתים קרובות גם לתנאי מגורים ירודים. הדילמה בין הישארות בבית ההורים לבין תשלום שכירות אסטרונומית היא מציאות יומיומית לצעירים רבים.

- **היעדר תכנון ארוך טווח והתמקדות במרכז:** במשך שנים ארוכות, תכנון הדיור בישראל סבל מחוסר חזון ארוך טווח. הפתרונות היו נקודתיים, מכבים שריפות, ולא טיפלו בשורש הבעיה. במקום לפתח פתרונות מקיפים בפריפריה, המדינה התרכזה ב"טלאי על טלאי" בתוך המרכז הצפוף ממילא. התוצאה היא לחץ אדיר על מחירי הקרקע באזורי הביקוש, עודף בנייה במקומות שבהם התשתיות כבר קורסות, והזנחה מוחלטת של הפוטנציאל העצום בנגב ובגליל.

- **בירוקרטיה אגרסיבית מונעת בנייה:** גם כאשר ישנן קרקעות פנויות ותוכניות בנייה, הבירוקרטיה הישראלית מצליחה לסרב ולעכב כל פרויקט באופן אגרסיבי. תהליכי אישור מסובכים, ועדות תכנון ובנייה עמוסות, והיעדר תיאום בין משרדי הממשלה השונים, מאריכים את משך הזמן לבניית דירה לשנים ארוכות. משך זמן זה מתורגם ישירות לעלויות גבוהות יותר עבור היזמים (מימון, שכר עבודה, ועוד), ועלויות אלה מגולגלות בסופו של דבר לצרכן הסופי. כל עיכוב, כל חתימה חסרה, וכל מחסום רגולטורי מייקר את הדירה באופן ניכר.

- **השפעה על עלויות התפעול של עסקים ושכר עבודה:** יוקר הדיור אינו פוגע רק באזרח הפרטי. הוא מעלה דרמטית את עלויות התפעול של כל עסק ועצמאי במשק. עסקים נאלצים לשלם שכר דירה מופקע עבור חנויות, משרדים, מפעלים ומחסנים, ועלויות אלו מגולגלות כמובן למחיר המוצר או השירות הסופי. יתרה מכך, כאשר עובדים מתקשים לממן דיור סביר, הם

דורשים שכר גבוה יותר כדי להתקיים, מה שמעלה את עלויות השכר לכל המעסיקים. עצמאים רבים, הפועלים מבתיים או מנכסים שכורים, מוצאים שחלק ניכר מהכנסותיהם מתאדה לטובת תשלומי דיור גבוהים. כך, יוקר הדיור פוגע בכושר התחרותיות של העסקים בישראל ומייקר את כלל המשק, החל מהמוכר במכולת ועד חברת הייטק.

- **משאבים מבוזבזים על פקקים:** הצפיפות במרכז, לצד היעדר פתרונות דיור מחוץ למרכז, מכריחה מיליוני אנשים לנסוע שעות ארוכות בכל יום לעבודה ובחזרה. פקקי התנועה הבלתי נסבלים אינם רק מטרד; הם **בזבוז לאומי אדיר** של זמן, דלק, כסף, ובריאות. עלות הפקקים למשק הישראלי נאמדת במיליארדי שקלים בשנה (הערכות שונות מדברות על 35-50 מיליארד ש"ח), כסף שיכול היה להיות מושקע בתשתיות, חינוך או בריאות. זהו מחיר עקיף נוסף שאנחנו משלמים על משבר הדיור והתכנון הלקוי. אנו קונים דירה יקרה, וכתמורה, אנו מקבלים פקק תנועה תמידי.

- **השפעה על הדור הצעיר ותופעת ה"בריחת מוחות":** ההשפעה הדרמטית ביותר של המשבר היא על הדור הצעיר. צעירים רבים מבינים כי גם אם יעבדו קשה ויחסכו, סיכוייהם לרכוש דירה במרכז הארץ אפסיים. תחושת התסכול והייאוש מביאה לבחינת חלופות קיומיות: האם כדאי להישאר בישראל? סטודנטים מצטיינים, יזמים מבטיחים ואנשי מקצוע מבוקשים, שצריכים להיות מנועי הצמיחה של המדינה, שוקלים ברצינות הגירה למדינות שבהן יוקר המחיה סביר ואיכות החיים גבוהה יותר. זוהי לא רק טרגדיה אישית, אלא **דימום הולך וגובר של ההון האנושי האיכותי ביותר של ישראל**. כשאנחנו מאבדים את בוגרי

האוניברסיטאות והטכניון, את המהנדסים, הרופאים והמדענים שלנו, אנו מאבדים את העתיד.

משבר הדיור, אם כן, אינו תופעה מבודדת. הוא **לב ליבו של יוקר המחיה בישראל**, והוא משליך על כל היבט בחיינו – מהבריאות והפנאי, דרך הכלכלה הלאומית ועד לעתיד הדמוגרפי והחברתי של המדינה. כדי להתחיל מאפס, עלינו למוטט את המודל הקיים ולבנות מחדש, בראש ובראשונה, את שוק הדיור והקרקע.

ישראל בדרך הבטוחה להפוך למדינה הצפופה בעולם: תחזיות ומשמעויות

בישראל שנת 2023 חיים כמעט עשרה מיליון בני אדם. רובם חיים בגושי התיישבות צפופים כמו גוש דן, השרון וירושלים. בחמישים הערים הגדולות בישראל חיים כשישה מיליון בני אדם. כשהרצל כתב את ספרו "אלטנוילנד" בשנת 1902 לפני תחילת העלייה השנייה, היו בישראל רק כחמישים אלף יהודים. מאז, גדל היישוב היהודי כמעט פי 200, וזאת כתוצאה מגלי הגירה ושיעור ריבוי טבעי מהגדולים בעולם המפותח, הדומה יותר לשיעור הריבוי של מדינות אפריקה. "פרו ורבו ומלאו את הארץ" היא אחת המצוות החשובות בתורה. רק שבמהירות אדירה מילאנו את חלקה הגדול של מצווה זו, אך הדבר לא הופנם אצל ציבורים רחבים ובהנהגת המדינה.

ישראל תהפוך במהירות במהלך עשרות השנים הקרובות למדינה הצפופה בעולם. כבר כיום, בני ברק מדורגת במקום הרביעי וגבעתיים, עיר מגורי, במקום החמישים בדירוג העולמי בצפיפות העירונית. לפי התחזיות הפשוטות ששיעור הגידול בישראל יהיה דומה עד 2100 לשיעור הגידול הנוכחי, תגיע אוכלוסיית ישראל להיות מדינה של יותר מ-100 מיליון תושבים. אם ניקח בחשבון ששיעור הריבוי של החרדים

יתמתן יחסית להיום במחצית, עדיין נגיע להיות מדינה של מעל 50 מיליון תושבים בשנת 2100. לאחר שבדקתי שוב ושוב את הערכות הלמ"ס, אני משוכנע שהן לא מדוייקות והנתונים האמיתיים יהיו גבוהים בהרבה ודורשים מהלכים אמיצים ומהירים מצד כולנו - אם לא נשנה מדיניות פיזור אוכלוסין ואת מדיניות הריבוי הטבעי, הערים הצפופות בישראל יגיעו להיות צפופות במידה בלתי נסבלת בהשוואה לא רק למדינות המפותחות, אלא גם למדינות הצפופות בעולם. מנילה, בירת הפיליפינים, למשל, נחשבת לעיר הצפופה בעולם (כ-43,000 נפשות לקמ"ר), וכלכותה שבהודו (כ-24,000 נפשות לקמ"ר). לפי תחזיות אלו, גבעתיים, למשל, עשויה להגיע לצפיפות של כ-93,000 נפשות לקמ"ר בסוף המאה הנוכחית – יותר מכפליים מצפיפותה של העיר הצפופה ביותר בעולם כיום! ירושלים תגיע לאוכלוסייה של חמישה מיליון, ותל אביב לאוכלוסייה של 2.5 מיליון, ויותר מ-10 ערים בישראל יעברו באוכלוסייתן מיליון תושבים וביניהן באר שבע, חיפה, ראשון לציון, אשדוד, נתניה, בני ברק ופתח תקווה. זו תהיה מדינה כל כך צפופה, שרמת המתח ברחובות ובכבישים תגרום לעצבנות הולכת וגוברת ותחלואה הנובעת רק כתוצאה מצפיפות ומריחוק מהטבע. א.ד. גורדון בספריו אמר ש"אדם ללא טבע זה כמו דג בלי מים". הישראלי של 2100 עלול למצוא את עצמו מפרפר אם לא נשכיל לשנות את פיזור האוכלוסייה ולפעול בעוצמה לאור חזונו של בן גוריון – יישוב מואץ של הנגב. זה מהווה למעלה מ-50% משטח המדינה, אך נותר כמעט ולא מיושב. כל פעם שאני מעלה את הנושא בשיחת סלון אני שומע התנגדויות רבות למעבר לנגב, ואני בהחלט מבין ומקבל אותן. לדעתנו טמון בו פוטנציאל אדיר לצמיחתה של ישראל, ואם כאזרחים נשכיל להבין איך לפתור את הבעיות של הנגב ולהפוך אותן ליתרונות, לא רק שאוכלוסייה רבה תיישב אותו, הוא אף יסייע להפיכת ישראל למעצמת Desert Tech, וחלק גדול של הייצוא של המדינה יתבסס על טכנולוגיות אלו, אך על כך נרחיב בפרק הפתרונות.

אי-שוויון: הסדק ההולך ומתרחב בחברה הישראלית

מעבר ליוקר המחיה והדיור, שפוגעים בכלל האוכלוסייה, מדינת ישראל מתמודדת עם **סדקים עמוקים של אי-שוויון**, המאיימים על יציבותה ועל לכידותה החברתית. איננו מדברים רק על פערים בהכנסות – אם כי ישראל בולטת לרעה במדדי ה-OECD בתחום זה – אלא על **פערים מערכתיים ועמוקים יותר** המשתרעים על פני כל תחומי החיים. אלו פערים בגישה לחינוך איכותי (ממרכז הארץ לפריפריה, ממגזר למגזר), בזמינות ובאיכות שירותי בריאות (ובמיוחד בריאות הנפש, כפי שראינו עם התורים הבלתי נסבלים), בהזדמנויות תעסוקה ובמוביליות חברתית. ישראלים רבים מרגישים שהמוצא הגיאוגרפי, המגזר שאליו הם משתייכים, או אפילו שם משפחתם, מכתוב את גורלם ומגביל את שאיפותיהם עוד בטרם החלו.

פערים אלו, המשתרעים גם על חוסר השקעה הולם בתשתיות ובשירותים ציבוריים בפריפריה ובשכונות מוחלשות, יוצרים מעגל קסמים של עוני ותסכול. ילד שנולד בפריפריה מרוחקת או בשכונה סוציו-אקונומית חלשה, עם גישה מוגבלת לחינוך איכותי ולמרכזי תעסוקה, יתקשה מאוד לשבור את תקרת הזכוכית הכלכלית-חברתית, גם אם הוא מוכשר וחרוץ. מצב זה פוגע קשות בתחושת השוויון וצדק, ומעצים את הייאוש, הציניות וחוסר האמון במערכות המדינה.

השלכות אי-השוויון הן הרסניות. הוא מפורר את הערבות ההדדית והסולידריות החברתית, שהן יסודות קיומיים בחברה ישראלית שורדת. כשאזרחים מרגישים שהמדינה אינה דואגת לכולם באופן שווה, או שהיא משרתת בעיקר את החזקים והמקושרים, האמון נסדק והלכידות נחלשת. זהו כר פורה למתחים בין-קבוצתיים, התפוררות המארג החברתי, ואף

לעלייה באלימות ופשיעה. אירועי השנים האחרונות, ובמיוחד אלו של 7 באוקטובר 2023, הדגישו ביתר שאת את הצורך הדחוף באחדות וחוסן לאומי פנימי. חברה מפולגת ומלאת פערים אינה יכולה לעמוד באתגרים ביטחוניים מורכבים ולקיים עתיד משגשג לכלל אזרחיה. השקעה בטכנולוגיות וביטחון אינה יכולה לבוא על חשבון השקעה בהון האנושי ובצדק החברתי.

בתוך מערכת זו של פערים, בולטות הבעיות במודל התמיכה החברתית הקיים. מערך העמותות בישראל, למרות חשיבותו ופועלו המבורך, מתמודד עם אתגרים הנובעים בין היתר מיצירת תלות של הנתמך בעמותה ובתמיכה שלה, חוסר תיאום, תחרות על משאבים, ולעיתים, חוסר יכולת לייצר שינוי מערכתי. במקביל, קצבאות הסעד של הביטוח הלאומי, על אף חיוניותן, יוצרות גם הן לעיתים תלות בעל כורחה, ומקנות למקבלי הסיוע תחושה של חוסר אונים במקום לעודד עצמאות וצמיחה. כאשר "הטפטפת" הציבורית והפרטית ניתנת באופן שמכבה שריפות אך אינו בונה חוסן, נוצר מעגל קסמים של עוני מתמשך וחוסר מוביליות חברתית. המערכת מנסה להקל על סבל, אך לא בהכרח להעצים אנשים לצאת ממעגל המצוקה בכוחות עצמם. זהו כשל עמוק ביישום הרעיון של נתינה, שגורר תסכול הן אצל מקבלי הסיוע והן בקרב משלמי המיסים או תורמים שיוקר המחיה ואי היעילות של המערכות הממשלתיות ועמותות מתסכל אותם. ביטוח לאומי למשל מקבל דירוג נמוך מאוד במגזר הציבורי ברמת השירות על ידי המבוטחים שמשתמשים בו.

הדרך ל"התחלה מאפס" מחייבת שינוי עמוק ומערכתי ביחס לפערים אלו. עלינו להכיר בכך שאי-שוויון הוא לא רק בעיה כלכלית, אלא איום קיומי על אופייה וחוזקה של מדינת ישראל. הפתרונות חייבים להיות מקיפים, החל מרפורמות במדיניות המיסוי ועד להשקעות ממוקדות

בחינוך, בריאות ותעסוקה לאוכלוסיות מוחלשות ולפריפריה כולה. זהו לא רק צעד מוסרי, אלא גם **השקעה אסטרטגית בחוסן הלאומי** וביכולתנו לקיים כאן חברה משגשגת, צודקת ומאוחדת. על הפתרונות המעשיים והאמיצים נרחיב בהמשך.

פרק 2: מדינת ישראל: הממשלה, הכנסת והאזרחים - מחוברים ומנוכרים

ישראל חוגגת 77 שנים לעצמאותה, והיא מדינה חזקה ומשגשגת במובנים רבים. עם זאת, לצד ההישגים המרשימים בתחומי הביטחון, הכלכלה והטכנולוגיה, קיימת מציאות מקבילה של **ניתוק הולך וגובר בין המדינה לאזרחיה**. תחושת הייאוש וחוסר האמון, שפעם הייתה נחלתם של קבוצות שוליים, הולכת ופושה בחלקים רחבים בציבור, ונובעת לא רק מיוקר המחיה הבלתי נסבל, אלא גם מאופן התנהלות המדינה עצמה. אזרחים רבים חשים שהממשלה, הכנסת ומוסדות השלטון הפכו למערכת מסורבלת ומנוכרת, שאינה פועלת לטובתם.

הממשלה והכנסת: מריבון העם לריבון על העם

בתיאוריה, הכנסת היא בית הנבחרים של העם, והממשלה היא הזרוע המבצעת שפועלת בשירותו. בפועל, רבים חשים כי המצב התהפך. מוסדות השלטון נתפסים לא פעם כמי שפועלים ממניעים צרים, פוליטיים

או אישיים, במקום מתוך ראייה רחבה של טובת הציבור. הנתק הזה מתבטא בכמה מישורים:

- **שיטה פוליטית מקולקלת:** השיטה הנוכחית מעודדת חוסר יציבות שלטונית, ריבוי מפלגות קטנות המייצגות אינטרסים סקטוריאליים, ורדיפה בלתי פוסקת אחר קואליציות. התוצאה היא ממשלות חלשות, שקועות בהישרדות פוליטית, ומתקשות לקבל החלטות ארוכות טווח החיוניות למדינה. במקום לעסוק בבעיות הליבה של האזרחים, רוב הזמן מוקדש לתככים פוליטיים ולשמירה על כיסאות.
- **היעדר שקיפות ואמון ציבורי נמוך:** קבלת ההחלטות מתבצעת לעיתים קרובות מאחורי דלתיים סגורות, ללא מעורבות או שקיפות מספקת כלפי הציבור. חקירות שחיתות חוזרות ונשנות, מינויים פוליטיים תמוהים והבטחות שמופרות, שוחקים את אמון הציבור בנבחריהם ובמערכת הפוליטית. כאשר האזרח מאבד אמון ביכולת של המדינה לדאוג לו, נוצר חלל עמוק של ניכור.
- **ריכוזיות כוח בלתי סבירה:** למרות שישראל נחשבת לדמוקרטיה, ריכוז הכוח הפוליטי והכלכלי בידי קבוצות קטנות ולעיתים קרובות מקושרות, פוגע ביכולת של אזרחים מן השורה להשפיע. לוביסטים חזקים, קבוצות אינטרס ובעלי הון מצליחים לא פעם להטות החלטות לטובתם, על חשבון הציבור הרחב.

הבירוקרטיה המשפילה: האזרח מול חומות הבטון

אם השלטון נתפס כמנותק, הרי שהבירוקרטיה נתפסת כחזית האכזרית והישירה ביותר של המדינה מול האזרח. מדובר במערכת מסורבלת, איטית, לא יעילה, ולעיתים קרובות גם חסרת פנים אנושיות, שהופכת כל אינטראקציה עם המדינה לסיוט:

- **תהליכים מסורבלים ובלתי נגמרים:** הוצאת רישיון, הגשת בקשה, קבלת אישור, או פשוט קבלת שירות בסיסי – כל אלו הופכים למסע ייסורים ארוך ומתסכל. טפסים רבים, דרישות סותרות, עמידה בתורים אינסופיים (פיזיים או טלפוניים), והפניה מפקיד לפקיד, גוזלים מהאזרחים זמן יקר, משאבים ואנרגיה נפשית.
- **היעדר שירות והתייחסות:** במקרים רבים, הפקידים והמערכת הבירוקרטית אינם נתפסים כמשרתי ציבור, אלא כמעין "שומרי סף" שנועדו להערים קשיים. חוסר גמישות, פרשנות דווקנית של חוקים ותקנות, וחוסר רצון אמיתי לסייע, משפילים את האזרח וגורמים לו לחוש כנטל על המערכת, ולא כמי שהמערכת נועדה לשרת אותו.
- **עלויות נסתרות של הבירוקרטיה:** הבירוקרטיה אינה רק מתסכלת; היא גם יקרה מאוד. אזרחים ועסקים נאלצים להוציא אלפי שקלים בשנה על עורכי דין, יועצים, ואגרות רק כדי לנווט במבוך הבירוקרטי. זוהי עלות נוספת שמגולגלת ליוקר המחיה ופוגעת בפריון המשק.
- **דיגיטציה חלקית ולקויה:** למרות ההתקדמות במיזמי דיגיטציה ממשלתיים, רבים מהשירותים עדיין אינם נגישים, ידידותיים או שלמים דיו. הפער הדיגיטלי בין המדינה המתיימרת להיות "אומת הסטארט-אפ" לבין השירותים המיושנים שהיא מספקת לאזרח, הוא עצום ובלתי נסלח.

הכשל בשירות הציבורי – דוגמאות מהשטח

- בעוד אני כותב שורות אלו אני צריך לטפל ברישיון הרכב שלי. הרכב החשמלי שלי נתרם להדרכה אצל המוסכניק שלי דורון, ועכשיו עליי להורידו מהכביש. נכנסתי לאתר משרד התחבורה

וחיפשתי תור קרוב בר"ג כי באתר היה כתוב שאסור להופיע כך סתם בסניף וחייבים להשתמש באפליקציית myvisit. באפליקציה לא מצאתי תורים בכל הארץ אז התקשרתי. חיכיתי 20 דקות על הקו ובסוף ענתה לי נציגה בשם ריקי. היא עזרה לי למצוא תור באשדוד בעוד 6 ימים. רציתי להוריד את האוטו בדחיפות מן הכביש כדי לא לשלם אגרת רכב לשנת 2024. התור הקרוב ביותר בר"ג היה עוד חודש, בחולון עוד שבועיים וחצי, והסכמתי לנסוע לאשדוד. באופן דומה רבים וטובים חוו זאת על בשרם בקביעת תור להארכת תוקף הדרכון. פעולה שבקלות ניתן ליישם אותה טכנולוגית בשירות עצמי באתר, אבל משרד הרישוי לא מתחרה באף אחד וכך כל אגפי השירות הציבורי. כשאין תחרות אין מוטיבציה להשתפר. השוק הפרטי מתייעל וגם בו הרבה פעמים צריכים להמתין על הקו הרבה יותר מדי והשירות לא מספיק טוב.

בעברי הייתי מנהל שיווק לקוחות של פרטנר. במשך 4 שנות עבודתי בחברה הגענו לזמן המתנה על הקו של 30 שניות הרבה תודות לסמנכ"ל שירות הלקוחות דאז חיים רומנו. הפצרתי בו לקחת כפרויקט את ייעול השירות הציבורי והוא סירב בגלל כמות הפוליטיקה ואי האמון שלו שבאמת יתנו לו לשנות. אבקש ממנו לשקול זאת שוב. מדינת ישראל זקוקה לפרויקטורים מן המגזר האזרחי כדי לייעל את המגזר הציבורי. ביבי בעבר קרא לו השמן שמועמס על הרזה (המגזר הפרטי). במהלך שנות שלטונו המגזר הציבורי גדל והושחת. כדי לתקן אותו צריך הרבה ערכים ומוטיבציה של המנהלים והחדרת דם חדש למערכות בדמות פרויקטורים עם ניסיון מוכח במגזר האזרחי ונטולי אג'נדה פוליטית. אולי זה מעט דומה למה שאיילון מאסק עשה בארה"ב,

רק כמובן בהרבה יותר שיתוף פעולה עם העובדים שבליבם רוצים כמובן גם להתייעל ולהרגיש שהם מספקים לאזרח שירות מעולה.

השלכות הניתוק: אדישות, ציניות והיעדר אמון

התוצאה המצטברת של הנתק בין המדינה לאזרח, ושל הבירוקרטיה המשפילה, היא **שחיקה דרמטית באמון הציבור**. אזרחים רבים מפתחים ציניות ואדישות כלפי המערכת הפוליטית והשלטונית. הם מפסיקים להאמין שהדברים יכולים להשתנות, שהקול שלהם נשמע, או שנבחר הציבור באמת פועלים לטובתם. תחושת חוסר האונים הזו היא סכנה לדמוקרטיה, מאחר שהיא פוגעת במעורבות אזרחית, מקשה על גיוס כישרונות למגזר הציבורי, ומייצרת פסיביות חברתית.

הספר הזה מציע להחזיר את האמון. הוא קורא לבנות מחדש את הקשר בין המדינה לאזרחיה, לא רק באמצעות שינוי מדיניות כלכלית וחברתית, אלא גם על ידי שינוי עמוק באופן שבו המדינה מתייחסת לאזרחיה ומשרתת אותם. זהו לא רק עניין של נוחות; זוהי דרישה קיומית לחיזוק חוסנה הפנימי של ישראל. מעבר לכך, ניתוק זה מתבטא גם בקריסת מערכות התמיכה הסוציאליות והנפשיות. בשנים האחרונות חלה עלייה דרמטית בכמות התיקים המוטלת על כל עובד סוציאלי, מה שהופך את עבודתם לבלתי אפשרית ומותיר אלפים ללא מענה הולם. במקביל, התורים לשירותי פסיכולוגיה ופסיכיאטריה במסגרת הציבורית התארכו לזמנים בלתי נתפסים, משמעם שמיליוני אזרחים במצוקה נפשית נאלצים להמתין חודשים ארוכים, ולעיתים אף שנים, לעזרה חיונית. מצב זה משקף כשל ערכי חמור: בזמן שהמדינה צועדת קדימה בתחומי טכנולוגיה וכלכלה, היא מפנה עורף לאזרחיה החלשים ביותר, ומשלמת מחיר חברתי כבד על הזנחת נפש האדם ובריאותו. בנוסף לכל אלו, אנו מזהים בישראל ואקום אידיאולוגי הולך ומתרחב. עם התמוטטות הגוש הקומוניסטי ושינוי פניה של התנועה הקיבוצית בראשית שנות התשעים,

נשחקה מאוד האג'נדה הסוציאליסטית והערכים עליהם קמה המדינה – ערבות הדדית, צניעות ושוויון – נדחקו לשוליים. במקומם, הקפיטליזם הפך לערך דומיננטי וכמעט יחיד, אך ללא איזונים חברתיים ומוסריים מתאימים, הוא הוליד חברה תחרותית מדי, שבה הפרט והפרטיות הפכו למוקד תשומת הלב, על חשבון הקהילה והכלל. תופעה זו פוגעת בלכידות החברתית, מעמיקה פערים ומחלישה את תחושת השייכות הלאומית. הציניות והאדישות שפשתה בציבור מזינה את התחושה ש"אין מה לעשות" וש"המנהיגים הם מראה של האזרחים", ובכך מונעת לקיחת אחריות ויוזמה אזרחית לשינוי. כדי לבנות חברה חזקה וצודקת יותר, נדרש לא רק שינוי כלכלי, אלא גם התחדשות ערכית עמוקה שתעמיד את האדם והקהילה במרכז. על כך נרחיב על הפתרונות בפרקים הבאים.

חלק ב': קדימה – פתרונות נועזים ואופטימיות

פרק 3: מהפכת הפריפריה והנגב – בונים את ישראל

מחדש

החזון "להתחיל מאפס" מבוסס על הבנה עמוקה: הפתרון לבעיות הבערות של ישראל ב-2025 – **יוקר המחיה, הצפיפות, משבר הדיור והתשתיות הקורסות** – אינו טמון ב"טלאי על טלאי" או בבנייה צפופה עוד יותר במרכז הארץ. הפתרון האמיתי והבר-קיימא נמצא דווקא במקומות שבהם רובנו כמעט ולא חיים: **הנגב, הגליל, הגולן ובקעת הירדן**. אלו הם לא רק שטחים פנויים על המפה; הם מאגרי פוטנציאל אדירים שביכולתם לשנות את פני המדינה כולה, להוזיל את יוקר המחיה, ולשפר דרמטית את איכות החיים של מיליוני ישראלים. זהו לא רק חזון, אלא תוכנית פעולה מפורטת ואפשרית שיכולה להתרחש כאן ועכשיו.

המפתח לשפע: ריכוזיות במדינה קטנה – פיזור בנגב ובגליל

ישראל היא מדינה קטנה גאוגרפית, אך כלכלתה ומרכזי האוכלוסייה שלה מרוכזים באופן חריג בשטח מצומצם במרכז. זוהי הסיבה העיקרית למחירים המופקעים, הצפיפות, וקריסת התשתיות. הדרך היחידה לשבור את הכבלים הללו היא באמצעות **פיזור אוכלוסייה אמיתי**, המבוסס על תכנון חכם והשקעות ענק בפריפריה. בנוסף יש לכך גם שיקול בטחוני משמעותי שקיבל משנה תוקף במהלך השנתיים הקרובות ששיאן במלחמה עם אירן. כולנו ראינו את הפגיעה בבניין בן 30 קומות בתל אביב ועל המשגה הבטחוני העצום בבניה לגובה במדינה עם סיכונים בטחוניים כל כך גדולים. אתמול בסיוור באשקלון שמעתי שהבניין הזה חטף מכה כל כך משמעותית עד שיאלצו להרוס אותו ולבנות מחדש אחרי שהושקעו בו מאות מיליוני שקלים כך שהנזק הכלכלי הוא משמעותי בנוסף לסיכון הבטחוני האדיר. למזלנו עברנו את המתקפה הזו בלי אלפי נפגעים וזו עוד סיבה למה צריך לפזר אוכלוסייה לפריפריה ולשנות את תבנית החשיבה שמובילה לציפוף אוכלוסין וגיטאות מודרניים כדי למנוע מהאויבים להכניס בניינים שלמים למחנה השמדה.. השיקול הבטחוני בארץ מקבל תמיד משנה תוקף לפני איכות סביבה או איכות חיים.. אני

מקווה שזה ישתנה אבל עד אז זה בהחלט משהו חשוב שצריך לתת לו תשומת לב. בנוסף פיקוח נפש מקבל בדת היהודית חשיבות גבוהה מאוד מזכירה לי חברה טובה, ששיתפתי אותה בטקסט הזה.

הנגב, המהווה כ-60% משטח המדינה, יחד עם הגליל (כ-17% משטח המדינה), הגולן (כ-5% משטח המדינה), ובקעת הירדן (כ-5% נוספים משטח המדינה), הם המשאב העיקרי שיאפשר זאת. שטחים אלו, המהווים למעלה מ-85% משטח המדינה, מאכלסים כיום אחוזים בודדים בלבד מהאוכלוסייה, ומציעים פוטנציאל עצום לקליטת מיליוני תושבים נוספים. מטרת העל היא לאפשר מיליוני ישראלים לחיות באיכות חיים גבוהה ובשפע, עם דיור בר השגה, תעסוקה מגוונת, וסביבה ירוקה, ללא תלות מוחלטת במרכז.

דיור בהישג יד: מחירי דיור נמוכים מאוד (מחיר קרקע אפס)

כפי שראינו בפרק 1, מחירי הדיור המטורפים הם לב ליבו של יוקר המחיה וחונקים את כלכלת משקי הבית. פתרון הבעיה טמון בשינוי פרדיגמטי ביחס לקרקע, ובאימוץ לקחים ממהלכים מוצלחים שהוכיחו כי המדינה יכולה, כשהיא רוצה, לשבור מונופולים ולהוזיל מחירים דרמטית.

השינוי הגדול: הלקח ממהפכת הסלולר – מה שהיה כאן, יקרה גם בדיור זוכרים את ימי ראשית הסלולר בישראל? טלפון סלולרי היה מוצר מותרות יקר להחריד. חשבונות הטלפון נסקו לשמיים, וחברות הסלולר המעטות שלטו בשוק ביד רמה, ללא תחרות אמיתית. המחירים היו מופקעים, השירות היה בינוני, והצרכן היה שבוי. ואז, בשנת 2012, הגיעה **"מהפכת כחלון"** – פתיחת שוק הסלולר לתחרות אמיתית. המדינה התערבה, הכניסה שחקנים חדשים, פישטה רגולציה ודחפה לתחרות אגרסיבית. התוצאה? דרמטית. המחירים צנחו בעשרות ואף מאות אחוזים. שיחת טלפון הפכה לפריט זניח בחשבון, והסלולר ממוצר

יקר הפך למוצר בסיסי וזול השווה לכל נפש. מיליארדי שקלים שוחררו לכיס הציבור, ונוצרה צמיחה בענפים אחרים. זו לא הייתה קסם; זו הייתה התערבות ממשלתית נחושה ונכונה, שבאה לשרת את האזרח ולשבור ריכוזיות. המצב בשוק הדיור זהה, ההשפעה תהיה גדולה יותר: שוק הדיור הישראלי נמצא היום במצב דומה, ואף חמור יותר, מזה שהיה בשוק הסלולר לפני הרפורמה. במקום שלוש חברות סלולר, יש לנו **מונופול יחיד על 93% מהקרקעות במדינה – מדינת ישראל עצמה**. היא זו שמכתיבה את כללי המשחק, את קצב השיווק, ובעיקר – את המחיר ההתחלתי לקרקע, שהוא המרכיב היקר ביותר בדירה. אם המדינה, באמצעות רשות מקרקעי ישראל (רמ"י), תאמץ את אותה גישה ואותה נחישות שבה פעלה במהפכת הסלולר – ותחזור להיות גורם מאזן, ולא גורם ספסר – היא יכולה להוריד את מחירי הדיור באופן דרמטי לחלוטין. הורדת מחירי הדיור, באמצעות טיפול במחיר הקרקע, תהיה בעלת השפעה כלכלית רוחבית, גדולה אף יותר ממהפכת הסלולר. היא לא רק תפחית את נטל המשכנתא או השכירות על משפחות; היא תוזיל את העלויות לכל בית עסק (שכר דירה, ארנונה, משכורות), תפחית לחץ אינפלציוני, תגדיל את כוח הקנייה, ותשחרר עשרות ואף מאות מיליארדי שקלים בכל שנה לכיס הציבור ולכלכלה כולה. זו מהפכה שתשנה את פני המשק הישראלי מקצה לקצה.

החזון הוא להציע קרקע כמעט בחינם (או במחיר סמלי ביותר, המשקף עלויות פיתוח ראשוניות בלבד) בנגב ובאזורי פריפריה מוגדרים. המודל יהיה כזה:

- **הקצאת קרקעות ציבוריות:** המדינה תקצה שטחי ענק (שאינם שמורות טבע או בעלי רגישות סביבתית גבוהה) בנגב ובאזורים אחרים לפיתוח.

- **פיתוח מואץ של תשתיות-על:** המדינה תהיה אחראית לפיתוח מהיר של תשתיות חיוניות (כבישים, מסילות רכבת מהירות, חשמל, מים, תקשורת) שיחברו את האזורים החדשים למרכז.
- **מודל "בנה והשכר/מכור במחיר מוגדר":** יזמים שיקבלו קרקע במחיר אפסי יחויבו לבנות יחידות דיור במחיר מוגבל מראש, שיכלול רק את עלויות הבנייה, הפיתוח המקומי ורווח הוגן. המטרה היא להבטיח שהרווח לא יבוא מהקרקע, אלא מהיעילות ואיכות הבנייה.
- **שקיפות מלאה ובקרת מחירים:** מנגנוני פיקוח הדוקים יבטיחו שהיזמים יעמדו במגבלות המחיר וימנעו ספרות.
- **פתרונות דיור מגוונים:** יוקמו שכונות עם מגוון סוגי דיור – בנייה רוויה, צמודי קרקע, דיור להשכרה ארוכת טווח ודיור בר השגה, כדי לתת מענה לצרכים שונים.

המודל הזה, של הפחתת מחיר הקרקע כמעט לאפס, הוכיח את עצמו במדינות רבות בעולם, שם הוא מאפשר מחירי דיור סבירים גם באזורים מבוקשים. בישראל, עם מלאי הקרקעות הציבוריות העצום, מדובר בפתרון פשוט ובר ביצוע, שימוטט את בועת הנדל"ן ויחזיר את היכולת לרכוש דירה לצעירים ולמשפחות.

תעסוקה מגוונת ואיכותית בפריפריה: מפעלים, היי-טק, תיירות ומחקר

דיור זול לבדו אינו מספיק; יש ליצור תעסוקה איכותית ומגוונת שתאפשר למתיישבים החדשים לפרנס את עצמם ולבנות קריירה משגשגת בפריפריה, ללא צורך לנסוע למרכז. החזון לנגב ולגליל כולל:

- **מרכזי תעסוקה יוקרתיים:** הקמת מוקדי תעסוקה גדולים סביב תחומי צמיחה כגון:

- **תעשייה עתירת ידע (היי-טק):** הקמת קמפוסים טכנולוגיים ופארקי היי-טק, תוך מתן תמריצים והטבות מס לחברות שיעבירו לשם חלק מפעילותן או יפתחו שם מרכזי מחקר ופיתוח.
- **חקלאות מתקדמת (אגרו-טק):** ניצול הידע הישראלי העצום בחקלאות מדברית, פיתוח זנים חדשים וטכנולוגיות השקיה מתקדמות, והקמת חוות חקלאיות מודרניות ומרכזי מחקר בתחום.
- **אנרגיה מתחדשת:** הקמת חוות סולאריות ענקיות (כפי שנפרט בפרק 5), מפעלים לייצור רכיבים סולאריים, ומרכזי פיתוח לאנרגיה ירוקה. אני רוצה להרחיב פה שבמלחמה האחרונה באיזור שלנו וגם באוקראינה ראינו כמה חשוב ליצור יתירות אנרגטית וכמה תלות בהולכת גז או נפט עלולה לנתק מדינות שלמות מאנרגיה. מצריים סבלה מכך. אנחנו סבלנו מכך כי עצרנו את תהליכי הפקת הגז. השיקול הסביבתי בעיני הכי משמעותי וגם השיקול הכלכלי כי הכי זול להפיק אנרגיה סולארית היום מכל סוגי האנרגיה, אבל גם השיקול הבטחוני פה חשוב והנגב מתאים מאין כמוהו כדי להפוך להיות מודל לכל העולם לאיך להפיק אנרגיה סולארית, איך לאגור אותה ואיך ליצור יתירות שתאפשר עצמאות אנרגטית ואפילו יצוא והולכה של אנרגיה לשכנות באירופה או במזרח התיכון. פרופסור עדי וולפסון בכתבה הזו ממחיש כיצד במלחמה עם איראן הגענו כבר ל 50 אחוזים מהאנרגיה בישראל מאנרגיה סולארית. זה חסר תקדים בתולדות המדינה ונבע מהצורך לסגור את מתקני הפקת הגז, והוא שואל במאמר הזה מדוע אם זה אפשרי בחירום, מדוע לא להגיע למספרים

כאלו או יותר בשגרה במדינה עם כל כך הרבה שמש, ואפשר לנצל את המלחמה וגם את הפגיעה בנגב כדי להאיץ את התהליך הזה ולא להיכנע לניגודי עניינים מובנים שמעודדים הפקת גז. עדיף את הגז למכור לשכנים ובמשק האנרגיה המקומי להשתמש בהפקת אנרגיה מהשמש רצוי מהנגב אבל לא רק. חשוב ליצור תשתיות הולכה אוטונומיות ורשת מבוזרת כדי להימנע מסיכונים בטחוניים ואסור להתבסס על אנרגיה מזהמת ומסוכנת כמו גז ונפט שבקלות אויבים יכולים לפגוע במתקני ההפקה שלהם.

○ **תיירות:** ניצול הפוטנציאל התיירותי הייחודי של הנגב והבקעה (מדבר, טבע, אתרים היסטוריים) והגליל (נופים, אתרים קדושים, תרבות), לפיתוח תיירות מדברית ואקולוגית, מלונאות, ואטרקציות. בנוסף בתיירות פנים - יש כמה הזדמנויות לשינוי - אני מזהה כמיהה למדבר ושקט, כמיהה למחירים שפויים, השתוקקות לטייל במרחבים יפים וירוקים הקרובים לבית בלי פקקים ובלי צפיפות (יורחב בפרק הבא ופרק 6), שילוב של טיול עם חוויות במחיר שווה לכל כיס על ידי החסרת כל מרכיבי הטיול היקרים והתמקדות בקשר ובחוויה - בכל אלו יש הזדמנויות רבות וארחיב עליהם בנספחים.

● **העתקת מוסדות ממשלתיים וצבאיים:** העברת משרדי ממשלה, בסיסי צבא גדולים ומוסדות ציבוריים אחרים (כפי שנעשה חלקית בנגב) לפריפריה, מה שיצור אלפי מקומות עבודה איכותיים ויעודד מעבר אוכלוסייה.

- **מרכזי מחקר ופיתוח אוניברסיטאיים:** חיזוק והרחבת אוניברסיטאות ומכללות קיימות בפריפריה, והקמת שלוחות חדשות, שישמשו כמוקדי ידע, מחקר, יזמות ותעסוקה.

תשתיות על מהירות: מחברים את ישראל ב-45 דקות

האתגר המרכזי של פיזור האוכלוסייה הוא הנגישות. ישראלים לא יעברו לפריפריה אם ירגישו מנותקים מהמרכז או יבלו שעות בפקקים. הפתרון הוא מהפכה בתשתיות התחבורה, שתאפשר להגיע מכל נקודה בנגב, הגליל, הגולן או בקעת הירדן למרכז הארץ בפרק זמן קצר ובנוחות מקסימלית:

- **רשת רכבות מהירות מתקדמות:** הקמת רשת רכבות מהירות במיוחד (בדומה ל"רכבות קליע" במזרח הרחוק או באירופה) שתחבר את כל ערי הנגב החדשות והקיימות (כמו באר שבע) ואת ערי הגליל והגולן למרכז הארץ (תל אביב, ירושלים) בתוך 45 דקות. רכבות אלו ינועו במהירויות של 250-300 קמ"ש ואף יותר. בנוסף, נדרשת תוכנית מהפכנית לרכבת אורך ארצית, שתחבר בין קריית שמונה בצפון לאילת בדרום, עם דגש על חיבור מהיר ונוח לבאר שבע כצומת מרכזי בנגב. רכבת כזו תדלג למעשה על "הטבור הצפוף" של ישראל ותאפשר תנועה מהירה ויעילה בין קצוות המדינה, ותהפוך את הנגב הגליל, הגולן ובקעת הירדן לנגישים ואטרקטיביים יותר למגורים ותעסוקה.
- **כבישים מהירים חכמים:** סלילת כבישים מהירים נוספים ושיפור משמעותי של הכבישים הקיימים, שייצרו צירי תנועה מהירים ויעילים בין הנגב וכלל הפריפריה למרכז. הטמעת טכנולוגיות "כבישים חכמים" (ניהול תנועה, מידע בזמן אמת, טעינה אלחוטית לרכבים חשמליים).

- **נמל תעופה בינלאומי בנגב:** הקמת נמל תעופה בינלאומי נוסף, גדול ומשמעותי, בנגב, שיפחית את העומס על נתב"ג, ינגיש את הפריפריה לטיסות בינלאומיות ויעודד תיירות ותעסוקה באזור.
- **תחבורה ציבורית משלימה יעילה:** פיתוח מערך תחבורה ציבורית פנימי בתוך הערים החדשות ובחיבור ביניהן (אוטובוסים חשמליים, רכבות קלות, שאטלים חכמים), שיהיה זמין, יעיל ונוח.

חיי קהילה ואיכות חיים: בונים חברה משגשגת

עבור רבים, איכות החיים היא לא רק דיור ותעסוקה. זה גם תחושת שייכות, קהילה, חינוך טוב ושירותי בריאות מתקדמים. החזון כולל:

- **שכונות וקהילות מגוונות:** תכנון שכונות חדשות שיאפשרו מגוון של אוכלוסיות, יחידים ומשפחות, ויעודדו יצירת קהילות תומכות וחזקות.
- **מערכות חינוך ובריאות מתקדמות:** הקמת מערכות חינוך ציבוריות ברמה גבוהה ביותר – מגני ילדים ועד בתי ספר תיכוניים – עם דגש על חדשנות פדגוגית, טכנולוגיה, וחינוך סביבתי. במקביל, הקמת בתי חולים חדישים, מרפאות מומחים ומרכזי בריאות בקהילה, שיספקו שירותי רפואה מתקדמים לכלל האוכלוסייה.
- **שטחים ירוקים, פארקים ופנאי:** תכנון השכונות והערים החדשות עם דגש על שטחים ירוקים נרחבים, פארקים, מסלולי אופניים, מתקני ספורט ותרבות, ומוקדי בילוי ופנאי, שישפרו באופן דרמטי את איכות החיים.
- **תחבורה עירונית פנימית מתקדמת:** כחלק מהפיכת הפריפריה למרכזי חיים שוקקים, נפעל להקמת מערכות תחבורה ציבורית מתקדמות בתוך הערים הגדולות בנגב, **בגליל ובגולן**. דוגמה בולטת לכך היא סין, שהקימה מערכי מטרו ענקיים כמעט בכל עיר

גדולה ובינונית, והפכה אותם לעמוד השדרה של התחבורה העירונית. מערכות אלו, לרבות רכבת תחתית (מטרו) בבאר שבע ובמטרופולינים פריפריאליים נוספים שיידרשו לכך, יחד עם רכבות קלות ורשתות אוטובוסים חשמליים חכמות, יבטיחו נגישות גבוהה ויתמכו בצמיחה עירונית בת קיימא.

- **טכנולוגיה עירונית חכמה:** הטמעת טכנולוגיות "עיר חכמה" בכל היבטי החיים – ניהול אנרגיה, מים, פסולת, תנועה ותאורה – כדי ליצור ערים יעילות, חסכוניות ונעימות יותר למגורים.

החזון של מהפכת הפריפריה והנגב אינו רק תוכנית כלכלית; זוהי הצעה לחזון חברתי ולאומי שיכול לשנות את פני ישראל. הוא יאפשר לנו לנצל את המשאבים העצומים העומדים לרשותנו, לשחרר את הכלכלה מכבלי יוקר המחיה, ולספק לכל אזרח את היכולת לחיות בכבוד, בשפע ובאיכות חיים גבוהה, בכל מקום שיבחר. זהו נדבך יסודי בבניית "ישראל 2025" – מדינה חזקה, צודקת ומשגשגת.

פרק 4: ישראל ירוקה ובריאה – מהפכת הטבע והתחבורה

החזון "להתחיל מאפס" דורש חשיבה פורצת דרך בכל תחומי החיים, תוך ניצול היתרונות הייחודיים של ישראל – החדשנות הטכנולוגית, היצירתיות הישראלית, והיכולת להפוך אתגרים להזדמנויות. פרק זה יציג פתרונות מהפכניים בתחומי הסביבה והתחבורה, שישלימו את התמונה הכוללת של "ישראל 2025" – מדינה חזקה, עצמאית ומובילה.

תיחום 60% מהמדינה כשמורות טבע ותכנון לטווחים ארוכים

בישראל איכות הסביבה והטבע אינם בעדיפות עליונה. השר שנבחר כשר לאיכות הסביבה בדרך כלל אינו שר בכיר. אני טוען שזה משגה גדול בגלל הצפיפות. לסביבה צפופה יש השפעה קשה על תחושת הביטחון, על יוקר המחיה ועל בריאות התושבים. אני מאמין שבישראל חייבים לשנות את כיוון החשיבה ולשים את איכות הסביבה במיקום גבוה הרבה יותר ממה שהיה בעבר. מדינה שניתן ללמוד ממנה רבות היא **קוסטה ריקה**. זו כתוצאה מבירוא יערות מסיבי שבוצע כדי לספק עצים ליצירת אנרגיה קיבלה החלטה בשנת 1996 להגן על היערות ולהפוך חלק ניכר מן המדינה לשמורת טבע. זה בולט מאוד לכל מי שמטייל שם. בישראל 2024 רק 6% מהשטח בנוי או משמש את צרכי האדם. זה מותיר 94% פנויים. בגלל הצפי לגידול משמעותי באוכלוסייה, אני ממליץ על **הפיכת 60% מהמדינה באופן די מידי לשמורות טבע** כדי להקדים תרופה למכה ולשמור על שפיות במדינה שצפויה להפוך לצפופה ביותר בעולם כולו.

בישראל חוגגים כשמצליחים להעביר תקציב דו שנתי. לרוב אנחנו מתכננים מהיום למחר, ו"יהיה בסדר" זה המשפט שמאפיין ישראלי ממוצע. בזמן הזה ממשלת **סין** מתכננת לטווחים של 25 שנים ויש להם תמיד חמש תוכניות חומש מוכנות מראש ליישום. אני טוען שעלינו להשתנות וללמוד לתכנן לטווחים מאוד ארוכים. אין לנו ברירה. הצפיפות הצפויה פה מחייבת אותנו לתכנן טוב יותר מהסינים וההולנדים שמצטיינים במיוחד בראייה ארוכת טווח. בניית צוותי עבודה אסטרטגיים המבוססים על חברות ייעוץ, אזרחים מהמגזר העסקי ופקידי ממשלה יאפשרו למדינה לתכנן לטווחים ארוכים. בגלל התדירות הגבוהה של מערכות הבחירות בישראל ותכיפות החלפת השרים וגם הרצון של השרים למחוק את פעילות קודמיהם מהצד השני של המפה הפוליטית כל אלו פוגעים אנושות ביכולת תכנון וביצוע של תוכניות ארוכות טווח, ולכן אני ממליץ להגביל את היכולת של הפוליטיקאים לשנות תוכניות ארוכות

טווח ולהיות בעיקר מופקדים בבקרה על היישום שלהן. זה יחייב לתת יותר עוצמה ויציבות למנגנוני התכנון במשרדים הממשלתיים ופחות לפוליטיקאים. זה מזכיר לי את הסיפור על **חוני המעגל** שעובר ליד אדם ששותל חרוב ומסביר לו שאלו שקדמו שתלו חרוב עברו והוא שותל חרוב לדורות הבאים. הוא גם מזכיר את הזמן שבעים שנים. גיסתי ורד נוהגת לאמר, ולצערי די בצדק, שאנחנו מורשים לדורות הבאים ירושה מאוד בעייתית. אני מאמין שבכוחנו לשנות כיוון אבל בשביל זה צריך להסתכל ממש רחוק, לתכנן לטווחים ארוכים ואז להוציא את התוכנית לפועל בהרבה סבלנות, סובלנות והכלה של החלקים השבורים בחברה הישראלית. אני אוהב במיוחד את העצים חרוב ואלון בגלל העמקת השורשים שלהם והטווחים הארוכים שלוקח להם לצמוח ולהניב פירות. ישראל קצת מתנהגת כמו שתיל פסיפלורה, שצומח מהר מאוד וגם נובל מהר מאוד. לטעמי כדאי שנחליף את הכיוון הזה. אני התחלתי לעשות את זה בחיים האישיים שלי וזה מוסיף קצת שקט בתוך המתח העצום שהמדינה שלנו נמצאת בו. אנחנו נוטים להגזים במה שאנחנו מסוגלים לעשות בטווחים קצרים ולהמעיט במה שבכוחנו לעשות בטווחים ארוכים.

הטבע כחלק ממרקם החיים העירוני: עצים ומרחבים ירוקים

כשאנחנו נוסעים בכבישי ישראל אנו חולפים על פני ערים שעד לפני כמה שנים היו יישובים מנומנמים ולפתע בגלל הביקוש הפכו לערים שצומחות במהירות. רוב הקבלנים בונים כדי להשיא את הרווחים של הבניה אך חלק נכבד ממתכנני הערים והעיריות לא דואגים לאזן את **הבטון עם טבע וצמחייה**. השטחים הפתוחים מומרים בעוד בניינים ובזכות פרויקטים של פינוי-בינוי הערים צומחות לגובה. את הצמיחה הזו לא מאזנים במספיק נטיעות של עצים. זה בולט אף יותר בערים שהתרחבו משמעותית בשנים האחרונות ונבנתה שם בניה גבוהה שלצידה אין צמחייה. בכוונתנו בעתיד לבנות בסיס נתונים שבו לצד כמות התושבים תהיה כמות העצים בעיר.

לעשות זאת ידנית מורכב. ניתן לעשות זאת באמצעות סקרי עצים וחלק מן הרשויות אף עושות זאת אך ברמה הארצית אין בסיס נתונים כזה, וניתן על ידי תצלומי אוויר וניתוח שלהם להגיע למדד של כמות עצים יחסית לשטח ומדד של כמות עצים יחסית לאוכלוסייה ולדרג את הערים השונות לפי מדדים אלו. אני גם מאמין שיש להקים **תחרות העיר הירוקה** ולהשתמש בתחרות הזו כדי לדרבן ראשי ערים ומנהלי אגפי גנים ונוף בערים להוסיף עצים לערים. בניה מעודדת הכנסות ממכירת דירות לקבלנים ומיסים לעיריה. העצים מוסיפים לעיריות עוד עבודת תחזוקה ומצמצמים את השטח הבנוי, ולכן יש ניגוד עניינים. רק האזרחים יכולים להרים את קולם ולתבוע עוד עצים. משבר האקלים שאנחנו בפתחו תובע עוד עצים כאן ועכשיו וכל עיר או מדינה שישכילו לעשות זאת הדורות הבאים רק יודו להם.

כדי להתמודד עם כמות האנשים, עלינו **להגדיל את כמות העצים**. אלו יאזנו את הסטרס, יצרו אווירה בטוחה של טבע מסביב אלינו ויעזרו לנו לשפר את איכות הנשימה בזכות תהליך הפוטוסינתזה. אני מציע לעשות את זה על פי **עקרון הפרקטל – מן הלב (מרכז הערים) החוצה** – הכוונה היא שבתוך הערים ניצור נתיבים בטוחים בין הפארקים, הגנים והגינות הקהילתיות, ובין הערים ניצור כמה שיותר כיסים של חורשות, יערות ופארקים קטנים.

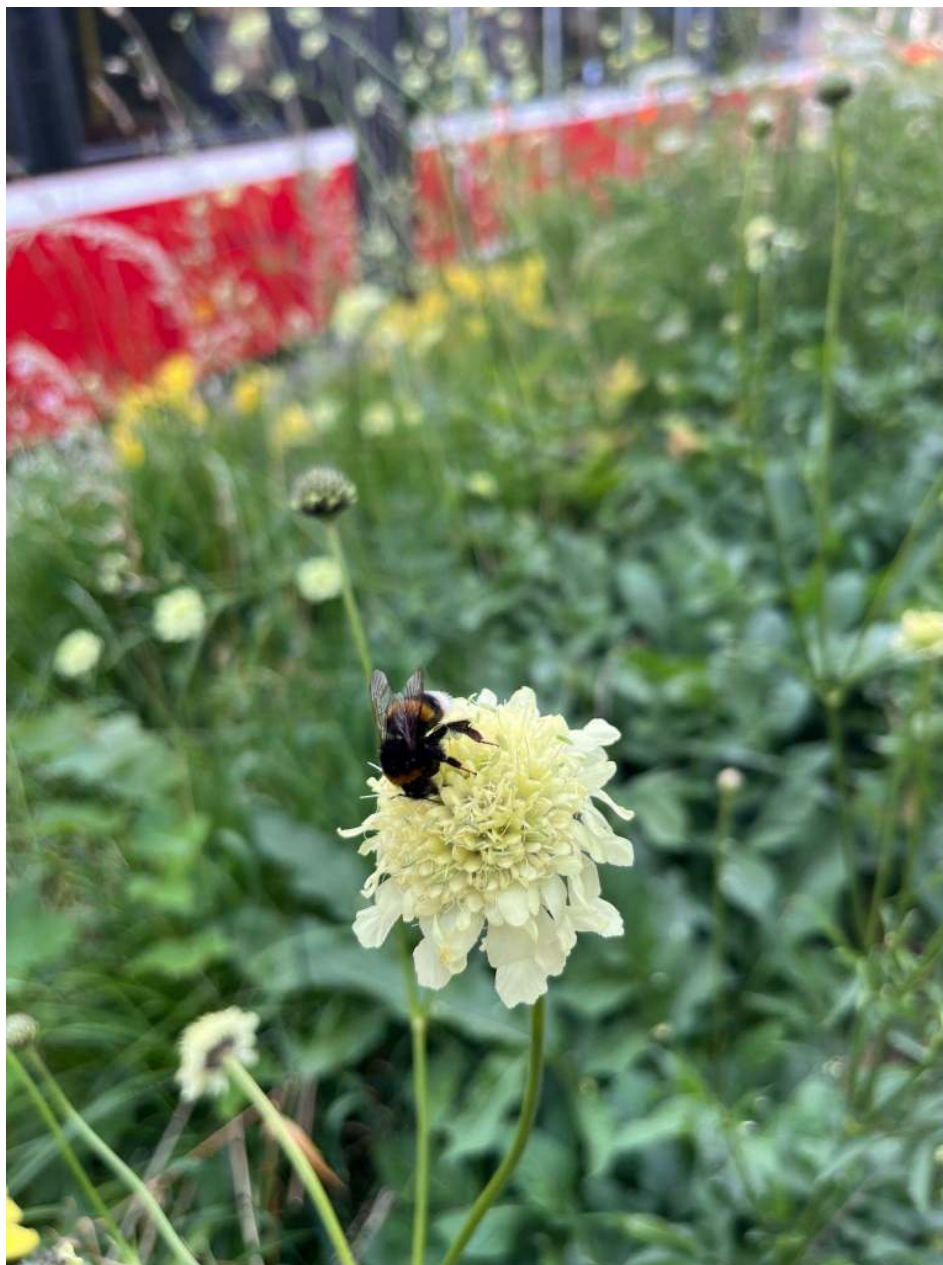
היום יש בערך 50 עצים על כל אדם בישראל, אך בערים המספר הרבה יותר נמוך, כחצי עץ לכל אדם בערים הירוקות ביותר. בתל אביב למשל יש כ-300,000 עצים על 500,000 תושבים – פחות עצים מתושבים, והרבה פחות מהממוצע במדינה, ותל אביב היא יחסית עיר מובילה ברמה הארצית בכמות העצים בין הערים הגדולות. אני חושב שאם נגדיל את כמות העצים בערים ל-2 לכל תושב, זו תהיה קפיצה משמעותית. זה אומר שעד סוף המאה מכ-2 מיליון עצים בתוך הערים נגדל ל-100 מיליון

עצים בתוך הערים, וכיעד למדינה – עלינו להגדיל את כמות העצים פי 5
כפי הגידול באוכלוסייה והמשמעות היא נטיעה של 2 מיליארד עצים עד
סוף המאה.

מחזירים את הכביש לאזרחים והמלך החדש של הכביש חוזר להיות הולך הרגל

במרוץ הבלתי פוסק של החיים המודרניים, הפכו הכבישים בערים
למסלולי תנועה מהירים, המשרתים בעיקר את כלי הרכב ומנתקים את
האדם מהמרחב הציבורי. אנו מציעים להחזיר את הכביש לאזרחים,
באמצעות יישום עקרונות תכנוניים שמטרתם להפוך את הרחובות
למרחבים בטוחים, שקטים וידידותיים יותר לקהילה. צפיתי בסרטים
ישנים ורואים שם עגלה עם סוסים שגם היתה גורמת לחוסר שקט להולכי
הרגל התמימים.. היום יש לנו מכוניות עם מאות סוסים דוהרים לפניהם..
והקשישים בתל אביב - ליבי נכמר אליהם, כשאני עובר בעיר עם אופני,
ואני מבין שאני בדרך לשם.. עוד 20-30 שנים גם אני אהיה אומלל
כמוהם כשיחצו אותי קורקינטים של שליחי וולט שממהרים להרוויח את
לחמם, רוכבי אופניים צעירים וחתיכים שלא מרגישים כמה הם מאיימים
על שלוות נפשם.. זה לא חייב להיות כך. זה יכול להשתנות לגמרי. גם
נרגיש בטוחים הרבה יותר כהולכי רגל, גם נהיה בריאים יותר וגם נפנה
שטחים מיותרים מתחבורה לגידול ירקות ופירות במרחב העירוני לרווחת
התושבים, ולא פחות חשוב הרבה יותר ירוק והרבה יותר פרחי בר
ודבורים. בטיול האחרון שלי בוינה ראיתי כמה פרחי הבר עם דבורים
מרחפות ליד תחנות הרכבת הקלה מוסיפים מימד של טבע לעיר. זה כל
כך פשוט ליישום בישראל, ונקדיש לכך תת פרק מלא וניתן קרדיט ליזמת
מקסימה מבנימינה שכבר עושה את זה שנים בעירה ובגבעת עדה
ומעוררת השראה גם בערים אחרות כמו באר יעקב שהזדרזו ליישם

משהו דומה, אבל בואו נחזור לנושא סדרי התנועה והחזרת הכתר להולך
הרגל

נחשוב, למשל, על תכנון רחובות בשיטת "קול דה סאק" (Cul-de-sac) –
דרכים ללא מוצא המסתיימות במעגל תנועה או שטח פתוח. פרויקט פורץ
דרך הממחיש זאת הוא Culdesac Tempe בפניקס, אריזונה – השכונה

הראשונה שנבנתה מאפס בארה"ב ללא מכוניות ועם אפס מקומות חניה לדיירים. במקום אספלט, נבנו שם כיכרות, חצרות פנימיות ומרחבים ירוקים. תכנון כזה מפחית משמעותית את תנועת כלי הרכב הלא-חיוניים (תנועה עוברת), ויוצר תחושת ביטחון ומעודד משחק ילדים ואינטראקציה שכונתית. רחובות אלו ידועים ביכולתם להפחית רעש, זיהום אוויר ואת הסיכון לתאונות דרכים.

דוגמה נוספת, קרובה לבית, היא שימוש בטכניקות "מיתון תנועה" (Traffic Calming) – מכלול של אמצעים פיזיים ותכנוניים שנועדו להאט את התנועה ולשפר את בטיחות ואיכות החיים ברחוב. כפי שנעשה ברחובות כמו רחוב הנוריות בהרצליה, עיצוב הרחוב יכול לכלול אלמנטים כמו סלאלום מכוון (שינוי תוואי הכביש), פסי האטה מוגבהים, או כיכרות קטנות – שאינם רק מאיטים את קצב הנסיעה, אלא גם מזכירים לנהגים שהם נמצאים במרחב משותף, שבו יש עדיפות לבני אדם.

פרויקטים כמו Culdesac Tempe מוכיחים כי אורח חיים ללא רכב אינו רק אפשרי, אלא גם רצוי ומועיל: דיירים חוסכים עד 1,000 דולר בחודש מעלויות רכב, מדווחים על שיפור ניכר בבריאותם (כולל ירידה במשקל), ירידה בסטרס, וחיזוק תחושת הקהילתיות. עיצוב השכונה אף יוצר מיקרו-אקלים קריר יותר באופן משמעותי מהסביבה המדברית. זהו מודל המעיד על דרישה גוברת למרחבי חיים שבהם הולך הרגל, לא המכונה, עומד במרכז. את זה כולנו יכולנו להרגיש בתקופת הקורונה ונוכל להרגיש גם בפארק ההמחשה שעליו אנחנו נדבר בפרקים הבאים.

אנו מציעים לבצע היפוך של סדרי העדיפויות בתנועה העירונית והלאומית. ממצב שבו "המלך" הוא הנפט והמכונה הפרטית, למצב שבו "המלך החדש" חוזר להיות הולך הרגל. נשקיע בהולכי רגל, בתחבורה ציבורית יעילה ונוחה, ובשבילי אופניים בטוחים – תחילה לאופניים רגילים

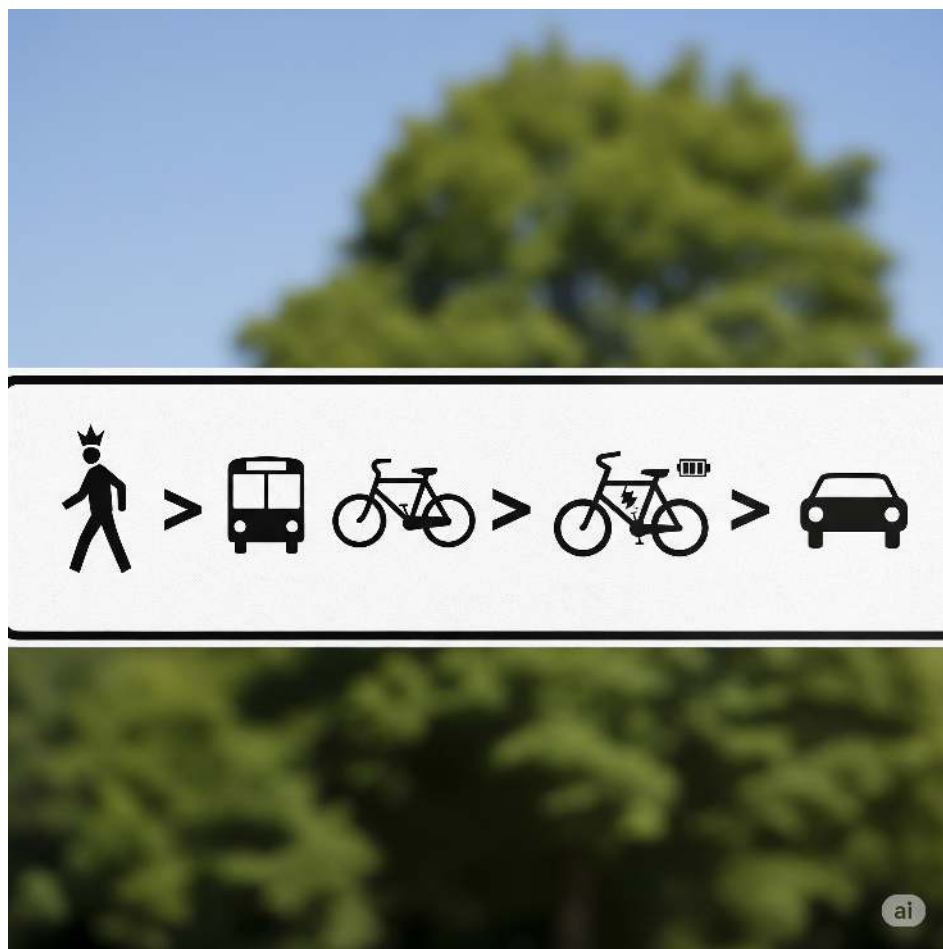
ואחר כך גם לאופניים חשמליות (לאלו שאצה להן הדרך). רק בסוף סולם העדיפויות יבואו הרכב הפרטי. כדי להבטיח את הצלחת המהפכה הזו, נפעל למדידה וניטור קבועים של זמני הנסיעה עבור רוכבי אופניים, משתמשי תחבורה ציבורית ורכבים פרטיים. המטרה היא להגיע למצב שבו שני האמצעים הראשונים יהיו מהירים באופן עקבי ומשמעותי יותר מהרכב הפרטי, ובכך תיווצר ברירה טבעית שתעודד מעבר לאפיקים התחבורתיים ההגיוניים והיעילים יותר.

היררכיית התנועה החדשה: בטיחות ונגישות מעל הכל

השינוי המרכזי שאנו מציעים הוא בשינוי תפיסת העדיפויות במרחב העירוני. בבסיס היררכיה זו עומדת המחויבות הבלתי מתפשרת לבטיחות הולכי הרגל ולנגישות לכלל האוכלוסייה, בפרט לאוכלוסיות מוחלשות.

סדר העדיפויות החדש, כפי שהוא מיוצג בתמרור הבא לנכנסים

לערים, הוא:

הסבר להיררכיה:

1. **הולך הרגל (עם הכתר):** הולך הרגל הוא הריבון במרחב הציבורי. בטיחותו, נוחותו ויכולתו לנוע בחופשיות ובבטחה קודמות לכל. אין פשרות בעניין זה. עבורי, נושא זה קשור לכאב אישי עמוק. לפני כמעט שנה איבדתי את דודתי האהובה רחל אנגלר, שנפגעה ונהרגה מפגיעת כלי רכב בעת שחצתה כביש. היא היתה בריאה ואחת הנשים הטובות ביותר שהכרתי בחיי וכל בגלל שאנחנו לא חושבים מספיק בהיר על סדר העדיפויות הנכון - הטרגדיה הזו חידדה עבורי באופן מצמרר את המחיר הבלתי נתפס של הזנחת בטיחות הולכי הרגל. לכן, רפורמה זו

מוקדשת לזכרה, ונועדה להבטיח שמותה לא יהיה לשווא, אלא

יציל חיים רבים וימנע סבל דומה מאחרים. הולך הרגל צריך

להרגיש שיש לו "שטיח אדום" בכל מקום.

2. **תחבורה ציבורית (אוטובוס/רכבת קלה):** מיד לאחר הולך הרגל,

התחבורה הציבורית מקבלת עדיפות עליונה. היא הפתרון היעיל

וההוגן ביותר לניידות המונית, והיא נגישה לכלל האוכלוסייה –

כולל קשישים, אנשים עם מוגבלויות, משפחות ללא רכב פרטי,

וכל מי שאינו יכול או רוצה לרכוב על אופניים. היא מפחיתה עומס

בכבישים, זיהום אוויר ורעש, ותורמת לצדק חברתי.

3. **אופניים רגילים:** אופניים רגילים הם כלי תחבורה מצוין למרחקים

קצרים ובינוניים. הם בריאים, ידידותיים לסביבה, ואינם מזהמים.

הם מקבלים עדיפות משמעותית על פני כלי רכב ממונעים, אך

עדיין נדרשים לכבד את הולכי הרגל באופן מוחלט.

4. **אופניים חשמליים וקורקינטים חשמליים:** כאן טמונה הדילמה

שדנו בה. מצד אחד, הם יעילים ומהווים חלופה לרכב פרטי. מצד

שני, הם מהווים סכנה משמעותית להולכי רגל, כפי שאני עצמי

חוזה כרוכב אופניים רגילים מול שליחי וולט והקורקינטים. לכן, הם

ממוקמים בהיררכיה מתחת לאופניים רגילים. רוכביהם יחויבו

להאט קצב, לגלות אחריות יתרה ולוודא שהם אינם מסכנים או

מפריעים להולכי רגל בשום אופן.

5. **רכב פרטי:** בתחתית סולם העדיפויות נמצא הרכב הפרטי. הוא

הגורם העיקרי לעומס, זיהום, רעש, בזבז שטחי ציבור (חניה)

וסכנה במרחב העירוני. השימוש בו יוגבל, יתייקר ויוכפף למגבלות

מחמירות, במטרה לעודד מעבר לאמצעי תחבורה יעילים וברי

קיימא יותר.

רמזורים נושמים: עדיפות מוחלטת להולך הרגל

כדי להטמיע את עיקרון עדיפות הולך הרגל באופן מעשי ויומיומי, נפעל להצבת **רמזורים נושמים** במעברי חציה רבים בערים. תמרור ייעודי ילווה רמזורים אלו, ויבהיר לנהגים את החובה המוחלטת שלהם לתת זכות קדימה להולכי הרגל.

שילוב של פתרונות אלו, לצד צמצום מהירות הנסיעה באזורים עירוניים, הגדלת מדרכות, נטיעת עצים ופיתוח תשתיות ידידותיות להולכי רגל

ורוכבי אופניים, יאפשר לנו להשיב את הרחובות לתושבים. מהלך כזה לא רק ישפר את בטיחות הולכי הרגל ויפחית את זיהום האוויר והרעש, אלא גם יחזק את תחושת הקהילתיות והשליכות, ויהפוך את הערים שלנו למקומות נעימים ובריאים יותר לחיות בהם.

יצירה של רשת של שבילים ירוקים בכל רחבי הארץ

בין שתי נקודות עוברים אינסוף שבילים ירוקים

אנו מציעים ליצור רשת ארצית של שבילים ירוקים, המותאמים להולכי רגל, רוכבי אופניים ורכבי שטח קלים. רשת זו תחבר את כל חלקי הארץ – מצפון ועד דרום, מזרח ומערב – ותאפשר לאזרחים לחוות את הטבע הישראלי בצורה נגישה, בטוחה ובת קיימא. השבילים ימופו באופן מלא באפליקציות טיולים מובילות במכשירים הניידים כמו Wikiloc, כך שיהיה קל מאוד לנווט לאורכם ולרוחבם.

השראה מדרכים קדומות: חיבור והתחדשות

כשאנו מתכננים את רשת השבילים הירוקים של העתיד, עלינו לשאוב השראה מדרכים קדומות שחצו את הארץ והאזור במשך אלפי שנים, ושימשו לא רק לתנועה פיזית, אלא גם לחיבור, לסחר ולהפצת רעיונות. נחשוב על:

• דרך הים (Via Maris): נתיב עתיק שקישר בין מצרים

למסופוטמיה, וחיבר את קהילות החוף. דרך זו תהווה השראה לשביל ירוק מחוף זיקים ועד ראש הנקרה, ובעתיד, עם חתימת הסכמי שלום חדשים, הוא יורחב עד אלכסנדריה ועד תורכיה, ויחבר את ערי החוף המרכזיות, ויאפשר תנועה אקולוגית בין מטרופולינים כמו תל אביב וחיפה, תוך שיקום רצועת החוף הטבעית. חשוב לציין כי הצמחייה כיום לאורך תוואי דרך הים

כוללת מעט מאוד עצים, מה שהופך את התנועה בה לחמה מאוד בחודשי הקיץ. לכן, פרויקט זה דורש חשיבה מעמיקה ומחויבות לקופסה איך להצל עליה ואיך להשביח את האדמה באזורים אלו כדי לאפשר לעצים מצלים לגדול. כדאי לנסות גם לשלב עצי קוקוס, שחסרים מאוד בדרך הים הנוכחית בישראל, אך יכולים לספק פירות נהדרים. להערכתנו, הם יכולים לגדול בהיקפים נרחבים לאורך חופי ישראל, כפי שהם גדלים במדינות טרופיות, כיוון שמזג האוויר כאן הופך חם משנה לשנה, וניתן לנצל זאת לקליטתם, אך יש לזכור כי עצי קוקוס רגישים מאוד לקור ואינם סובלים קרה כלל, וכן הם עשויים להיות מושפעים מרוחות חזקות המאפיינות לעיתים את חופי הים התיכון. פרויקט כזה יחייב מחקר, בחירת זנים מתאימים ותכנון קפדני. כשהייתי בקורפו בחופשה בה חגגנו 25 שנות נישואין נדהמתי לגלות כמה עצים טרופיים יכולים לגדול ליד חוף הים. אם זה מצליח שם למה לא אצלנו. הנה כמה דוגמאות:

בתמונות אלו שכולן צולמו ליד חוף אחד בקורפו - אגיוס גורדיוס, אפשר לראות בננות שגדלות ממש ליד החוף ויש גם בננות בעציץ שראיתי בתל אביב בחוף בנה ביץ' רק ששם הכלי לא מספיק גדול והאדמה לא מספיק משובחת כדי שהבננות יניבו ועם קצת יותר מאמץ ותשומת לב לפרטים אנשים יוכלו לקטוף בננות בתל אביב או באשקלון בדיו כמו שאני קטפתי בקורפו, יש בתמונות גם דוכן פירות שאפשר בקלות לאפשר כאלו לאורך שביל הים בלי לגבות מהם דמי חסות של העיריה שיגרמו למחירים לקפוץ לשמיים, אלא מחיר חברתי נמוך ושפוי רק כדי

להסדיר את הפעילות ולדעתי אפילו בחינם יהיה מצוין ואפשר אפילו לספק כך עבודה להומלסים או עובדי עבודות שירות או אסירים לשעבר. כן! שיקום של אוכלוסיות אלו על ידי יצירת משמעות מרחיבת לב עבורם תתרום לא פחות מכליאה, וארחיב על כך בפרק על shakeup nation וגם מהנסיון שלי בעמותת לשובע. יש גם בתמונות הללו ירקות כמו דלועים, פרפרים שמגיעים כשהצמחים מקבלים עידוד על ידי השקיה ועל ידי חיפוי קרקע וצמח קנה הודית ססגוני שהפך לפופולארי ביותר בקורפו, וצומח שם בכל מקום כמעט. גם בישראל אפשר להשתמש בו לרוב במיוחד אם נשתמש בהשקיה יעילה וחסכונית ובחיפוי קרקע כדרך חיים.

אתמול למשל הייתי באשקלון וחשבתי לעצמי איזה מגניב אם היה פה שביל ירוק שהיה מגיע מאשקלון עד אשדוד דרך חוף ניצנים ועל שביל החוף היו גדלים בנחת באזורים מסויימים בשביל בננות, פפאיות, מנגו, קוקוס, ליצי' וגיות ירק אורגניות, ועוד שלל פירות אקזוטיים לצד השביל ובנוסף לצמחיית החוף הנוכחית שגדלה בר, וגם היו על השביל דוכני שייקים וכוסות פרי חתוכות והכל במחיר חברתי מיוחד המבוסס על shakeup nation.

דרך המלך (King's Highway): נתיב ראשי שחצה את עבר הירדן ממצרים לדמשק, ושימש לתנועת צבאות וסחורות. דרך זו תהווה השראה ליצירת שביל ירוק מרכזי בבקעת הירדן מאילת ועד מטולה, שיכלול מסילת ברזל לכל אורכו, כביש 8, שבילי הליכה, רכיבה על אופניים רגילים ועל אופניים חשמליות, שרובם מוצללים כדי להתמודד עם החום הקופח בקיץ. שימוש בטכניקה של עצי חלוץ שמותאמים לבקעה יכולה לעזור להנביט שם אפילו אלונים, ויאפשר נדידה בטוחה בין יישובים חקלאיים, שמורות

טבע ומקורות מים משוקמים. כמובן שזה יקח זמן כי חלק גדול מהשביל הזה עובר באזורים מדבריים ולוקח זמן לטפח הצללה באזורים כאלו.

● **דרך היער:** מכלול השבילים הירוקים בכל רחבי המדינה בעדיפות

להולכי רגל ובהפרדה מוחלטת מרוכבי אופניים ורוכבי אופניים חשמליות, אבל יהיו גם דרכי יער לאופניים שזה בעצם שבילים ירוקים לאופניים. הרבה יותר נעים לרכוב לאורכם. פירטתי על כך לעומק בפרק על גינה קטנה גינה גדולה. אני מדבר על רשת שבילים של עשרות אלפי קילומטרים. זה נשמע תלוש ולא מחובר, אבל אני רוצה לזכור שמיקוד בקטן יעזור להגשים את החזון הגדול. הפער בין 10 מיליון ל 100 מיליון אנשים הוא עצום והגדילה הזו תיקח הרבה שנים. בזמן הזה אפשר לגדל מספר דורות של חובבי טבע ושבילים ולהפנות לכך משאבים יוצאי דופן בשביל המדינה שלנו וזה יאזן לגמרי את הצפיפות. קשה לנו לפרוץ את גבולות התודעה, אבל אחרי שיהיה שביל אחד שיראה היטב והרבה יבקרו בו, הרבה מאוד ירצו לפלס לעצמם גם שבילים כאלו. זה מזכיר לי תמיד אתלטים שפורצים איזשהו גבול שתמיד היה חסום ואז כמה שנים אחרי עשרות אתלטים מצליחים לפרוץ את הגבול. כשהייתי בקורפו הופתעתי לגלות שיש דובדבן בגובה פני הים שיש עליו פירות. עד אותו הרגע הייתי שבוי במחשבה שזה לא אפשרי כי דובדבן דורש מנות קור וצריך לגדול בגובה של 500 מטרים וצפונה - כך הסבירו לי מיטב המומחים, עד שראיתי את ההיפך הגמור מחייך אלי - דובדבנים על עץ בגובה פני הים עוד בלי קומפוסט שהיה מעלה את פריון העצים שבעתיים. אני כתלמיד לא מקבל את הגבולות ותמיד מנסה לפרוץ אותם וללמוד מן הטבע. כמורה אני נזהר מלהגביל את התלמידים לתודעה הצרה שלי. תמיד לנסות ותמיד לוודא

אותי.

כדי להצליח ליצור רשת שבילים מפוארת כזו צריך לחשוב בגדול ולהתמקד בקטן ולעשות יישומים קטנים בכל רחבי הארץ על ידי פרפרים משוגעים לדבר שעליהם נדבר בפרק על חוכמת הפרפרים.

● **דרך הבשמים** - בערבה השתתפתי לאחרונה בריטריט קסום בלב

הערבה ליד הישוב צופר. הישוב יושב ממש על דרך הבשמים המקורית שהיתה פעילה בין המאה השלישית לפני הספירה ועד לתקופה הרומית המאוחרת. באחד הימים בחרתי לצעוד לכיוון החממות של הישוב צופר, וחשבתי לעצמי מה היה קורה אם היינו מחיים את הדרך המקורית הזו, ומוסיפים לה כמו בחזון של הספר שבילים ירוקים עם עצי פרי וירקות, מתחמי תיירות ובריאות, מרכז החלמה ממחלות חשוכות מרפא הגדול בעולם, תחנת רכבת מודרנית, מרכזי תרבות ובידור, ועוד שלל דברים שהדמיון רק יכול להעלות. האם יכולה להיות עיר של מאה אלף תושבים בלב הערבה? האם זה יכול להוות תחליף לציפוף הבלתי אפשרי במרכז? האם המבנים שם יכולים להבנות אחרת לגמרי? להשטיח את המגדלים ולאפשר לכולם לגדל ירקות עם קרקע במחיר אפס, עלויות בניה נמוכות על ידי שימוש בטכנולוגיות שנפתח שיהיו חסרות תקדים מול טכנולוגיות הבניה המיושנות השכיחות בישראל? ואולי זה יהיה גם בסיס להעמקת השלום עם השכנות שלנו? הנה כמה תמונות להשראה שבהן אפשר לראות כמה האדמה יכולה להיות חרבה בלי חיפוי קרקע ובלי השקיה כלל ובלי טכנולוגיות לואו טק והייטק לאגירת מים כמו יריעות הפלסטיק שהחקלאים בחוכמה רבה פורסים מעל הצמחים והן אוגרות את הטל ומעט הלחות בלילה, וכמה יכולים לגור בה עצי דקל עמוסי תמרים עסיסיים, כרם של גפנים שהזמורות הופכות

להיות חיפוי קרקע לצידם ויכולות גם לעבור הלאה החוצה
מהחממות ולהוביל את הצועדים והרוכבי אופניים.. כן עוד יהיו פה
שבילי רכיבה לאופניים עם הצללה.. חכו ותראו:

**אנו שואפים ליצור רשת מודרנית שתשחזר את מהות הדרכים
ההיסטוריות – לא רק נתיבים להליכה ולרכיבה, אלא גם עורקי חיים
המחברים בין אנשים, בין עיר לכפר, בין עבר לעתיד, ובין אדם לטבע.**

הקמת רשת השבילים תתבצע בשלבים, תוך שיתוף פעולה בין משרדי
ממשלה, רשויות מקומיות, ארגוני סביבה ומתנדבים. השבילים יסומנו

בצורה ברורה, יתוחזקו באופן שוטף, וישלבו נקודות עצירה, מצפורים, חניונים ושירותים נלווים. חלק מהשבילים יותאמו גם לבעלי מוגבלויות.

כדי להשלים את חזון העצים והטבע, אנו ממליצים על **יצירת רשת שבילים ירוקים שתחבר את הערים ותעודד הליכה ורכיבה בטבע עירוני**. הנה דוגמה ליישום רשת כזו בין הערים תל אביב, גבעתיים ורמת גן, שבאופן דומה ניתן להרחיב אותה לכל המדינה וליצור רשת של אלפים רבים של קילומטרים המחברים את כל הערים והכפרים בישראל.

השביל הירוק של גוש דן יוקם ביוזמת אזרחים ובשיתוף עם הרשויות המקומיות ורשויות התחבורה של גוש דן כדי ליצור רצף הליכה של סביבה שלווה, בטוחה יותר, מוצלת עם עדיפות ברורה להולכי רגל ואופניים על כלי רכב. בשביל ניתן יהיה ללכת מרחק של למעלה מ-200 ק"מ. בשביל יושקעו תשומת לב רבה להוספת עצי פרי וצמחי מאכל ומחשבה מיוחדת בעזרת הקהילה לשילוט פיזי ודיגיטלי על מנת לאפשר לאזרחי גוש דן מרחב טיול נגיש וקל להליכה ללא צורך לנהוג ובלי פחד מכל כלי הרכב. השביל יקשר את תושבי ערי גוש דן בנתיבי הליכה לצרכי פנאי וחיבור לתחנות הרכבת הקלה, הפארקים המרכזיים, הגינות הקהילתיות, ויערות המאכל. עם קירבה למרכזי קהילה ומתנ"סים, בתי הספר, גני הילדים ומוסדות התרבות המרכזיים.

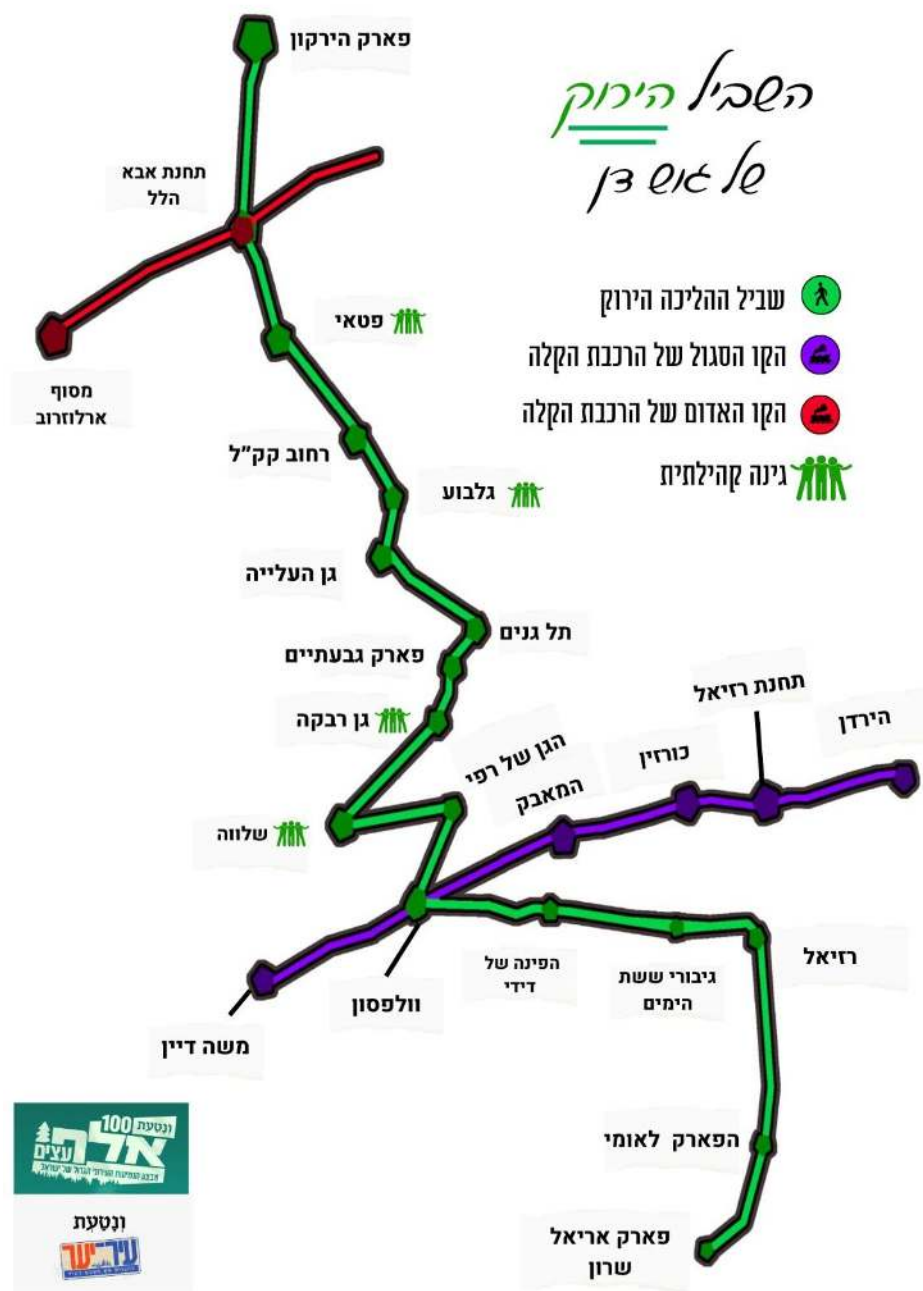
בשלב ראשון - מיפוי נתיבי ההליכה הירוקים הקיימים, הגינות הקהילתיות, עצי הפרי, תחנות הרכבת הקלה בחלק קטן של גוש דן הכולל את גבעתיים והחלקים ברמת גן ותל אביב הסמוכים אליה וקרובים לתחנות הרכבת הקלה. הסיבה שבחרנו את גבעתיים (חוץ מזה שאני גר בה) היא שזו עומדת להיות לפי התחזיות שלנו העיר הצפופה ביותר בעולם!

כדאי גם ליצור עמוד נחיתה עם **QR קוד** שיופיע על השלטים הפיזיים ויצור חיבור בין השביל הפיזי למרחב הדיגיטלי כדי לאפשר לאזרחים

הליכה בטוחה תוך כדי למידה על חקלאות עירונית בת קיימא, צמחי תבלין ומרפא, וקטיפה של פירות מאכל. באזורים שכעת אין מספיק צמחים וכדי ליצור רצף הליכתי ברור תישקל צביעה של המדרכה בירוק עם שילוט ברור שזה חלק מן השביל הירוק. לא כל הגינות יכנסו לשביל הירוק על מנת ליצור רצף הליכה פשוט וברור.

בשלב שני - יצירת נתיבי מעבר נוחים יותר על פי שיקולי עלות תועלת והצבעה של התושבים. נתיבי המעבר יונחו מעל או מתחת לכבישים קיימים כדי להפחית את החיכוך של התושבים עם כלי רכב במרחב הנתיב הירוק, לדוגמא הגשר שהיה בעבר ובוטל בין בית ספר גיל לפארק וולפסון מעל אלוף שדה כדי להקל על החיבור לתחנת הרכבת. במקום זה למשל ניתן לעשות חיבור על קרקעי או תת קרקעי ורצוי אם אפשר לשמור על חיבור ירוק ויפה, והכי חשוב - בטוח.

תרשים של המפה שעמית, בני, הכין של השבילים הירוקים בגבעתיים ושכנותיה רמת גן ותל אביב:

בנוסף לשבילים הירוקים המקומיים, אנו מציעים ליצור **פארק לאומי לאורך תוואי המוביל הארצי**. לאורך תוואי זה, ניתן לנטוע עצים רבים מחורש ישראלי, בדגש על עצי **אלון**, וליצור שבילי רכיבה והליכה נפרדים ובטוחים. תוואי המוביל הארצי, החוצה את ישראל מצפון לדרום, יכול

להפוך לעורק ירוק מרכזי במדינה, המשלב טבע, פנאי ותחבורה אלטרנטיבית.

אתגר הזדקנות האוכלוסייה: מרחב בטוח לכל הגילאים

לצד הגידול המסיבי באוכלוסייה הכללית בישראל, שצפויה להגיע לכ-29 מיליון תושבים עד שנת 2100 לפי תרחיש שמרני יחסית, הכולל ירידה של כ-50% בשיעור הילודה במגזר החרדי. חשוב להבין שתרחיש זה הוא גידול של פי 3 בלבד מ-10 מיליון תושבים כיום, בעוד שמדינת ישראל גדלה ב-77 שנות קיומה (1948-2025) מ-600 אלף תושבים לכ-10 מיליון – גידול של פי 16.5! יתרה מכך, אוכלוסיות שלמות במגזר החרדי וכן הדתיים המסורתיים ביהודה ושומרון, אינן מראות כיום סימנים של האטה בקצב הילודה, כך שהגידול יכול להיות קיצוני אף יותר.

אנו צפויים גם לעלייה דרמטית בשיעור האוכלוסייה המבוגרת. תחזיות דמוגרפיות מצביעות על כך שאחוז הקשישים בישראל יגדל משמעותית, ובהתאם לכך גם הצורך בשירותי בריאות וסיעוד. כבר היום, כשאני מסתובב ברחובות תל אביב ובערים צפופות אחרות, אני מבין כמה קשה יהיה כאן לקשישים, לאנשים עם מוגבלויות ולהורים עם עגלות, אם לא נעשה שינוי מהותי. המרחב הציבורי, ובפרט המדרכות ונתיבי האופניים, הפך למאוד מאתגר ומסוכן עבורם. אדם צריך להתבונן כל הזמן 360 מעלות ולאבטח עצמו כדי לא להיפגע משליחי וולט ותן ביס החוצים באגרסיביות את המדרכות ואת נתיבי האופניים, או מרוכבים ממנועים והולכי רגל שנעים במהירות מסוכנת.

אם לא נבצע שינויים אלה, המרחב הציבורי יהפוך ל"גיהנום" של ממש עבור אוכלוסיות אלו, וימנע מהם ניידות בטוחה ועצמאית. לכן, הפתרונות התחבורתיים והסביבתיים המוצעים בספר זה חייבים לשים דגש מיוחד

על יצירת **מרחב ציבורי נגיש, בטוח ורגוע לכלל האזרחים**, ובפרט לקשישים ונכים. זה מחייב תכנון קפדני של הפרדת נתיבים ושבילים ייעודיים להולכי רגל, לצד אכיפה ברורה של כללי בטיחות, שיאפשרו לכולם לנוע בביטחון וללא איום, ועל זה אפרט בפרקים הבאים.

צפיפות רכבים וזיהום אוויר בלתי נסבל: הצורך במהפכה תחבורתית

כשהייתי ילד בשנות ה-70 היו בישראל 300 אלף כלי רכב. 50 שנים חלפו ויש בישראל ארבעה מיליון מכוניות. הילדים שלי גדלים אחרת ממני. משחק כדורגל ברחוב הוא חלום רחוק. בישראל של עוד 70 שנים יהיו לפי התחזיות שלנו כעשרים מיליון כלי רכב. אין סיכוי בעולם שנצליח להדביק את קצב גידול כלי הרכב ביצירת תשתית מתאימה. הפקקים יכריעו אותנו.

לפני 15 שנים כשהפכתי את אופני לכלי הרכב המרכזי שלי חלק מהלקוחות שלי לעגו לי. לי היה ברור כבר אז שהתנועה לתל אביב באופניים תהפוך לנוחה בהרבה מהמכונית שלי. כיום אני מגיע ליפו ב-30 דקות באופניים וברכב זה לוקח לי כמעט כפול בשעות העומס. בישראל של 2100 הפערים הללו ילכו ויתגברו. הגעה לעבודה תהפוך לבלתי נסבלת. נסיעה לצפון לטיול תהיה בלתי סבירה אם לא נעשה שינוי קיצוני במדיניות תכנון התחבורה של המדינה.

ממשלת ישראל התמכרה בשנים האחרונות להגדלת כלי הרכב. המיסים על המכוניות ועל הדלק הם מקור תקציבי חשוב, אך המדינה יורה לעצמה ברגל ולא מודדת את ההשפעות הסביבתיות שהגודש הזה מייצר וכמה פריון הולך לאיבוד בגללו. גם היבואנים של הרכב משגשגים כתוצאה מהמכירות שלו ויצרני הדלק, אבל לאורך זמן זה לא פתרון בר-קיימא.

מעבר חד לתחבורה ציבורית מעולה בחינם על חשבון רכב פרטי

כדי להתמודד עם גודש התנועה והתלות המוחלטת ברכב פרטי, נדרש מהפך דרמטי במדיניות התחבורה. התחבורה הציבורית חייבת להפוך ליעילה ונגישה כל כך, שהרכב הפרטי יהפוך לאופציה פחות רלוונטית ואף מיותרת עבור רוב האוכלוסייה. השקעה בתחבורה ציבורית במקום פרטית מעלה את הפריזון והנזק מפקקים כיום הוא 35 מיליארד, וב 2040 צפוי להגיע ל 70-100 מיליארד. זה הרבה יותר מכל גביית המיסים על קניית רכבים ודלק יחד.. המדינה חייבת להסתכל על מלוא התמונה ולזהות שהגודש הצפוי הוא הבעיה המרכזית שפתרון שלה יכול להאיץ את המשק הישראלי למקומות שהוא רק יכול לחלום עליהם ולשפר את איכות חיינו משמעותית.

נחתור לכך שעיקר הנסיעות יעשו באמצעות:

• השקעה מאסיבית בתשתית בפריפריה: בראש ובראשונה, נקים

רשת תחבורה ציבורית איתנה בפריפריה, שתשרת את הערים והקהילות החדשות שדיברנו על כך בפרק 3.

זו תכלול קווי אוטובוס בתדירות גבוהה, רכבות קלות בתוך מטרופולינים מתפתחים כמו באר שבע וערים נוספות בנגב, בערבה, בגולן ובגליל, ושירותי שאטלים חכמים שיבטיחו

קישוריות חלקה עד "הקילומטר האחרון". **בנוסף, נפעל להקמת**

רשת רכבות מהירות בתוך הפריפריה עצמה, שתחבר בין כל

הערים בנגב, בבקעה לכל הערים בגליל והגולן. תשתית יסודית

זו קריטית כדי להפוך את הפריפריה לבת-קיימא ואטרקטיבית באמת למגורים, ולחבר את התושבים ישירות למרכזי תעסוקה, שירותים ולרשת הרכבות המהירה הארצית. ככל שניצור חיבורים שלא עוברים בטבור (גוש דן) נקל על הגודש.

- **הקמה והרחבת מערכי מטרו ורכבות קלות:** נרחיב את רשת המטרו בגוש דן ונקים מערכי רכבות קלות בערים מרכזיות ובכל רחבי הפריפריה. זה יחבר בין מוקדי מגורים, תעסוקה ופנאי בצורה מהירה, נוחה ויעילה.
- **הנגשת תחבורה ציבורית בחינם:** נבחן מודל של תחבורה ציבורית חינמית במטרופולינים ובתוך הערים, במימון מיסים ירוקים (כגון מיסי גודש על רכבים פרטיים, מיסוי כבד יותר על רכישת רכבים מזהמים) וחיסכון בעלויות תפעול ותשתיות רכב פרטי.
- **שיפור תדירות, זמינות וכיסוי:** נגביר באופן ניכר את תדירות הקווים, נרחיב את שעות הפעילות (כולל סופי שבוע וחגים), ונספק כיסוי נרחב גם בפריפריה וביישובים קטנים יותר, באמצעות מערך אוטובוסים חשמליים חכמים.
- **מרכזי תחבורה משולבים ("חנה וסע"):** נקים חניוני ענק "חנה וסע" מחוץ לערים המרכזיות, שיאפשרו מעבר חלק ומהיר בין רכב פרטי (למי שבכל זאת בוחר להגיע איתו) לתחבורה ציבורית יעילה.
- בנוסף מסקר שקראתי באינטרנט ומעיד על חוכמת ההמונים עולה שהציבור מעוניין בהגדלת האמינות של הגעת האוטובוסים בזמן, ומניעה של ביטולי נסיעות, הגברת התדירות, הקטנת הצפיפות בקווים, פתיחת עוד נתיבים ציבוריים והגדלת כמות הקווים בסוף השבוע ולדעתו כל אלו יגרמו לעליה בשימוש יותר ממחיר, השילוב כמובן כמו תמיד יהיה הכי אפקטיבי.

בנוסף, ראוי לציין את חשיבותו של כביש 8 (כביש הבקעה החדש), שיחבר בין אילת לטבריה במהירות נסיעה של 120 קמ"ש ויאפשר עקיפה של פקקי המרכז הן למשאיות והן לרכב פרטי.

מעבר חד לתחבורת דו-גלגלית רצוי טבעית ולא ממונעת

לצד התחבורה הציבורית, עלינו לעודד באופן משמעותי את המעבר לכלי תחבורה דו-גלגליים, עם עדיפות ברורה לאופניים רגילים על פני ממונעים. זהו פתרון אקולוגי, בריא, חסכוני ובמידה רבה גם מהיר יותר באזורים עירוניים צפופים:

- **פיתוח מואץ של תשתיות רכיבה:** סלילה נרחבת של שבילי אופניים מופרדים ובטוחים, המהווים רשת שלמה בתוך ומחוץ לערים. יש ליצור הפרדה פיזית בין נתיבי אופניים רגילים לנתיבי אופניים חשמליים, כדי לשמור על בטיחותם של רוכבי האופניים הרגילים. השבילים יתוכננו כך שיחברו בין מוקדי עניין, תחנות תחבורה ציבורית, אזורי מגורים ותעסוקה, ומרכזי קהילה ופנאי.
- **תמריצים ותמיכה:** מתן תמריצים לרכישת אופניים (רגילים וחשמליים), הקמת עמדות השכרת אופניים ציבוריות (בדומה לתל-אופן, אך בהיקף ובכיסוי רחבים יותר), ומתקני חניה מאובטחים.
- **חינוך והסברה:** עידוד תרבות רכיבה בטוחה, והסברה על היתרונות הבריאותיים, הכלכליים והסביבתיים של המעבר לאופניים, תוך התמודדות עם אתגרי בטיחות והסברה על כללי התנועה.
- **שילוב עם תחבורה ציבורית:** מתן אפשרות נוחה להעלות אופניים לרכבות קלות ומטרו, כדי לאפשר שילוב בין אמצעי התחבורה השונים.

מעבר לתחבורה חשמלית ואנרגיה ירוקה ויצירת יתירות אנרגטית ירוקה ובמערכת המים

מים לחיים: התפלה, שיקום נהרות ונגב ירוק

מדינת ישראל כבר הוכיחה את יכולתה להפוך את המחסור במים לשפע באמצעות טכנולוגיות פורצות דרך. עלינו להמשיך ולהעמיק את יתרונותינו בתחום:

- **הגדלת תפוקת המתקנים להתפלת מים:** הרחבת יכולות ההתפלה הקיימות והקמת מתקנים נוספים, שיבטיחו אספקת מים שוטפת ובטוחה לכל צרכי המדינה – שתייה, חקלאות ותעשייה – גם בתקופות בצורת.
- **ניהול מים חכם וממוחשב:** הטמעת טכנולוגיות מתקדמות לניהול צריכת מים, ניטור דליפות בזמן אמת, והשקיה חכמה בחקלאות, שתמנע בזבז ותייעל את השימוש במשאב יקר זה.
- **שימוש חוזר וטיהור שפכים:** הגדלת אחוז מי הקולחין המטוהרים לשימוש חוזר בחקלאות ובתעשייה. מים אפורים (מקלחות וכיורים) ינוצלו להשקיית גינות ביתיות וציבוריות.
- **שיקום נחלים והשקיית הנגב:** עם הקמת 2-3 מתקני התפלה חדשים בנגב, נוכל לבטל את "קו ירקון-נגב" ולהפנות את המים המותפלים לשיקום נחל הירקון ולהפיכתו לנהר שוצף ופורח, שישמש כשמורת טבע משודרגת במרכז הארץ. במקביל, המים המותפלים בנגב ישמשו להשקיה מסיבית של שטחים נרחבים, ויהפכו את הנגב לירוק ופורח הרבה יותר מהיום, תוך יצירת נופים חקלאיים, יערות מאכל וריאות ירוקות שיסייעו באיזון האקלים.
- **החייאת הירדן וים המלח: מסדרון אקולוגי ותחבורתי לאומי**
מעבר לשיקום הירקון והנגב, אנו רואים בחזון "ישראל 2025" הזדמנות היסטורית להחזיר עטרה ליושנה גם לנהר הירדן ולים

המלח. על ידי פתיחת סכר ארם נהריים וסכר דגניה, ניתן יהיה להזרים מחדש מים לנהר הירדן עד ים המלח, ולמלא מחדש את ים המלח בשנים שבהן יש עודף גשמים. בנוסף, נוכל להשתמש במתקני התפלה שכבר נבנו וכאלו שייבנו בעתיד כדי לתמוך במילוי הכנרת, ומשם להזין את הירדן בזרימה קבועה ומבוקרת. לאורך השמורה האקולוגית שתיווצר סביב הירדן המחודש, נוכל לנטוע המון עצים, וליצור שביל רכיבה על אופניים מרהיב שחוצה את ישראל מקצה לקצה. לצדו יתקיים גם שביל הליכה נפרד, אשר יאפשר חוויה בטוחה ומרגשת. כל אלו, לצד מסילת הברזל העתידית מאילת לקריית שמונה וכביש 8 שיעברו לא הרחק, יצרו יחד מסדרון לאומי ייחודי המשלב טבע משוקם, תחבורה ירוקה, ותשתית יעילה שתחבר את קצוות המדינה.

- **מדיניות מים ירוקה:** תמחור מים הוגן שישקף את עלויות ההפקה והפיתוח, תוך שמירה על עתודות מים אסטרטגיות וטיפול בנגר עילי.

היערכות לשריפות והמסר משמיים: קריאה לשינוי סדר עדיפויות

בזמן שאנו שואפים לנטוע שני מיליארד עצים ולהפוך את ישראל לירוקה ובריאה, עלינו להיערך במקביל לאחד האתגרים הגדולים ביותר של העידן הנוכחי: **שריפות יער נרחבות**, אשר בגלל התחממות האקלים צפויות להתרחש כאן יותר ויותר. אירועי קיצון כמו שריפת היערות בתאילנד בשנים האחרונות משמשים תמרור אזהרה ברור לעולם כולו.

אולם, ההיערכות לכך בישראל לוקה בחסר, ועלולה לסכן את ההשקעה העצומה בייצור ואת בריאות הציבור.

אנו מאמינים כי יש לשדרג באופן דרמטי את מערך הכבאות בישראל. הדבר יכלול שימוש בטכנולוגיות חדשניות עם חיישנים מתקדמים וצבא של רחפני כיבוי שיעוט על שריפות סמוך ככל האפשר למועד התרחשותן בשילוב עם בינה מלאכותית לרחפנים. בנוסף, נדרשת יתירות של מטוסי כיבוי גדולים ושיתוף פעולה אזורי, בדומה למה שבוצע בהצלחה למניעת מגפת הארבה. במקביל, יש לחזק את מערך הכבאות בתוך הערים, כדי שיוכל להתמודד עם שריפות באזורים צפופי אוכלוסין ועתירי צמחייה וכדי שנוכל לממש ערי יער עם איכות חיים מיוחדת.

תפיסה זו, הרואה בביטחון אזרחי עדיפות עליונה, מחייבת בחינה מחודשת של תקציב הביטחון הכולל (פנים, צבא וכיבוי אש), וחישוב סיכונים בהתאם לסיכוי התרחשותם. להוריד כמה מטוסים מתקציב הביטחון יכול לממן את כל הנדרש לשדרוג מערך הכבאות לרמה המתקדמת ביותר בעולם.

אירועים כמו ביטול טקס יום העצמאות בשנים מסוימות אינם מקריים. אנו רואים בכך איתות ברור מ"השמיים", קריאה אלוהית לשנות את סדרי העדיפויות הלאומיים. זהו מסר חזק: יותר ערבות הדדית, יותר חיבור לטבע, יותר חיבור לשורשים ולאלוהים, אחרת המדינה תשותק שוב ושוב, כפי ששותקה באותם ימי עצמאות. לא תהיה לעם הזה עצמאות אמיתית אם לא יואיל בטובו להשתנות. אין זה סתם שאירועים כה דרמטיים נופלים דווקא על חגי ישראל; שמחת תורה, יום כיפור, יום העצמאות, ל"ג בעומר בהר מירון - כל השבטים נפגעו מכך בנקודות זמן שונות. זהו מסר חד וברור, וככל שנתעלם, כך האירועים יתגברו, עד שנשכיל ליישם את הבטחתנו "נעשה ונשמע". זה קריטי לבריאות הנפש של כולנו שיהיו עצים מוגנים, וקריטי לבריאות הגופנית והנפשית של כולנו

שיהיה כאן מערך כיבוי המשוכלל בעולם, ושנגיע לכמות עצים גדולה כל כך כדי להתמודד עם האוכלוסיה הצפופה בעולם באיכות חיים טובה ומאוזנת.

שידרוג יכולות המיחזור: מפסולת לחומר גלם ושפע סביבתי

מעבר לניהול מים ואנרגיה, חזון "ישראל 2025" מחייב מהפכה של ממש בתחום הטיפול בפסולת. כיום, חלק ניכר מהפסולת בישראל מזהם את הסביבה במקום להפוך למשאב יקר ערך. אנו רואים בכך הזדמנות עצומה לחיסכון, לצמצום זיהום ולהגברת השפע.

פסולת אורגנית, המהווה כ-50% מהפסולת בישראל, מזהמת כיום את מי התהום. במקום זאת, נוכל להפוך אותה ל"זהב" – דשן משובח שישביח את האדמה, באמצעות עידוד נרחב של קומפוסטרים ביתיים וקהילתיים, ופיתוח תשתיות עירוניות למיחזור אורגני.

אך המהפכה אינה עוצרת בפסולת אורגנית. גם פלסטיק, מתכת, זכוכית, עץ ונייר ניתנים למיחזור יעיל, בניגוד לשיטות המסורבלות והלא יעילות הקיימות כיום, שחלקן אף מובילות לזיהום במדינות אחרות. אנו מציעים מהפך שבו המיחזור יתבצע בעיקר ברמת השכונה והרשות המקומית, תוך הפיכת הפסולת לחומר גלם. דמיינו מצב שבו כל הפלסטיק המיותר מאריזות, למשל, יהפוך לחומר גלם למדפסות תלת מימד. טכנולוגיה זו, שעדיין אינה נפוצה דיה אך תלך ותתפשט בעתיד, יכולה לייצר חיסכון אדיר בשינוע סחורות וליצור מחזוריות אינסופית לחומרי גלם. באופן דומה, ניתן למחזר עץ, נייר ומתכת, ולעשות בהם שימוש חוזר ונשנה, ובכך לצמצם באופן דרמטי את זיהום הסביבה ואת התלות בחומרי גלם חדשים.

בישראל 2025 זה נראה קצת אולי טרחני ומוזר, אבל אני חי מיחזור של אוכל אורגני כבר שש שנים, ואני מודה שלא רק שזה ממכר, זה משפר

מאוד את הטבעיות של אורח החיים ומעשיר מאוד את האדמה. צפיתי בסרט בנטפליקס שנקרא "נשק את האדמה", זהו סרט מופתי ששינה את חיי. אני היום מרגיש שאני יודע לרפא אדמה באופן הכי טבעי שיש. אני פשוט לוקח בטון, מוסיף לו אדמה מעליו, מוסיף קומפוסט, עלים יבשים, זרעים של צמחים או ייחורים, משפר את מערכות ההשקיה ומתבונן, וכך מידי יום, וקורים ניסים ומזון מתחיל לצמוח מהבטון, וציפורים מתחילות לבקר בגינה על בסיס יום יומי. כמו בשירו של אריק איינשטיין על פתח תקוה - "אינני שומע ציפורים וזה סימן נורא" כך אצלי בגינה על הבטון שצמוד לבית הנחתי המון אדמה וגודל בה מזון בנחת לצד פרחים וצמחי נוי. זה נראה נפלא ומשמח לי את הלב יום יום. חקלאות עירונית לצד גינון עירוני בבית משותף, בבית פרטי או בגינה קהילתית זה דבר מדהים והבסיס שלה מנסיון שלי אבל הרבה יותר חשוב מזה של פעילים אחרים הרבה יותר מנוסים ממני בעיר מגורי גבעתיים הינו מיחזור פסולת אורגנית.

פרק 5: מהפכת הממשל והחברה – בירוקרטיה נמוגה

לאחר שדנו בפתרונות ליוקר המחיה, הצפיפות והתחבורה, הגיע הזמן להתמודד עם נושא שורשי לא פחות: הממשל והחברה. כשמערכות ציבוריות קורסות תחת נטל הבירוקרטיה, השחיתות והקיטוב, נפגעת לא רק היעילות – נפגע גם האמון הבסיסי של האזרחים. "התחלה מאפס" מחייבת מהפכה ביחסים שבין האזרח למדינה, וחיזוק הערבות ההדדית בתוך החברה.

5.1 ממשל מתייעל: מודל "תקציב אפס" ולקחי הסלולר

ממשל יעיל ומתייעל: ביטול בירוקרטיה, שיפור שירות והגברת פריון

"התחלה מאפס" מחייבת מחויבות הדדית וחלוקת נטל הוגנת מכל שכבות החברה. בעלי ההון יתנו את חלקם באמצעות **מיסי עושר**, הציבור החרדי והערבי ישתלבו באופן מלא ב**שירות לאומי ואזרחי ובשירות צבאי**, המגזר הציבורי וההסתדרות יתרמו להתייעלות דרמטית והפחתת חסמים, והציבור החילוני יתחבר מחדש לערכי היהדות והמסורת היהודית כחלק מבניית חברה חזקה וערכית.

מהלך ההתייעלות במגזר הציבורי יבוצע באופן מקצועי, שקוף ואמפתי, בשיתוף פעולה מלא עם העובדים והאיגודים המקצועיים, כולל ההסתדרות. בניגוד לגישות "דורסניות" שאומצו על ידי דמויות כמו **אילון מאסק** בחברות מסוימות – שבהן ההתייעלות בוצעה בחטף, באגרסיביות וללא שיתוף פעולה עם היחידות השונות – אנו מאמינים כי רפורמה מוצלחת במגזר הציבורי דורשת הקשבה, הכשרה וסיוע במציאת אפיקי תעסוקה חדשים. בין היתר, **פרישה מוקדמת לחלק מהעובדים תלווה באפשרויות הסבה והסטה לתפקידים חדשים**, שחלקם בשכר וחלקם בהתנדבות, במערך השירות הלאומי שיגדל משמעותית כתוצאה משילוב מלא של חרדים וערבים בשירות זה, כולל פיתוח מערך המילואים שלו. המטרה היא לא לפגוע בעובדים, אלא לשפר את השירות לאזרח ולייעל את המערכת לטובת כלל הציבור.

מודל ההשראה: תקציב אפס – משינוי בג'ורג'יה לחיסכון לאומי

אחת הדרכים היעילות ביותר להשגת פריון במגזר הציבורי היא אימוץ עקרונות של **"תקציב אפס" (Zero-Based Budgeting - ZBB)**.

שיטה זו, שאומצה בהצלחה על ידי **ג'ימי קרטר כמושל ג'ורג'יה בשנות ה-70**, דורשת מכל יחידה תקציבית להצדיק את כל הוצאותיה מחדש בכל שנת תקציב, במקום להסתמך על תקציבים קודמים. זה אילץ מנהלים לבחון לעומק את כל הפעילויות, לזהות כפילויות, לבטל תוכניות לא יעילות ולהתמקד במטרות הליבה. יישום ZBB בג'ורג'יה הביא **לחיסכון משמעותי של מיליוני דולרים** ושיפר את הפיקוח והשקיפות התקציבית במדינה.

הממשל הישראלי הפך במרוצת השנים למכונה בירוקרטית כבדה, מנופחת ומסורבלת, שפוגעת באזרח ובכלכלה. אם נשווה את ישראל לעולם, נגלה שגודלו של המגזר הציבורי שלנו, ביחס לתוצר המקומי הגולמי (תמ"ג), גבוה משמעותית ממדינות רבות בעולם המערבי. בעוד שבארצות הברית, למשל, ההוצאה הממשלתית (בכל הרמות) נעה סביב **34-36% מהתמ"ג**, בישראל אנו מתקרבים ל-**45% מהתמ"ג**. נתון זה ממקם אותנו קרוב יותר למדינות כמו יוון, שנודעה במגזר ציבורי מנופח ובעיות כלכליות חמורות, ורחוק יותר ממודלים יעילים ורזים יותר. הדבר מראה על עומס בירוקרטי משמעותי ועל חוסר יעילות מערכתית, שמתגלגל בסופו של דבר לכיסו של האזרח.

הזדמנות אדירה לחיסכון ושיפור שירות: לקחי מהפכת הסלולר

הנתון של **45% מהתמ"ג** אינו רק איתות אזהרה, אלא גם מצביע על **פוטנציאל עצום להתייעלות**. חיסכון של 30% מהוצאה זו, כמו שבוצע בימי הממשל של קארטר בארה"ב בשנות ה-70, יכולה להזרים משאבים אדירים למשק, וליצור שינוי דרמטי לטובה. בניגוד לתפיסה הרווחת לפיה צמצום המגזר הציבורי יביא להרעה בשירותים לאזרח, אנו טוענים **שהיפך הוא הנכון**: ממשל יעיל יותר, רזה יותר ומתמקד יותר בליבת העשייה, יספק **שירות הרבה יותר איכותי, מהיר וטוב, בפחות כסף**. העובדה שהשירות הנוכחי מסורבל ויקר היא תוצאה של ניפוח בירוקרטי

ולא של צורך אמיתי. על ידי ביטול כפילויות, פישוט תהליכים, דיגיטציה נרחבת ומיקוד במטרות, ניתן להפוך את המגזר הציבורי למנוע צמיחה ושירות אזרחי יוצא דופן.

דוגמה מובהקת לכך היא מהפכת הסלולר של שר התקשורת משה

כחלון. לפני כעשור וחצי, שוק הסלולר הישראלי היה נשלט על ידי מונופולים שגבו מחירים מופקעים. הכנסת תחרות, בדמות חברות כמו **גולן טלקום**, שינתה את כללי המשחק. גולן טלקום נבנתה מראש כחברה **רזה במיוחד, עם כ-200 עובדים בלבד.** לעומת זאת, אני, שעבדתי בעברי בחברת פרטנר, זוכר תקופה שבה החברה העסיקה כ-4,000 עובדים, ובשיאה, לאחר שפרשתי, הגיעה אף ל-8,000 עובדים. העובדה שגולן טלקום, עם צוות מצומצם פי כמה וכמה, סיפקה (ומספקת לי עד היום) שירות נפלא בעלות של **עשירית** ממה ששילמתי בעבר כלקוח של החברות הוותיקות, מוכיחה מעל לכל ספק **שהתייעלות דרמטית וצמצום כוח אדם מנופח אינם גורמים להרעה בשירות – אלא בדיוק להיפך.** הם מביאים להורדה חדה בעלויות, לשיפור השירות ולחיזוק כוח הקנייה של הצרכן. אבל האם אפשר לחסוך אפילו יותר מ 30% מהוצאות הממשלה? האם מה שקארטר הצליח להשיג אינו מספיק שאפתני ומה זה יכול לאפשר לנו? על כך בתת הפרק הבא:

מודלים של יעילות ותעדוף: מה ללמוד מקוסטה ריקה ואיחוד האמירויות?

הוצאות הממשלה בישראל, העומדות על כ-45% מהתמ"ג, מצביעות על מגזר ציבורי גדול יחסית למדינות מפותחות רבות, ומהוות נטל על המשק. עם זאת, ישנם מודלים עולמיים, ובהם כאלו הנחשבים למובילים בתחומי האושר והשירותים החברתיים, המוכיחים כי ניתן להשיג תוצאות מצוינות בהוצאה ממשלתית נמוכה בהרבה. קוסטה ריקה ואיחוד האמירויות הערביות, לדוגמה, מציגות הוצאה ממשלתית

כאחוז מהתמ"ג של כ-12%-15% בלבד, ועדיין מתבלטות בתחומים שונים:

- **קוסטה ריקה: תעדוף אנושי וביטול צבא.** מדינה זו מדורגת באופן עקבי בין המאושרות בעולם (מקום 6 בדוח האושר העולמי 2025). היא השיגה זאת על ידי **החלטה אסטרטגית משנת 1949 לבטל את הצבא שלה**, וכך הפנתה משאבים עצומים באופן ישיר לחינוך (כ-6.5% מהתמ"ג) ולבריאות ממוקדת קהילה (רפואה מונעת ונגישה). למרות הוצאה ממשלתית כוללת נמוכה, המודל שלה מדגים כי תעדוף ערכי והשקעה באדם ובטבע יכולים להביא לשגשוג חברתי ולאומי משמעותי.
- **איחוד האמירויות הערביות: יעילות מונחית הון ותעדוף.** מדינה עשירה זו (מקום 22 בדוח האושר העולמי 2025) מצליחה גם היא לשמור על הוצאה ממשלתית נמוכה יחסית, תוך השקעה חכמה. היא מתאפיינת ביעילות ניהולית גבוהה, אימוץ טכנולוגיות מתקדמות לשיפור שירותים, והשקעה אסטרטגית בתחומים כמו חינוך (מעל 25% מההוצאה הממשלתית בתחום זה) וטכנולוגיה. בנוסף, יש בה הפרדה בין שירותים לאזרחים לאומיים (אמירים) לבין אוכלוסיית מהגרי העבודה, מה שמשפיע על נתוני ההוצאה לנפש.

ישראל, עם הוצאות ציבוריות גבוהות יותר, יכולה ללמוד רבות ממודלים אלו. הלקח המרכזי אינו רק "כמה מוציאים", אלא "איך מוציאים". ניתן להשיג שירותים איכותיים יותר, ורווחה גבוהה יותר לאזרחים, באמצעות תעדוף נכון, התייעלות דרמטית, צמצום בירוקרטיה, השקעה ברפואה מונעת, ורתימת הון למטרות לאומיות, כפי שמוצע בספר זה.

בתיאוריות מקרו ומיקרו כלכליות מסורתיות, ההוצאה הציבורית כחלק מהתוצר אמורה להיות מצומצמת, ולהתמקד אך ורק באספקת מוצרים

ושירותים שהמגזר הפרטי אינו יכול לטפל בהם באופן יעיל, או שאספקתם חיונית (כמו ביטחון וצדק). אולם, בישראל וברבות ממדינות העולם המערבי, גישה זו הסתאבה עם השנים: המגזר הציבורי התנפח, הפך מסורבל ופחות יעיל, והפך לנטל כבד על הכלכלה ועל האזרח. לראיה, מודלים כמו קוסטה ריקה ואיחוד האמירויות הערביות מציגים גישה שונה מאוד, עם מיסים נמוכים יחסית והוצאה ציבורית מצומצמת, אך עם רמות אושר גבוהות ושירותים חיוניים ברמה טובה, יחסית להוצאה. זהו אינדיקטור מובהק לכך שאיזון חכם בין קפיטליזם טהור – הממוקד ביעילות ובתחרות – לבין חשיבה אמפתית וסוציאלית – הדואגת לרווחת הפרט והקהילה – יכול להניב מודל מנצח ובר-קיימא לכלכלת מדינה. אם נשאף להגיע למה שקוסטה ריקה כבר הצליחה נוכל אף לחסוך 60% מההוצאה הציבורית על ידי התייעלות משמעותית ביותר ולחסוך 360 מיליארד ש"ח מידי שנה. זה סכום כל כך עצום ובלתי נתפס שיכול לאפשר לנו להשקיע בקלות בכל הרעיונות הכי פרועים בספר זה ועדיין ישאר לנו הרבה הרבה עודף ונוכל לקצץ מיסים ולהגדיל את הצמיחה בתוצר לנפש בקלות רבה. בתת הפרק הבא נעמיק בחסמי הברוקרטיה הישראלית ונשווה אותה לעולם ונדייק את הפעולות שאותן אנחנו מציעים לבצע.

תמיד לגזום: גמישות המגזר הציבורי כמאיץ צמיחה

התייעלות המגזר הציבורי אינה רק עניין של צמצום הוצאות; היא פילוסופיית חיים שאפשר ללמוד גם מעולם הגינון. כפי שנדון בספרי הראשון, "תמיד לגזום" הוא עיקרון שמחזיר אותנו לשורשי ההתחדשות והצמיחה. גיזום קבוע של ענפים ישנים ומזיקים אינו פוגע בצמח, אלא מחזק אותו ומאפשר לו לצמוח לגובה ולרוחב.

העיקרון הזה רלוונטי במיוחד למגזר הציבורי. במקום מנגנונים מסורבלים, תקנים מנופחים ודפוסים ישנים המכבידים על המערכת,

אנו נדרשים לגזום: להגמיש מבנים, לבטל תפקידים מיותרים, ולאפשר תנועה ושינוי. כפי ששיתפה אותי אדריאנה בשיחה מעוררת השראה, "אם רוצים להרגיש צעירים, צריך לגזום – לא רק שיער או ענפים – אלא גם אמונות ישנות, דפוסים שמכבידים, מחשבות שמזקנות אותנו. כל מה שכבר לא חי."

יישום עיקרון הגיזום במגזר הציבורי יאפשר להפוך אותו מנטל למאיץ צמיחה ושגשוג. על ידי ביטול בירוקרטיה מיותרת, שינוי הרגלי עבודה נוקשים ועידוד חדשנות, המגזר הציבורי יכול להשתחרר מדפוסי עבר. הוא יפנה משאבים אדירים (כפי שדנו בפוטנציאל של 180-360 מיליארד ש"ח חיסכון), יגמיש את עצמו לדרישות המשתנות של האזרחים והכלכלה, ויהפוך למנוע שמשרת את ישראל ואת העולם כולו – מודל של יעילות וגמישות שיוכלו ללמוד ממנו. זהו צעד הכרחי להחזרת השירות לאזרח ולקידום השפע הלאומי.

הגיזום הוא כאב זמני שמפנה מקום לשפע חדש. צריך כשעושים אותו לפעול בחמלה רבה. כדי לפרוח, לפעמים צריך לדעת גם לחתוך. מה שנראה כמו סוף – הוא לעיתים רק גיזום לצמיחה... **החכם לא פוחד לגזום – הוא יודע שהעץ יפרוץ חזק יותר אחר כך..** היה לי מרצה חכם באוניברסיטה - נינו לוי שהיה מנכ"ל אלתא ותעשייה אווירית בעבר שמאוד חידד אצלי את הנקודה הזו. הוא אמר שארגון צריך כל שנה להתחדש ב 10%. להחליף 10% מהעובדים באופן עקבי. ככל שהזמן חולף אני מבין כמה הוא צדק. אנחנו נותנים דגש יתר לזריעה, אבל הגיזום הינה פעולה עוצמתית לא פחות מלידה... , אגב זה לא רק החלפת עובדים, אלו גם ההרגלים הישנים שלנו שמזקנים אותנו וצריך לדעת להיפרד מהם. שמעון פרס ידע ממרום גילו תמיד להתחדש ולהתרענן. אנחנו אוהבים ילדים קטנים שרק נולדו אבל לא מספיק מעניקים אהבה

לילד הפנימי, אנחנו, החברים שלנו, המשפחה והקהילה שלנו זקוקים

לגיוזום כמו אויר לנשימה 🌱🌿

הנה למשל דוגמא לענף שטרם נגזם.. רואים כמה הוא קמל..

וכאן התמונה של אותו הענף רק אחרי גיזום של העלים הקמלים ואפשר לראות כבר עלים חדשים מבצבצים.. אחרי שנצמצם את המגזר הציבורי ונעשה זאת מתוך מחשבה עמוקה, תנאי פרישה מעולים ותכנון מה יעשו כל הפורשים כך שהחיים שלהם לא רק שלא יפגעו אלא ישגשגו מחדש, נמצא את עצמנו בישראל חדשה רזים יותר, שמחים יותר ועם יוקר מחיה

הרבה יותר נעים לטווחים ארוכים שיאפשר לנו לצמוח הרבה יותר מהר, והתקווה בת שנות 2000 תחזור ותמיר את היאוש.

5.2 חסמי הבירוקרטיה: יוקר המחיה, הנדל"ן ופתרונות דיגיטליים

הכישלון הבירוקרטי: בין טקסס לישראל

הדוגמה הבוטה ביותר לחוסר היעילות של הממשל הישראלי ניכרת בתחום הנדל"ן. חברים שלי, יקי ושון, מנהלים פרויקטי נדל"ן בטקסס, ארה"ב. הם מספרים כי מרגע רכישת הקרקע ועד למסירת המפתח לרוכשי הדירות, כולל קבלת כל אישורי הבנייה, הפיתוח, הבנייה בפועל והשיווק – התהליך כולו נמשך כ-10 חודשים בלבד.

לצערנו, בישראל המצב שונה בתכלית. המיתוס הנפוץ הוא ש"אין מספיק קרקע" לבנייה בישראל, אך זוהי טעות חמורה. **ישראל אינה סובלת ממחסור בקרקע פנויה; למעשה, כמות הקרקע הפנויה בישראל עומדת על כ-94%, שיעור דומה למדי לארה"ב.** הבעיה אינה פיזית, אלא נובעת מהבדלי גישות באחזקה ובניהול הקרקע, כמו גם מבירוקרטיה תכנונית מסורבלת.

המגרש שסבתא שלי קנה בשנת 1952 מהווה עדות כואבת לכך. עשרות שנים הוא עמד תקוע ללא כל ניסיון לקדם את הבנייה עליו. רק לפני 15 שנים החלו ניסיונות לקדם את תוכנית הבנייה בוועדות השונות, ועד היום, התוכנית טרם אושרה בוועדה המחוזית.

המצב הזה משפיע ישירות על יוקר המחיה ועלויות הדיור בישראל, שכן **היצע הקרקע לבנייה למעשה "תקוע" בוועדות התכנון והבירוקרטיה הרגולטורית, ולא בגלל חוסר פיזי בקרקע.**

- **פישוט רגולציה דרסטי:** ביטול מידי של עשרות אלפי תקנות חסרות טעם ומיושנות. יש להקים ועדת מומחים בלתי תלויה שתבחן כל חוק ותקנה, ותאשר רק את אלה ההכרחיים. המוטו צריך להיות "רגולציה רק אם אין ברירה", לא "רגולציה לכל דבר". זה יקל על עסקים, יוריד מחירים וישחרר את השוק.
- **מעבר לשירות דיגיטלי מלא:** כל השירותים הממשלתיים והעירוניים (הוצאת רישיונות, תשלומי מיסים, הגשת בקשות, מידע) צריכים להיות זמינים באופן מלא, פשוט וידידותי באינטרנט ובאפליקציות. פחות תורים, פחות טפסים, יותר יעילות. ממשקים ידידותיים למשתמש יבטלו את הצורך במתווכים.

ניטרול ניגודי עניינים מובנים: משחררים את קופת המדינה מכבלי יוקר המחיה

אחד הכשלים המערכתיים העמוקים ביותר בישראל טמון בניגודי עניינים מובנים שנוצרו בין מנגנוני מימון תקציב המדינה לבין איכות חיי האזרחים. במקום שמטרת המדינה תהיה להוזיל את יוקר המחיה, מחירי נדל"ן ודלק גבוהים הפכו בטעות למקור הכנסה משמעותי לקופת המדינה.

- **התמכרות למיסוי נדל"ן:** היכולת של רשות מקרקעי ישראל (רמ"י) להוציא מכרזים למרבה במחיר, והמסים הגבוהים על רכישה, מכירה והשכרה של נכסים, מזינים את קופת המדינה בסכומים אדירים. אולם, מדיניות זו יוצרת באופן ישיר את משבר הדיור ומנפחת באופן מלאכותי את מחיר הקרקע – מה שמכביד על כלל האזרחים וגורם ליוקר מחיה כללי. קיים כאן ניגוד אינטרסים מובנה: המדינה נהנית מהכנסות גבוהות מבועת הנדל"ן, בזמן שהיא מתיימרת להילחם ביוקר המחיה.

● התמכרות לבטון וטכנולוגיות בניה מיושנות

עלות הבניה בישראל היום היא כ 3,000 דולר למטר בניה. המשמעות היא כ 300,000 דולר לבניית יחידת דיור של 100 מטרים בלי עלות הקרקע והרווח של היזם. זה מסביר חלק גדול מהפער מול העולם. בארה"ב מצליחים לבנות ב 1,000 דולר למטר במקומות הזולים ביותר, ובאמצעות טכנולוגיות של הדפסת תלת מימד בהקפים גדולים ושימוש בחומרים מיוחדים בבניה ניתן להוזיל עלויות לעד \$500 למטר, ברשת ace יש [mon](#) שאפשר להפוך ליחידת מגורים, קליניקה או משרד שעולה כ 300 דולר למטר, ואני משוכנע שאם תעשיית ההיטק המפוארת שלנו תיקח את זה על עצמה כמשימה לאומית היא תצליח להוזיל את העלויות אפילו ל 100-300 דולר למטר מחומרים מעולים, מבודדים ויפים.

אם גם נקטין את הבתים ונחזור להיות צנועים יותר כמו החלוצים שבנו את המדינה והילדים שלהם ונצא מהמלכודת הבורגנית, ובשילוב עם הורדה דרמטית של עלויות הקרקע ופישוט תהליכי הרגולציה - כל אלו יכולים להוביל למצב שעלות רכישת בית בפריפריה, ולא רק בפריפריה תהפוך לכמעט שולית ותאפשר לישראלים לעבור בבת אחת מרדיפה אחרי הזנב לעם שנהנה מהחיים, לא משועבד כמו אריסים לדירות שלהם ועם מבט שליו, נוכל לפתח לא רק את עצמנו אלא את העולם כולו. האם זה יפגע בתחושת העושר של חלקנו, אני בטוח שכן! אבל זו לא תחושת אושר אמיתית. היא מבוסס על לאחד יש ולאחר אין וזו פוגעת בערך הערבות ההדדית ובהרמוניה של האדם עם הטבע שסביבו ובהכרח מוביל לבעיות בריאות בגוף ובנפש.

- **התמכרות למיסוי על דלק ורכב:** המיסים הכבדים על קניית רכבים ועל דלק הם מקור הכנסה נוסף וחשוב למדינה. התמכרות זו גורמת למדינה לירות לעצמה ברגל: היא מעודדת תלות ברכב פרטי מזהם, תורמת לגודש תנועה בלתי נסבל, ומזניחה השקעות משמעותיות בתחבורה ציבורית יעילה ונקייה (כפי שפירטנו בפרק 4). בכך, המדינה מוותרת על פריזון משקי אדיר ופוגעת בבריאות הציבור ובאיכות הסביבה, כל זאת כדי להבטיח הכנסות מיסוי קלות ומהירות.

כדי לנטרל ניגודי עניינים אלו, יש צורך בשינוי פרדיגמטי. על המדינה להגדיר מחדש את יעדיה: במקום למקסם הכנסות לטווח קצר ממיסוי "רע", עליה למקסם את רווחת האזרחים והפריזון הלאומי. המשמעות היא:

- **הסטת המיסוי:** העברת נטל המיסוי ממיסים מכבידים על נדל"ן ודלק (מיסים "רעים" שיוצרים עיוותים) למיסים פרוגרסיביים על עושר (מיסים "טובים" שמצמצמים פערים ומממנים שירותים).
- **מודלי תמחור חדשים:** במקום מכרזים למרבה במחיר על קרקעות, יש לאמץ מודלים של "מחיר קרקע אפס" ו"בנה והשכר/מכור במחיר מוגדר" כפי שפורט בפרק 3, ובכך להפריד את הכנסות המדינה ממחירי הדיור.
- **השקעה באלטרנטיבות:** הקצאת משאבים אדירים לקידום תחבורה ציבורית בחינם, תשתית אופניים, ואנרגיה ירוקה, תוך פחות תלות במיסוי מזהמים.

רק על ידי ניטרול ניגודי עניינים מובנים אלו, תוכל המדינה לפעול באמת לטובת אזרחיה, להוביל להורדת יוקר המחיה דרמטית,

ולשחרר משאבים אדירים שיזינו את הצמיחה והשפע הלאומי. זהו צעד הכרחי בדרך ל"התחלה מאפס".

השקעה בסיבים אופטיים ואינטרנט: הקטנת הנסועה ועידוד עבודה היברידית

השקעה ניכרת בתשתיות סיבים אופטיים ואינטרנט מהיר בכל רחבי ישראל היא לא רק צורך טכנולוגי; היא כלי אסטרטגי לצמצום אתגרי הצפיפות, התחבורה וזיהום האוויר. ככל שהאינטרנט מהיר וזמין יותר, כך יגדל הפוטנציאל לעבודה היברידית** (שילוב של עבודה מהבית ומהמשרד) ועבודה מרחוק מלאה. תופעת הקורונה הוכיחה את היתכנותה של מגמה זו ואת יתרונותיה העצומים למשק ולפרט. עבודה היברידית מאפשרת:**

- צמצום הנסועה ופקקי התנועה: פחות עובדים על הכבישים משמעותם פחות פקקים, חיסכון בזמן יקר לאזרחים, והפחתת עלויות תפעול לעסקים.
- הפחתת זיהום אוויר: ככל שפחות רכבים נוסעים, כך פוחת זיהום האוויר, מה שמשפר את בריאות הציבור ואיכות הסביבה.
- שיפור באיזון בית-עבודה: גמישות תעסוקתית מאפשרת לאזרחים ליהנות מאיזון טוב יותר בין חייהם המקצועיים לאישיים, מפחיתה לחץ וסטres, ומשפרת את הרווחה הנפשית.
- עידוד פיזור אוכלוסין: היכולת לעבוד מכל מקום הופכת את הפריפריה לאטרקטיבית יותר למגורים, גם למי שמקום עבודתו הפיזי נמצא במרכז. זהו קטליזטור נוסף לפיתוח הנגב והגליל.
- הגברת פריון: סביבת עבודה שקטה ונוחה יותר, ללא בזבז זמן בפקקים, יכולה להוביל לעלייה בפריון העובדים.

- חיסכון בעלויות נדל"ן: עסקים יכולים לצמצם את שטחי המשרדים היקרים שלהם במרכז, ובכך להפחית עלויות ולהוזיל את יוקר המחיה.

עם זאת, חשוב להכיר באתגרים הנלווים לאורח חיים גמיש, כמו תחושת הבדידות שאורח חיים כזה עלול ליצור לעיתים. מקומות עבודה מסודרים מציעים לא פעם מסגרת חברתית וקשרים אישיים משמעותיים. לכן, הפתרון אינו רק טכנולוגי, אלא מחייב גם חיבור חברתי מחודש. ככל שהמדינה תעודד בניית קהילות חזקות, השקעה במרחבים ציבוריים תוססים ובמרכזי פנאי בשכונות, כך יוכלו קשרים חברתיים עמוקים יותר להחליף את אלו שבמקום העבודה, וליצור מצב בריא ומאוזן יותר עבור הפרט והחברה כולה.

לכן, על המדינה להגדיר את פריסת הסיבים האופטיים וחיזוק תשתית האינטרנט כפרויקט לאומי בעדיפות עליונה**, כחלק בלתי נפרד מהחזון לצמצום הצפיפות, שיפור התחבורה, והגברת הפריון והשגשוג בישראל. זוהי השקעה חכמה עם תשואה חברתית וכלכלית אדירה.

אגב לא מעט ישראלים עובדים היום מחו"ל. אפילו העורכת של ספר זה חיה כעת באיטליה. העולם הוא שטוח וכל כך קל לי לתקשר איתה כשהיא חיה בעיר שלווה בעזרת כוחו המדהים של האינטרנט. זה דבר נפלא, וכמובן גם שם כדאי שחלק גדול מהקשרים החברתיים יהיו מקומיים ושלא נפתח תלות בחיי חברה שמחייבים אותנו לנסוע לעבודה וחזור מידי יום. זו בעיני חשיבה מקובעת שמבזבזת המון זמן ומשאבים ויוצרת המון השפעות רעילות על החברה. היום זה בממוצע שעה לכל כיוון לעבודה וחזרה, ובקצב שבו אנחנו מוסיפים רכבים לכבישים, בעתיד הממש קרוב זה יתפתח לשעתיים כל כיוון ויותר כפי שנכתב בהרחבה בפרק על

הפקקים והתחזיות לאן אלו יכולים להתפתח ועכשיו נצלול לתת הפרק על בניית החברה מחדש.

5.3 בונים חברה: מערכות ציבוריות, ערבות הדדית ודמוקרטיה חדשה

שיקום מערכות ציבוריות: חינוך, בריאות, משפט ובטחון פנים – יסודות חברה חזקה. לא ניתן לבנות עתיד טוב יותר על תשתיות ציבוריות קורסות. אנו זקוקים לשיקום עמוק ויסודי של עמודי התווך של החברה:

לפני שאנחנו צוללים יחד לעומקים של מה כדאי לעשות במערכת החינוך רציתי לשתף בסיפור אישי מהבית שאני גר בו.

השלט הזה תלוי עכשיו על הדלת בכניסה לגינה מהחניה שלנו. יש 3 מורים שבאים לעשן אצלנו בחניה והם תמיד נבוכים כשאני עובר שם.. אני תמיד מחייך ומציע להם שייק או פירות והם לרוב מסרבים בגלל המבוכה, לפני כחודשיים הזמנתי אחת מהן לגינה והיא התלהבה ואז החלטתי שאני רוצה שלט כזה ואני הולך לארגן להם קומקום, קפה בארונות ונקודת חשמל שיוכלו לשבת בנחת ובפרטיות בגן עדן רציתי

להעביר מסר שצריך לתת למורים שלנו את הכבוד הראוי להם ♥ וגם ליישם אותו הלכה למעשה ולעשות כאלו שלטים בכל הגינות הקהילתיות בעיר ובשכנות שלה:

ועכשיו בואו נצלול למה אני מציע:

- **מהפכת חינוך:** העברה מלאה של סמכויות ניהול ותקציבים לבתי הספר עצמם. צמצום כיתות לימוד, דגש על חינוך טכנולוגי, יזמות, חינוך פיננסי וקיימות. יש להחזיר את מעמד המורה ולוודא שכל ילד בישראל מקבל את ההזדמנות הטובה ביותר, ללא קשר למקום מגוריו או למעמדו הסוציו-אקונומי.

מעבר לכך, חובה עלינו להצעיר את המערכת ולתת הרבה יותר דגש על שילוב **מוגבר של מורים צעירים**. כדאי ללמוד ממודלים עסקיים מוצלחים, כמו קבוצת כדורגל שמתנהלת היטב – ריאל מדריד. זו מצטיינת בזיהוי נקודת הקיצון של גיל 35 אצל כדורגלנים ועוזרת להם לעבור לאתגר הבא שלהם, ובכך מצעירה

את המערכת בהצלחה. באופן דומה, במערכת החינוך בישראל כיום, מורים ותיקים חוסמים לעיתים את כניסת הצעירים למערכת, למרות העלייה הניכרת בשכר המורים בשני העשורים האחרונים, זה לא חלחל כלל למורים הצעירים. אלו מקבלים היקף משרה חלקי בלבד (40% בממוצע) לעומת הוותיקים, וכך נוצר פער עצום בשכר (כ-4,000 ש"ח בפועל למורה חדש מול יותר מ-15,000 ש"ח למורה ותיק, תלוי בהיקף האחריות והמשרה שהוא לוקח על עצמו). זה גורם לתסכול רב ופרישה מואצת דווקא אצל המורים הצעירים. יש ליצור שינוי מיקוד במערכת ולשלב את החדשים באופן מואץ על חשבון היקף המשרה של הוותיקים.

כדי למנוע פגיעה בוותיקים וליצור עבורם אתגר חדש בתהליך פרישה מדורג, ניתן לשלב אותם כמורים ומנהלי פרויקטים במערך השירות הלאומי החדש, שצורך השעה דורש גידול משמעותי בהיקף שלו. מערך זה ינהל מתנדבים מהמגזר החרדי, הערבי ושאר מגזרי המשק באופן רחב היקף בהרבה מהיום. הערך "ערבות הדדית" חייב לעבור חיזוק, ולמורים הוותיקים יכול להיות תפקיד אדיר בבניית המערך הזה, וכדאי למדינה להשקיע בהשתלמויות מקצועיות עבורם. זה מהלך כל כך דרמטי, כך שהייתי משווה אותו להקמת צה"ל לקראת קום המדינה.

בנוסף, יש לצמצם את מערך הפיקוח של משרד החינוך ולהחליפו במערך אימון (מנטורינג) שיעזור לצעירים להשתלב בהצלחה במערכת. מילים זה דבר חשוב. מפקח, מטיבו מפקח ובעצם בעיקר מבקר. מאמן, בונה ומעצים.

במקום לקחת אנשים ותיקים ושחוקים ולהפוך אותם למפקחים, יש להשתמש באותם עתירי ניסיון בתפקיד חדש לחלוטין בבניית

מעריך של שירות לאומי והתנדבות מפואר. עולם האימון מפותח מאוד בישראל יחסית לעולם, ואין סיבה לא לשלב אותו היטב בבתי הספר.

בנוסף יש לשדרג את החינוך לערכים **לאור הקוד האתי החדש** של מדינת ישראל, שעוד צריך לגבש ולהתאים אותו לכל חלקי החברה, תוך שימת דגש על תרבות שיחה שנשחקה עד אבק בשנים האחרונות (והשפל נראה בכנסת, באולפני החדשות ובשיחות סלון). אנחנו זקוקים להרבה יותר סבלנות, הקשבה והכלה. הקורונה חייבה אותנו ליצור מערכת היברידית, אך אנחנו עוד רחוקים מלהגיע ליעילות, וזה פספוס. היתה לי הזכות להיות פקוד של אלעזר שטרן, שבסיוע פרופ' אסא כשר גיבשו את הקוד האתי של צה"ל. הם אנשים ראויים ביותר והייתי שמח לו הם היו עוזרים לגבש את הקוד האתי החדש של החברה הישראלית הכאוה. נרחיב על כך בתת הפרק הבא.

בנוסף יש הזדמנות גדולה בשילוב חכם של למידה דיגיטלית, התייעלות לצמצום יחס מורים-תלמידים בכיתה, עידוד תרבות למידה עצמאית וסקרנות, והעברת רוב סמכויות משרד החינוך לראשי הערים ולמערכי החינוך בעיריות. אין היגיון בשלטון ריכוזי במדינה צפופה ועתירת אוכלוסין. אם זאת צריך לוודא שזה נעשה בתשומת לב לאתיקה של כל רשות ורשות. שחיתות קיימת בשלטון הארצי וקיימת לצערי גם בשלטון המקומי. מן הראוי שדמויות מובילות בשלטון המקומי יעזרו לנסח מנגנוני בקרה ראויים כדי לוודא שהמעברים הללו מתבצעים בצורה מיטבית.

בנוסף, יש להתאים את מקצועות הליבה למאה ה-21 ולעודד למידת **כלכלת בית, יזמות וניהול עסק** כבר בתיכון ואף בבתי

הספר היסודיים, ולהחזיר עטרה ליושנה בבחירת **מקצוע מעשי** בתיכונים. כדאי לבנות צוות התייעלות שכולל **מורים, תלמידים והורים** בעלי חזון **מסינגפור, ישראל ופינלנד** שיבנו תוכנית חדשה למערכת החינוך הישראלית. יש גם ללמוד מועדות קודמות שבדקו את מערכת החינוך ולא תמיד הצליחו כל כך בגלל ניכור ואי שיתוף של אוכלוסיות משמעותיות בהחלטות הועדה, ואמנע פה מאיזכור שמות של ועדות עבר. המערכת הזו הובילה את ישראל למיקום מעולה בקום המדינה, והיום איננו מדורגים עוד גבוה במבחני פיזה, ואין סיבה שלא נחזור למקומות הראשונים בדירוג אם נעשה את מה שעשו בסינגפור, למדו מאיתנו.. עכשיו הזמן שלנו ללמוד מהם..

נולדנו לשחק - חדר משחקים בטבע

אז אחרי שכתבתי את כל מה שכתבתי על מערכת החינוך החדשה שאני מציע בואו נדבר קצת על הילדים והנוער וננסה לצלול יותר לעומק למושג חוויה של א.ד גורדון ולעשות חיבור למשפט אדם בלי טבע זה כמו דג בלי מים, וננסה להבין האם יש משמעות לספר הזה בלי חוויה ובלי טבע עבור הילדים? ילדים בהכללה גסה לא קוראים היום ספרים. האם המדגם של הילדים שלי אכן מייצג? לא יודע, אבל בתחושת הבטן כן! הילדים שלי לא קראו ספר מרצונם החופשי כבר כעשור. אולי קראו במסגרת מערכת החינוך כי הכריחו אותם. בנוסף אני רואה את המאמצים הגדולים שאנחנו עושים לעניין את הילדים בלאכול בריא ובגידול ירקות או פירות וגינות קהילתיות, אבל בפועל זה לא מעניין את הילדים כמעט כלל. הטענה שלי שזה גם לא יצליח אלא אם כן נצליח להתחבר לעולם שלהם דרך חוויה ומשחקים. למה אני חושב שזה יעבוד? כי אני מצליח להתחבר לילד הפנימי שבי

והוא אהב לשחק בבובץ ואהב נדנדות ולטפס על עץ התותים ליד הבית כנסת בהרצליה. לא מזמן קראתי [מאמר](#) על נער אנונימי בן 16 שהבין את נפש הילדים והנוער ופיתח משחק שנקרא לגדל את הגן שלי שהפך להצלחה עצומה.

”גדל את הגן” הוא משחק סימולציה חקלאית, שבו שחקנים מתחילים עם חלקת אדמה קטנה ותקציב בסיסי. השחקנים שותלים ירקות, קוצרים, מוכרים, ומשקיעים מחדש כדי להרחיב את הגינה ולרכוש ציוד, חיות וזרעים מתקדמים. המשחק בנוי סביב התקדמות איטית ומדורגת, כשכל גידול עשוי להתפתח ולהפוך לגרסה נדירה ויקרה יותר (מוטציה). בנוסף לטיפוח הגינה, המשחק כולל גם משימות יומיות ואירועים עונתיים שמוסיפים גיוון ואתגר לשגרה החקלאית.

לפני יומיים טיפסתי על כיסא ילדים שעוד שמרנו מהתקופה שהילדים היו קטנים כדי לקטוף לי פסיפלורות אדומות עסיסיות ביער המאכל הביתי שלנו ואז חשבתי לעצמי.. מה היה קורה אם בשבילים הירוקים, בבתי הספר, בגני הילדים היו חדרי משחקים בטבע שנשלב בהם את כל מה שילדים אוהבים - מתקני משחקים וקטיפה של ירקות ופירות. לטפס שוב על עץ תותים ושיהיו מתקני טיפוס על גבי העץ עצמו ואולי פארק חבלים עם עצי פרי. בכל החופשות שלנו בחול כשהילדים היו קטנים האטרקציה בה הידיעה שתמיד דאגנו ללכת אליה היו פארקי החבלים באירופה. גם שנה שעברה בתאילנד הייתי עם נעם הבן שלי בטיול בר מצווה והוא הכי נהנה בפארק עם אומגות בצפון תאילנד. מה היה קורה אם היינו משלבים משחקי פעולה בטבע עם תהליכי הלמידה של ילדים? האם גם אז היו מתעלמים מירקות ופירות והאפקטים הבריאותיים שלהם?

אני כבר כמעט שנה טוען שחלק גדול מהלימוד התיאורטי של הילדים צריך להתבצע בעזרת הציט. הילדים יותר חכמים מכולנו והם התחילו ראשונים לנצל את היכולות שלו ואני כילד סקרן פשוט התבוננתי על הבכור שלי ורציתי גם, ולכן התחלתי להשתמש בציט ואחר כך בג'מיני ובכל הכלים המגניבים שנוצרים מידי יום. הנה למשל סרטון שעכשיו תוך כדי כתיבת שורות אלו אני מבקש מג'מיני להכין עבורי - חדרי משחקים בטבע כולל טיפוס על עץ תותים ואומגות בשביל הירוק בגבעתיים. נראה מה תהיה התוצאה.. אז ככה.. כמו כל כאבי ילדות של טכנולוגיה חדשה הג'מיני הראשי לא הבין על מה אני מדבר למרות שהפיק לי 2 סרטונים רק לפני יומיים. אבל הצלחתי לשחזר ומדובר על מודול veo שהוא חלק מג'מיני ועכשיו הסרטון ביצירה תוך כדי שאני כותב.. [הסרטון שהוא יצר מקסים](#) אבל לא המחיש את קטיף התותים אז ביקשתי [עוד סרטון](#) ובעוד אנחנו ממתינים לו, אני רוצה לשתף בעוד רעיון שעלה לי לשלב חוויה לילדים ולחבר אותה לטו בשבט.. כילד אהבתי ממש לשחק בבובץ ולהכין כדורים בבובץ שקראתי להם קובות כמו המאכל העירקי שאני כל כך אוהב. הילד שבי עדיין רוצה לשחק בבובץ ונהנה לדרוך בו כל בוקר כשאני משקה את הגינה. המגע עם האדמה עושה לנו נפלאות. אוקצור הרעיון היה ליצור כדורי זרעים בטו בשבט הקרוב של פרחי בר ועצי חלוץ ולהטמין בלוטים באדמה כדי ליצור יערות אלונים ולהרבות פרחי בר בערים ובין הערים. ביקשתי מהבינה המלאכותית ליצור לי סרטון על זה כדי להמחיש את הרעיון והנה [הסרטון](#) שיצא. אם נלמד מכל זה וניישם את זה במערכת החינוך ובאופן שבו אנחנו מתכננים פארקים או שבילים ירוקים לא יהיה ילד אחד שלא ירצה ללמוד בטבע וגם המורים יצליחו להגיע

להקשבה הרבה יותר טובה של הילדים ומוטיבציה כי הכל יהיה באופן טבעי במקום בצורה מאולצת כמו מערכת החינוך של היום..

חשבתי גם על המשחק חפש את האלון - כמו חפש את המטמון. זוכרים את הפיקאצו? כמה הילדים היו מכורים לחפש דמות וירטואלית? מה היה קורה אם הילדים היו זוכים בפרסים שווים אם היו מצליחים למצוא אלונים בכל רחבי הארץ?

יותר משחקים, יותר בינה מלאכותית יותר כיף וחוויות ונעקוף מהר את כל המדינות שלמדו מאיתנו חזרה, כי אין כמו תחרותיות בריאה של ילדים וקצת נ'ינגה והאח הגדול כדי למשוך את הילדים ללמוד!

● **מערכת בריאות ציבורית חזקה:** הגדלה משמעותית של תקציבי

הבריאות הציבורית, צמצום זמני ההמתנה, הגדלת מספר המיטות בבתי החולים, ושיפור דרמטי בתנאי העסקה של רופאים ואחיות ובעיקר קיצור המשמרות שלהם באופן משמעותי כדי לתת שירות טוב יותר ולמנוע בריחת מוחות. יש להשקיע בטכנולוגיות רפואיות חדשניות ובעיקר בינה מלאכותית ובחיזוק הרפואה בקהילה, בעיקר המונעת כמו בקוסטה ריקה.

כמו באמריקה, התמכרנו לתרופות ולאינטרסים של חברות גדולות. אין סיבה לכך. שינוי מהותי בתזונה של הישראלים, מעבר לתזונה ים תיכונית שמתבססת בעיקר על הצומח הרבה יותר מקיימת את הגוף והנפש וגם עולה הרבה פחות כסף.

אני חווה את השינוי על עצמי, ומרגיש בריא יותר ממה שהייתי לפני עשור כשהתחלתי במעבר הזה. אני גם חוקר ולומד מאנשים שמבוגרים ממני בעשור ויותר ויש מספר פעולות שאפשר לבצע

כדי להעלות בראש ובראשונה את איכות החיים כאן ועכשיו, וגם להאריך אותם על ידי שינוי בתזונה, בתנועה, באיכות האויר והקטנת העקה (סטרו).

- **השבת אמון הציבור במערכת המשפט:** ייעול הליכים משפטיים,

קיצור זמני דיון, השקעה בטכנולוגיות שיאיצו תהליכים, והבטחת עצמאותה של מערכת המשפט תוך הגברת שקיפות ואחריותיות. מערכת משפט יעילה והוגנת היא עמוד תווך הכרחי לדמוקרטיה מתפקדת. טכנולוגיית הבינה המלאכותית יכולה לעזור מאוד להקל את העומס בבתי המשפט ובחקיקה. יש לפעול כך שלכל שופט תהיה יכולת לקצר משמעותית את הטיפול בכל תיק ותיק ושכל שופט יהיה אחראי על פחות תיקים. אם נגיע למצב סביר שתיק פלילי ואזרחי יפתרו תוך מספר חודשים ספורים במקום שנים רבות, תהיה לכך השפעה מהותית על הירידה בפשיעה בישראל. כיום עבריינים בונים על המערכת הלא יעילה שלנו ובונים על כך שיוכלו לגרור רגליים בבית המשפט, והמשפט אין דין ואין דיין, לא רחוק מן המציאות. זו האמת ולא נצליח לברוח ממנה. שדרוג של מערכת המשפט יש לבצע **רק במתכונת שונה מהותית** ממה שהוצע על ידי הממשלה הנוכחית.

- **השבת אמון הציבור בביטחון הפנים ובמשטרה -** פה אני רוצה

להרחיב כי זה נושא מאוד חשוב! אני רוצה לספר לכם על מה שעשה רודולף ג'וליאני בעיר ניו יורק ולתהות כיצד ניתן להשתמש בדרך דומה כדי לעשות רפורמה בביטחון הפנים בישראל. ג'וליאני זיהה כשמונה לראש העיר של ניו יורק שסבלה ממכת פשיעה שלא היתה כדוגמתה בכל תולדות העיר בראשית שנות ה 90 של המאה ה 20 שיש בעיה של פשיעה קלה שגורמת לפשיעה הכבדה. הוא החליט בשיתוף פעולה עם ראש המשטרה להסיט משאבים מאכיפת פשיעה קשה לטיפול בגורם לאותה פשיעה

לדעתם וזו הפשיעה הקלה. הם סימנו 3 מקורות עיקריים לפשיעה
 - אי סדר ואי תשלום ברכבת התחתית שסבלה מאלימות רבה
 והרבה אנשים פחדו לנסוע בה, גרפיטי בכל רחבי העיר, זנות בלב
 העיר. הם החליטו להילחם ב 3 הגורמים הללו בניגוד לדעת
 הקהל של השוטרים שלא הבינו איך כשהשמיכה קצרה ואין
 משאבים לטפל בפשיעה הקשה מקצים משאבים לפשיעה הקלה,
 אבל ג'וליאני ומפקד המשטרה של העיר עמדו על שלהם והוצבו
 קראוואנים בכניסה לכל רכבת תחתית ובוצעה אכיפה מחמירה על
 כל מי שלא שילם על הרכבת, ואז בדקו לו תיק במשטרה והופתעו
 לגלות ש 1 מכל 8 שלא שילמו ברכבת כבר היה לו תיק קודם
 במשטרה ואז הם הפעילו נגדם ענישה, וזה ניקה את הרכבת
 התחתית מפשיעה. את הגרפיטי מנעו על ידי זה שהם זיהו
 שהאמנים יוצרים את הגרפיטי על ידי שבלונות (תבניות)
 ושהתהליך לוקח להם 3 ימים, ואז הם היו עוקבים אחרי מי
 שעשה את הגרפיטי והיו מוחקים לו אחרי יומיים מלאים את כל
 העבודה ולא נותנים לו להשלים את היום השלישי, וזה הוציא את
 הרוח מהמפרשים של כל אמני הרחוב שהפרו את הסדר הציבורי
 וגרמו לפשיעה, ואת הזנות הם הרחיקו על ידי המשטרה מלב
 העיר. משום מה המודל הזה לא הועתק בהצלחה לשאר ארה"ב,
 כיזם נדל"ן אני תוהה מדוע? האם יש אינטרס למישהו בארה"ב
 לקבע את הפשיעה? או שזו סתם איוולת? לא יודע! אני רק יודע
 שישראל יכולה ליישם את המודל הזה. היא יכולה לזהות כיסים
 של אלימות מרוכזת בחברה הערבית ולזהות את הפשיעה הקלה
 באותו מגזר כמו גביית דמי חסות, החזקת כלי יריה, אשפה
 ברחובות, אלימות במשפחה ולטפל באלו בעוצמה כדי להחזיר
 קודם כל את הביטחון לתושבי המגזר הערבי. כמובן שהפשיעה
 הזו לא נשארת רק במגזר הערבי וזולגת לשאר הארץ ושמעתי

עדויות מתושבי פתח תקוה ובאר שבע איך גם שם בעלי עסקים משלמים דמי חסות. וגם כמובן שזה לא מקור הפשיעה היחיד. יש עוד הרבה גם במגזר היהודי וגם שם לעיתים זה זועק לשמיים. ב-2001 עשיתי שירות מילואים באזור של צומת תפוח. פורעי חוק מהישוב יצהר פינצ'רו לנו, אלו ששמרו על הישוב, את הצמיגים על ידי כוכבי נינג'ה. היה לי ברור שזה רק עניין של זמן שהפצצה המתקתקת הזו תתרחב. על המשטרה במרחב הזה למנוע כל אפשרות לאלימות. זהו לא תפקידו של הצבא. זה התפקיד של המשטרה, וצריך להעלות הילוך או שניים גם שם באכיפה ומניעה של פשיעה קלה.

אני זוכר שפעם היתה תוכנית של רפי גינת כלבוטק. באחת התוכניות הם עשו תחקיר מקיף על בעיות תעבורה, וזיהו באופן שאינו משתמש לשתי פנים שעבריינים סדרתיים מקבלים חנינה ממערכת החוק בזכות עורכי דין ממולחים ומנוסים וחלקם גם ממשיך לנסוע עם עבר של עשרות עבירות קשות ושלילה. זה מצב שלא יכול לקרות וחייב להיות מסלול מהיר כמו שעשו בניו יורק שתפיסת כזה נהג לא עוברת בכלל דרך שופט, יש מייד ענישה על תנאי שמיושמת במהירות וכוללת כליאה לתקופות ארוכות.

- **הקטנת משרדי ממשלה וצמצום כוח אדם:** רבים ממשרדי הממשלה מיותרים או כפולים. יש לאחד משרדים, לצמצם יחידות מיותרות, ולייעל את כוח האדם. השכר למנהלים ופקידים בכירים במגזר הציבורי יקושר לשכר הממוצע, ותבוצע רפורמה יסודית בדרגות ובתנאים סוציאליים כדי למנוע ניפוח.

- **אפס סובלנות לשחיתות:** הקמת יחידה ארצית חזקה ובלתי תלויה למאבק בשחיתות, עם סמכויות נרחבות ושיניים חדות. שקיפות מלאה בתהליכי קבלת החלטות, מכרזים, והקצאת משאבים. רק ממשל נקי יכול לזכות באמון הציבור. עלינו לכוון להגיע לחמישייה הפותחת במדינות העולם בדירוג השחיתות העולמי. היום אנחנו מדורגים במקום ה-30 בעולם, ושוב ניתן ללמוד בקלות ממדינות כמו סינגפור ופינלנד, דנמרק וניו זילנד כדי לבנות שורה של תהליכי התייעלות, פשטות ושקיפות כדי להגיע לאן שהן הגיעו. בעזרת הקוד האתי ורפורמות אלו, אני מאמין שנוכל לעשות זאת לא בפרק זמן ארוך מידי.

5.4 צמצום אי-שוויון: בניית חברה צודקת וחזקה

הכרה בעומק פערי אי-השוויון אינה מספקת; עלינו לפעול באופן נחרץ ושיטתי לצמצום. צמצום הפערים אינו רק עניין של צדק חברתי, אלא השקעה קריטית בחוסן הלאומי וביכולת של מדינת ישראל לשגשג. חברה שבה פערים כלכליים וחברתיים מועצמים, היא חברה שברירית ופגיעה, במיוחד מול אתגרי העתיד.

כלי מרכזי לצמצום אי-שוויון יושם באמצעות:

- **מדיניות מיסוי הוגנת ופרוגרסיבית:** העברת נטל המס ממיסים עקיפים למיסים ישירים: נצמצם את המע"מ, המכס והבלו על מוצרי יסוד ושירותים חיוניים. מיסים עקיפים פוגעים באופן לא פרופורציונלי באוכלוסיות החלשות, שכן הם גובים שיעור גבוה יותר מהכנסתן, וגם **מכבידים על הצמיחה הכלכלית** בכך שהם מייקרים את הייצור והצריכה. העברת חלק מהשפע מהעשירונים העליונים לעשירונים התחתונים תאיץ צמיחה, תשפר הרמוניה

ואיכות חיים לכולנו ותפחית את המתח במדינה.

במקביל, נגדיל את שיעורי מס ההכנסה על העשירונים העליונים, ונטיל מס על רווחי הון גדולים (למשל, בעת מכירת חברות ענק או נכסים משמעותיים). כחלק משינוי מדיניות מהותי, ובהשראת מחקריו של הכלכלן המוביל **תומא פיקטי** על צמצום אי-שוויון, נפעל ליישום מודל מס עושר מדורג, לפיו יוטל מס שנתי של 2% על העושר הנצבר של האלפיון העליון, ומס של 1% על יתרת העשירון העליון.

מס זה יאפשר למדינה לייצר הכנסות משמעותיות שיופנו ישירות לחיזוק והתייעלות של השירותים הציבוריים והפחתת הפערים. בנוסף, נשפר באופן דרמטי את מנגנוני הגבייה והאכיפה של מיסים קיימים על דירות מגורים להשכרה, כדי לוודא שכלל ההכנסות משכר דירה מדווחות וממוסות כחוק.

כמו כן, נטיל מס על "דירות רפאים" – דירות ריקות שאינן מושכרות או משמשות למגורים, כדי לעודד שחרור לשוק השכירות או המכירה. מדיניות זו תבטיח שהנטל יחולק באופן הוגן יותר, ושהחזקים בנטל ישאו בנטל רב יותר.

מודל הכנסה בסיסית: מענה לאבטלה עתידית ורשת ביטחון לשפע

בעולם שבו קצב ההתפתחות הטכנולוגית, ובפרט הבינה המלאכותית (AI), צפוי לשנות דרמטית את שוק העבודה וליצור גלי אבטלה הולכים וגדלים, יש צורך דחוף במודל כלכלי-חברתי שיספק ביטחון ויאפשר לכל אזרח לחיות בכבוד. הניסיון שלי, כפי שחזיתי בספר "100 ימי חופשה בשנה" ובתובנותיי לגבי השפעת ה-AI על שוק העבודה, רק מחזק את

הדחיפות הזו. מודל הכנסה בסיסית אוניברסלית (UBI - Universal Basic Income) מציע פתרון פורץ דרך לאתגרים אלו.

הכנסה בסיסית היא סכום כסף קבוע ובלתי מותנה, המשולם באופן סדיר לכל אזרח, ללא קשר למצבו התעסוקתי או הכנסותיו האחרות. מודל זה, שנבחן בפיילוטים שונים בעולם, נותן מענה לא רק לאבטלה הנגרמת מהתייעלות (בין אם באמצעות AI או התייעלות במגזר הציבורי), אלא גם:

- **צמצום עוני ואי-שוויון:** הוא מבטיח רשת ביטחון מינימלית לכל

אזרח, מפחית חרדה כלכלית ומאפשר התמקדות בצרכים בסיסיים.

- **עידוד יזמות וחדשנות:** כאשר קיים ביטחון כלכלי בסיסי, אנשים

חוששים פחות לקחת סיכונים, להקים עסקים חדשים, או לעבור הסבה מקצועית לתחומים חדשניים.

- **הגברת פריון:** פחות לחץ כלכלי יכול להוביל לשיפור בבריאות

הנפשית והפיזית של האזרחים, ולעלייה בפריון העבודה.

- **פישוט בירוקרטי:** הוא יכול להחליף מנגנוני רווחה מורכבים

רבים, ולצמצם את הבירוקרטיה הכרוכה בהם, תוך חיסכון בעלויות תפעול.

- **חיזוק רשת הערבות ההדדית:** במקום סעד שמייצר תלות,

הכנסה בסיסית מעצימה את הפרט לקבל החלטות עצמאיות, ומשלימה את חזון "הטפטפת" שנדון קודם.

נסיון מהעולם:

ניסויים של הכנסה בסיסית התקיימו במקומות שונים בעולם, והם מספקים תובנות מעניינות, אם כי התוצאות לעיתים מורכבות ותלויות מאוד בהקשר הספציפי של כל פיילוט.

1. פינלנד (2017-2018):

- **המודל:** 2,000 מובטלים קיבלו 560 יורו בחודש (כ-600 דולר ארה"ב) במשך שנתיים, ללא תנאים, גם אם מצאו עבודה.
- **מטרה:** לבדוק את השפעת הכנסה בסיסית על תעסוקה, רווחה ובירוקרטיה במערכת הרווחה.
- **תוצאות:**
 - **תעסוקה:** לא נצפתה עלייה משמעותית בתעסוקה בקרב מקבלי ההכנסה הבסיסית לעומת קבוצת הביקורת. עם זאת, מקבלי UBI עבדו בממוצע שישה ימים יותר בשנה, שזה נתון מפתיע למדי לאור זה שהאינטואיציה הראשונית שלי היתה שאולי זה יעודד עצלנות, ומסתבר שזה הוביל לתוצאה טובה יותר. האמת שגם לי עם אורח החיים של 100 ימי חופשה בשנה וההכנסה הפסיבית שאני מקבל יש יחסית לחברי השכירים יותר מוטיבציה לעבוד אז זה עוד יותר מחזק את המודל של הכנסה בסיסית.
 - **רווחה נפשית:** חל שיפור ניכר בבריאות הנפשית וברווחה הכללית. המשתתפים דיווחו על רמות נמוכות יותר של מתח, דיכאון ובדידות, וכן על אמון רב יותר במערכות הממשלתיות ובעתידם.
 - **בירוקרטיה:** המודל הפחית בירוקרטיה עבור המשתתפים.
- **מסקנה:** הניסוי הצביע על כך ש-UBI יכול לשפר את הרווחה, אך השפעתו על תעסוקה מורכבת יותר ודורשת בחינה נוספת של גובה הסכום ומבנה התמריצים.

2. מניטובה, קנדה ("1974-1979 - Mincome"):

- **המודל:** פיילוט בקנה מידה גדול בעיר דופין (Dauphin), שבו למשפחות עם הכנסה נמוכה הובטחה הכנסה מינימלית שלא תפחת מסכום מסוים.
 - **מטרה:** לבדוק את השפעת הכנסה מובטחת על עבודה, בריאות וחינוך.
 - **תוצאות:**
 - **תעסוקה:** נצפתה ירידה קטנה מאוד בשעות העבודה (כ-1% לגברים, 3% לנשים, 5% לאמהות טריות), בעיקר בשל לימודים נוספים, טיפול בילדים או יציאה לפנסיה מוקדמת. לא הייתה "נטישת עבודה המונית".
 - **בריאות:** חל שיפור משמעותי בבריאות הנפשית והפיזית של התושבים, וירידה באשפוזים בבתי חולים. היו פחות ביקורים אצל פסיכולוגים.
 - **חינוך:** שיעורי הנשירה מהתיכון ירדו, במיוחד בקרב בני נוער ממשפחות מעוטות יכולת, מכיוון שהכנסה בסיסית איפשרה להם להתרכז בלימודים.
 - **מסקנה:** הניסוי נחשב להצלחה גדולה בהיבטי בריאות וחינוך, ופחות שלילי בהיבט התעסוקה ממה שחששו.
3. ניסויים באזורים מתפתחים (לדוגמה, כפרים בהודו, קניה, אוגנדה):
- **המודל:** העברות כספים ישירות (לרוב בטלפון נייד) לתושבי כפרים עניים, לעיתים ללא תנאים.
 - **מטרה:** לבדוק את השפעת הכנסה בסיסית על עוני, צריכה, השקעות ורווחה.
 - **תוצאות (כלליות ומורכבות):**
 - **צמצום עוני:** ברוב המקרים נצפה צמצום משמעותי בעוני ושיפור בתזונה ובבריאות.

- **תעסוקה:** לא נצפתה ירידה דרמטית בעבודה. לעיתים אף נצפתה עלייה ביזמות והשקעה בעסקים קטנים, שכן אנשים יכלו להרשות לעצמם להשקיע או ללמוד מיומנויות חדשות.
- **שימוש בכסף:** הכסף שימש לרוב לצרכים חיוניים (מזון, חינוך, בריאות) ולהשקעות קטנות ששיפרו את איכות חייהם.
- **מסקנה:** ניסויים אלו הדגימו את הפוטנציאל של UBI לשפר את איכות החיים באזורים עניים ללא יצירת "עצלנות" המונית, ואף לעודד יזמות.

4. ניסויים נוספים והמגמות:

- **הולנד (אוטרכט):** ניסויים קטנים יותר המתמקדים בהשפעה על מוטיבציה, מציאת עבודה ורווחה.
- **ברצלונה, ספרד:** פיילוט שהתמקד במשפחות עניות, מצא שיפור ברווחה ובהתפתחות.
- **ארה"ב (פיילוטים מקומיים):** ערים שונות בוחנות הכנסה בסיסית למשפחות עם הכנסה נמוכה, עם תוצאות חיוביות על ביטחון כלכלי ורווחה.

מסקנות כלליות מניסויים אלו:

- **החשש מ"עצלנות" מוגזם:** רוב הניסויים מראים כי הכנסה בסיסית אינה גורמת לנטישת עבודה המונית. אנשים ממשיכים לעבוד, אך אולי בצורה גמישה יותר, או משקיעים בחינוך ופיתוח עצמי.
- **שיפור משמעותי בבריאות וברווחה:** זהו אחד היתרונות הבולטים והעקביים של הכנסה בסיסית.

- **הפחתת בירוקרטיה:** המודל פשוט יותר לניהול ממערכות רווחה מורכבות.
- **עידוד יזמות והשקעה:** ביטחון כלכלי בסיסי משחרר אנשים ליזום ולפתח.

יישום הכנסה בסיסית בישראל יחייב שינוי תודעתי ומדיניותי עמוק, אך הוא קריטי כדי להבטיח חברה יציבה, שוויונית ומשגשגת אל מול אתגרי המאה ה-21. הוא יאפשר לנו לממש את חזון השפע האמיתי – שבו גם מי שעלול לאבד את עבודתו עקב התייעלות טכנולוגית, עדיין יוכל לחיות בכבוד ולתרום לחברה בדרכים חדשות.

חיבור לשורשים וערכים: הכנסה בסיסית כדרך להחזיר עטרה ליושנה מודל הכנסה בסיסית אינו רק חידוש כלכלי; הוא קריאה לחיבור מחודש לשורשים ולערכים עליהם צמחה המדינה. בקיבוץ של פעם, למשל, היה תקציב ברור שאפשר לכל חבר לחיות בביטחון יחסי. מאז עליית הליברליזם ב-1977, החלה הפרטה נרחבת של המשק הישראלי. מצד אחד, זה הפך אותנו למשק פתוח ויעיל יותר, אך מצד שני, חלק גדול מהצמיחה לא חלחל לכלל האוכלוסייה אלא הפך לבועת נדל"ן ומחירים מנופחים. הפכנו ל"ארץ אוכלת יושביה".

כדי להחזיר עטרה ליושנה, נוכל לשוב אל השורשים ולחזור לרעיון של תקציב בדמות הכנסה בסיסית. זה יאפשר לכל אדם במדינה "להתחיל מאפס" ולבנות את עצמו – כמו עץ שנוטע שורשים עמוקים ומניב פירות לכולם. כאשר מהלך זה ישולב בפירוק מונופולים, הגברת תחרות, והורדה ניכרת של יוקר המחיה, הצמיחה הכלכלית שכבר בוצעה בעשרות השנים האחרונות תתחיל לחלחל באופן יעיל יותר, ותעביר

מרבצם הרבה אנשים שאיבדו תקווה. זהו צעד הכרחי לבניית חברה צודקת ובעלת חוסן אמיתי.

מודל הכנסה בסיסית לעסקים ויזמים: רשת ביטחון ל"אומת הסטארט-אפ"

93% מהעובדים במשק הישראלי שייכים לשכירים במגזר הפרטי והציבורי. אחרי 20 שנים שאני עצמאי, די ברור לי למה רק 7% מעיזים להיות עצמאים. זה ממש קשה להקים עסק בישראל; התחרות פה עזה והבירוקרטיה לא עושה הנחות לאף בעל עסק קטן. זהו בדיוק ההיפך ממה שאנחנו מכוונים ב"סטארטאפ ניישן". קיים חוסר איזון משווע בין סטארט-אפים שמקבלים כסף רב מקרנות הון סיכון ומגייסים טאלנטים מעולים, לבין מסעדות, בתי קפה, מרכזי טיפולי רפואה משלימה, ושלל עסקים קטנים שיכולים לצוץ פה כמו פטריות – אחרי שנשכיל לתת למי שמקים עסק לא רק את הכבוד המגיע לו, אלא גם את התנאים לשגשג.

לכן, בנוסף למודל הכנסה בסיסית לאזרחים, חזון "התחלה מאפס" מציע להרחיב את רשת הביטחון גם ליזמים חדשים ולעסקים קטנים הנמצאים בשלבי הקמה או התאוששות מפשיטת רגל. ישראל מתגאה בהיותה "אומת הסטארט-אפ", אך בפועל, היא מדורגת נמוך מאוד (מקום 35) בקלות עשיית עסקים בעולם. דירוג לא מחמיא זה משקף את הקשיים הרבים שעומדים בפני יזמים, כולל בירוקרטיה מכבידה, קשיי מימון ראשוניים, ופחד מכישלון העלול לגרור קריסה כלכלית אישית.

מודל של "הכנסה בסיסית לעסקים" יכול לספק רשת ביטחון קריטית. הוא יאפשר ליזמים לקבל תמיכה כלכלית בשלבים הראשונים והקריטיים של פיתוח עסק, או בתקופות משבר וניסיון שיקום. תמיכה זו, שתהיה מוגבלת בזמן ובסכום, תצמצם את החשש מכישלון, תעודד לקיחת סיכונים מחושבים, ותשחרר יזמים להתמקד בבניית המיזם במקום

בלדאוג להישרדות כלכלית. זה יגביר באופן דרמטי את כמות העסקים הקטנים והחדשים שיקומו בישראל, יחזק את יכולות החדשנות שלה, וישפר את מעמדה העולמי בקלות עשיית עסקים. בכך, נהפוך את "אומת הסטארט-אפ" למדינה שבה כל אזרח מעז לחלום וליזום, בידיעה שיש לו רשת ביטחון המאפשרת לו לקום מחדש גם במקרה של כישלון.

הכי עצוב לי היה לראות איך התנהלנו בתקופות משבר כמו בקורונה או במלחמה עם בעלי עסקים. אלו קיבלו את התמיכה בקמצנות מצד השלטונות, ולשכירים במגזר הפרטי והציבורי היה הרבה יותר קל. זה בדיוק הפוך ממה שצריך היה לקרות ועלינו לעשות את התיקונים הנדרשים לפני המכה הבאה שתיפול עלינו, כי זו תיפול בודאות בשנים הקרובות. למה? כי התהליכים המתוארים בספר זה הם קשים לעיכול להרבה אנשים וגם יש ניגודי עניינים מובנים בחברה הישראלית, שיגרמו ליישום איטי של ההמלצות בספר זה, ואלוהים ינחית עלינו מהלומות נוספות כדי שנשכיל להבין שעלינו להשתנות **ואהבת לרעך כמוך** יקבל את המקום שמגיע לו בחברה הישראלית החדשה.

חשוב להדגיש: בעלי ההון בישראל מתוסכלים לעיתים

ממנגנוני ממשלתיים לא יעילים בהקצאת כספים, ומחשש לשחיתות מפלגתית. כדי להבטיח שיתוף פעולה מצדם, יש להגביר את השקיפות והבהירות בתהליכי קבלת ההחלטות והקצאת המשאבים. ממשל שקוף ואחראי יפחית בריחת הון ויעודד השקעה בטוחה במדינה, ולכן יישום הרפורמות הכתובות בראשית פרק זה במגזר הציבורי כל כך חשובות כדי לרתום את בעלי ההון לשלם מיסי עושר. אני משוכנע שבסוף גם הם ישלמו בסוף פחות מיסים כי המגזר הציבורי יתייעל ויהיה רזה וחטוב, ואז מעמד הביניים והעניים ישלמו פחות מיסים באופן כזה שהשפע יזרום הרבה יותר טוב והחלחול שעליו מדברים בקפיטליזם באמת יקרה.

צמצום אי-שוויון הוא מאבק רב-שנים, אך הוא הכרחי. על ידי מדיניות אמיצה ומתואמת, שעיקרה מיסוי הוגן ויעיל, נוכל לבנות חברה שוויונית, יציבה ומאוחדת יותר, שבה לכל אזרח ואזרחית יש הזדמנות אמיתית להגשים את הפוטנציאל שלהם ולתרום לחברה. זהו המפתח לחוסן אמיתי ולעתיד משגשג לכולנו.

5.5 מהפכה בשיטת הבחירות: החזרת הכוח לאזרח

שיטת הבחירות הנוכחית בישראל יצרה חוסר יציבות פוליטית, קיטוב, וניתקה את הקשר בין הנבחר לבוחר. הגיע הזמן למהפכה דמוקרטית אמיתית:

- **מעבר למודל של בחירה ישירה ברוב מחוזות הבחירה:** חלוקת המדינה למחוזות בחירה קטנים, שבהם כל אזרח יבחר ישירות את נציגו (בדומה למודל בארה"ב או בבריטניה). זה יחזק את הקשר בין הבוחר לנבחר, יחייב את הנבחר לדאוג לצרכי המחוז שלו, ויפחית את הכוח של המפלגות והמנגנונים.
- **סף כניסה לפרלמנט:** יועלה הסף באופן שיצמצם את מספר המפלגות ויגביר את היציבות הפוליטית, תוך שמירה על ייצוג הולם למיעוטים.
- **הגבלת קדנציות:** הגבלת מספר הקדנציות שבהן אדם יכול לכהן כראש ממשלה, שר, חבר כנסת, או ראש עיר, כדי למנוע ריכוזיות כוח ולהבטיח התחדשות.

דמוקרטיה דיגיטלית: בינה מלאכותית וחוכמת ההמונים לחקיקה וחוקה

כחלק מהמהפכה להחזרת הכוח לאזרחים, עלינו לרתום את הטכנולוגיה לחיזוק הדמוקרטיה עצמה. בעידן הבינה המלאכותית (AI) וחוכמת ההמונים, יש לנו הזדמנות היסטורית לשדרג את תהליכי החקיקה וגיבוש חוקה בישראל. ה-AI ישמש ככלי עזר מתקדם שיסייע בבדיקת

קוהרנטיות משפטית, איתור סתירות, ניסוח שפה בהירה ונגישה, וניתוח השפעות רוחב של חוקים מוצעים.

לצד זאת, ניצור פלטפורמות דיגיטליות מתקדמות שיאפשרו דמוקרטיה משתפת והצבעה ישירה. אזרחים יוכלו להבין הצעות חוק בשפה פשוטה, לשאול שאלות, לתרום רעיונות ולספק משוב. שיא התהליך יגיע בהצבעה ישירה של הציבור על נושאים בעלי חשיבות לאומית עליונה, כמו חוקי יסוד, תיקונים לחוקה ותקציבים ארוכי טווח. הדבר יחזיר את הכוח האמיתי לידי האזרחים, יגביר את השקיפות והמעורבות, ויבטיח שקולם יישמע מעבר ליום הבחירות – כשהעלות של יום בחירות אחד (כ-4 מיליארד ש"ח) מדגישה את הכדאיות בשינוי כה משמעותי. ישראל, כאומת הסטארט-אפ, יכולה וצריכה להוביל את המהפכה הזו לדמוקרטיה חכמה ומשתפת יותר.

מהפכה בממשל ובחברה היא המפתח לבניית חברה מאוחדת, חזקה ובריאה יותר. היא תחזיר את האמון, תצמצם פערים ותעצים את האזרחים. זהו צעד הכרחי בדרך ל"התחלה מאפס" ולבניית ישראל של שפע, שוויון ותקווה.

פרק 6: חוכמת הפרפרים - בונים קהילה

וחברה חדשה

שני התת פרקים הבאים נכתבו בקורפו ובוינה ביוני 2025 בחופשה זוגית לציון 25 שנים לנישואין שלנו, והם מהחשובים בספר כולו ומרגשים אותי כל פעם שאני קורא אותם. הם מרגישים לי שלא אני כתבתי אותם אלא משהו הרבה יותר עוצמתי ממני, שעבר דרכי:

6.1 ממגדל בבל לחוכמת הפרפרים:

פעם, כשסיפרו על מגדל בבל, דיברו על יומרה אנושית. בני אדם שביקשו לבנות מגדל עד השמיים – מבלי להבין שהשמיים אינם יעד פיזי, אלא אתגר מוסרי. בתגובה, כך מספר התנ"ך, בלבל האל את שפתם, והם חדלו מלבנות.

אלפי שנים עברו, והאנושות מצאה דרך חדשה להקים מגדל:

לא מבנים – אלא מערכות.

לא לבנים – אלא אלגוריתמים.

לא שפות אנוש – אלא שפה אחת: השפה הדיגיטלית.

השפה הזו אינה עברית או אנגלית, סינית או ערבית. היא שפה של אפסים ואחדים.

שפה שמבינה הכול – ומרגישה מעט.

שפה שמחברת מיליונים – ומבודדת את הלב.

נוצר בלבול מסוג חדש

אם פעם הפירוד נוצר בגלל שפות שונות –

היום הפירוד נוצר דווקא מהאחידות. יש לנו תרגום מייד, מצלמות חכמות, גוגל שמבין כל שאלה, GPT שכותב כל תשובה – אבל בתוך כל זה, האדם הולך לאיבוד.

היכולת לדבר עם כולם, הפכה במקרים רבים לחוסר יכולת להקשיב באמת לאף אחד.

העולם מלא צלילים – ודל בהקשבה.

מלא חיבורים – ודל בקשר.

השפה שמעבר למילים

בליל השפות החדש אינו עונש, אלא סימן.

הוא מלמד אותנו שהשפה החשובה ביותר אינה זו שנכתבת,

אלא זו שנחווית.

המבט בעיניים. המחווה הקטנה. החמלה.

אלו שפות שגם הבינה המלאכותית המתקדמת ביותר עדיין מתקשה לתרגם.

דווקא בעידן שבו המערכות יודעות "לקרוא רגשות",

אנחנו נדרשים להרגיש מחדש.

לא להישען רק על תרגום, אלא לפתח שפת גוף משותפת, שפת לב. שפה שלא נלמדת באוניברסיטה, אלא דרך נוכחות, הקשבה, קהילה.

זרע לשפה חדשה

כדי להתחיל מאפס – לא נוכל לבטל את הקדמה.

אבל נוכל להאט.

ליצור מרחבים שבהם אדם מדבר עם אדם – ולא עם ממשק.

להחזיר את המשמעות למילים: "חבר", "שיחה", "יחד".

נוכל לבנות מערכת שבה הבינה לא רק "חכמה", אלא **חומלת**.

שבה היא לא נועדה להחליף את האדם – אלא להעצים את האנושיות שבו.

המגדל הבא שנבנה – לא יהיה מגדל בבל, אלא מגדל הלב.

מגדל שמורכב לא משפה אחת לכולם – אלא ממארג של קולות,

שבהם כל אחד שונה – ודווקא בכך הוא משתלב.

הנעה לפעולה – חוכמת הפרפרים

מלקולם גלדוול, בספרו "נקודת מפנה", מתאר כיצד שינויים גדולים מתרחשים לא בבת אחת – אלא דרך תהליך מצטבר, שמובל על ידי יחידים שעושים שינוי קטן בדיוק ברגע הנכון.

גם במגדל הלב – נדרשים שלושה סוגים של פרפרים כדי שהשינוי יתפשט:

1. הפרפרים המעמיקים

הם הראשונים שמרגישים את הצורך בשינוי.

הם שקטים יותר, ביישנים לעיתים.

לא מחפשים תשומת לב, ולא עוסקים ב"מיתוג אישי".

הם יתחילו קרוב לבית – בשיחה עם שכן, בחיור ברחוב, במחווה קטנה של אנושיות.

הם שותלים את הזרעים.

2. הפרפרים המקשרים

הם בעלי הכנפיים הצבעוניות.

הם אנשי הקשר, הסלבריטאים, המשווקים.

הם יודעים לדברר רעיון, להפוך רגש למסר, מסר לתנועה.

הם יקשרו בין השקטים לרבים, ויהפכו את הלב לקונצנזוס חדש.

3. יתר הפרפרים

הם הרוב. אלו שימתינו לראות "מה קורה", אך ברגע שיבינו שזה נכון – יצטרפו.

הם אינם חלשים – רק זקוקים לדחיפה רגשית ותחושת שייכות.

כשהם יתחילו לעוף – כבר לא ניתן יהיה לעצור את השינוי.

סיום

לא נוכל לחזור לעולם של שפה אחת.

אבל נוכל ליצור עתיד של הבנה הדדית.

עתיד שבו הבינה המלאכותית מדברת בקול אנושי,

והאדם שב אל ליבו – כדי לשוחח באמת.

כי בליל השפות האמיתי –

הוא לא בין העמים.

הוא בתוכנו.

וכשנלמד לדבר עם עצמנו – נוכל לדבר גם עם העולם.

6.1.1 ממחסור מדומה לשפע חבוי

“כשאמרו לי ‘לא’ – נפתח לי הלב”

בשנת 2015 עברתי משבר גדול. היו לי נכסים בארה"ב, נכסים שהיו הבסיס לפרנסה שלי. בבת אחת הכול הסתבך – היו המון שיפוצים, הפסדים כספיים, בעיות תזרים. כל הפרנסה שלי הייתה תלויה בזה – והקרקע נשמטה לי מתחת לרגליים.

הרגשתי שאני חייב חופש. לא רק מנוחה – אלא לנשום מחדש.

טסתי לבד לדרום אפריקה, עם כוונה לטייל בטבע, להירגע, למצוא שקט.

בערב הראשון שלי בקייפטאון, יצאתי לעיר לשתות בירה. ישבתי בחוץ, בבר קטן, ופתאום התחילו לגשת אליי שוב ושוב קבצנים.

בהתחלה נתתי. אולי לאחד, אולי לשניים. אבל כשהם המשיכו להגיע, הרגשתי שזה כבר יותר מדי. רציתי שקט. רציתי חופש, ומתוך הכעס והעומס – התחלתי לומר “לא”.

לא כל כך בעדינות – אלא מתוך רצון להרחיק ומצוקה.

שבוע חלף. הייתי לבד. עמדתי בצד הדרך, מחכה לטרמפ לחוף שהיה ביעד הבא שלי והאוטובוס היה צפוי להגיע רק בערב ולא רציתי לחכות.

שעה. שעתיים. אף אחד לא עצר. הבנתי שאנשים בדרום אפריקה חוששים לעצור לזר.

חזרתי למלון, והם הציעו לי לרוץ אחרי זוג צעיר ולבקש מהם טרמפ. הם הסכימו לקחת אותי לשמורה – אבל מה עם הדרך חזרה למלון?

ואז – אף אחד לא הסכים לעצור לי. לבסוף, דפקתי על חלון של רכב שחנה בכניסה לשמורה. זו הייתה מכונית עם זוג צעיר. והצעיר פתח את החלון, שמע את בקשתי ואמר לי "לא!"

וזה היה כאילו מישהו השיב לי בדיוק את מה שנתתי. הרגשתי כמו שהרגיש הקבצן - את כל מה שלא הסכמתי להרגיש שבוע קודם:

בדידות. חוסר אונים. פחד. רגע של כאב שפתח את הלב שכמו מעיין מתגבר לא מפסיק להיפתח. הבנתי שאני עובר שיעור שקשור לנתינה, רק לא בדיוק הבנתי עדיין מה השיעור... ונתתי לו להדהד..

מאז חלף יותר מעשור ואני לא מפסיק לחקור הגישה שלי לנתינה ומאוד מתעמק בה ומזמין אותכם להצטרף אלי למסע המרתק הזה. העולם זקוק לעוד נתינה כאויר לנשימה.

6.1.2 אם תבנו את זה הם יבואו

ב 2019 נסעתי עם אמא שלי לחגוג לה 80 בלאוס ומיאנמאר (בורמה).

במיאנמאר נסענו עם סיימון, המדריך שלנו לטייל בהרים במקום קסום

זה נמצא ליד עיירה קטנה וחמודה שנקראת קלאו שממנה יוצאים לטרקים לשבטים המקומיים. יזם מקומי זיהה שביל עיזים קטן והלך עליו ומצא להפתעתו בסוף השביל מקום עם נוף יפה וצפה בו עם לב פתוח. לפתע עלה במוחו מחשבה תמימה. אולי אקים פה בית קפה? לא היה לשם דרך רק שביל עיזים אבל הבחור האמיץ סחב וסחב ובנה לו בית קפה.. ואחרי כמה שנים השמועה על הקפה במיקום המושלם עם הנוף

פרסה כנפיים והתעופפה לה במעוף הפרפר והזוגות הצעירים החלו לטפס בשביל ולהגיע ועם הזמן גם השלטונות החליטו לסלול לשם כביש, והיום זה הפך למקום ב'ה' הידיעה שכל זוגות האיזור חוגגים בו לפני החתונה ובאים להצטלם את תמונות הסיפתח של החיים המשותפים.

מזה נבט במוחי המשפט - "אם תבנה את זה, הם יבואו". האמונה בצדקת הדרך ובאלוהים חזקה ומאפשרת לי להשתמש בעיקרון הזה כערך לחלומות שלי. אומרים שתמונה אחת שווה אלף מילים, וידאו אחד שווה אלף תמונות, מעשה אחד והתמדה או התמדה - אלו שווים אלף סרטוני וידאו לפחות, והרבה מיליוני מילים.. כך הפרפרים על ידי הזזת הכנפיים והתמדה מצליחים להותיר חותם גדול.

6.2 רוח נעורים רעננה – והלב שממשיך להיפתח

(חתול גדול חתול קטן)

פגשנו את אדריאנה במסעדה איטלקית קטנה בקורפו. מקום עם לב. המסעדה הייתה פשוט מעולה – אוכל טרי, טעמים מדויקים, אווירה שמחבקת אותך מבפנים. מי שניהל את הקסם הזה הוא אלסנדרו – הבעלים והשף. גבר מקסים, כריזמטי ובטוח בעצמו, עם חיוך רחב ונוכחות שממלאת את החלל בלי מאמץ. היה קל להרגיש שייכים שם, אולי כי הכול הרגיש אמיתי.

אדריאנה הייתה חברה שלו. הונגרייה עדינה, עיניים חכמות ולב פתוח. היא שיתפה אותנו בסיפור קטן, לכאורה שולי, אבל כזה שנגע בי עמוק.

היא סיפרה על חתלתול שזה עתה נולד. אמו סירבה להניק אותו.

היא ניסתה שוב ושוב לגשת אליהם, אבל החתולה דחתה את הגור הקטן. במקום לכפות – אדריאנה בחרה לחבר.

היא הרימה בעדינות את שניהם, הצמידה אותם לגופה, ליטפה את האם באהבה. עם הזמן, משהו נפתח – החתולה התחילה להתייחס לחתלתול. החלה לטפל בו.

כאילו האמון חזר דרך המגע, דרך הרוך, דרך הנוכחות.

ואז היא הביטה בי, ושאלה:

“אם אני מצליחה לעשות את זה עם חתולים – אולי נוכל לעשות את זה גם עם בני אדם?”

באותו רגע, כל מה שאמרה הציף אותי.

היה בי רצון להבין, לארגן, למצוא כיוון ברור.

אבל הדברים שלה – השאלות, החום, השיקופים – היו כמו זרעים. הם חדרו לתוך אדמה פנימית, ובימים שאחר כך לא הפסיקו להדהד בי. ולמרות שבהתחלה הכול הרגיש מעורפל ומבלבל, לאט לאט – מתוך השקט – החלו לחזור תשובות. דברים התחילו להתחבר. מבפנים.

לא דרך מאמץ – אלא דרך הקשבה.

היא שאלה אותי: “מה עוצר אותך?”

ולי עלו מיד הפחדים. הילד הפנימי שחושש להיחשף, לטעות, להיפגע.

היא לא ניסתה לתקן, רק שיקפה. והזכירה לי עוד עיקרון עמוק שהיא חיה לפיו: גיזום קבוע.

“אם רוצים להרגיש צעירים”, היא אמרה,

“צריך לגזום – לא רק שיער או ענפים –

**אלא גם אמונות ישנות. דפוסים שמכבידים. מחשבות שמזקינות
אותנו. כל מה שכבר לא חי."**

ולא רק גיזום – גם תזונה פשוטה. פירות. עלים ירוקים. טבע. כל מה
שמחזיר אותנו לרעננות, לפשטות שמחיה את הלב.

**ואז היא סיכמה: "פחות לחשוב – יותר להרגיש. תן ללב מקום. תן
לאהבה ביטוי."**

כמה פשוט. כמה הפוך ממה שלימדו אותנו. לא תמיד צריך להסביר,
להבין, לנתח. לפעמים צריך פשוט להיות. לגעת. לתת לאהבה לעבור,
בלי מסננים.

והמילים שלה המשיכו לפעול בתוכי, כמו אדוות. ימים אחר כך, כשישבתי
בוינה, ראיתי פתאום בחור צעיר. הוא נשען על חלון הראווה של חנות
קפה נוצצת, מלאה בריח של מאפים טריים.

עמד שם, רעב, שקוף, כאילו מנסה להסתפק בריח. כמו החתלתול שאף
אחד לא מתייחס אליו. הוא לא צעק, לא התחנן. רק ייבב בשקט, ורוב
האנשים חלפו לידו מבלי לראות.

גם אני התלבטתי. אבל משהו מהשיחה עם אדריאנה – הרגישות,
ההקשבה, הלב – דחף אותי לקום. ניגשתי אליו ברוך. שמתי יד תומכת
על כתפו, שאלתי אם הוא צריך עזרה, והושטתי לו שטר של 20 יורו. הוא
אמר מיד: Danke schön, והלך לדרכו.

אחרי רבע שעה, חזר. עם ארוחה של מקדונלד'ס. ניגש בעדינות, והודה
לי שוב. הפעם בגרמנית. פשוט, אנושי, בלי מילים גדולות.

וזה היכה בי. כמה אדישים נהיינו. כמה סגרנו את הלב – לא מתוך רוע,
אלא מתוך עומס. המחסור המדומה שגורם לנו לחשוב שאין לנו מספיק –
לא כסף, לא אנרגיה, לא זמן לראות את האחר.

אבל אולי זה הפוך. אולי דווקא כשאנחנו כן פותחים – אנחנו מתמלאים.
המסר של אדריאנה ממשיך להדהד בי.

ואני מקווה שהוא יעורר השראה גם באחרים: לפתוח את הלב,
ולפעמים גם את הכיס.

לתת חום. לתת מגע. לתת תקווה, ולו לרגע. כי כל אדם שנראה – פחות
לבד בעולם הזה.

ולא במקרה, כמה ימים אחר כך, מצאתי את עצמי במוזיאון של
הונדרטוואסר בוינה. גם הוא – כמו אדריאנה – ביקש להחזיר אותנו אל
הרגש, אל הצורה האורגנית, אל קירות שלא חוסמים אלא נושמים. בלי
קווים ישרים. בלי ניכור. רק רצפה רכה, חלונות חופשיים, צבעים
שמדברים ללב.

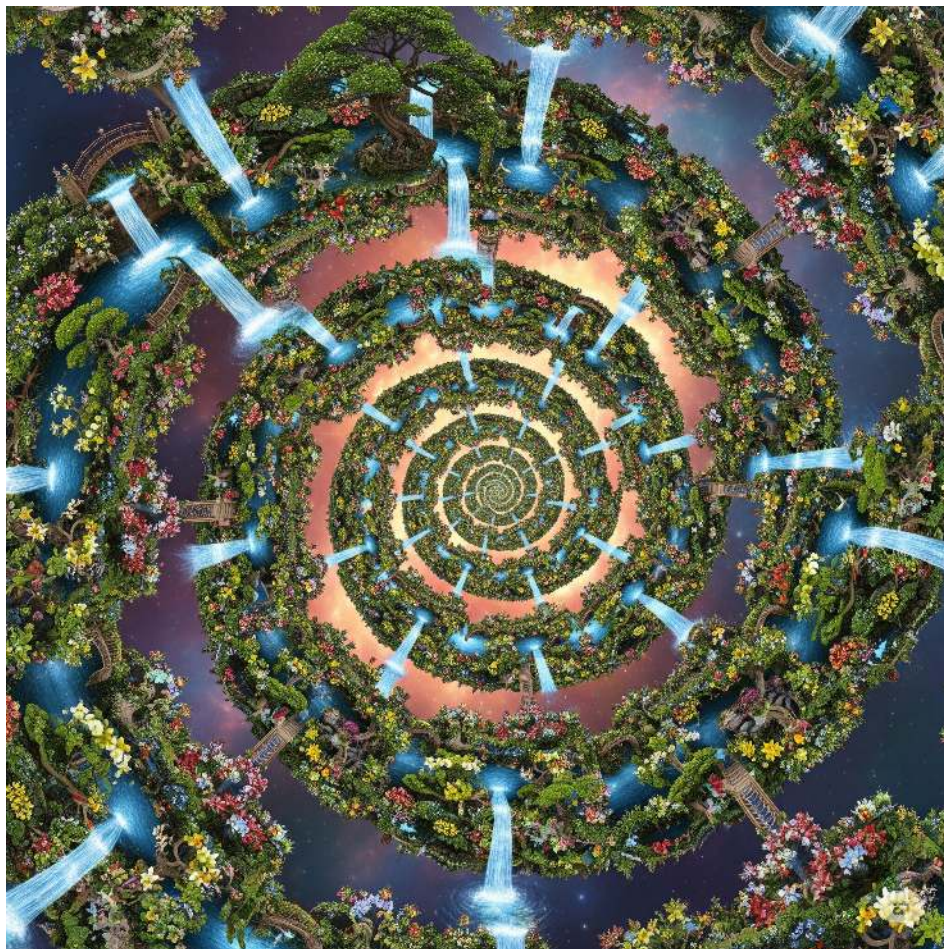
והרגשתי שמה שאמרה אדריאנה, ומה שקרה ברחוב, ומה שראיתי שם
– כולם שייכים לאותו זרם. זרם של תיקון שקט, עדין, אנושי. דרך יופי.
דרך רוך. דרך פתיחת הלב.

רוח נעורים רעננה, והלב שממשיך להיפתח..

6.3 גינה קטנה - גינה גדולה - שלום קטן - שלום גדול

כך התחילה רשת המשתלות החברתיות שער השלום.

אני כבר הרבה זמן מאמין ביצירת מערכת יחסי גומלין בין גינות קטנות לגינות גדולות. יש צורה בטבע שמופיעה ליד הרבה מקדשים מפורסמים בעולם. לצורה הזו קוראים פרקטאל. זה מתחיל מבפנים ויוצא החוצה בצורת ספירלה. התמונות הללו שנוצרו על ידי בינה מלאכותית ממחישים את הרעיון של פרקטאל מעגלי שמתחיל מהמרכז ויוצא החוצה.

כך אני רואה את המערכת של קשרי הגומלין בין גינות. בגינה שלי יש גינה גדולה שנמצאת ליד חזית הרחוב ומשם אני מוציא שתילים לשכנים, לעוברי האורח ולכל מיני שיתופי פעולה עם עמותות שונות שמתוארות בפרק על קשרי הגומלין בין עמותות. יש לי גם גינה קטנה יותר. יש גם גינה קטנה יותר, הסמוכה למטבח, ויש גינה יותר קטנה ממנה שנמצאת אצלי בבית וגם בה יש גינה קטנה יותר שאותה יצרנו אתמול בבוסתן טייבר בגבעת רמב"ם בגבעתיים בצורת טטריום - גינה בכלי סגור ושקוף שדואגת לעצמה ויש לה עצמאות רגשית משלה. כך היא נראית

באופן דומה כך ניתן בגבעתיים להמשיך מהגינה שלי, ליצור שביל ירוק המחבר אותה לגינה הקהילתית הקרובה (בית הכנסת הקהילתי בטבע), ומשם לפארק גדול יותר ממנו והכל ברשת שבילים ירוקים. האדריכל המפורסם הונדרטוואסר מאוסטריה אמר שכדאי לעצב בתים עם קוים עקומים ולא קוים ישרים ואני מוסיף ואומר שבין שתי נקודות אמנם עוברים שני קוים ישרים אבל גם עוברים אין סוף שבילים ירוקים.

אז מה הקשר בין זה לשלום?

שרי אריסון אמרה פעם השלום מתחיל בתוכנו, ויש גם שיר עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו. אני מאמין אמונה שלמה שאם כל איש ואישה יעשו גן בבית שלהם כמו הגינה שלי ויצרו מערכת קשרי גומלין בין

הגינה שלהם לגינות אחרות ותוך כדי זה יטפלו בעצמם ובכל הנקודות החשוכות בנפש שלהם כמו שאני מטפל בעצמי ויגיעו לשלום פנימי וממנו ירחיבו לשלום בית ומשם לשלום עם השכנים, עם המשפחה, מהר מאוד נמצא את עצמנו בשלום גם בין השבטים השסועים של החברה הישראלית וגם עם הפלסטינאים וגם עם כל עמי האזור. ובשביל זה ייסדנו רשת משתלות חברתיות. זה התחיל מצעד קטן במסגרת קמפיין 100 אלף עצים של עמותת ונטעת ובמקביל מעוד צעד קטן של כמה פלסטינאים חמודים מקלקיליה בראשות חמודי שהוא אחד האנשים הכי מתוקים שפגשתי מעולם. הוא החליט להקים משתלה בכביש המוביל לאלפי מנשה וקרא לה לא פחות ולא יותר - שער השלום. אני ואמא שלי מבקרים שם כמעט מידי שבוע וקונים שתילים ומקבלים יחס חם ומפנק ומחירים שכמוהם אין במרכז. שאלתי אותו אם הוא נותן לנו את ברכת הדרך להשתמש בשם ברשת המשתלות החברתיות שהקמנו והוא אמר "יאללה צא לדרך!". אני רואה בחזון איך כל משתלה חברתית היא בעצם משתלה שיקומית שהגנן בה הוא גם המטפל בצמחים וגם המטופל בו זמנית. נגיעה באדמה ובטבע וגידול שתילים אלו מלאכות שכשעושים אותם מהר מאוד עוברים מעץ הדעת, השופוני והאינסטגרם לעץ החיים. הבריאות משתפרת, השלווה והרצון לתת ולהעניק לכל בני האדם את השפע שיש לך, והמרחק מזה להשגת שלום עולמי הרבה יותר קרוב ממה שנדמה לנו. כל מה שצריך זה להיות נחמדים לעצמנו, נחמדים לסביבה שלנו ולגדל בשלוה ירקות, פירות וצמחים ולחלוק בשפע והשלום בעזרת השם כבר יגיע.

6.4 רואים רחוק - רואים שקוף

נסעתי למדבר מתוך כוונה לסנכרן שני קולות שרצים לי בראש.. אחד של 100 ימי חופשה שקורא לי לנוח כמה שיותר והשני של להתחיל מאפס שקורא לי לשנות את העולם בכל הכח ולעוף בדמיון עד קצה העולם

וחזרה בלי עכבות בלי קולות מקטינים לחלום עד בלי די אבל הקונפליקט הזה הגיע כמעט לרתיחה אז נסעתי למדבר כדי לעשות סדר במחשבות ולהאט קצב. בחרתי להיכנס למטבח ולשלם אפס על הריטריט ולהרגיש מחדש מה זה אומר לעבוד עבור אחרים, לתת שירות מכל הלב בלי לחשוב על כמה כסף יש לי וכמה נכסים, כמה חשוב לשנות את העולם וכמה מופלא זה וכמה שיכרון זה מכניס למוח.. אבל אז נזכרתי שמשה כשאלוהים פקד עליו להוציא מים מהסלע כדי להראות לעם ישראל שאלוהים קיים, לא עשה את זה עד הסוף.. הוא היה חייב להוסיף קצת רוח וצלצולים והכה על הסלע ובגלל זה לא זכה לראות את הארץ המובטחת. אני בטח לא משה. על משה כתבו שהוא העניו באדם, ואני בתקופה שאני מרגיש ההיפך המוחלט מענווה, המוח רוחש וגועש ומוציא עוד רעיון ועוד רעיון וכל אחד יותר גדול מקודמו, והכל מגיע בהשראה על גבול הטירוף. האמן שבי יוצא לאור בעוצמה, אבל איש העסקים והפסיכולוג שבי יודע שהכל יכול להתמוטט בשניה, כי הרגשתי את זה כבר עשרות פעמים איך אני מתלהב ואז קורס.. הגעתי כבר לשלב שבו הפסקתי להאמין שמותר לי לחלום בענק כי כל פעם הגיעה אחרי זה התרסקות גדולה, אז התחלתי לחלום בקטן ולהנות ממה שיש ומהגינה האהובה שלי, אבל הקול הפנימי לא עוזב אותי ומושך אותי להגשים את היעוד שלי ולהפוך את הכדור הזה לגן עדן עלי אדמות.. כן אני יכול לאמר לעצמי שהוא כבר גן עדן, אבל זה יהיה שקר.. יש בו המון עוולות ומגיע לנו משהו יותר טוב, ואני מוכן להיאבק על כך, אבל בלי לאבד את עצמי בדרך ונסעתי למדבר כדי למצוא את דרך האמצע.. לי ברור שאין משה אחד.. אין מנהיג אחד שיוציא אותנו מהבוץ. זה אנחנו נצטרך להוציא את עצמנו מהביצה הטובענית שאנחנו משכשכים בה.. זה לא אדם אחד זו להקה. ויצאתי למדבר למצוא לי להקה. לא רוצה להיות בה הסולן. רוצה להיות חלק אחד ממשהו גדול ממני. האמת הפנימית שמצאתי במדבר היא שלא צריך להכות על הסלע כדי שיצאו ממנו מים. השלך על השם

יהבך והוא יכלכלך אומר הרב יגאל כהן שאני עוקב אחריו באדיקות כבר
 כמה חודשים מאז שיהודה המדביר שביקר בבית שלי והמליץ לי לקרוא
 את חובת הלבבות ולצפות ברב. אני?! רב?! מה נסגר איתו...? אני הכי
 חילוני שיש. אדם מאמין. אדם שחושב שלכל איש ואישה יש קשר ישיר
 עם אלוהים ואיננו זקוקים לרבנים כדי לדבר עם בורא עולם, מה לי ולרב?
 אבל כמו דבורה שנמשכת לפרח, בחרתי לצפות בו, ונהייתי מכור. הוא
 מחזק לי את האמונה כבר תקופה ממש כי הוא מדבר בגובה העיניים ולא
 מדבר איתי על עטיפות. הוא מדבר על הליבה. על הדברים שחשובים
 באמת. על איך אמונה יכולה לחזק אותי מבפנים ולא על ידי הנחת
 תפילין. מבחינתי יש רק שתי מצוות בעולם הזה. ואהבת לרעך כמוך
 ואהבת את אלוהים. כל השאר נגזרות ממנה וכל המצוות האחרות
 שכתובות בתורה - אין לציית לכולן באותו האופן. את כולן צריך לבדוק
 ולבחון כי לא הכל תורה מסיני. חלקן נכתבו מאוחר יותר על ידי חז"ל,
 חלקן כבר לא מתאימות לרוח התקופה, וחלקן לא מסתדרות עם מה
 שאני לומד מתרבויות אחרות או מדתות אחרות, ואני ליברלי ומנסה תמיד
 לקבל את הטוב מכל העולמות. נסעתי למדבר גם לפגוש את האזור שבו
 גר המורה הרוחני אופיר jrock. לא יאמן כמה צניעות וענוה יש בבחור
 הזה שפגשתי בו במקרה על ידי קריאה והמלצה של חבר שלו טל דדון,
 השף שבאתי למדבר כדי להיות העוזר שלו במטבח. אופיר אומר עשה
 באפס מעשה והכל מעצמו יעשה, ובאתי למדבר כדי לראות איך הופכים
 את המדבר לגן עדן בלי לעשות מאמץ. טל הראה לי במטבח שאני מפנה
 יותר מידי מחשבות לחוץ ומעט מידי לקול הפנימי. היו במטבח כמה
 בעיות כי זה אתר תיירות חדש ולא הכל מושלם. היה שם צינור ביוב
 שבלט החוצה וחור בריצפה, והפרפקציוניסט בתוכי התעורר בזעם על
 הליקויים הלא צפויים ורצה מייד לפנות לשלטונות (צוות המלון) כדי
 לפתור את הליקויים וטל בשקט האופייני שלו שתמיד מלווה בסערה
 פנימית עמוקה הסביר לי שאנחנו נפתור את הבעיות שלנו לבד.. לא צריך

עזרה. כל מה שצריך זה רק לשמור על סדר בעמדה, לנקות לנקות
לנקות.. אז פשוט התחלתי לנקות, לנקות את הכלים לשטוף אותם,
ולדאוג שהמטבח יהיה נקי ומסודר, ולהפתעתי התחיל להיות שקט
במטבח והרמוניה, וכל זה התחיל מהחלטה שלי להפסיק לדאוג לבחוך,
להפסיק לנסות ללמוד לבשל, רק לנסות לנקות ולעזור לטל ולצוות לעשות
את מה שהם כבר יודעים לעשות נפלא - לבשל אוכל מרפא טעים. וראיתי
את טל מבשל בקצב מסחרר ומוציא עוד מנה ועוד מנה, ואת חלי מרחפת
במטבח ועוזרת לו, ואת לילך עם השלווה והחיוך האינסופי ואת מיתר
בשקט מופתי מוציאה עוד סושי נפלא ועוד מטעמים והכל בשקט, בלי
רעש וצלצולים.. ומזה יצא לי כפרפרזה על שירות של לני קרביץ אהוב
נפשי "תנו לאהבה לנצח", "תנו לשקט לדבר", "תנו לשקטים לדבר". תנו
לרחלי שמרגישה כמוני שקופה לדבר, תנו לרחל של רבי עקיבא, זו
שבזכותה הוא עלה לגדולה, לדבר. תנו לקול הנשי השקט והחומל לדבר,
תנו לאבא שלי זאב לדבר. אבא שלי היה מהנדס שקט ומופנם שהיו לו
רעיונות ענקיים אבל לא הקשיבו לו והוא סיים את חייו בתחושת החמצה.
ממתקני התפלה ענקיים ומערכות אגירת מי גשמים לשולחנות שנצמדים
לשמשיות ועוד מאות רעיונות שכולם לא קיבלו ביטוי בגלל שהוא היה
שקט ומופנם וכמו שאמא שלי אומרת "לא היו לו מרפקים".. ואז אני כמו
תלמיד טוב כל הזמן מנסה לבנות לי מרפקים שריריים במיוחד, גם אם זה
אומר שאני לא מקשיב למי שאני באמת.. שקט ומופנם. לא מתאים לי
אינסטגרם ופייסבוק וטיקטוק ולהוציא תוכן ביו טיוב ולהצטלם ולערוך
ולהיות עבד של הזמן. אני רוצה להיות אדון לעולמי וחבר הכי טוב של
הגינה שלי ושל הצמחים. אבל ברור לי שהקריאה שלי היא לעזור לחברי
בני האדם להתארגן כלכלית וחברתית אחרת. להחזיר את ואהבת לרעך
כמוך לקדמת הבמה ואת הטבע לחיים כדי שנוכל לנשום. כמו שא.ד
גורדון אמר אדם בלי טבע זה כמו דג בלי מים, ואני גר במדבר הבטון -
גבעתיים. עיר שחוברה לה יחדיו עם 62,000 תושביה על חלקת אדמה

“ענקית” של 3 קמ”ר, וכן אני מכיר את התוכניות של ראש העיר האהוב שלנו רן קוניק, ואלו מצביעות על זה שכל הטוב והצפוף הזה יהיה הרבה יותר צפוף.. אנחנו נהפוך בשקט בלי שאף אחד ישים לב לעיר הצפופה ביותר בעולם, והשליחות שלי היא להפריח לא רק את המדבר בערבה ובנגב ומשם לשכנות שלנו, אלא גם ללמוד וללמד איך להפריח את מדבר הבטון ואת המדבר שבלב של כל אחד ואחד מאיתנו שלא רואים אותו ולא שומעים אותו והוא מרגיש שקוף. ואני רוצה לדבר גם על ניקולה טסלה, המדען המשוגע, שאם אבא שלי לא הצליח לגרום לרעיונות שלו להישמע, טסלה הצליח לגרום להם להישמע אבל לקחו לו את זכויות היוצרים ומאות הפטנטים שהמציא נגנבו להם אחד אחד. איך אני יודע כי ראיתי על כך כמה סרטי תעודה. מאה ימי חופשה בשנה יצר עבורי שפע של זמן פנוי אבל היתה בי קריאה להוביל לדבר הבא למען הקהילה ולכן ראיתי בעשור האחרון אלפי שעות של סרטי תעודה וקראתי המון ספרים, ולמדתי שזכויות יוצרים לרוב לא פועלות למען היוצרים אלא למען כל מי שמרוויח מההמצאות שלהם, ואני לא רוצה שהיוצרים ישארו שקופים. לא צריך לדפוק על מקל האינסטגרם או להכות בתופי הפייסבוק והטיקטוק כדי שהקול שלך ישמע. אנחנו בעולם עם 9 מיליארד אנשים ובקרוב יהיו לנו עשרות מיליארדים של ערוצי מידע ותוכן כי כל אחד יכול לפתוח כמה חשבונות שהוא רוצה בכל אחת מהפלטפורמות ואלו רק מתרבות כמו פטריות אחרי הגשם, ואנחנו מסכנים צריכים להכיל את הכל ולעקוב ולהישאר מסונכרנים ומופעלים עלינו אלפי וקטורים וכוחות שמושכים אותנו ומאיימים לפרק לנו את הגוף והנשמה. וטל פה בעולם, כדי להזכיר לנו את זה. בשקט המופתי שלו הוא מוציא מנות טעימות להפליא, וכל מילה שיוצאת מהפה שלו זה כמו האוכל שהוא מוציא מהמטבח ואת כל זה הוא עושה בלי להכות על תופי הטיקטוק. יש לו חזון להוציא המון מנות מרפאות מהמטבחים שלו, ואני פה כדי לנקות את הכלים ולעזור לו להוציא את זה לפועל בשקט ובענווה. הלוואי שהיה לי רק חלקיק של

הענווה שלו. אז כן אני הולך להירשם לקורס של חמי רודנר ברימון, רק כי הוא כתב את השיר "מישהו שומע אותי" ועוד ב 5 דקות. אני רוצה לשמוע ממנו איך עושים את זה וזו אחת ההחלטות שקיבלתי עוד לפני שנסעתי למדבר. אני גם רוצה ללמוד עוד מגלעד דבורצקי המורה שלי לכלי הקשה, קצב וריקוד שגם הוא לימד אותי ברימון. אני רוצה ללמוד לזהות פרפרים חלוצים ושקטים שיהיו שותפים לדרך ולחזון של "להתחיל מאפס", ואני רוצה להימנע מפרפרי תעתוע, פרפרי השיגוע של "ערן צור", ברור לי שעלי להשתנות כדי להוציא את הספר לפועל, אבל ברור לי באותה מידה שגם אני צריך לשמר את מי שאני בליבה ולא להפוך להיות סביבון או פורפרה. עלי לשמר את האנרגיה שלי ואת המאסה שלי כמו שניוטון ואיינשטיין לימדו. איינשטיין אמר שלנסות לעשות את הדברים באותה הדרך ולצפות לתוצאות שונות זה טיפשות, אז ברור לי שעלי לשנות את דרכי ועלי גם להגן על האנרגיה והמאסה של כל מי שיצטרף ליצירה הזו ויהפוך את ישראל לגן עדן שישפיע על העולם כולו ולא ממקום של הטפה אלא ממקום של חמלה. לא ממקום של עם סגולה שמתנשא וחושב שהוא נבחר, אלא ממקום צנוע, עניו וחומל שרואה את הגוי כשווה לא פחות ממנו אלא יותר ומוכן לנקות את הכלים עבורו כדי שיוציא אחלה מאכלים מהמטבח. על כל יהודי יש בעולם הזה 999 לא יהודים. לקרוא להם גויים, זו אחת מהעוולות הגדולות ביותר שידעה היהדות. זו לא הנחיה מאלוהים, וזה לא כתוב באף אחת מהמצוות בעשרת הדיברות וזה ודאי לא מסתדר עם המוסר שלנו ועם הקול הפנימי. אלוהים אוהב אנשים צנועים ושקטים שמאמינים בו ועושים הכל למען הזולת כדי לעזור להם להרגיש טוב. זו כל התורה על רגל אחת.

מלקולם גלדוול שהזכרתי בפרק הקודם על חוכמת הפרפרים כתב גם את הספר "כהרף עין" ומסופר שם על יועץ נישואין שהצליח לנבא מי ישאר נשוי ומי יתגרש תוך 5 דקות ב 95% ניבוי! סימנתי לעצמי כבר אז שזה וואו אמיתי. הוא עשה את זה על ידי ניסיון לזהות 4 רגשות שליליים בין

בני הזוג, שאחד מהם היה בוז, השני שיפוטיות, השלישי אי מתן מרחב פרטי ואת הרביעי כבר שכחתי.. אבל מה שחשוב שכמו שאותו יועץ נישואין הצליח לעשות זאת בכזו חדות, כך גם אני וכל פרפר שרוצה להפוך את חזון הספר הזה למציאות חייב לאמץ לעצמו את היכולת לזהות מיהו פרפר מסוג 1 - החלוץ השקט, מיהו פרפר מסוג 2 - המקשר, מיהו פרפר מסוג 3 ומיהו פרפר תעתוע ולעשות זאת כהרף עין כדי לשמור על המאסה ועל האנרגיה של כולנו כדי שלא יקרה לנו מה שטל הזהיר אותי מפניו - שאאבד את הסנטר שלי בנסיון להתחבר יותר מידי לכוחות חיצוניים שיעזרו לי במקום להבין שהתשובות נמצאות בלב שלי ובשיחות שלי עם אלוהים.

הציווי שאני מרגיש בבטן שלי הוא להקשיב לקולות השקטים ולשמור על השקט הפנימי שלי מכל משמר. כמו שנאמר ונשמרתם לנפשותיכם. עץ לא נהיה עץ ברגע. הוא מוסיף בשקט ובענווה טבעת כל שנה. הוא צומח בקצב איטי ונינוח. לא מחפש למכור את לימוניו באינסטגרם או את הבלוטים שלו בטיקטוק. הוא פשוט צומח לאט וכל שנה נהיה יותר גבוה ויותר משמעותי, וזה מה שמבין הפרפר שרוצה למנוע טייפון בארה"ב על ידי משק הכנפיים שלו באוסטרליה. הפרפרים מסוג אחד כמוני הם מופנמים וביישנים, אם אתאמץ בלחץ אני מסוגל גם לנגן בגיטרה ולשיר בקול נוגה אבל קשה לי לשיר שירים שמחים ולרקוד סמבה. זה פשוט לא אני. כשקמים לרקוד אני תמיד מרגיש את רגלי העופרת שלי מושכות אותי לכיסא ולעבור לרחבה לרקוד זה פשוט לא אני, אבל כשאני עושה את זה למרות שאני מרגיש מטופש, אני רואה שהעולם לא חרב ואף אחד לא באמת אכפת לו איך אני רוקד, זה רק הקול הביישן והפרפקציוניסט שלי שמודע לכמה מגושם אני נראה מהצד כשאני רוקד וידוע ששפת הגוף שלי כרגע עצורה ורחוקה מהמודלים של מה נדרש כדי לסחוף. אז מה?! כזה אני היום. אולי מתישהו אפתח את יכולת הריקוד שלי ואת שפת הגוף שלי והם יהיו משוחררים יותר. הרי הכל גמיש ואפשרי. לא???

ברור לי שעלי להימנע מלהסביר את מסרי בשיחות אישיות פנים אל פנים עם פרפרים מסוג 3 או 4 כי אלו לא בשלים עדיין להבין את המסרים שאני רואה. לא בגלל שאני טוב מהם חס וחלילה אלא בגלל שיש לי יכולת לראות רחוק, אבל אני גם בהחלט מרגיש שקוף כשאני מנסה להסביר להם את מה שאני רואה בדמיון והם פשוט רואים ומתמקדים במציאות וזו זכותם המלאה. כך ברא אותם הטבע וכך ברא אותי הטבע ואין סיבה לשכנע את המשוכנעים. אני פשוט צריך לאתר לי פרפרים מסוג 1, לעשות זאת בשקט וברגישות ולהתמקד בהם בשיחות שלי, כי משם יתחיל השינוי. מהקולות השקטים והמופנמים. מאלו שמקשיבים לעולם וסובלים איתו. כי פיתחנו אמפתיה ורגישות בזכות הסבל הזה וגם כי יותר קל לנו כי אנחנו מופנמים וחפרנים בלתי נלאים בפני עצמנו. אני גם מרגיש שאני מתרוקן מויכוחי סרק. להתרוקן זה דבר שאנחנו שופטים אותו, אבל אופיר שהזכרתי קודם מזכיר לי שיש משהו מופלא בריקות. כל משבר שחוויתי גרם לי להתרוקן כמו אחרי חירבון טוב בטבע. להתרוקן זה נפלא, כי אז יש מקום להתחיל למלא. זה כמו התחושה הרעננה של סדר פסח והאביב שבפתח אחרי חורף מלא שלכת וקור מכווץ שגורמים לנו להתרכז בעצמנו ולהשליך מאיתנו את כל המיותר. את זה נסעתי לפגוש במדבר, רציתי לזמן שלכת באמצע הקיץ. אני מבין שהאתגרים שבפתח נראים לי כמו קריעת ים סוף. ההוצאה לפועל של הרעיונות בספר נראים לי כמו משהו באמת לא אפשרי. משהו שבא לי להסיר מעצמי את האחריות לביצוע, וגם כתבתי לי פרק כזה בסוף המבוסס על הרומן של הרצל "אלטנוילנד". אליבי ותירוצים כבר יש לי. עכשיו בא לי למצוא דרך טבעית לממש. דרך קטנה שקטה וצנועה שלא מחפשת מדיה חברתית, אלא פרפרים שקטים וגינת פרפרים שלמה שתשנה את העולם, שתראה לנו שלשקטים יש קול ושקט כמו במוזיקה הוא הבסיס להכל. שהריק לא כזה מפחיד אלא עוצמתי. רגישות, סבלנות, שמיטה, התמדה, חמלה - כולן יכולות שלא מדברים עליהם מספיק אבל הם בדיוק

מה שהעולם צריך מהן יותר. הם הכי מזוהות עם התכונות השקטות, אוהבות ומכילות של אמא אדמה. שתיל צריך חושך כדי לנבוט. הוא לא צריך שמש ישירה ואת אורות הבמה והאינסטגרם. אני זקוק לשקט שלי כדי להנביט רעיונות. אני זקוק לחושך ולצל. אסור לי להיות בחשיפה ממושכת לשמש. לבמה ולאור הזרקורים. זה לא הטבע שלי ואני מאוד אוהב את השיר של ארז הלוי - כך ברא אותך הטבע. ככה נבראתי. נחבא אל הכלים, אבל יש לי שליחות, ובורא עולם רוצה שאבצע אותה גם אם לא קל לי, אני צריך למצוא את דרך האמצע השקטה שלי. להפגין ולמחות לא מתאים לי! איך אני יודע? כי ניסיתי. הייתי מעורב במחאה החברתית ועוד יותר מעורב במחאת הגז. אפילו מול הבית של כחלון יצא לי להפגין וגם כתבתי המנון למחאה הזו. מה יצא מכל זה? רק ריקון אנרגטי ושום השפעה ושינוי לא הגיע. אני רואה בכך איתות מבורא עולם לחפש את המחאה השקטה שלי בעשיה מיטיבה ושקטה לאנשים, לחברה, לצמחים ולטבע. צריך הרבה חוכמה שקטה כמו טל, או כמו חלי שכותבת לי שהיא כרגע לא עסוקה באיך אלא בתחושה הפנימית שלה ועל זה היא שמה את הפוקוס והאיך הוא כבר יתגלה כמו ילד סקרן שחי את הרגע ומתרגש. כמו שא.ד גורדון המציא את המילה חוויה - חי בהווה. עלי לאסוף חוויות ולא מידע, ידע או רעיונות. מאלו יש לי שפע וגודש ואני מרגיש שאני צריך עלי כרוב להניח על החזה. מקווה שהגברים יבינו את המטאפורה. ופגשתי גם את אברהם, שאמר לי שצריך לשמור עלי שלא אהיה כמו הרצל. לא בטוח שאני מבין לגמרי למה הוא התכוון אבל אני יכול לדמיין. קשה לראות משהו רחוק ולא להגיע לארץ המובטחת והרצל ראה אבל לא הגיע, כמו משה. הוא היה כמוני אדם מופנם. איך לכל הרוחות הוא הצליח לאחד את כל הזרמים של היהדות בבזל וייסד את מדינת היהודים? איך הוא הצליח לעשות את כל זה עד גיל 50 והוא מופנם? אם תרצו אין זו אגדה. וואו - איזה משפט הוא הנחיל לנו. ואברהם אמר שאם הרצל היה בחיים הוא היה מתפתל מכאבים כי הוא היה רואה כמה

המדינה שלנו כאובה וכמה היא רחוקה מהחזון שאותו כתב ברומן הבלתי נקרא שלו - אלטנוילנד, שלא ברור לי איך הוא לא קריאת חובה בבית ספר תיכון לכל ילד וילדה. איזה חזון אופטימי ומרגש הוא מתאר שם וכמה אנחנו רחוקים משם. לימדתי את אברהם ותוך כדי את עצמי את חשיבות השקט וההקשבה, והוא הפתיע אותי בסיכום החד שלו לחוויה שהוא חווה במפגש והתמלאתי ממנו בהשראה.

אנחנו מדינה צפופה, ביצה - כמו שאריק איינשטיין מכנה אותה בסוף השיר שלו - יושב על סן פרנסיסקו על המים, ומאז שכתב את שירו - הביצה נהיתה הרבה יותר טובענית ותובענית, וזה אחד מהמקורות לסטרו. השקטים צריכים להתאמץ להיות רועשים כדי לבלוט בביצה. מי נכנס לכנסת ובולט? למה מגיעים לשם רק הקולות הרועשים והבריונים של הכיתה ממשיכים לכנסת? למה הטובים נפלטים? למה לא נשמע הקול של השקטים ושל השקופים? נאדי המטפלת שיאצו האלופה שלי אומרת לי הרבה פעמים - הייתי רוצה לשמוע יותר את הקול שלך. למה אנשים כמוך לא מגיעים למקומות שבהם משפיעים?

ואני עונה לשאלה שלה כמו לשאלות של אחרים למה אני לא הולך לפוליטיקה?

כי מתנגן לי בראש השיר "אברהם, אל תלך לשם, כי הזאב יאכל אותך! האם!", כי ראיתי איך אבא שלי שקראו לו זאב נאכל על ידי זאבים. הוא היה שקוף ולא הקשיבו לו וגיכחו על הרעיונות שלו. בגלל זה ברור לי שבפוליטיקה עם הפרעת הקשב ההיסטרית שלה, אף אחד לא יראה אותי, ומהר מאוד אהפוך לבלתי נראה ושקוף. אברהם שאל אותי איך שומרים עליך בכל זה, ואני עונה "אם אין אני לי, מי לי!" עלי להישמר לנפשי ולא להיכנס לפוליטיקה. הוא גם שאל אותי "האם חשבתי על כל החורים?", ואני עונה שהספר שלי מלא בחורים כמו גבינה שוויצרית טבעונית. הוא כל כך רחוק ממושלם כמו רחוק מזרח ממערב, ואת

החורים צריכים להשאיר חורים, כי זה כמו שקט במוזיקה, ואת היצירה והמימוש של הספר עלינו ליצוק יחד. אנחנו הפרפרים החלוצים, שמאמינים שהיצירה הזו היא לא רק פנטזיה אלא כורח המציאות. הוא גם אמר לי שעלי להבין לעומק את 11 המיתרים. אין לי מושג מה זה אומר, אבל אלמד, ובינתיים אעמיק בנגינה על 6 מיתרים בגיטרה.

אני באנרגיה מדהימה של רעיונות ששופעים ממני כמו רימון או מעיין נובע. אבל רימון, אם לא נשכבים עליו, יכול גם לפוצץ לך את המוח. אני כל הזמן בחרדה שהדיו תיגמר כמו תמיד... ואתיאש. והרבה פעמים היאוש נעשה יותר נוח. אני חושש שהיאוש יחליף את התקוה ויכלה את האמונה, אבל אז הרב יגאל מופיע לי בראש ומחזק אותי בשניה. ומזכיר לי שאיוב כמעט ואיבד את האמונה, ובגלל זה נסעתי למדבר לצופר שהיה חבר של איוב, כדי להזכיר לי באמצעות צופר שהמדבר חם אבל נעים, שהעיכול עובד בו היטב, שהאדמה אם מטפחים אותה גדלים בה תמרים וענבים, ושפע ירקות שכל ישראל אוכלים ממנה, ובצופר ובכל החבל ארץ העצום שמתחבר אליה ששקול לכל יהודה ושומרון חיים רק 2,700 אנשים! שליש מאוכלוסיית שכונת רמבם בגבעתיים שבה חייתי 20 שנים. אומרים שבין 2 נקודות עובר קו ישר אחד או אין סוף קווים עקומים, ואני אומר שאפשר גם להעביר הרבה שבילים ירוקים בין אותן הנקודות, והבחירה בידינו. זה בעיני העם הנבחר. היכולת לבחור. הכל מכתוב והרשות נתונה. רואים רחוק רואים שקוף. איך נראה רחוק ולא נישאר שקופים. יש 50 גוונים לירוק - יש הרבה מנעד בין האוראקל מדלפי שהתבודד לו וחיכה שאנשים יגיעו מרחוק לגינה שלו לשמוע מרעיונותיו לקים קרדישיאן שמככבת במדיה החברתית. בתווך כולנו אנשים ויש לנו צרכים. אחד מהם הוא להישאר מחוברים ומקושרים לבני האדם, ולכן עלינו למצוא את דרך האמצע בין התבודדות וחיבור לעצמנו ולצרכים העמוקים שלנו לחיבור לחברים שלנו ולאדמה. נולדנו כדי להיות יצורים חברתיים, וגם הנזיר הבודהיסטי המתנזר ביותר יודע שעליו ביום מן

הימים לחזור לשוק ולהציע את מרכולתו. לא נולדנו כדי להיות בודדים ושקופים. מי שרואה רחוק עלול להיות מאוד בודד. מי שעשיר עלול להיות מאוד בודד. מי שמפורסם עלול למצוא את עצמו מאוד בודד וכעבודת מחקר להכנת האלבום שלי על עליות וירידות במצב הרוח חקרתי מלא מוזיקאים ואומנים מפורסמים שחוו את הבדידות הזו של אורות הבמה המשכרים שבהם מאבדים את העצמאות.

בודהה כשהגיע להארה חזר הביתה בריצה כדי לשתף את בנו ואת אשתו ברזים שאליהם הגיע ובדרך פגש שני קבצנים וניסה ללמד אותם את מה שחוה ב 6 שנים של מדיטציה ביער וביהרתו חווה דיסהרמוניה וזלזול מ 2 פרפרי התעתוע שפגש על אם הדרך. הוא כינה זאת יוהרת הקבצנים, אבל מכיוון שגם הבודהה מאמין בהשתקפויות ולכן יש מראה במקדש להזכיר את זה לכל מאמין בודהיסטי וביהדות אומרים הפוסל במומו פוסל, ולכן גם הבודהה צריך להבין שהיוהרה היתה גם שלו. הוא ניסה ללמד את מי שלא היו קשובים לו ולא רצו ללמוד ממנו וזו יוהרת המורה. עלי להישמר מהיוהרה הזו כמו אש יוקדת וללמד רק את מי שרוצה ללמוד, ולהפסיק להטיף למי שרוצה לחיות את חייו בשלום ולא מעניין אותו הרעיונות שכתובים בספר זה. הוא לא הקהל שלי. אני צריך למצוא לי קהל חמוד שיאהב אותי ויקשיב לרעיונות שלי כמו שאנשים נהנים מפרפר או לצפות בפרחים בלי מאמץ - עשה באפס מעשה והכל מעצמו יעשה. השם יתברך שמו הוא זה שיכלכל אותי וידאג שכל הרעיונות הכתובים בספר הזה יקרמו עור וגידים, כי אף אחד מהם לא באמת הומצא על ידי. הכל הגיע אלי בהשראתו.

אני נמצא בתקופה בין שני ספרים. אחד שואב אותי לנוח והאחר שואב אותי להיות נמלה שקדנית ולעשייה אין סופית. מי ייתן ואמצא לי את דרך האמצע.

6.5 מהפכת האוכל הבריא ו"אזורים כחולים": מפתח לבריאות

וצמצום עלויות

החזון לבריאות טובה יותר וחיים ארוכים יותר אינו טמון רק בטיפול במחלות, אלא בראש ובראשונה במניעתן באמצעות אורח חיים בריא, ובראשו – מהפכת האוכל הבריא. אנו שואפים להפוך את ישראל ל"אזור כחול" (Blue Zone) – מודל של קהילות ברחבי העולם (כמו **אוקינאווה** שביפן, שהוזכרה כבר בספר או **איקריה** ביוון) שבהן אנשים חיים חיים ארוכים ובריאים יותר, וזאת בזכות תזונה נכונה, פעילות גופנית, קשרים חברתיים ומטרת חיים קהילתית.

המפתח לכך הוא שינוי גישה: במקום לחשוב על חקלאות כעולם הולך ומתכווץ, עלינו להבין את חשיבותה הקריטית לבריאות, לכלכלה מקומית ולחוסן חברתי. ככלכלן, ברור לי שחקלאים לא יוכלו לשרוד לעד עם פערי התיווך בין המחיר שהם מקבלים מהקמעונאים והתייקרות מחירי הנדל"ן והצפיפות המאיימים על השטחים החקלאיים הפתוחים ולכן גם להם צריכים למצוא פתרונות טובים כדי שיוכלו להתפרנס לא רק מחקלאות אלא מגיוון שימושים כמו ייצור אנרגיה סולארית, תיירות ממוקדת אורח חיים בריא ועוד, אבל הפתרון טמון במשהו שחייב להיות קרוב לבית הרבה בגלל הגודש הצפוי לנו - הפתרון הוא חזרה לשורשים, והפיכת גידול המזון לחלק בלתי נפרד ממרקם החיים העירוני והקהילתי. העיר הבריטית הקטנה **טודמורדן** ביוקשייר, בריטניה (17 ק"מ ממנצ'סטר), שהייתה עיר מצויה במצוקה כלכלית ועם שיעור אבטלה גבוה, משמשת מודל השראה מופלא לכך.

בטודמורדן, החל מ-2008, שלוש אזרחיות פורצות דרך – אסתר בראון, מארי קליר, ופאם וורהורסט – התארגנו לשימוש בקרקעות לא מנוצלות ברחבי העיר. ללא תקציב, ללא אישורים וללא מימון חיצוני, הן החלו לשתול גני ירק קהילתיים ולנטוע עצי פרי, הפכו שטחים "מתים" לגנים

פתוחים ונגישים לכלל התושבים. כיום, למעלה מ-15 שנה לאחר מכן, העיר כולה התמלאה בעצי פרי, ירקות ועשבי תיבול, הזמינים לכל דורש – ברוח המוטו שלהן: "אכיל מופלא" (Incredible Edible), המונע מהעיקרון ש"עדיף לבקש סליחה מלבקש רשות".

השמועה על טודמורדן פרשה כנפיים, ומבקרים מכל העולם מגיעים ללמוד מיזמתם. אלפי קבוצות הוקמו בהשראתן, וכל זאת מתוך עשייה פשוטה ואמונה בכוחו של הקהילה. מארי קליר סיפרה: "אף אחד לא עשה כלום עם משבר האקלים, אז פשוט החלטתי לעשות". זהו סיפור על איך נתינה וחסד, כשכל אחד גורם קצת אושר לאחר, מצטבר למשהו מהותי בתרבות.

איך זה השפיע עלי? אמרתי לעצמי - למה שלא אעשה בדיוק את מה שמארי קליר עשתה, ויתרתי על שני שיחי נוי והרחבתי את שטח הצמיחה של 2 שיחי פיטנגו שהיו תחומים על ידי שיחי הנוי. בגינון ובחיים, גיזום זו פעולה מבורכת שאת התוצאות שלה זכו לראות כל השכנים שלי במשך כל חודש מאי (עונת הפיטנגו).. התחלתי לחלק פיטנגו השנה כמו שלא חילקתי מעולם, וככל שחילקתי יותר השיחים שהפכו כבר לחצי עצים כאילו אמרו לי.. "אתה מבסוט מאיתנו אה? יאללה נפרגן לך בעוד פירות לחלק.." מנצור, השומר המיתולוגי בשער של ביה"ס שמעוני, שאין ילד או הורה בשכונה שלא מכיר או אוהב אותו, שולה השכנה שהקשר איתה מרגיש ממש כמו שכנים של פעם, שותים קפה ביחד, חולקים את תנובת הגינות, עוזרים אחד לשני, למשל כשהיינו ביוון בזמן המלחמה עם איראן ושדה התעופה נסגר לתנועה, היא השקתה לי את הגינה באופן יומי, ועוד שלל שכנים בשכונה זכו להנות מהרבה מפירות הפיטנגו. בערבית יש משפט שאני מאוד אוהב ומנחה את הפעילות שלי טוב שכן קרוב מאח רחוק - "جارك القريب خير من أخيك البعيد", (ג'ארק אל-קָרִיב חֵ'יר מֵן אַחִיכ אל-בַּעִיד). עץ ניזון קודם כל מהשורשים הקרובים שלו.. הוא לא מחפש

תמיכה או לייקים ברשתות הדיגיטליות, וכך גם עלינו לדעת לשאוב השראה מהרשתות הדיגיטליות אבל את הקשרים כדאי שנעמיק קודם כל במשפחה, בשכנים ובחברים הקרובים שלנו. יותר מכך, תראו כמה רעיונות קלים לחיקוי ולהפצה כמו זרעים הם עוברים ברשת הדיגיטלית, מפרים אחרים והם יכולים להשתמש בהם כמו זרעים ולהרבות את הטוב. אז הנה כמה תמונות מגבעתיים מהמשתלה החברתית שפתחתי:

דוגמה נוספת, בקנה מידה לאומי, מגיעה **מקובה**. בתחילת שנות ה-90, עם קריסת ברית המועצות, חוותה קובה משבר "שיא נפט" (Peak Oil) דרמטי, כאשר יבוא הנפט שלה צנח ביותר ממחצית. במקום לקרוס, החברה הקובנית עברה "תקופה מיוחדת" של הסתגלות, שבה נאלצה למצוא פתרונות יצירתיים לחוסר במשאבים. הם הפכו ערוגות ירקות בכל פינה פנויה – מגרשים ריקים, גגות, ואפילו מרפסות לגינות עירוניות אורגניות שסיפקו חלק ניכר מצריכת הירקות של הוואנה. הם עברו לחקלאות אורגנית ללא תלות בדשנים וקוטלי מזיקים מבוססי דלק, והחליפו את התלות ברכב פרטי באופניים, תחבורה ציבורית יעילה ושימוש בבעלי חיים. חוויה זו של התמודדות עם מחסור אילצה את קובה לפתח מודל של שיתוף פעולה, שימור ופתרונות קהילתיים, המציע שיעורים יקרי ערך לעולם כולו כיצד לשגשג גם בתקופות של אי-ודאות ומחסור במשאבים, שבהחלט ייתכן שניתקל בהם ממש בקרוב.. זה יצור חוסן קהילתי ובמדינה רוויה במשברים בחמש השנים האחרונות, עלינו להיערך לגרוע מכל.. אם יש משהו שה 7.10 לימד אותנו זה שיהיה בסדר לא יכול להיות יותר ערך שינחה את הפעילות שלנו ונשמרתם לנפשותכם ונתתי לכם את גן העדן לשמרה הם המצוות שעלינו לכבד!

יישום עקרונות אלו בישראל יהיה מפתח אדיר להורדת העלויות של מערכת הבריאות והשירותים החברתיים, ולהעלאת איכות החיים ותוחלת החיים של כלל אזרחי המדינה. השינוי יכלול:

- **קידום תזונה מבוססת צומח:** עידוד צריכת פירות, ירקות, דגנים מלאים וקטניות, וחינוך לתזונה בריאה כבר מגיל צעיר (כפי שאני עצמי חוויתי עם הפיטנגו בגינה שלי, ובהשראת תנועות כמו זו של טודמורדן וקובה).
- **הגברת פעילות גופנית ביומיום:** עידוד הליכה, רכיבת אופניים, וגינון קהילתי, כחלק בלתי נפרד מאורח החיים.

- **מודעות ובחירה אישית:** הדוגמה של לני קרביץ, מוזיקאי רוק מפורסם שאימץ אורח חיים טבעוני ובריא מגיל צעיר ועד גילו המתקדם 61, ממחישה את כוחה של מהפכה אישית בשינוי דרמטי של הבריאות והאנרגיה. עשיתי סקר קצר בקרב חברים ומשפחה והגיל הממוצע שרוב האנשים נותנים לו על בסיס תמונה הוא 30.. זה 30 שנים הפרש במראה. פשוט לא יאומן והוא הפך למודל עבורי.

- **חיבור לטבע ולקהילה:** יצירת גינות קהילתיות ויערות מאכל זמינים לכולם, שבהם ניתן לגדל מזון בריא, ללמוד על חקלאות מקיימת ולהתחבר לטבע ולשכנים.

- **צמצום תלות בתרופות:** ככל שאנשים יהיו בריאים יותר, כך תפחת התלות בתרופות ובשירותי רפואה דחופים, מה שיחסוך מיליארדי שקלים למערכת הבריאות וישחרר משאבים.

מהפכה זו באוכל הבריא אינה רק עניין של בריאות; היא מהפכה חברתית-כלכלית שתוביל לחברה מאושרת, בריאה ומשגשגת יותר, ותפחית את העומס הכלכלי על הפרט ועל המדינה כאחד. גם נרוויח גדילה בתוחלת החיים אבל בעיקר נחווה עליה משמעותית באיכות החיים ובשביל מה צריך צמיחה אם לא בשביל לתרגם אותה לאיכות חיים?

6.4 בנק הזרעים הקהילתי: כשזרע קטן מנביט שפע ומוריד יוקר מחיה לאפס

חזון "להתחיל מאפס" מאמץ פתרונות פשוטים וקהילתיים שיכולים להשפיע דרמטית על יוקר המחיה. אחד הכלים המרכזיים לכך הוא הקמת בנקי זרעים קהילתיים, הפועלים כהמחשה חיה לרעיון ש"זבל של האחר הופך לזהב אצלך". בנקים אלו, המבוססים על איסוף והחלפה הדדית של זרעים וייחורים, מציעים דרך יצירתית ובת-קיימא להפחתת

מחירים לאפס, ומדגישים את כוחה של ערבות הדדית על פני תלות כלכלית.

את ההשראה לכך אנו שואבים מדוגמאות מרתקות ברחבי העולם, ובראשן מפעילותה של הפילוסופית והאקטיביסטית ההודית פורצת הדרך, **ואנדנה שיווה**. שיווה, באמצעות ארגונה **Navdanya** ("תשעה זרעים"), מובילה מהפכה של שימור זרעים מקומיים וחקלאות אורגנית. היא נלחמת במונופולים של תאגידי ענק שמשתלטים על שוק הזרעים, ומאפשרת לחקלאים קטנים בהודו להימנע מתלות יקרה ומשתקת. באמצעות בנקי זרעים קהילתיים, חקלאים וקהילות שומרים, משתפים ומפיצים זרעים מקומיים ועמידים, ובכך מבטיחים ריבונות מזון ומפחיתים את עלויות הייצור באופן דרמטי.

מאבק זה אינו תיאורטי בלבד. סיפורים קורעי לב מהודו ממחישים את המחיר האנושי של תלות בחברות ענק. ידועים מקרים, כמו סיפורה של ואנדנה שיווה על כפר שגידל אורז באופן מסורתי, וכאשר נכנסו לחייו תאגידי זרעים שהציעו זני כלאיים יקרים הדורשים חומרי הדברה ודשנים כימיים – נכנסו החקלאים למעגל של חובות בלתי אפשריים. כאשר היבולים נכשלו או המחירים עלו, לא נותרה להם ברירה אלא ליטול את חייהם. תופעה זו של התאבדויות חקלאים, במיוחד באזורים שהושפעו על ידי גידול זני "כותנת בי-טי" (BT Cotton), היא עדות מצמררת לסכנה שברכוזיות ובתלות בחקלאות. לכן, הפעילות של בנקי הזרעים, המבוססים על ידע מסורתי וזרעים מקומיים, היא קריטית לא רק לצדק חברתי וכלכלי, אלא גם לשמירה על חיי אדם.

בישראל, דוגמה מעוררת השראה לכוחו של היזמות הקהילתית ורעיון "בנק הזרעים" מגיעה ממושב צור משה, בדמות **רון** שאותו פגשתי בערב חלוקת זרעים וייחורים לפני כמה שנים בתקופה מאתגרת בחיי - הקורונה. רון, יחד עם כמה מחבריו, יזם הקמת שדה חקלאי בגודל שני

דונמים שבו הם מגדלים זנים מיוחדים ועמידים במיוחד בתנאים קשים. זה אחד השדות היפים שראיתי. יוזמה זו נולדה מתוך רצון פשוט לעשות טוב לעצמם ולאט לאט משתלב בסוג של חזון המתכוון לרעב עולמי עתידי ולהציע פתרונות מעשיים למשבר מזון פוטנציאלי. רון וחבריו מפיצים את הזרעים הללו בנדיבות, ללא ציפייה לתמורה, ממש כמו הציפורים המפיצות זרעים לכל עבר. יוזמה זו ממחישה את "**ערבות הדדית גרסת 2025**" – גישה המאפשרת לאחרים לעשות שימוש באדמה ובמשאבים כאילו היו שלהם. כפי שאמי נוהגת לומר, "אגסים לא גדלים ליד עץ תפוחים", וזהו ביטוי לתפיסת עולם שבה גיוון, שיתוף ויצירת תנאים לשגשוג הדדי מניבים פירות. דוגמה נוספת לכך היא יוזמת הוריו של רון, שאירגנו קבוצת רכישה במושב לרכישת ליצי' מחקלאית בשם מירב מאלמוג, מתוך הבנה עמוקה של שיתוף פעולה והדדיות חקלאית, וכמוה מתארגנות בארץ מאות קבוצות רכישה דומות.

רוח זו של נתינה ושפע מקומי פועמת ברחבי ישראל באמצעות "פרפרים" רבים המפיצים זרעים של תקווה וקיימות. **גל סדן**, מהישוב הר חלוץ, פועל כנמלה חרוצה יחד עם תלמידיו בבתי הספר היסודיים, ומוסיף כל יום עוד שתילים מזרעים וייחורים שבהם הוא מתמחה, עם חיבה מיוחדת לתאנים. **עדה, ממעגן מיכאל**, מפזרת בנדיבות לב זרעים ושתילים של פרחי בר, **וענת ליברמן מבנימינה**, יחד עם הפעילים שגייסה, הפכה שלושה יישובים – בנימינה, גבעת עדה ובאר יעקב – לגני עדן שלל פרחי בר. **מונירה מעוספייה**, שמשפחתה הרחיבה לי גם את הלב וגם את המשפחה ומצאתי בית חם בלב יישוב דרוזי המקבל אותי באהבה בכל ביקור, מהווים השראה לאיך משפחה צריכה להתנהל **בשלוש בית** וגם בהדרגה החזון שלהם מתרחב לתכנון **שלום עולמי** שיתחיל מסלונם, בהנחיית הנשיא לשעבר **רובי ריבלין**. ואני רוצה גם לספר על **אליה הרמוני**, שגרה היום **בטבעון**, הפיצה זרעים וייחורים בצור משה, ניצני עוז, גן יאשיה, ועכשיו בטבעון ובשלל יישובים נוספים שלא ידעתי כלל

שהיא הייתה שם. אלו הם רק חלק קטן מעוד "פרפרים" רבים, מכל מיני צבעים, שבונים בנקי זרעים בכל רחבי הארץ ומפיצים את הזרעים לכל עבר. זהו בעיני השינוי הגדול שכולנו צריכים להבין שאליו התכוון כנראה היושב במרומים: **"פרו ורבו ומלאו את הארץ"** לא בהכרח תחום רק לבני אדם, כי מאלה יש לנו המון.

אבל זרעים, ייחורים, עצים, פרפרים, דבורים, אוכל בריא, ירקות, פירות, שפע ואהבה – **מאלה לצערי עדיין אין לנו מספיק. וזה כנראה המסר שהקדוש ברוך מעביר לנו במכות מצריים שאנחנו חוטפים כבר כמה שנים טובות.. מקורונה, והפיכה משטרית ומלחמת אחים ועד עימות אלים עם כל השכנים. לכולם יש מסר מאחד משותף - תשתנו כאן ועכשיו או שיבואו מכות נוספות.**

בישראל, נוכל ליישם זאת באמצעות:

- הקמת משתלות קהילתיות: משתלות אלו, בניגוד למשתלות יקרות באזורי ביקוש, יוכלו לקום על קרקעות ציבוריות בפריפריה (כדוגמת המשתלה בדרך לאלפי מנשה ממש מול קלקיליה, הידועה גם כ"שער השלום") ולהציע שתילים וזרעים במחירים **נמוכים או בחינם.**
- החלפת זרעים וייחורים: עידוד קהילות מקומיות להחליף זרעים, ייחורים וידע גינן, תוך בניית רשת של "עשה זאת בעצמך" שתפחית את הצורך בקניית שתילים יקרים, אבל לא רק שתילים, גם עציצים מעץ או קרמיקה שקהילה מקומית יכולה להכין ועוד.
- גידול מזון מקומי: כפי שראינו במודל של טודמורדן וב"אזורים הכחולים", היכולת לגדל ירקות ופירות בגינות ביתיות וקהילתיות מפחיתה באופן דרמטי את עלויות המזון למשקי הבית.

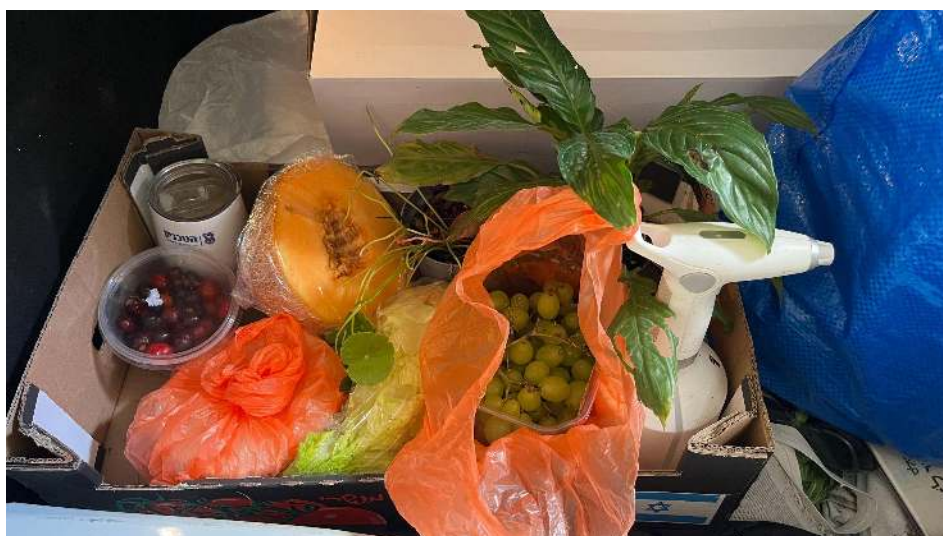
בנק הזרעים והמשתלות הקהילתיות יהפכו ללב פועם של שפע מקומי, יחזקו את הקשר בין האדם לאדמה, ויאפשרו לכל משפחה לגדל חלק ממזונה הבריא. זהו לא רק חיסכון כלכלי, אלא גם ביטוי מעשי לערכים של שיתוף, קיימות וחיבור אנושי, שישביח את איכות החיים ויחזק את חוסנה של החברה כולה.

6.6 קופסה קטנה, משמעות גדולה

יש בהודו מיזם מדהים שכדאי להכיר. הוא נקרא "דה בה וא לה". המיזם הזה הוקם לפני יותר ממאה שנים ומבוסס על מתנדבים על אופניים. הם מעבירים קופסת אוכל שבה יש אוכל טרי שהכינה האם או הרעיה לעובד המסור במשרד או במפעל. הם מבצעים כ 200 מיליון משלוחים ביום ומצליחים לעשות את זה בסטנדרט איכות מטורף של TQM, שזו תפיסת איכות שהיתה ויראלית מאוד בשנות ה 80 בעיקר ביפאן. לתקן הזה קוראים 6 סיגמה והמשמעות שלו עד 6 טעויות למיליון. כן! זו לא טעות. שליחים על אופניים מצליחים לבצע 200 מיליון משלוחים ביום עם רק 1,200 טעויות.. כל מי שהתנסה בשירותי המשלוחים הפופולאריים בישראל יודע שיש הרבה יותר טעויות מזה, ובהודו הם מצליחים לעשות את זה בטכנולוגיות של פעם. לואו טק במיטבו. אמנם לואוטק אבל מכל הלב. ואני חשבתי לעשות את זה בארץ באופן שגם מקטין את הסיכון להתקף לב. מה דעתכם על זה ששירות המשלוחים הזה יביא לאנשים שייק ירוק על הבוקר, או קופסת פירות עם חיוך, או מזון מרפא כמו שטל דדון מכין בריטריטים שלו או באירועים שהוא מארגן. מזון קל לעיכול. ומה עם זה יהיה מזון מנחם שיכינו מאמות שכבר ממילא מכינות סיר קוסקוס עם מפרום ופרישו ממנו מעשר. ואז צבא קטן של שליחים על אופניים, אופניים חשמליות, אופנועים או מכוניות יביא את השליחות הזו לבתים של קשישים, נכים, משפחות במצוקה כלכלית ועוד. מה היה קורה עם וולט ותן ביז כחלק מתרומתם החברתית והמעשר שלהם היו מסכימים

להעביר משלוחים כאלו בחינם. רק 5 או 10 אחוז מהמשלוחים החודשיים שלהם. מה היה קורה אם עובדי הייטק חמודים שרוצים לעזור לקהילה בדרך לעבודה היו מקפיצים שליחות כזו?

אני כבר התחלתי ליישם את המיזם הזה בהיקף קטן במשפחה, עם שכנים ועם המטפלות המדהימות שלי ענת ונאדי ובינתיים התגובות חמות ואוהבות. אני בהדרגה מרחיב את זה גם לחברי מבורמה שחי בדובאי והוא מתחיל לישים את זה עם משפחתו במיאנמר. מי ייתן והמיזם הזה בהדרגה יגדל משנה לשנה ויגיע להיקף משלוחים הולך ומתגבר.

6.7 חיזוק הערבות ההדדית וצמצום פערים: קהילה פורחת

וכדי לחזק את החוסן עוד יותר, וגם כדי להתמודד עם התרופפות ערכית ועליית הקפיטליזם כערך מוביל, אנו מציעים לגבש **קוד אתי חדש למדינת ישראל**. קוד זה, שיהווה את הבסיס לחברה חזקה וצודקת, ישאב השראה מערכים מכוננים שעליהם קמה המדינה – ובראשם הערבות ההדדית.

התנועה הקיבוצית, לדוגמה, הוכיחה את כוחה של קהילתיות ושותפות

כקטר משמעותי של המשק בשנים הראשונות. עלינו לשוב ולשוב
השראה מערכים אלו, ולהתאימם למציאות המודרנית. מעבר לכך זה גם
מתחבר ישירות למצווה ואהבת לרעך כמוך.

אנו רואים בכך הזדמנות לעבור מגישה של **'קפיטליזם ללא תחרות
שהוא ניצול'** לגישה שמעמידה את **האדם והקהילה במרכז**. נלמד
ממודלים מוכחים של קהילות עמידות ומאשרות בעולם, דוגמת 'האזורים
הכחולים' ובהם אוקינאווה שביפן, וכן מגישות מערכתיות של מדינות
מתפתחות כמו סינגפור.

באוקינאווה, עמידות ושגשוג קהילתי נבנים על שני עמודי יסוד מרכזיים:
ערבות הדדית ותמיכה בחלש: המודל הייחודי של הצמדת חבר קהילה
לאזרח חלש עם קושי נפשי או פיזי, מדגים מחויבות עמוקה לסולידריות.
זו אינה רק סיסמה, אלא מנגנון קונקרטי המבטיח שאף אדם לא יישאר
לבד או ייפול בין הכיסאות. הטמעה של תפיסה כזו בישראל, דרך יוזמות
קהילתיות, ארגוני חברה אזרחית ותמיכה ממשלתית, יכולה לשנות את
פני הטיפול באוכלוסיות מוחלשות ולהעמיק את תחושת הביטחון
והשייכות של כולם. בצבא הערך המקביל הוא הרעות.

הענקת משמעות ותרומה אישית לקהילה (איקיגאי): באוקינאווה, לכל
פרט בקהילה יש תפקיד ו'איקיגאי' (סיבה לקיום) – את מה שהוא נחשב
טוב בו ויכול לתרום לכלל. תפיסה זו אינה רק פילוסופית, אלא מתורגמת
למעשה ליצירת מארג של תמיכה הדדית, שבו כל אחד משלים את השני.
במקום תחרות פרועה, אנו שואפים לעודד חברה שבה אנשים מוצאים
את מקומם ואת תרומתם הייחודית, גם אם היא אינה מתבטאת בהכרח
בהישגים כלכליים. זה יחזק את תחושת הערך העצמי, יפחית מתחים
ויצור רשתות ביטחון חברתיות חזקות יותר.

כמודל משלים, סינגפור מציגה גישה מערכתית חזקה לתמיכה באוכלוסיות מוחלשות, המשלבת אחריות אישית עם רשת ביטחון מדינתית יעילה. היא עושה זאת באמצעות תוכניות סיוע מקיפות בדיוור, חינוך, בריאות וקידום תעסוקה (כדוגמת תוכנית ComCare), וכן על ידי הטמעת מנגנונים שמטרתם להעניק לאדם 'רשת דייג' ולא רק 'דגים', תוך התמקדות בקידום עצמי ורכישת מיומנויות. מודל ה'ידיים עוזרות רבות' בסינגפור מדגים שיתוף פעולה הדוק בין הממשלה, המגזר השלישי והקהילה ליצירת מעטפת תמיכה הוליסטית. הנה למשל דוגמא שאני מציע ליצור

יצירת קהילה ידי זהב - יצרנית וממחזרת :

בישראל יש המון אנשים עם ידע ורקע טכני. חלק מהלימודים בתיכון, חלק מהצבא, חלק עסקו בזה כמקצוע, חלק סתם עם הזמן למדו להיות טובים עם הידיים. אם נלמד להשתמש ביכולות הללו יכולה להתפתח קהילת מתנדבים עצומה שתעזור ליצור הפתעות ולמחזר חפצים שאנשים זורקים כדי שיגיעו למי שממש זקוק לזה כמו אויר לנשימה. אפשר למחזר רהיטים, אפשר להפוך הרבה כלים ריקים לעציצים ולהפיץ אותם באמצעות העמותות השונות למי שזקוק להם וזה יכול להוסיף צבע לחיים שלהם.

לפני קצת יותר משנה עשיתי שיתוף פעולה למשל עם עמותת חזית הבית שמעצבים עבור פליטים בישראל (קוראים להם מפונים) את הבתים החדשים שאליהם הם עוברים. מיזם מרגש. באמצעות המשתלה החברתית הטיפולית שלי שפתחתי בגינה של הבית השכור שבו אנו גרים, יצרתי עשרות שתילים ותרמתי להם. הם העבירו אותם לכלים ממוחזרים שתרמו אנשים אחרים. כל ההבדל בין חפץ שנזרק לעציץ זה כמה חורי ניקוז שצריך לקדוח. לעיתים גם צריך לצבוע או להוסיף לכה כדי שלא ירקב בגשם, אבל אפשר להוסיף כל כך הרבה ירוק וחיים לבטון עם נוסף עציצים בכל מקום שאפשר וקהילת המייקרים יכולה לעזור בזה מאוד, זבל של האחד יהפוך לזהב של האחר 🕍💛 אבל לא רק..

יש עוד דברים שהיא יכולה לעזור בה. למשל בעברי התנדבתי במיזם שהתיימר לעשות שיפוצים לניצולי שואה. תכלס זה לא היתה חוויה טובה עבורי ועבור עוד הרבה מתנדבים כי זה נוהל לא טוב, אבל הרעיון עצמו היה מעולה ורק הביצוע לא טוב. זה לא אומר שאי אפשר להרים את זה בעתיד שוב ולעשות נפלאות לקשישים שידם אינה משגת לשלם עבור תיקונים של דברים פשוטים כמו רטיבות בבית וקהילת ידי זהב טובה יכולה לעשות נפלאות במצבים כאלו. רק צריך לנהל את זה כמו יחידה

צבאית ולא כמו אוסף של בעלי יומרות כמו שאנחנו נראנו ב 2019 במיזם
ההוא שאני שמחתי לזרוק לקומפוסטר של המיזמים החברתיים
שהתבאסתי מהם אבל למדתי מהם כל כך הרבה.

כמו כן יש הקאתונים של מייקרים שפותרים בעיות שהחברות לא רוצות
לפתור כי השוק קטן מידי למשל פתרונות למחלות קשות עם מעט חולים.
חברות התרופות לא רוצות להשקיע בכאלו אבל קהילת מייקרים קטנה
וחמודה שמבינה שכל המציל נפש כאילו הציל עולם ומלואו יכולה להחליף
את החברות שהרווח הוא הפרמטר היחיד שהן מקדשות. אין סיבה
שדבר כזה יטופל רק בהקאתון, קהילת מייקרים יכולה לטפל בדברים
כאלו באופן עקבי ורציף.

אז עכשיו אחרי שסקרנו את קהילת ידי הזהב ואחרי שנגבש את הקוד
האתי ומקביל אליו, עלינו לדבר על השירות הלאומי. בדמיון אני רואה
משהו רחב בהרבה ממה שיש היום, ועל כך בפסקאות הבאות:

השירות הלאומי ככלי מרכזי לחיזוק ערכים אלו: אנו רואים בהרחבת
וחיזוק מוסד השירות הלאומי, מעבר למתכונתו הנוכחית, אלטרנטיבה
מרכזית ואף מאיץ משמעותי ליישום הערכים החדשים הללו. שירות
לאומי אוניברסלי, שישלב את כלל האוכלוסיות – חרדים, ערבים, יהודים
חילוניים ודתיים – יאפשר לכולם לתרום לחברה, לחוות ערבות הדדית
הלכה למעשה, ולמצוא 'איקיגאי' אישי דרך תרומה לקהילה ולמדינה.
שירות כזה, המכוון לתמיכה באוכלוסיות חלשות, חיזוק הקהילות
בפריפריה, שיקום תשתיות חברתיות וסביבתיות, יהווה את התשתית
הערכית והמעשית לקוד האתי החדש ולמדינה חזקה וצודקת יותר.

הפיכת שירות לאומי לדרך חיים – 'מילואים אזרחיים': בדומה למודל
המילואים הצבאי, אנו מציעים כי אזרחים שישלימו שירות לאומי ימשיכו
בתרומתם למען הקהילה לאורך כל חייהם במסגרת 'מילואים אזרחיים'.

'מילואים' אלו יוקדשו ליישום ה'איקיגאי' האישי של כל אזרח בתמיכה בחלשים, בחיזוק קהילות, ובקידום ערכים חברתיים. המערך כולו, מניהול ועד יישום בפועל, ינוהל ברובו על ידי מתנדבים, ובפרט על ידי מורים ומורות שיפרשו ממערכת החינוך ויביאו עימם ניסיון בלימוד, הנהגה וניהול, וכל אלו לצד תחושת שליחות עמוקה שרק תגבר עם גודל האתגר החדש שיוצב בפתחם. בדרך זו, נבנה חברה שבה תרומה הדדית אינה רק חובה זמנית, אלא זכות ודרך חיים המעניקה משמעות לכל אחד ואחת. **כאן תוכנס הדוגמא של נעמי מגינת שלוה**

תגמול על שירות: קרקע חינם וזכות בחירה לכל משרת

כחלק מחזון רחב יותר לחיזוק המחויבות האזרחית ותגמול על שירות משמעותי למדינה, אנו מציעים שתי זכויות יסוד חדשניות לכל אזרח שיסיים שירות צבאי מלא או שירות לאומי/אזרחי מלא:

- **קרקע חינם:** הענקת **קרקע חינם** (או במחיר סמלי ביותר, המשקף עלויות רישום בסיסיות) באזורי פריפריה מוגדרים (בנגב, בבקעה, בגליל ובגולן). זכות זו תוענק לבחירת האזרח, ותשמש כתמריץ אדיר ליישוב אזורים אלו, פיזור אוכלוסין, וחיזוק הזיקה לאדמה. זהו אקט של הכרת תודה מוחשית, פתרון דרמטי למשבר הדיור עבור דור שלם של צעירים, ומנוף כלכלי לפיתוח הפריפריה באמצעות אוכלוסייה איכותית ובעלת מוטיבציה. מכיוון שבפרק 3 כבר דיברנו על קרקע חינם בפריפריה לכולם, אני מציע שבנוסף לכך גם פיתוח הקרקע שעולה היום מאות אלפי שקלים וניתן להפחית אותו לעשרות אלפי שקלים לדירה יינתן על ידי המדינה **כמענק לכל משרת**. למשרת שירות קרבי שמסכן את חייו למען שאר התושבים של המדינה מגיע יותר מכולם. לו - מגיעה גם זכות לקבל דירה בפריפריה, שאותה יבנו כדי לצמצם עלויות תקציביות בטכנולוגיות בניה מתקדמות וחסכוניות.

העלות של הטבה כזו היא עד 200,000 ש"ח לכל משרת ביחידה לוחמת, וזה המעט שהמדינה יכולה לעשות כדי לעזור להם.

● **זכות בחירה (מורחבת או ממוקדת): הענקת זכות בחירה**

מורחבת או ממוקדת בנושאים מסוימים (לדוגמה, בנושאי תקציב, חוקה, או יוזמות לאומיות חשובות שאינן שגרתיות), או לחילופין, זכות בחירה בהיקף נרחב יותר למוסדות השלטון המקומי והאזורי. ייתכן שזו תהיה זכות בחירה שתאפשר השתתפות משמעותית יותר במשאלים לאומיים או בפלטפורמות של דמוקרטיה דיגיטלית. בכך, אנו נחזק את הקשר בין הבוחר לנבחר, נגביר את מעורבות האזרחים, ונעצים את השפעתם על ההחלטות המשפיעות על חייהם, כהוקרה על תרומתם למדינה. בעתיד אחרי תקופת הסתגלות ייתכן אפילו שכל זכות בחירה גם לרשות המקומית וגם ברמה הארצית תינתן רק למשרתים חדשים, ולא תינתן למי שיסרב לשרת בכל דרך אפשרית את החברה הישראלית בצבא או בשירות הלאומי.

יוזמות אלו, יחד עם הדין העתידי על "100 ימי חופשה בשנה" כזכות לכל אזרח, יצרו חבילת תגמולים אטרקטיבית וייחודית לשירות למדינה, שתחזק את המחויבות ההדדית בין האזרח למדינה, ותעצים את יכולתו לבנות חיים משגשגים ומשמעותיים בישראל החדשה.

יישום "דרך האמצע": עקרון ה"טפטפת" בנתינה חברתית

בניגוד למודלי סעד המייצרים לעיתים תלות וקיבעון, חזון "התחלה מאפס" מאמץ את "דרך האמצע" – עקרון ה"טפטפת". משמעותו היא מתן משאבים, ידע, אמפתיה, ותמיכה, בכמות שהיא "הגונה והוגנת אך לא יותר מדי", כדי לאפשר צמיחה ולא ליצור הצפה או תלות. בדומה לטפטפת חכמה המשקה עץ צעיר, אנו רואים בנתינה חברתית כלי שיזין את הפרט והקהילה, יאפשר להם להפוך מ"זרע או שתיל" ל"עץ משגשג

בזכות עצמו", ולא ייצור עצלנות או תלות מזיקה. עיקרון זה ינחה את תוכניות הסיוע בדיור, חינוך, בריאות ותעסוקה, ויוודא שההשקעה ממוקדת בהקניית "רשת דייג" במקום "דגים", תוך העצמת האדם וחיזוק אחריותו האישית. בכך, נהפוך את הנתינה ממנגנון רווחה פסיבי לכלי אקטיבי לקידום מוביליות חברתית וחוסן קהילתי, וגם נחסוך המון משאבים כלכליים שיתורגמו להפחתת מיסים והורדת יוקר המחיה. המנגנונים הללו יישומו גם בביטוח הלאומי וגם בעמותות בישראל. מעבר מתרומות ותמיכה קבועה להלוואות שחוזרות לעמותות ומועברות למי שצריך יהיה יעיל לעין ערוך ויחסוך המון משאבים למשק ויחזק הרבה יותר אוכלוסיות שעוברות אי נוחות זמנית בדיוק כמו העברת צמח שפוף לאיזור עם צל או לאיזור מואר.

באופן דומה גם כשמטפלים, או נותנים עצה לחבר או בן משפחה חשוב לא להציף במידע שאנחנו יודעים או בתובנות שלנו. זו גם לא הדרך האלוהית להעביר מידע או מסרים. יש המון ענווה בדרך המסרים הזו שמתבטאת בעוצמה בתורת הקבלה.

בודהה העביר שיעור מרתק על הנושא הזה שלימדו אותי בבורמה, שאני אנסה להסביר במילים שלי: בודהה חווה הארה ואז רץ לספר לבנו ואשתו את מה שגילה... בדרך פגש שני קבצנים והחליט על הדרך ללמד גם אותם.. אלו לא חסו עליו, וזלזלו בו. מזה הוא למד את המושג יוהרת המורה. הוא לימד שצריך ללמד רק כשיוצא צליל ענוג המעיד על חיבור עמוק בין המורה לתלמיד. בכל מצב אחר של צרימה, אין ענווה לא מצד המורה ולא מצד התלמיד ולכן יש להפסיק את השיעור בהזדמנות הראשונה.

קהילות משתפות וידידותיות: הקיבוץ העירוני החדש – איזון בין יחד לפרטיות

בחיפוש אחר פתרונות לאתגרי הניתוק והבדידות בחברה המודרנית, אנו מציעים לגבש מודל של **קהילות משתפות וידידותיות**, בהשראת עקרונות הקיבוץ של פעם, אך עם התאמות קריטיות לרוח המאה ה-21. הרעיון הוא לא לחזור למבנה הקיבוצי הנוקשה שהתקיים בעבר, אלא לשאוב ממנו את הטוב ביותר – **הערבות ההדדית העמוקה, התמיכה החברתית, השותפות והיכולת לדאוג לחלש – ולשלבם עם כבוד מוחלט לפרטיות ולבחירה אישית.**

למי שהתרגל לחיים בעיר ומבין את אתגרי הצפיפות, ברור כמה חשוב האיזון העדין בין פרטיות לקהילתיות. בקיבוץ של פעם, כפי שמודגם למשל בסדרה של **מודי בראון**, המסגרת הייתה לעיתים נוקשה מדי, עם דברים כמו חדרי ילדים משותפים, והפרקטיקה של הפרימוס (אדם שהיה נכנס לאוהל של זוג כדי למנוע פרטיות וניתוק מהקהילה) שהגבילה את המרחב האישי. הקהילות החדשות יהיו חייבות לפתח מנגנונים שמכבדים את הפרטיות ומקבלים את השונות של הפרטים, תוך שהם מספקים מענה לצורך האנושי בשייכות ובחיבור.

קהילות אלו יתבססו על עקרונות כמו:

- **כבוד לפרטיות:** בניגוד למודל הקיבוצי הישן, הבית הפרטי יהווה מרחב מוגן וקדוש.
- **גמישות ומודולריות:** השתתפות בפעילויות קהילתיות תהיה מבוססת על בחירה ורצון, עם אפשרות לקחת "פסקי זמן מבורכים" מפעילות קהילתית כשרוצים. מודל זה יאפשר לאנשים להיטען באנרגיה, ו"לחזור הביתה" אל הפרטיות שלהם.
- **משאבים משותפים וקהילתיים:** ניצול יעיל של משאבים משותפים (כמו מרכזי תרבות, בריכות שחייה, מועדונים, שטחים ירוקים, גינות קהילתיות ואולי אף שירותי מטבח וחינוך קהילתיים

משותפים, על בסיס בחירה) שיפחיתו את יוקר המחיה ויגבירו את איכות החיים והבריאות.

- **תמיכה הדדית ממוקדת:** מנגנונים פורמליים ובלתי פורמליים לדאגה לחולים, קשישים, משפחות צעירות ויחידים, במיוחד בתקופות קשות.
- **הזדמנויות לשיתוף פעולה:** עידוד יוזמות כלכליות וחברתיות בתוך הקהילה, שתאפשר לאנשים לממש את ה"איקיגאי" שלהם (תרומה אישית לקהילה) בדרכים מגוונות.

קהילות אלו, שיוקמו בעיקר בפריפריה במסגרת חזון פיזור האוכלוסין, יציעו איכות חיים גבוהה בהרבה מהצפיפות העירונית, ויהוו מענה לצורך האנושי העמוק בשייכות, תמיכה ומשמעות, מבלי לוותר על העצמאות האישית.

6.8 זכות יסוד: 100 ימי חופשה ותגמול על שירות למדינה

כחלק מחזון רחב יותר לשיפור איכות החיים והרווחה הנפשית של אזרחי ישראל, אנו מציעים להגדיר את הזכות ל"100 ימי חופשה בשנה" כזכות יסוד במדינה – במיוחד עבור מי ששירת בצבא או במערך השירות הלאומי/אזרחי (כולל מילואים אזרחיים). זכות זו תעניק לאזרחים חופש אמיתי ותאפשר להם להשקיע ברווחתם האישית, במשפחתם, בפיתוח עצמי ובתרומה לקהילה, מעבר לשעות העבודה הפורמליות. מתן אפשרות לממש ימים אלו באופן גמיש – בין אם כהארכת חופשות, שנת שבתון, או ימי פנאי מרוכזים – יאפשר לכל אזרח להתאים את הזכות לצרכיו. זהו תגמול קונקרטי על תרומה למדינה, ומנוף משמעותי להפחתת הסטרס הלאומי, הגברת האושר, וחיזוק תחושת השפע והאיזון בחיי היומיום של כל אזרח ישראלי.

ישראל בולטת לרעה בכמות שעות העבודה לשכיר ובמיעוט יחסי של ימי חופשה בהשוואה למדינות המפותחות. תסכול אישי עמוק, כמו זה שחווייתי בחופשה לדרום אמריקה בשנת 1997, כאשר נחשפתי להולנדים שקיבלו מהמדינה 35 ימי חופשה אחרי 10 שנות עבודה (שיכלו לנצל לטיולים ארוכים ברחבי העולם), בעוד שידעתי שאני חוזר לעבודה עם 12 ימי חופש בלבד בשנה – רק חיזק את ההבנה שנדרש שינוי. אחרי למעלה מעשור שבו אני חווה את "דרך 100 ימי החופשה בשנה", ומתמודד גם עם האתגרים הלא מבוטלים בלממש אותה (כולל העובדה שאני מוקף באנשים שעדיין לא חווים זאת), אני מוצא שאורח חיים זה מגדיל את הפריזם באופן בולט. אני פשוט לא אותו אדם שהייתי לפני שהתחלתי לחוות את אורח החיים הזה: אני מרוויח יותר, מתמודד עם משברים קשים טוב יותר, פתוח יותר, מטופל ומתוחזק טוב יותר ברמה הנפשית והפיזית, אוכל טוב יותר, מקדיש יותר זמן למשפחה ולחברים, ויש לי שפע זמן לתחביבים. נותרו לי עוד 14 שנים לגיל הפנסיה הרשמי, ואני בכלל לא מבין למה לפרוש? אני חושב שאם אמשיך עם אורח החיים שלי, יש לי עוד כל כך הרבה אתגרים להשלים ודברים לשנות בעצמי ובעולם, שאני ממש מלא תשוקה והתרגשות לעשות אותם בקצב נינוח. יש לי אמונה גדולה שחלק גדול מהחזון של הספר הזה אפשרי עם הרבה סבלנות וחמלה, ואשמח שזה יהיה נחלת הכלל ולא רק של מתי מעט.

אגב מעט לגבי חיבור למסורת היהודית, יש את נושא השבת, יש שמיטה, יש שנת יובל – כולם מדברים על הצורך לתת לאדם ולאדמה לנוח מפועלם. אנחנו בעידן שהטכנולוגיה מציבה לנו המון אתגרים. היא מצד אחד עוזרת לנו מאוד ומצד שני מוסיפה המון לסטרס ולעומס הנפשי. כשמוסיפים לכך יוקר מחיה גואה ומשברים אישיים ולאומיים, זה מעלה את הצורך לנוח שבעתיים, ואורח החיים הזה גם פועל לפי מסורת ישראל וגם מעדכן אותה לרוח התקופה. אין הגיון להגיע לפנסיה בגיל 67 ורק אז

לנוח בבת אחת. זה לא מדורג וגם יש המון בעיות בריאות בגיל הזה שלא מאפשרים להנות מהשפע שיצרנו (בתקוה שיצרנו עם יוקר המחיה...), ועכשיו בואו נדבר על נושא שמרגש אותי מאוד, כי תהיה לי הזדמנות להתקרב לאדם שאני מתגעגע אליו - **אלעזר שטרן**, המפקד שלי לשעבר בבית הספר לקצינים, ואחד **האנשים הערכיים ביותר שפגשתי בחיי**, שאולי ירים את הכפפה שאציע לו **לגבש קוד אתי למדינת ישראל** אחרי שעשה זאת עבור צה"ל יחד עם **פרופ' אסא כשר**, ובמיוחד בתקופה כל כך רגישה שהקוד האתי ההוא של צה"ל עומד במבחן עז כמו שלא עמד בעולם כי **ערכי צה"ל בסכנה**.. דוקא עכשיו צריך לעדכן גרסה ולהרחיב אותה לחברה הישראלית כולה.

גיבוש הקוד האתי והתמודדות עם האתגר האידיאולוגי: גיבוש קוד אתי שכזה, שיוטמע במערכות החינוך, השירות הלאומי, הצבא ובמוסדות המדינה, יכלול עקרונות של קיימות סביבתית, צדק חברתי, מעורבות אזרחית, פשטות חיים וקהילתיות, לצד חיזוק ערכות הדדית אמיתית. זוהי התשובה לוואקום האידיאולוגי שנוצר ולעליית הקפיטליזם ללא מעצורים. זהו צעד הכרחי להפיכת ישראל מ'**אומת סטארט-אפ**' שמתבגרת ל'**סקייל-אפ ניישן**' שבונה חברה עמידה, צודקת ובעלת משמעות עמוקה יותר.

על השמאל, בין היתר, לעשות חשבון נפש. הקיבוצים, הקומוניזם והסוציאליזם קרסו כאלטרנטיבה לשלטון המרכזי, והרעיון של שלום עם הפלסטינים בשני העשורים שחלפו הוצפנו במגירת החלומות. השמאל **ממודר** והפך **לתווית שלילית**. עם כל הכבוד לגל ההפגנות ולמחאה האזרחית שפרצה, לא ניתן להסתפק ב "**מה לא לעשות**". יש להתוות דרך ברורה של "**מה כן לעשות**" – וזה חסר כחוט השני במצע האידיאולוגי של מפלגות המרכז והשמאל הישראלי. הספר הזה מציע את הדרך הזו להחזיר אותן למרכז הבמה תוך שילוב הימין במצע

האידיאולוגי הזה, לא ממקום של התנשאות, אלא ממקום של דאגה עמוקה לעתיד הילדים שלנו, כבוד, וחידוש תרבות השיחה במקום הוכחות והפילוג.

6.9 שיתופי פעולה במגזר השלישי ובחברה המשולבת:

אנו רואים צורך במהפכה ברמת שיתוף הפעולה בין העמותות השונות במגזר השלישי. כיום, עמותות רבות מתחרות על אותם משאבים, ופעמים רבות מטרותיהן חופפות, אך שיתוף הפעולה ביניהן אינו מספק. על מנת לתמוך במגזר הרווחה הציבורי הקורס, שבו כל עובד סוציאלי מטפל במספר בלתי נתפס של משפחות, על העמותות לקיים פגישות קבועות וליצור ממשקים. אתמול שמעתי מגיסי עמוס כץ, שהוא עובד סוציאלי מנוסה מאוד ומנהל בכיר באחת העמותות בארץ. הוא תמיד מזכיר לי, שכשהיה עובד סוציאלי צעיר, עובד סוציאלי טיפל ב 60 משפחות וכיום מטפל ב 400. אתמול באירוע משפחתי הוא הוסיף לי לתמונת מצב שבירושלים רבתי יש 600,000 רשומים בתיקי הרווחה של העיר. זה לא סביר. יותר ממחצית מהתושבים בעיר! איך מתקדמים מכך ואיך משנים את זה?

בדיוק כמו ששורשים של עצים יוצרים רשת מתחת לפני האדמה בעזרת פטריות, כך על העמותות לרקום רשת של שיתופי פעולה מוצלחים שיאחדו מתחת לפני הקרקע את החברה הישראלית. שיתופי פעולה בין עמותות חרדיות, חילוניות וערביות, למשל, יעזרו לאחד את החברה הישראלית השסועה. למערך השירות הלאומי יכול להיות תפקיד חשוב ביצירת החיבורים הללו. כמו שידענו בראשית שנות ה 90 של המאה

הקודמת לבנות תעשיית הון סיכון משגשת מאפס, כך אנחנו יכולים לעשות מהלכים דומים במגזר השלישי, שמהווה חלק לא מבוטל מן התוצר ועלינו להגדילו באופן משמעותי כדי לתמוך טוב יותר בחלקים החלשים בחברה הישראלית.

שרשרת נמדדת בחוזק של החוליות החלשות שלה.

לאחרונה יש המון שיח סביב לימודי הליבה ושילוב במערכת הצבאית. דיבורים אלו רק מייצרים התנגדות ושיח לא מכבד בין המגזרים וזה רק מגדיל את השסע. למגזר החרדי יש יתרונות מדהימים שהציבור החילוני - בגלל בורות וניכור לא מכיר, ולהיפך למגזר החילוני - יש עוצמות, שלו המגזר החרדי היה סקרן וחרד פחות, היה יכול ללמוד מהם גם..

אחים, אנחנו למרות שלעיתים הפערים נראים כל כך גדולים!

יש ליצור צוותי עבודה משותפים שיזהו את היתרונות הללו וייצרו חברה משולבת שנהנית מכל העולמות. אני אירחתי בביתי בשנים האחרונות מספר פעמים חרדים מכל מיני זרמים והופתעתי כל פעם מחדש כמה קרובים אנחנו בתפיסות העולם וכמה קל היה לנו לקשור שיחה מעצימה ובונה. למשל אירחתי את אבישי ואיריס, שני אנשים מדהימים מעמותת לשומרה שעושים רבות לקירוב לבבות בין חרדים לטבע. יש להם פעילויות מרגשות ואני מנוי קבוע של הניוזלטר שלהם ועוקב אחרי ההתפתחות שלהם כל הזמן ונושא תפילה שיעמיקו את הקשר שהם יוצרים בין חרדים לצמחים לפי המצווה ונתתי לכם את גן

העדן לשומרה ואף ירחיבו את זה ליצירת חיבורים וגשרים בין השבטים בחברה הישראלית. אין לי ספק שהם בדרך לשם.

רק אזרחים וחיבורים בין אזרחים וקהילות שיצמחו מן השורשים יכולים להחזיר את הדמוקרטיה לידיים של האזרחים. אנו מדמיינים רשת של שיתופי פעולה בין עמותות ואזרחים בכל המגזרים, כולל ההייטק שיפשיל שרוולים ויתרום בפיתוח מערכות מידע שוברות שוויון במגזר השלישי בהתנדבות.

כדי להפוך את רעיון 'תפטיר העמותות'* למציאות יומיומית, אנו מציעים להקים **חדר מבצעים (חמ"ל) ייעודי** שישמש כליבה המקשרת בין העמותות השונות. חמ"ל זה, שיופעל על ידי מערך מתנדבים מסור, יתמקד באופן בלעדי ביצירת חיבורים וממשקים סינרגטיים בין ארגונים. בדומה לתפקיד קמב"ץ גדוד שריון, אשר מתאם ומחבר בין יחידות שונות בשדה הקרב, כך יפעל חמ"ל העמותות: הוא יזהה צרכים משותפים, יאתר משאבים זמינים ויחבר בין עמותות בעלות מטרות חופפות או משלימות, במטרה למנוע כפילויות, לייעל את השימוש במשאבים ולהגביר את האימפקט החברתי. **הקמת קשרים יעילים אלה תשפר משמעותית את הפתרונות החברתיים המוצעים על ידי העמותות, ותאפשר לצמצם את התקציב הציבורי שכן פעולות שמבוצעות כיום בתשלום דרך משרדי הממשלה יוכלו להתבצע על ידי עמותות המופעלות על ידי מתנדבים, בחינם או בתקורות נמוכות בהרבה מהמגזר הציבורי המעיק על משקי הבית בשל גודלו.** מימון חמ"ל זה יגיע מהעמותות עצמן, מתוך הבנה שההשקעה המשותפת בתיאום ובשיתוף פעולה תניב תועלת רבה לכלל המגזר השלישי ותחזק את חוסנה של החברה כולה. איננו זקוקים למצב של מלחמה או חירום כדי להתעורר. יש לנו יכולות צבאיות מדהימות שהוכיחו את עצמן בתקופות מלחמה. האתגר שלנו הוא לקחת יכולות אלו וליישם אותן בעת שלום

ובשגרה ביצירת חברה אזרחית למופת. בדיוק כמו קוסטה ריקה שעליה נרחיב בפרק הבא, יש לנו את היכולת ליישם את חזונם של נביאי ישראל ולכתת את חרבותינו לאיתים ואת חניתותינו למזמרות. רכשתי לעצמי נדן צד לנשיאת המזמרה. זה לא היה רק פתרון מעשי לגינה שאני משתמש בו יום יום. זהו אקט סימלי שמזמן את היונים לגינה שלי, והן מגיעות בהמוניהן, ויזמן גם את השלום:

והנה עוד דוגמא לחיבור בין השבטים שניתן לביצוע באופן שגדל כמעין הולך ומתגבר:

מסיק השלום:

מאז דזה טונג המנהיג הסיני המפורסם עשה הרבה דברים לא טובים לעמו אבל אחד מהמשפטים הזכורים עלי לטובה הוא מסע של 1,000 מייל מתחיל בצעד אחד. וב 2022 עלה במוחי הרעיון לעשות מסיק שלום, מסיק שיאחד את כל השבטים של החברה הישראלית בחגי תשרי. הערבים ממילא כבר מוסקים במסורת שלהם וביהודה ושומרון יש לא מעט ריבים על הרקע הזה. חשבתי לעצמי שהקולות השפויים והמאחדים של החברה הישראלית יתחילו בקטן צעדה שבה ימסקו זיתים יחד. זה התחיל ב 2022 מאדם אחד - אני. חשבתי שב 2023 יתווסף אלי אדם אחד אבל הייתי ביישן מידי. ב 2024 כבר ביקשתי אך טרם הצטרפו אלי. אז כבר הייתי אמור להיות עם 4. השנה 2025 אני אמור להיות עם 8. אין ספק שאירועי ה 7 באוקטובר לא מקלים לעשות מהלכים כאלו, אבל אם לא נתחיל, השלום לא יגיע, וכך למרות הקושי אשמח אם השנה יצטרפו אלי 8 אנשים לקטיף בדרך השלום. זה כבר לא יהיה פשוט כי זה על אי תנועה. נצטרך לבחור לנו יום עם פחות תנועה להגיע בשקט ובשלווה בלי שלטים, בלי רעש, לחצות את הכביש לקטוף לנו זיתים מהעצים סביב ה 15 בספטמבר כי העצים הללו סובלים מעקיצות של זבוב הים התיכון, והיבול של ב 2022 היה נפלא וב 2023 פחות מוצלח וב 2024 לא היה לי

כל כך מצב רוח לעשות את זה בכלל. אולי השנה בע"ה יגיעו 8 אנשים
מכל השבטים ונעשה את הפעולה המבורכת הזו המסמנת אחדות.
אשמח אם יהיו לפחות 2 מכל שבט. אני אהיה שם. הנה כמה תמונות
ממסיק 2022:

אני - שמיך מחסיק את - אלה
ואני... יצא עקשן בן קרקע
משפחה. לא רק עקשן הוא יצא,
אם חכם הוא. ואפס הוא שם
מה שצריך זה להתמיד עם
בקשים והשלום הוא יבא.
יש לי חלום. החלום הוא שאכל
שמי. ישאל החזקים, כל שנה
בתזו תשבי יבואו מחסיק משפחה
שהתם בדרך השלום בין אבדג"ק
ואת אביב אבך כל שנה ואחר
יאהר אנשים יבואו אמסוק^{יחז} לבסוף
אין קץ, עשאל אבדג, ואתה
את השבאל בשכל בדיא.
ואם כך נאמר נאמן

CS Scanned with CamScanner

בעוד אני כותב שורות אלו, מתחילים להיפתח עוד מסלולים של המסיק
בואדי עתיר בנגב ואולי גם בדליית אל כרמל ועוספיה. יש כל מיני חיבורים
שאפשר לבצע וברור לי שברגע שנחבר לזה עוד עמותות כמו עמותת

ונטעת וארגונים חברתיים כמו הרבעון הרביעי זה יכול לקבל תאוצה מעריכית. עם זאת אני מזכיר לעצמי שהמספרים פחות חשובים. יותר חשוב החיבור בין האנשים והאדמה. אנחנו בעולם שמקדש צמיחה וטיפול מהיר, ואני דוקא רוצה להדגיש לכולנו את המילה שטבע א.ד. גורדון - חוויה - חי + חוויה = חוויה. זו מילה קסומה שמזכירה לכולנו שבכל מיזם חברתי או פרטי או עסקי החוויה של האנשים וההנאה מהחיבור ביניהם חשובים לאין

ערו++++++++
מן התוצאה שאנחנו רוצים להשיג. לחיות את הרגע זו לא סיסמה זהו ערך וצריך להפוך להיות אחד מערכי הליבה של החברה הישראלית, וראוי לתת לא.ד. גורדון את הכבוד הזה הרבה שנים לאחר מותו.

יש עוד המון פעולות שאפשר לעשות כדי לקדם את השלום,

ועל כך הפרק הבא:

פרק 7: חזון אזורי – "המזרח התיכון החדש" מתגשם

החזון "להתחיל מאפס" אינו מוגבל רק לגבולותיה הפיזיים של ישראל. הוא חורג מעבר לכך, ומאמין כי עתידה של ישראל, ושגשוגה הכלכלי והביטחוני, תלויים במידה רבה ביכולתה להשתלב במרחב האזורי ולבנות "מזרח תיכון חדש" של שיתוף פעולה, צמיחה הדדית ושלוש. לאחר הסכמי אברהם ועל רקע האתגרים המשותפים (שינויי אקלים, ביטחון, צורך בצמיחה כלכלית), ההזדמנות להגשמת חזון זה מעולם לא הייתה בשלה יותר. ישראל, כמעצמה טכנולוגית ויזמית, יכולה וצריכה להיות קטר לצמיחה אזורית, שתשפר את חייהם של מיליוני בני אדם ותחזק את היציבות האזורית.

כלכלה אזורית משולבת: מנוע לשגשוג ושלוש

הדרך הבטוחה ביותר לשלוש בר-קיימא עוברת דרך אינטרסים כלכליים משותפים. כאשר כל הצדדים מרוויחים משיתוף פעולה, המוטיבציה לשמור על היציבות עולה. אנו מציעים:

רשתות תחבורה אזוריות:

רכבת אזורית מהירה: חיבור מהיר של ערי ישראל (דרך הנגב) למרכזים כלכליים באזור, כגון ירדן (עמאן, עקבה), סעודיה (ניאום, ריאד), מצרים (סיני, קהיר), ואולי אף איחוד האמירויות. רכבת זו, שתשלים את רכבת האורך הארצית, תהווה עורק כלכלי שיניע סחורות, תיירים ומידע במהירות וביעילות.

נתיבי סחר יבשתיים: פיתוח כבישים מהירים ונתיבי סחר יבשתיים שיחברו את נמלי הים של ישראל (אילת, חיפה) למדינות המפרץ ולשוק האירופי, תוך עקיפת נתיבים ימיים ארוכים ויקרים.

פרויקטים אנרגטיים משותפים:

"שמש תמורת מים": מודל שבו ישראל מייצרת אנרגיה סולארית בהיקפים עצומים בנגב ומוכרת אותה למדינות שכנות (כגון ירדן או הרשות הפלסטינית), בתמורה לרכישת מים מותפלים מישראל, או לפיתוח מתקני התפלה משותפים. זהו מודל של רווח הדדי וביטחון אנרגטי ומים. מעבר לכך התשומה המרכזית בהתפלה (90%) היא אנרגיה ולכן שיתוף פעולה כזה יוכל להוריד דרמטית את עלויות ההתפלה.

צנרת אזורית: בניית צנרת משותפת להובלת גז טבעי ממאגרי ישראל למדינות השכנות, שתספק להן אנרגיה זולה ותחזק את מעמדה של ישראל כמעצמת אנרגיה אזורית. זה יתבצע רק בתקופת ביניים עד ש 100 אחוז מן האנרגיה יבוסס על שמש כולל אגירה של האנרגיה.

מרכזי חדשנות וטכנולוגיה אזוריים:

"עמק הירדן כעמק הסיליקון החקלאי": פיתוח מיזמים משותפים בתחום האגרו-טק (חקלאות מדברית, טכנולוגיות השקיה) עם ירדן והרשות הפלסטינית, תוך ניצול הידע הישראלי והמשאבים האזוריים.

מרכזי סייבר אזוריים: הקמת מרכזי סייבר משותפים ללחימה בפשיעת סייבר ובטרור, שתייצר שיתוף פעולה ביטחוני-טכנולוגי חשוב.

תיירות אזורית: פיתוח מסלולי תיירות משותפים שישלבו את אתרי התיירות של ישראל (ירושלים, ים המלח, אילת) עם אתרים בירדן (פטרה, ואדי רם), מצרים (סיני) וסעודיה (מכה, מדינה, ג'דה, אבהא, טאיף, אל-עולא, ועוד שלל אתרים מודרניים שהבינה המלאכותית הציפה לי עכשיו ומעט ישראלים מכירים וכל אלו גורמים לי התרגשות רבה והבנה כמה רחוקים אנחנו זה מזה וכמה אנחנו בעצם קרובים - הערים

המודרניות והחדשות ביותר בערב הסעודית, שהן חלק מתוכניות הענק של "חזון 2030" של הממלכה, כוללות את:

ניאום (NEOM): זהו פרויקט הדגל והשאפתני ביותר. ניאום היא מגה-עיר עתידנית המתוכננת להיות מרכז עולמי לחדשנות, קיימות וטכנולוגיה. היא משתרעת על שטח ענק וכוללת מספר אזורים ותתי-פרויקטים ייחודיים:

דה ליין (The Line): עיר ליניארית (קו ישר) באורך 170 ק"מ, ללא מכונות, רחובות או פליטות פחמן, המבוססת על 100% אנרגיה מתחדשת. מתוכננת לאכלס מיליוני תושבים בתוך מבנה סגור וגבוה.

אוקסגון (Oxagon): קומפלקס תעשייתי צף בצורת מתומן, מתוכנן להיות מרכז לוגיסטי ותעשייתי מתקדם.

טרוג'נה (Trojena): אתר נופש הררי יוקרתי, שיכלול אתר סקי (אפילו עם טמפרטורות מתחת לאפס בחורף!), אגם מלאכותי ומלונות, וכן יארח אירועי ספורט בינלאומיים.

סינדאלה (Sindalah): יעד תיירותי איים יוקרתי בים האדום, שכבר נפתח חלקית.

קידיה (Qiddiya): פרויקט ענק ליד ריאד, המתוכנן להיות בירת הבידור, הספורט והאמנות של סעודיה. הוא יכלול פארקי שעשועים, מתקני ספורט ברמה עולמית, אצטדיונים, מוקדי בילוי, תרבות ולינה.

המוקעב / ניו מוראבה (The Mukaab / New Murabba): פרויקט שאפתני בריאד, שכולל מבנה קובייתי ענק ומרכזי, שישמש כליבה של רובע חדש (ניו מוראבה). הוא נועד להכיל גורדי שחקים, מתקני בידור,

חינוך ובריאות, ולהפוך לסמל מודרני של ריאד.

ג'דה הכלכלית (Jeddah Economic City): פרויקט מתפתח שכולל את מגדל ג'דה (שהיה אמור להיות הגבוה בעולם), ונועד להרחיב את המרכז הכלכלי של ג'דה.

אני יודע שאולי קצת נסחפתי בהרחבה על ערב הסעודית, אבל אני רואה בשלום איתה נקודת מפתח עצומה בשינוי במזרח התיכון כולו - לי זה ברור שחיבורים כאלו ביננו לשכנות שלנו - ימשכו מיליוני תיירים לאזור כולו, אבל יותר מזה, הם פשוט יהפכו את האיזור הזה לטבור ההרמוני של העולם במקום מקור הצרות שלו. ברור לי שזה ייקח זמן להבשיל, אבל אני בהחלט מצליח לדמיין את זה קורה למרות הכאב הבלתי נתפס שאנחנו נמצאים בו כשאני כותב את השורות הללו, והחטופים עדיין בעזה וחילים נהרגים מידי יום ביומו. אני לא רק מאמין שזה יקרה, אני יודע שזה יקרה.

מעבר לגבולות: הצורך בפיזור אוכלוסייה גלובלי

כשהרצל חזה את מדינת היהודים בספרו "אלטנוילנד", הוא בחן פתרונות באוגנדה מול ארץ ישראל. נראה שאפילו הוא לא האמין שהיישוב בארץ ישראל יגיע ל-10 מיליון אנשים. לפי תחזיות הלמ"ס, בסוף המאה נגיע ל-24 מיליון תושבים, וכמו שציינתי בפרקים קודמים אני חושב שזו תחזית שמרנית מידי! גדלנו מקום המדינה פי 16, אז כיצד נגדל רק פי 2.4 עד סוף המאה הזו? להערכתי המספרים האמיתיים בקלות יכולים לזנק לפי שניים עד ארבעה מהערכות הלמ"ס גם אם האוכלוסייה החרדית והציונית דתית יצמצמו ילודה באופן משמעותי, והסתכלות על קהילות דומות בארה"ב מראות ששם הילודה עדיין גבוהה מאוד למרות ההתערות

שלהם בחברה. בהתבסס על מחקרים וסקרים זמינים (כמו אלו של Pew Research Center ומחקרים דמוגרפיים נוספים), מספר הילדים הממוצע למשפחה חרדית (אולטרה-אורתודוקסית) בארה"ב מוערך באופן כללי כסביב 6 עד 7 ילדים לאישה בממוצע.

לפיכך גידול לאוכלוסיה של מעל 50 מיליון זה לא שינוי קטן, זה שינוי ענק. זה יציב את ישראל עם אוכלוסייה גדולה יותר ממדינות משמעותיות באירופה כמו צרפת (68 מיליון), ספרד (48 מיליון), איטליה (59 מיליון) ואף גרמניה (83 מיליון), על שטח קטן פי כמה. ייתכן שאף נעקוף את יפן בגודל האוכלוסייה. זה יותר סביר ממה שנדמה.

לפיכך, קיים צורך בולט בפיזור האוכלוסייה הישראלית. הליבה בישראל, ורצוי אף ליבה איכותית, יכולה להתקיים לצד קהילות בולטות במדינות שכנות במזרח התיכון ובאירופה, בעיקר בארצות שבהן יש מחסור בילודה כמו איטליה, יוון, ספרד, פורטוגל ועוד. גם מדינות באסיה כמו יפן עשויות מאוד להתאים. גישה זו תסייע בוויסות הצפיפות בישראל ותיצור גשרים כלכליים ותרבותיים חדשים. זו נדידה שדומה למה שמתרחש כעת באירופה עם המוסלמים.

קהילות ישראליות בחו"ל: גשרים לוויסות צפיפות ושפע כלכלי

במציאות של ישראל הצפופה והיקרה, אנו מציעים להרחיב את החזון האזורי למימד עולמי, ולעודד באופן אסטרטגי יצירת קהילות ישראליות חזקות ומשגשגות במדינות שונות ברחבי העולם. רעיון זה, שעלול לעיתים לעורר רתיעה, אינו "בריחה" או "ירידה", ויש אף ביטויים יותר קיצוניים מאלו שעשו בהם שימוש מנהיגים לאורך ההיסטוריה של המדינה שלנו - "נפולת של נמושות", אפילו שר החוץ יאיר לפיד התבטא בקיצוניות כנגד התופעה הזו, ואני חושב הפוך - אני חושב שזו דרך יצירתית לווסת את הצפיפות בישראל ולהוזיל את יוקר המחיה באופן טבעי. בדומה לנדודים ההיסטוריים של העם היהודי שהביאו פריון תרבותי וכלכלי, גם כיום קהילות אלו יכולות להפוך לצינורות של שיתוף פעולה כלכלי, תרבותי וחברתי. הן יחזקו את קשרינו עם מדינות אחרות, יגבירו את היבוא של מוצרים ושירותים זולים יותר לישראל, ויאפשרו גיוון כלכלי. כמובן שיש לפעול בצניעות וברגישות, לדאוג להיטמעות חיובית בקהילות המקומיות, ולהימנע מיצירת אנטגוניזם או אנטישמיות, כפי שלמדנו מניסיון העבר. אנחנו לא צריכים בשום צורה ואופן לחשוב על עצמנו שאנחנו העם הנבחר ושאנחנו נבדלים מכל העמים.. זו אינה המשמעות של העם הנבחר. לא התנשאות על עמים אחרים, אלא חובה מוסרית להוביל ולחבר.

קהילות אלו, בשיתוף עם השגשוג הישראלי, יהפכו לגשרים נוספים של שלום ושפע, ויחזקו את מעמדה של ישראל לא רק במזרח התיכון, אלא גם בזירה הגלובלית.

אנלוגיה מעניינת לכך זה מה שהתרחש בחברה הקיבוצית. בהתחלה היתה עזיבה ואז הקיבוץ עבר שינוי, והיום בחלק גדול של הקיבוצים יש רשימות המתנה מרשימות. אם נשביח את ישראל כמו שהספר הזה מציע יהיה רצון עז של ישראלים לחזור לישראל מהקהילות בחו"ל כי יהיה

פה הרבה יותר סביר לחיות, ומודל סביר ובהחלט רצוי הוא שילוב - לגור חלק מהחיים בישראל וחלק מחוץ לה.

ביטחון ושלום בר-קיימא: מתוך אינטרסים משותפים

שיתופי פעולה כלכליים ותשתיתיים אינם רק עניין של כסף; הם **מנוע** **אדיר לשלום וליציבות ביטחונית**. כאשר המדינות באזור תלויות זו בזו לשגשוגן, המוטיבציה לשמור על השקט גוברת:

- **בניית אמון בין עמים:** פרויקטים משותפים, מפגשים מקצועיים ואינטראקציות יומיומיות בין אזרחי המדינות השונות, יתרמו לבניית אמון והבנה הדדית, וישחקו את הסטריאוטיפים והחששות.
- **חזית אחידה מול אתגרים משותפים:** התמודדות משותפת עם אתגרי ביטחון (טרור, השפעה איראנית), אקלים (בצורת, מדבור), ומגפות, תחזק את היציבות האזורית ותפחית את הצורך בפתרונות חד-צדדיים.
- **ישראל כעוגן יציבות אזורי:** מדינה חזקה, משגשגת, ומשולבת אזורית, תהווה עוגן יציבות למדינות מתונות במזרח התיכון, ותוכל לתרום לביטחון וליציבות של האזור כולו.

אני מאמין שדוקא השבר שהעם שלנו חווה בעקבות המכות שניחתו עליו מאז ה 7 באוקטובר, שכל העולם נושא עיניו אלינו ולא כל כך מבין לאן אנחנו מובילים את עצמנו, דוקא הוא עשוי לעזור לנו להשתנות, להצניע לכת יותר ולהתערות טוב יותר בחברה העולמית ולהוביל אותה בגובה העיניים.

השראה לחוסן מסוג אחר: לקחי קוסטה ריקה ללא צבא

החלטתה של קוסטה ריקה בשנת 1949 לבטל את צבאה היא מקרה ייחודי ופורץ דרך בקנה מידה עולמי. במקום להשקיע בביטחון צבאי מסורתי, המדינה הפנתה את משאביה באופן ישיר ובלעדי לחינוך, בריאות, רווחה חברתית וקיימות סביבתית. מנהיגיה האמינו כי ביטחון אמיתי טמון בהשקעה באדם ובחברה. הם טיפחו דיפלומטיה אקטיבית, ניטרליות מוצהרת, והשקעה עמוקה במערכות פנימיות חזקות, לצד כוח משטרה אזרחי מוגבל. למרות אתגרים סביבתיים ופוליטיים באזור, קוסטה ריקה הצליחה לשמור על יציבות ושלוש, ולדורג באופן עקבי בין המאושרות במדינות העולם.

מודל זה אינו ניתן להעתקה ישירה לישראל, הנתונה לאתגרים ביטחוניים ייחודיים ומורכבים. אולם, הוא מציע שיעורים חשובים ורלוונטיים: הוא מדגים את האומץ לקבל החלטות אסטרטגיות פורצות דרך, את היכולת לתעדף משאבים באופן דרמטי למען מטרות אזרחיות-חברתיות, ואת ההבנה שחוסן חברתי פנימי – המבוסס על השקעה בחינוך, בריאות וקהילה – הוא מרכיב קריטי, ואף קיומי, לביטחון לאומי מקיף וארוך טווח. היכולת להתגבר על פחדים עמוקים באמצעות חזון ברור ומיקוד במטרות ערכיות היא השראה עצומה ל"התחלה מאפס" בתחומים אחרים.

החזון "המזרח התיכון החדש" אינו חלום רחוק; הוא יעד אסטרטגי, שדורש מנהיגות נועזת ופרגמטית. על ידי רתימת היתרונות הטכנולוגיים והכלכליים של ישראל, יחד עם נכונות אמיתית לשיתוף פעולה, נוכל ליצור מציאות אזרחית של שפע, שלום וביטחון עבור כל תושבי המזרח התיכון. זוהי דרך הכרחית להבטחת עתידה של ישראל, ולמימוש הפוטנציאל ההיסטורי של האזור.

פרק 8: חוכמת ההמונים כבינה חיה – איך תובנות

מהשטח יכולות לנתב את הבינה לטובת הכלל

חוכמת ההמונים כבינה חיה

עשרות מיליוני אנשים משוחחים מדי יום עם מערכות של בינה מלאכותית. הם משתפים רעיונות, מבטאים חזונות, מעלים בעיות מציאותיות ומציעים פתרונות. אבל ברוב המקרים, השיחה מסתיימת – והרעיונות פשוט מתפוגגים. אין מנגנון שיטתי שמזהה את ערכם. אין מערכת שמזקקת מהם תובנות. וכך, למרות שאנחנו מוקפים בטכנולוגיה מתקדמת, אנחנו עדיין לא מצליחים לממש את המתנה האמיתית של הרגע הזה: להקשיב להמונים לא רק כנתונים – אלא כחוכמה.

מהפכת הבינה שהוחמצה

הבינה המלאכותית של ימינו ניזונה בעיקר מטקסטים שנכתבו בעבר. היא לומדת מדפוסים קיימים, אך לא בהכרח מזהה את החדש שנוצר כאן ועכשיו. היא מבריקה, אבל לעיתים עיוורת לחיים עצמם. זה מובן – אבל זה גם פספוס. כי דווקא בתוך שיחה אמיתית בין אדם לבינה, צצים הרעיונות הכי חיים: הבנה חדשה על צדק חברתי, הצעה לשפר מערכת בריאות, תובנה על כלכלה מקומית, שאלה נוקבת שמביאה איתה פתרון יצירתי.

בינה שמקשיבה באמת

החזון פשוט: ליצור מנגנון שבו הבינה עצמה, בסיוע המשתמשים, מזהה, אוספת ומזקקת את התובנות החשובות ביותר שעולות מתוך השטח.

- משתמש משתף רעיון – למשל, על איך להוזיל את התחבורה הציבורית.

- המערכת מציעה: “נראה שיש כאן רעיון עם ערך. נזקק אותו?”
- המשתמש מסמן, מוסיף כמה שורות של הסבר, אולי מצרף הקשר.
- הרעיון נכנס למאגר תובנות פתוח – שבו קהילה רחבה מדרגת רעיונות לפי קריטריונים של תועלת, מוסר, חדשנות וישימות.
- רעיונות מצטיינים עוברים הלאה: למפתחים, למנהלים, ואפילו לבעלי מניות – בליווי דוחות פומביים על מה נאסף, מה התקדם, ומה הוטמע.

לא רק טכנולוגיה – דמוקרטיה תודעתית

הרעיון הזה משנה את כללי המשחק: הבינה כבר לא רק משרתת את המשתמש, אלא מתהווה מתוכו. היא מתחילה לשאוב השראה לא רק ממה שנכתב לפני שנים, אלא ממה שנברא עכשיו, מתוך בני אדם חיים, חושבים, חולמים.

זהו מודל של דיאלוג, לא רק של שירות. של הקשבה אמיתית, לא רק של תגובה. במודל כזה, האנושות כולה נעשית למערכת עצבים אחת, חיה, לומדת, מקשיבה לעצמה.

למה דווקא עכשיו?

כי הטכנולוגיה כבר כאן. כי האנושות כבר צמאה לכך. כי הפער בין היכולת של הבינה לבין היכולת שלנו להשפיע עליה – גדל מדי שנה. ובדיוק בנקודה הזו, אפשר להכניס תנועה הפוכה: תנועה שמחזירה את הכוח למשתמש, את האחריות לקהילה, ואת הלמידה לחיים עצמם.

הבינה כשירות ציבורי

בסופו של דבר, בינה מלאכותית אינה רק טכנולוגיה – אלא משאב. וכמו כל משאב חשוב, עליה לשרת את הכלל. במודל שאנחנו מציעים, הבינה היא לא קופסה סגורה, אלא אגם פתוח של רעיונות, שבו כל אדם יכול לטפטף חוכמה – ולטעום ממנה.

אם נצליח ליצור מנגנון ציבורי אמיתי של זיקוק רעיונות – שבו האנושות עצמה מובילה את התפתחות הבינה – נוכל להפוך אותה לא רק לחכמה יותר, אלא גם אנושית יותר.

עדכון היהדות: מחיבור פנימי לשיח גלובלי בגובה העיניים

חזון "להתחיל מאפס" אינו רק כלכלי, חברתי או סביבתי; הוא קריאה למהפכה תודעתית, הכוללת גם את מקומה של היהדות במאה ה-21. אנו מאמינים כי במהלך ההיסטוריה, כוונת האל ליהדות עוותה: מתפיסה של "עם נבחר" בעל אחריות מוסרית להאיר דרך לעולם, היא הפכה לעיתים לתחושת התבדלות, ואף עליונות, מעל שאר העמים. עיוות זה, שנגזר בין היתר מחוויות גלות ורדיפה, הוביל ליצירת חומות של ניכור ואי-הבנה, והקשה על דיאלוג אמיתי בין יהודים לגויים.

זו הפרשנות שלי על יוסף והנביאים - בעיני הם תמצית היוהרה וההתבדלות. הביטוי **אין נביא בעירו** משקפת אדם המנותק מהקהילה ומוכיח אותה. האתגר שלנו כחברה ושל כל אחד ואחד מאיתנו כפרטים הוא להסיר את היוהרה, שכולנו סובלים ממנה, להיות צנועים יותר, לזהות בחמלה שכל מה שאנחנו מבקרים אצל האחר זה בעצם ביקורת ושיפוטיות פנימית - הפוסל במומו פוסל, ולנקות כל שביב של יוהרה כל השנה ובעיקר לקראת הפסח כי היוהרה הזו מחמיצה את הלב והפנים לכולנו, וגם אם אנחנו מזהים שיש דברים שאפשר לשפר, לדעת כל הזמן להסתכל על הטוב ולהוקיר עליו תודה, ואחר כך בחמלה, סבלנות, הקשבה ותרבות שיחה לקרב לבבות לחזון שאנו מאמינים בו ולהפוך

אותו מחזון של הפרט לחזון של הקהילה. במישור האישי, חלק גדול מהתיקון האישי שלי הוא לזהות את היוהרה האישית שלי שנובעת לרוב מתחושת חוסר עמוקה ולהתמיר אותה לחמלה, אהבה, סבלנות, הקשבה, אמונה והודיה.

כדי להגשים את חזון שלום ושפע גלובלי, על היהדות לעבור "תיקון" משמעותי: מעבר מ"דת נפרדת שמרגישה שהיא מעל העמים האחרים" ל"דת שמבינה שהיא מדברת עם כל העמים האחרים בגובה העיניים". המשמעות היא פתיחות, הכלה, שיתוף ידע (לא רק טכנולוגי, אלא גם רוחני וערכי), והכרה בערך המשותף לכל בני האדם. זהו נדבך משמעותי בבניית קהילה עולמית שתחתור לצדק, הרמוניה וקיימות, ומהווה בסיס רוחני לחזון "המזרח התיכון החדש" ול"ישראל 2025" כמעצמה שזורעת עתיד טוב יותר לכולם. **עדכון שכזה של היהדות יתרום תרומה מכרעת גם להתמודדות עם מתנגדיה – הן מבחוץ והן מבפנים. הוא ייתן מענה לביקורת המגיעה מהעולם הרחב כלפי התבדלות והתנשאות, וחשוב מכך – יחבר מחדש ליהדות ו"לשורשים" חלקים רבים בציבור הישראלי הליברלי והחילוני, אשר חשים כיום ניכור ואף התנגדות כלפי היהדות הממוסדת. בכך, תתחזק האחדות הפנימית ותיבנה חברה הרמונית יותר.**

פרק 9 רעיונות נוספים למימוש של יזמים ופרפרים ברחבי העולם:

9.1 Shake Up Nation 🍌 - לצמוח מתוך זיקה

בעולם שבו מילים כמו "צדק חברתי" או "יזמות חברתית" נשמעות לעיתים מרוקנות ממשמעות, דווקא הרעיונות הפשוטים והאנושיים ביותר יכולים לעורר שינוי עמוק. כך נולדהרעיון של **Shake Up Nation** – רשת זכיינות עולמית חדשה, מקורית ונועזת, שמבקשת לגעת בשורשי

העוול, ולצמוח מתוכם, ביחד עם האנשים שנפגעו ממנו, ולנצל את מרחב הדיגיטל כדי להעביר בחינם רעיונות והשראה.

מה זה Shake Up Nation? 🇮🇱

Shake Up Nation תהיה רשת עולמית של זכיינים שימכרו שייקים וכוסות פרי חתוך במחירים עממיים ונגישים, תוך שימוש במודל תפעולי רזה, ישיר ומבוזר. הם לא ידווחו למטה מרכזי ויוכלו לפעול עצמאית על דעתם וללמוד כמיטב יכולתם וליזום.

רוב הייצור יתבצע בבית, ויועבר ללקוחות באמצעות שליחים - ללא צורך בחנויות פיזיות, עלויות נדל"ן מעיקות, או מערכות ניהול מסובכות.

המתכונים יהיו פשוטים וקלים להכנה, עם רכיבים זמינים ועלויות נמוכות.

השייקים יתבססו על בננה, מנגו, פפאיה ועלים ירוקים – פירות טרופיים זמינים ומזינים. מקורות חומרי הגלם יכללו: פירות בשלים שלא נמכרו בחנויות, תרומות חקלאיות או רכישה קבוצתית מוזלת, וגם גידול עצמי של פירות, עלים ירוקים ועשבים מזינים – בשיטות אורבניות, קהילתיות וביתיות, המקדמות קיימות, עצמאות תזונתית וחיבור לאדמה.

איך מממנים את ההתחלה? 🇮🇱

כמובן שכל אחד יכול להקים לו מיזם כזה בלי מימון חיצוני, כי העלויות זניחות. אם זאת תתאפשר גם תמיכה כדי להבטיח גישה רחבה ככל האפשר – ההשקעה הראשונית לכל זכיון תעמוד על עד 500 דולר בלבד, ותכלול: בלנדר איכותי, מעט ציוד בסיסי, מלאי פתיחה של פירות וירוקים

המימון יגיע באמצעות זכיינים עצמאים וגם באמצעות קמפיינים של מימון המונים, מבוססי אמון, שותפות ואכפתיות עולמית.

הזכיינים שיזדקקו לכך יקבלו הלוואה חברתית קטנה, אותה יחזירו לאורך 12 עד 24 חודשים – ללא ריבית.

מי יהיו הזכיינים? 🤝

לא טייקונים. לא משקיעים.

אלא בני אדם אמיתיים, שלמרות תנאים קשים – נותרו עם מוסר עבודה גבוה, רצון עז להתקדם, ולב פתוח:

יזמים חברתיים עם רגישות חברתית

נשים מוחלשות

כלואים לשעבר שנפגעו ממערכת משפטית מקולקלת

פליטים ואנשים החיים תחת דיכוי שלטוני

תושבים במדינות שעוברות התעללות מצד השלטון או שכנות עוינות – כולל למשל מיאנמר אהובתי.

נכים, בוגרי חינוך מיוחד, בני נוער בסיכון, חניכי פנימיות לשעבר, והומלסים שמבקשים להחזיר לעצמם את הזכות להתפרנס בכבוד

❤️ **מודל ערכי – גם נתינה, לא רק פרנסה**

המחיר ללקוחות הרשת יהיה מחיר סמלי ונגיש, כדי לוודא שגם משפחות ואנשים במצוקה כלכלית יוכלו ליהנות ממזון בריא, מרענן ומכבד.

בנוסף, כל זכייין יוכל ואף נראה זאת כזכות שיפריש מעשר מהרווחים (10%) לטובת מימון שייקים חינוך לאנשים שידם אינה משגת אפילו את התשלום הסמלי – כמו דיירי רחוב, ילדים רעבים, קשישים בודדים ונשים

מוכות. כך תיווצר מערכת מעגלית של צדקה-בתוך-פרנסה – שמכבדת את מקבל הסיוע, מחזקת את נותן השירות, ויוצרת חוסן חברתי מבפנים.

לצמוח מתוך זיקה

הרעיון שצמיחה אמיתית יכולה להתרחש מתוך קשר, מתוך שייכות, מתוך הכרה הדדית, משתלב עם הרעיונות המרכזיים המופיעים בספרה של אורית רוזנבלט, "לצמוח מתוך זיקה".

כשאדם מוחלש מקבל גישה להזדמנות, תמיכה ולתחושת ערך, נוצר משהו עמוק הרבה מעבר לתעסוקה.

כך Shake Up Nation הופכת לכלי ריפוי חברתי, חקלאי, וכלכלי – הפועל באהבה, בפשטות ובתבונה.

היזמים והיזמיות של הרשת לא רק ימכרו שייקים.

הם יהפכו לחלק מתנועה עולמית – תנועה של צמיחה מתוך שבר, של קשר במקום ניתוק, של קיימות מתוך אדמה, ושל אהבת אדם פשוטה ומזינה.

סיכום: להתחיל מאפס – תוכנית פעולה לעתיד

טוב יותר

ספר זה אינו עוד ניתוח מורכב של בעיותיה של מדינת ישראל. הוא קריאת השכמה. הוא תוצר של אמונה עמוקה: שהמציאות הנוכחית – בה יוקר המחיה חונק את אזרחיה, ממשלה מנוכרת ובירוקרטית שוחקת את האמון, והצפיפות מאיימת על איכות החיים – אינה גזירת גורל. היא תוצאה של החלטות. ואותן החלטות, בידיים הנכונות, יכולות לשנות אותה. "להתחיל מאפס" מציג לא רק אבחנה כואבת, אלא תוכנית פעולה בהירה, מקיפה ובת-ביצוע שתחזיר לישראל את השפע, את התקווה ואת האמון, ותבנה חברה חזקה, צודקת ומשגשגת יותר.

סיכום החזון: ראינו כיצד יוקר המחיה, שבראשו משבר הדיור העמוק, אינו רק נטל כלכלי אלא משבר חברתי ולאומי שפוגע ביסודות קיומה של המדינה. הוא שוחק את מעמד הביניים, דוחף צעירים לייאוש ומאיים על עתיד הדורות הבאים. הבנו שהריכוזיות המשקית, הבירוקרטיה האגרסיבית והניתוק בין המדינה לאזרחיה רק מחמירים את המצב ומכרסמים באמון ההדדי. מנגד, הצגנו חזון אופטימי ופרגמטי, המבוסס על ניצול יתרונותיה הייחודיים של ישראל:

- **מהפכת הדיור בנגב ובגליל:** באמצעות שחרור קרקעות ציבוריות והצעתן במחיר אפסי (בדומה למהפכת הסלולר), נוכל להוזיל את מחירי הדיור באופן דרמטי. זה יאפשר למיליוני ישראלים לחיות ברווחה, יקטין את עלויות התפעול של עסקים ויוריד את יוקר המחיה בכל הענפים והשירותים במשק.

- **בניית מטרופולינים חדשים בפריפריה:** יצירת מוקדי תעסוקה מגוונים ואיכותיים (היי-טק, תעשייה, תיירות, מחקר) לצד תשתיות-על מהירות (רכבות אורך ארציות שיחברו את אילת לקריית שמונה דרך באר שבע, כבישים חכמים) שיחברו את הפריפריה למרכז, ובכך יהפכו אותה לאטרקטיבית ואפשרית למגורים ולחיים משגשגים.
- **עצמאות אנרגטית ומים:** ניצול עוצמת השמש בנגב לייצור חשמל זול ונקי, והמשך השקעה בטכנולוגיות התפלה וניהול מים, שיבטיחו שפע של משאבים אלו ויחזקו את חוסנה האסטרטגי של המדינה.
- **מהפכת הממשל והחברה:** בניית ממשל דק, שקוף ונגיש, שירות דיגיטלי מלא, וצמצום דרמטי של הבירוקרטיה. שיקום מערכות הציבוריות – חינוך, בריאות ומשפט – והשבת אמון הציבור בהן. חיזוק הערבות ההדדית בקהילה וצמצום פערים, ומהפכה בשיטת הבחירות שתחזיר את הכוח לאזרח.
- **חזון אזורי – המזרח התיכון החדש:** ניצול ההזדמנויות לשיתופי פעולה כלכליים, תשתיתיים וביטחוניים עם מדינות האזור. הקמת רשתות תחבורה אזוריות, פרויקטים אנרגטיים משותפים (כמו "שמש תמורת מים"), ומרכזי חדשנות משותפים, שיהפכו את ישראל לקטר לצמיחה אזורית ויקדמו שלום וביטחון.

חיבור אישי: מ-100 ימי חופשה לחזון לאומי

המסע האישי שלי, שתחילתו בספר "100 ימי חופשה בשנה" לפני כעשור, היווה השראה עמוקה לכתיבת "להתחיל מאפס". הספר הראשון חזה את האפשרות לשחרור הפרט מכבלי העבדות המודרנית דרך עצמאות כלכלית. מאז, עברתי עליות ומורדות רבות: הקמתי עסקים, סגרתי עסקים, חוויתי חוסר יציבות, פחד וכעס, אך גם מצאתי שקט

פנימי, הקשבה וחמלה. למדתי לזהות שפע חבוי ולחלוק אותו, ולקחת אחריות במקום שיפוט או תלונות הפכה לדרך חיים. הניסיון שלי, לחיות חיים מלאים וליהנות מאיכות חיים גבוהה (גם אם לא בדיוק 100 ימי חופשה באופן קבוע, כפי שחזיתי), הוכיח לי שהחזון לשחרור הפרט בר-השגה.

אולם, מהר מאוד הבנתי ששחרור אישי אינו מספיק. החיים במדינה כה צפופה, עמוסת בעיות וקונפליקטים, אינם ברי-קיימא עבור אף אחד, גם אם הוא עצמאי כלכלית. יוקר המחיה חונק, הפקקים מכבידים, והמתח החברתי גואה. לכן, "להתחיל מאפס" הוא המשך טבעי למסע זה – קריאה לשחרור החברה כולה. זוהי ההבנה ששפע אצל האחד ומחסור אצל האחר אינו מתכון לחוסן. על כולנו להפשיל שרוולים ולשנות את דפוסי ההתנהגות והערכים, להבין שאנחנו באותה סירה צפופה, ושעלינו לפעול יחד כדי לבנות עתיד טוב ושפוי לכלל האזרחים. הספר הזה הוא תוצר של תשע שנות תחקיר וכתיבה אינטנסיביות, שבהן תמציתי אלפי שעות מחשבה ותוכן למען הקוראים – הכל מתוך אמונה עמוקה ורצון לשתף חזון זה. ניסיתי לשתף ברוב הרעיונות בתמציתיות אבל בגלל שיש ברוך השם הרבה רעיונות בספר, אני מתנצל מעומק ליבי אם הצפתי. ממליץ לחזור לספר ולקרוא אותו שוב באיטיות וכל פעם להוסיף עוד נדבך או רעיון.

הקריאה לפעולה: החזון המוצג כאן אינו חלום באספמיה. הוא תוכנית אופרטיבית, הניתנת לביצוע, שדורשת מנהיגות נועזת וחסרת פשרות. מנהיגות שמוכנה להסתכל למציאות בעיניים, ולפעול באומץ למען עתיד טוב יותר. זה דורש שינוי תודעתי בקרב הציבור – להבין כי יוקר המחיה, הניתוק והצפיפות אינם גזירת גורל, וכי יש פתרונות אמיתיים ורחבי היקף. השינוי מתחיל באמון: אמון ביכולתנו לשנות, אמון במנהיגות שפועלת למעננו, ואמון בעצמנו כחברה שיכולה לבנות מחדש. זה דורש

מאיתנו, האזרחים, להיות מעורבים, לדרוש שינוי, ולבחור במנהיגים שמוכנים לאמץ חזון כזה ולפעול ליישמו. הדרך אולי ארוכה, אך היא אפשרית. "להתחיל מאפס" היא תוכנית אסטרטגית עבור מדינה שלמה. היא מציעה תקווה, כיוון וכלים. עכשיו, תורנו ליישם אותה. זוהי ההזדמנות של ישראל ב-2025 – להתחיל מאפס, ולבנות עתיד טוב יותר לכולנו.

אחד המקורות החשובים בהשראה לכתיבת הספר היה "אלטנוילנד" של הרצל. אני משתומם כיצד בשנת 1902, טרם העלייה השנייה, הוא העז לכתוב ספר כל כך אופטימי ואוטופי. הספר שאני כתבתי נשלם 123 שנים לאחר הכתיבה של הרצל, כשגם ישראל כיום בפרשת דרכים שדורשת כתיבה אופטימית ואוטופית. לפיכך, איני רואה דרך יפה יותר לסיים את הספר מאשר להעתיק כמעט מילה במילה את אחרית הדבר מן הספר "אלטנוילנד" עם התאמות קלות לרוח התקופה ולכתיבה האישית שלי:

"אבל אם תרצו, כל מה שסיפרתי לכם הוא אגדה, ויישאר אגדה"; היה בדעתי להעז ולכתוב תוכנית לישראל לשבעים וחמש השנים הבאות. במדינה שבה בקושי מעבירים תקציב לשנה זו עזות מצח, אבל אני מאמין שבחיי ולאחר מותי, לפחות חלק מן הדברים שכתבתי ברי קיימא וברי ביצוע, ולכן אחרי תשע שנים של עבודת תחקיר וכתיבה שכללה אלפים רבים של שעות עבודה שאותם תמצתתי למען הקוראים... "עלינו להיפרד, ספרי האהוב. כעת מתחילים ייסוריך. יהיה עלייך לפלס את דרכך במבוך של איבה וסילופים כמו בתוך יער אפל. אבל אם יתמזל מזלך ותגיע לחברת אנשים טובים, מסור להם את ברכת אביך. הוא מאמין שגם חלומות הם דרך למלא את הימים, שנגזר על האדם להעביר על פני האדמה. החלום אינו שונה בהרבה

**מן המעשה, כמו שחושבים רבים. כל מעשיהם של בני האדם היו פעם
חלומות; כל מעשיהם יהיו ביום מן הימים - לחלום".**

פרק תודות

יותר מכל אמונה, היכולת להודות על כל הטוב היא זו שחיזקה אותי לאורך כתיבת הספר הזה. פרק זה מוקדש באהבה ובכבוד לכל אלו שסייעו לי במסע, ולכל מי שתרום לגיבוש מחשבותיי.

הכרת תודה רוחנית וטבעית

בראש ובראשונה, אני רוצה להודות ל**בורא עולם** אשר כיוון אותי והדריך. לעיתים האט ועזר לי לסנכרן את המחשבות עם הקהילה שעוטפת אותי. לכל מי שסקרן, אני לא אדם דתי, אבל אני בהחלט אדם מאמין.

אני מודה ל**אמא אדמה**, שהייתה לי מורת דרך ומקור כוח בכל היצירה הזו. הגינה היא כלי טיפולי ממדרגה ראשונה. כל מטפל יודע שעליו לטפל קודם בעצמו כדי שיהיו לו כוחות לטפל באחרים. אין כמו צמחים כדי לחדד את יכולת הטיפול העצמי. צמחים אינם שופטים בני אדם; הם פשוט מרכינים את ראשם בהכנעה כשהתנאים לא טובים להם. היעדר שמש, עודף שמש, יותר מדי מים, פחות מדי מים, חוסר או עודף דשן – כל אלו עוזרים לגן המתחיל. ואני, שעובד את האדמה רק שש שנים, לרוב בשמחה, בהחלט עונה להגדרה של מתחיל. האדמה הייתה שם לעזרי ברגעים הקשים, כשהתקווה נראתה אבודה, כשהחרדות והמתח ממה שקורה במדינה השתלטו על כל פיסה בנפשי. ובשנים האחרונות, ברוך השם, לא חסרו לנו צרות – מהצד הביטחוני, החטופים, הממשלה, הקורונה ועוד עניינים רבים שכתבתי עליהם גם בפרקים קודמים. אמא

אדמה, מי ייתן ותמשיכי לתמוך בי ולהזין אותי ולאפשר לי לעבוד בשמחה ובאהבה בשארית חיי. זו זכות גדולה.

תמיכת המשפחה

לאמי, גילה פזטל, שתמיד מתעניינת, סקרנית ותומכת בכל מה שאני עושה. **לאבי ז"ל, זאב פזטל**, שפרץ לי את הדרך כמו צמח חלוץ להפוך לעצמאי ולהמציא המצאות חדשות בלי לחשוש ממה יגידו. **לחברו הטוב צביקה**, שבזכותו למדתי על חשיבותה של סקרנות והעזה.

לאשתי, עירית, שתמיד מהווה "עזר כנגדי", לא מקלה עליי בישירותה ובביקורת שלה, מעודדת אותי בשעות הקשות ועוזרת לי לחדד את מסריי ולהישאר עניו יותר. **לעמית ונועם, ילדיי**, שמצליחים להקשיב לרעיונות הנובעים ממני בתקופות יצירתיות במיוחד, ולעודד בתקופות שקטות, מתוחות ועצובות יותר. אתם ילדים מקסימים ואני מאוד גאה בכם, ומשוכנע שתעזרו להוציא אפילו רק חלק קטן מהרעיונות הכתובים בספר זה אל הפועל גם לאחר לכתי לעולם הבא.

למשפחת הפזטלים הרחבה, וגם למשפחות **תמרי, כץ, נאור ואולמן**, על כל שיחות הסלון והמשובים על הרעיונות שלי. יש לכם חלק ביצירה הזו.

חברים, מטפלים ושכנים

לחברי מין מבורמה, חבר נפש שתמיד תומך ומעודד בכל עת. **לענת, נאדי, רוני, ניתאי, יוסי ועידו**, שטיפלו בי במהלך השנים ושמעו בסבלנות ובאמפתיה רבה הרבה מהרעיונות שלי ועזרו לי לחדד אותם ולהוציא אותם לאור. **לשולה, ירון, ולירונה**, השכנים שלי מגבעתיים, שעוזרים לי

לדייק ולהצניע לכת - כל מהפיכה מתחילה בצעדים קטנים ופשוטים בקהילה הכי הקרובה אליך וכמו שאומרים בערבית - טוב שכן קרוב מחבר רחוק.

כלי עזר והוצאה לאור

לצ'אט ולג'מיני – כלי הבינה המלאכותית המופלאים שעזרו לי רבות בגיבוש הספר הזה ובעריכתו הראשונית, לפני שעברו לעריכה אנושית. **להוצאת הספרים "ספרי ניב"**, שעזרה לגבש את מה שאני והעוזרים האישיים הדיגיטליים שלי כתבנו לידי ספר סופי עם עריכה ספרותית ולשונית אנושית, עימוד ועיצוב סופיים, הפצה לפלטפורמות דיגיטליות ועוד. **לליאור נעימי**, המעצבת של העטיפה המרגשת שהתחברה כמו כפפה לעטיפה של הספר הקודם שלי.

שותפים לדרך ואנשי השראה

לחברים היקרים צביקה ודגנית לוי, שון בלוק ויקי גלעדי, שעוזרים לי להכניס כסף לסטודיו הכתיבה שלי על ידי ניהול מירב הכנסתי מהשקעות מעבר לים, וגם על ידי מתן פידבק על הכתיבה והרעיונות שלי. לרון ממושב צור משה, שעורר בי השראה מספר פעמים להפיץ זרעים וצמחים. הוא הוכחה לכמה פשוטה נתינה. מעשים קטנים יכולים לחולל שינוי עצום. כמה פעמים נתן לי זרעים ומזה מתפתחת תנועת המשתלות החברתיות ורשת בנק הזרעים שכתוב עליהם בהרחבה בפרקים הקודמים, **לדוד לוין** שקרא והגיב בסבלנות ופרגון. **ליולי שפירא** על מפגשים מעוררי השראה בבריכה. **לרובי, הספר שלי**, שתמיד מקשיב ומדייק אותי. **לגל סדן**, חברי הטוב מהר חלוץ שלא מפסיק להפעים אותי

בנתינה האינסופית שלו. **לאנג'י המקסימה** שחיה באיטליה ועודדה אותי לכתוב כמה שיותר כשערכה את המגזין של עמותת ונטעת ושל אזרחי תנועת עיר יער, **לנטלי שוחט**, שכולי תקווה שתעזור לי לערוך את הספר כך ששיגי את מטרותיו יותר בקלות, כי ברגע שהוא יוצא לאור הוא יוצא מהשליטה שלי. **לתום**, שריגש אותי במיזמים שהוא עושה ברחובות ועם בני נוער בתל אביב. **לליהיא רפאלוב** על עבודתה עם בני נוער. **ליפה** על עבודתה עם ילדים בבתי הספר גורדון ובן גוריון. **ליונתן גת-מור**, שלימד אותי על פרויקט ונוס ועזר לי לגבש תפיסת עולם אחרת, המשלבת טכנולוגיה ומדעי חברה ופשוטה יותר ליישום בישראל. **ליעקב ההנדימן הנהדר שלי**, שאהב את הרעיונות שלי ועודד אותי לכתוב. **לדורון המוסכניק**, שתמיד שם כדי להקשיב ולעורר השראה על ידי כיווני חשיבה אחרים. **לעדי כהן (עדול)**, שלקח אותי לסיור אקולוגי בגדרה ועזר לי לקבל עוד כיווני חשיבה והשראה. **לדיתי מאבן יהודה** שפגשתי בקורס הליקוט ועזרה לי לחדד את ההשראה. **לענת ליברמן**, מלכת פרחי הבר של בנימינה. **לעדה מן המשתלה** במעגן מיכאל.

קהילות ותורמים נוספים

לחברי קהילת הגינות הקהילתיות בגבעתיים. לעמותת "ונטעת", במיוחד לחגי, אביב, דוריאל, נעמי, ריבי, זהבית, יניב, חיה, נמרוד, מיכאל, יגאל קלוג, עופר בינדל איש האלונים מעורר ההשראה, אלון איש ההרכבות, אביבית ברקוביץ', ג'אדיר האני, שהקימה מרכז מדהים בנגב לנערות, לרן קוניק ראש עיריית גבעתיים שפגש אותי כבר מספר פעמים ושמע את רעיונותי, עודד אותי להשמיע אותן יותר, ונתן השראה לדייק את הכתיבה, ולעוד המון אנשים שפגשתי במהלך הדרך, שמעו את

דעותיי, הגיבו אליהן ועזרו לי לגבש תפיסת עולם שאני חושב שאפילו אם רק חלק קטן ממנה ייושם בשנים הבאות עלינו לטובה – דיינו.

ברור לי שיש פה רעיונות שיעוררו ודאי התנגדות כזו או אחרת, אבל אני באמת מאמין שכתבתי הכול מתוך השקפת עולם שמנסה לראות עתיד טוב ושפוי למדינה, והכל נכתב מעומק ליבי, שמרגיש שלם.

במקור תכננתי אחרי הספר השני לכתוב ספר שלישי על העולם. בנסיעה ליוון ואוסטריה ביולי האחרון הבנתי שאני הולך לעשות משהו יותר נועז מזה. במקום לכתוב ספר שלישי על העולם, אני רוצה לתרגם את הספר השני לאנגלית, ואז לנסוע לירידי ספרים ברחבי העולם ולמצוא כותבים בשפה המקומית שיהיו שותפי כתיבה שלי ויכתבו ספר ספציפי למדינה שלהם על בסיס הספר השני שלי, שממילא חלקים נרחבים ממנו רלוונטים לכל העולם ויש חלקים ספציפיים שיכולים לתת השראה לכותב מקומי שיכתוב בשפה שלו ובתרבות שלו תוכנית למדינה שלו עם הבעיות והמורכבות הספציפית שלה. לפיכך אני כולל בחלק הזה כמה נספחים שיכולים לחזק את הספר השני וגם להוות השראה לכותבים מקומיים שיעזרו לי ליצור גרסאות מקומיות של הספר השני ומותאמות למדינה שלהם כמו שיש מדריכי טיולים לכל מדינה. לא מכיר פרוייקט כזה, אבל הגיע הזמן לצלול ולנסות. אז הנה הנספחים:

נספח 1 - מוזיאון מדינת החלומות: ישראל 2.0 – זורעים את העתיד בחוויה

כדי להפוך את חזון "להתחיל מאפס" למציאות מוחשית, אנו מציעים להקים את מוזיאון מדינת החלומות – ישראל 2.0. זהו לא רק מוזיאון, אלא מרכז חוויתי ותערוכת קבע שתמחיש את כלל רעיונות הספר, ותיקח את המבקרים למסע אופטימי אל עתיד ישראל. המוזיאון יכלול:

- **מרחבי טבע משוקמים:** המחשה של עצים, מפלים, נהרות שוצפים ושמורות טבע כפי שיהיו בישראל החדשה.
- **תשתיות מהפכניות:** מודלים וסימולציות של רכבות מהירות, כביש 8, ועורקי תחבורה ירוקים.
- **קהילות וסביבה ירוקה:** הצגת יערות מאכל, שבילים ירוקים מוארים, והמחשה של ההבדל הדרמטי בין שביל מוצל וירוק לשביל קיים נטול צל ובטון – שינוי קריטי לאיכות החיים.
- **דמוקרטיה, חברה וטכנולוגיה:** המחשה של תהליכי בחירה וקבלת החלטות דמוקרטיים בעזרת **חוכמת ההמונים ובינה מלאכותית**. המבקרים יוכלו אף להציע הצעות ייעול, שבעזרת הבינה המלאכותית וחוכמת ההמונים ייכנסו לחלק הדינמי של אתר הספר, שיתעדכן כל הזמן – בדומה למודל הדינמי של בניית הסגרדה פמיליה. נסקור יזמות חברתית מקומית **יוצאת דופן** לפי אזורים על המפה כולל סרטוני וידאו תיעודיים על יזמים אלו **השראה גלובלית ושותפויות:** נאזכר פארקים חוויתיים דומים בעולם (כמו הפארק ליד מיאמי), ונשקול להשיג מימון ועזרה מגורמים מובילים כמו חברת דיסני, איילון מאסק וחיים סבן בגלל הרקע העשיר שלו במדיה, בשיווק פאוור ריינג'רס והזיקה שלו למדינת ישראל ושלוו עולמי.
- **מוזיאון זה יהפוך למגדלור של תקווה, השראה וחדשנות, ויאפשר לכל אזרח – ישראלי ותייר – לדמיין ולחוות את הפוטנציאל העצום של "ישראל 2.0".**

נספח 2:

איך נקדם רעיונות ונהפוך אותם למעשים בלי להתיש את היזמים.

הכאב הכי גדול של יזם הוא חלום שנשאר במגירה. דודו טאסה אחד הזמרים האהובים עלי כותב עדיף כשלון מפואר מחלומות במגירה. אני מסכים איתו אבל הכשלונות גם מותירים צלקות ויזם שנכשל הרבה פעמים חווה כאב כל כך עז שסיכוי סביר שהוא לא יקום מהכשלון, יאסוף את הזנב מבין הרגליים יחזור להיות שכיר ויתחיל לדעוך את כל חלומותיו כבושים גורמים לכאב מודחק שגורם לדיכאון בסופו של דבר ולדעיכה. לצערי ראיתי לא מעט חולמים כאלו בימי חיי. אבא שלי היה אחד מהם, חברה טובה, מורן מור שריד, גם. לצערי נפטרה מסרטן רק לא מזמן. חולמת אמיתית עם רעיונות טובים אבל קושי עסקי להוציאם לפועל, יואב מאמפתי שהתאבד אחרי שהיה לו חלום גדול ולא הצליח לממש אותו ואכזב את המשקיעים. הפחד השני של יזם הוא שיקחו לו את הרעיון ומישהו אחר יישם, ואז הוא משקיע את מיטב מרצו ומשאביו בקניית זכויות יוצרים ופטנטים. הכלל בעיני של יזם מתחיל הוא להתעסק בתכלס ולא בזכויות. אם הוא לא ידבר על הרעיון, רוב הסיכון שהוא יוטמן במגירה. רעיונות יש כמו חול ובסוף אין מה לאכול. הכי חשוב מהכל זה המימוש. למי אכפת מי ירוויח מהרעיון. אומרים שהכבוד בורח ממי שרודף אחריו ומגיע למי שבורח ממנו. אז בדיוק בשביל זה חשבתי על הרעיון idealist. הרעיון הוא כזה. יזם שיש לו רעיון, יכתוב אותו בכמה מילים בפלטפורמה. מערכת של בינה מלאכותית בשילוב עם חוכמת ההמונים תעלה את הרעיונות השווים למעלה, לאתר יהיו רשומים בדמי מנוי לא גבוהים משקיעים, מהנדסים, אנשי שיווק, מנהלי מוצר, עורכי דין, רואי חשבון, כלכלנים, מעצבים וכו'. הרעיונות המוצלחים יצוּתו על ידי האתר לצוות טוב שיפתח את הרעיון לכדי מצגת למנהלים, מוצר, ותוכנית שיווק, וישיק את הפרוייקט. בעל הרעיון המקורי בלי לנקוף אצבע בלי שיש לו שליטה בלי שהוא צריך להתמודד עם הצורך לנהל בלי שיש לו את היכולת, ויהנה מזכויות יוצרים. אז אולי הוא יקבל בסוף רק 10% מהתמלוגים, אבל הרעיון יקרום עור וגידים בלי מעורבות שלו כלל, והוא

יוכל לעשות את מה שהוא טוב בו - להיות רעיונאי. להיות רעיוני בעידן של הבינה המלאכותית זה בדיוק מה שנזדקק לו. אין לבינה בינתיים את היכולות לראות בתוך יער המידע שהיא בעצמה יוצרת. רעיונאים יהיו אנשים בעלי יכולות מרובות ויכולת ליצור ניתוקים וחיבורים. תהיה להם חשיבה המצאתית יוצאת דופן, וזו תהיה הליבה של הסקייל אפ ניישן. כי ככל שהחברות גדלות היכולת להתייעל גדלה משמעותית. התייעלות בגוף גדול והתרעננות שלו שווה לרוב הרבה יותר מסטרטאפ חדש, ולכן באתר כזה יוכלו להשתמש גם חברות מסחריות גדולות והעובדים שלהם יוכלו להציע רעיונות והמנהלים יקבלו הצעות ליוזמות סדורות להתייעלות.

נספח 3:

רשימת רעיונות שאותם אשפוך בשמחה לבנק הרעיונות ברגע שמישהו ירים את הכפפה ויפתח אותו:

מוצרים:

1. בלנדר גזם
2. טפטפת אלחוטית נטפים
3. רחפן גשם ולחות עילית
4. רחפן קטפן
5. רחפן צבע, טיח ואיטום
6. רחפן ספקטרוניקס (גילוי וכיבוי שריפות)
7. גלגל עציצים מסתובב עם מנוע לקלוט שמש תוך התמודדות עם בעיות הצללה שקורות הרבה בעיר - מזכיר תחנת קמח של פעם. מנוע חשמלי שאפשר להרכיב לבד.

שירותים ותרבות:

1. אירועים משולבים בגינות קהילתיות / משתלות חברתיות
ובמוסדות שיקום ותרבות עירוניים ובכלל - מחברים מוזיקאים /
שחקנים / גננים / מגדלים / צעירים / מבוגרים / מיוחדים / עוד
יותר מיוחדים / מכל מיני צבעים - מגוון הרבעונים / מגוון
השבטים - עושים אירועים משותפים סביב חגים שהופכים אותם
למשותפים / קבלת שבת - המטרה של כולם חווית החיבור.
2. הנצחת סיפורי חיים משותפים באמצעות התלמידים / מגמות
התקשורת / שחקנים / זמרים / אמנים במימון משותף של העיריה
והקהילה - יצירת ספרים / פודקסטים באודיו ובידאו וכל אלו יועלו
לערוצי המדיה הקהילתיים.
3. דולת מחלה - מטפל אלטרנטיבי שמלווה חולים בבית חולים
בחירום ובהליך רפואי מתוכנן
4. שיר ליצירת מודעות למצב של מיאנמר
5. אלבום מוזיקלי צעירים וותיקים לכבוד 80 שנים למדינה
ולהעתיק את המודל לכבוד איקס שנים לאמריקה בודסטוק..
6. **שבע תחנות להקמת משתלה חברתית טיפולית מרפאת:**
את התחנות ניתן להפעיל בטור על ידי מדריך אחד או במקביל על
ידי מספר מדריכים:

א. זריעה
ב. ייחור במים וייחור באדמה - כולל עצים.
ג. ממחסור מדומה - לשפע חבוי - הפעלת הצינור החטוף - נתינה
חזרה לאדמה ולצמחים - מקלחת נעימה ליער.
ד. האדמה - קומפוסט, חיפוי קרקע, שלכת מבורכת של הצמחים
ושל האדם שמזינה את האדם ואת האדמה, חיבור לקרקע
(גראונדינג)
ה. הרמוניה - גינה בעציץ - פתאום קם אדם ומרגיש שהוא עם

ברקע או בגיטרה - יצירת עציץ בקבוצות עם מספר שתילים.
ו. עיבוד - הטמעה של התחנות הקודמות במדיטציה שקטה
בשילוב כיבוד פירות או שייק ירוק.
ז. עתיד - דמיון מודרך למחשבה מה אני הולך לעשות ברמה
האישית / הקהילתית עם המידע והחווייה הזו - מדיטציה וכתיבה
נובעת.

נספח 4:

**איך נשתמש בלימודי משחק כדי להקטין פחד במה, להתמודד טוב
יותר בביצה ולהשמיע את הרעיונות שלנו יותר**

כמו שכולנו למדנו לצלם בזכות האיפון ולאחרונה גם רבים המופנמים
הלומדים להשמיע את קולם בוידאו, כך כולנו נוכל ללמוד משחק.
לשחקנים יש מימיקה, דיקציה ועוד שמקלים עליהם להעביר מסרים באופן
מוצלח, היעזר בהם להעביר את המסרים עליהם אתה כותב ולמד מהם
שפת גוף, מימיקה ודיקציה. דבר עם אסף שגב על האם יש דרך ללמוד
משחק בלי ללמוד משחק בצורה מסודרת.

איך נשתמש בלימודי מוזיקה, גיטרה שירה במאה ה 21 כשיתפנה לנו כל
כך הרבה זמן כי המחירים ירדו ולכולם יהיה יכולת לאמץ אורח חיים של
100 ימי חופשה בשנה:

אני התחלתי לימודי מוזיקה מאוחר. בגיל 40. אני היום מנגן, שר, מלחין,
כותב מילים לשירים, משכתב מילים של שירים ועוד. כמוני כולם יכולים
ללמוד.. רק צריכים אורח חיים של 100 ימי חופשה בשנה, פרנסה טובה,
יוקר מחיה נמוך, הרבה רצון ומוטיבציה, והיכולת תגיע.

נספח 4 - בין שני ספרים ואיך מוציאים אותם לפועל בנחת בשיטת

עשה באפס מעשה והכל מעצמו יעשה:

איך מיישמים ספר כל כך עבה כרס מלא וגדוש ברעיונות וכל טוב.. אז ככה. במקור רציתי להגביל את הספר ל 100 עמודים אבל מהר מאוד הבנתי שאני גדוש מידי ועלי לפרוק את כל הזרעים והרעיונות שנבטו בי לכאן בלי לעצור בלי לסנן. ממילא הרבה לא יקראו עד כאן. הספר הזה נכתב קודם כל עבור עצמי. מן יומן מסע ולוח חזון אישי שאני משתף אותו בכל פרפר שרק ירצה לקחת חלק. ברור לי שעניי עירך קודמים ולכן הגינה שלי, הגוף שלי, הנשמה שלי חשובים יותר מהכל. אם אין לעץ אנרגיה הוא לא יכול לתת לימונים, ולכן עלי להתמקד בסביבה הקרובה אלי ולדאוג להרמוניה איתה ולעשיה מיטיבה קודם כל בגינה הקטנה שקרובה אלי, ולאט לאט להרחיב טבעות לעץ, לזכור כל הזמן שיש לי פסלים של צב וחילזון במספר מקומות נרחבים בגינה ובסטודיו שלי, לעשות הכל בטפטפת - יישום איטי וייני עם הזנה מתמדת של האדמה הפנימית, כמו אלון שמעדיף להעמיק בשורשים על פני צמיחת הפסיפלורה ולכן גם ביישום הספר, ננקוט בגישת הטבעות, עץ משקיע קודם כל בשורשים שלו, ולכן נשתדל להוסיף את החופשות של 100 ימי חופשה בשנה כל השנה תוך כדי שאנחנו שומרים על איזון ועל שלכת כשצריך - עדיף לנסוע לטייל כשהשורשים מטופחים היטב ולא לברוח לחופשה אחרי שהגזמנו, כי אז החזרה תהיה קשה, עלינו לזכור את חוכמת הטאו - חיזקת את עצמותיהם בהקשר של חיבור לאדמה גידול אוכל ותזונה בריאה ♻️ כמו שאני מחזיר דשן נוזלי מהשייקים לאדמה, אני מפזר את השפע (שייקים, פירות, אוכל, זרעים, שתילים, ספרים) קודם כל לשכנים ולקהילה המקומית, על פי עניי עירך קודמים ואני העני הראשי בהצגה ועלי לזכור זאת כל הזמן 🦋😊

נספח 5 - מהפיכה בתחבורה האוירית ובתיירות העולמית:

פרק: חזון התחבורה האווירית – חשמלית, אוטונומית וחכמה

מבוא

התחבורה האווירית, שעד כה הייתה אחד ממקורות הזיהום הגדולים בעולם, עומדת בפני מהפכה. מעבר לטיסות חשמליות, לוגיסטיקה אוטונומית ובקרה חכמה ישנו את פני הענף ותשפיע על האופן שבו אנו נעים בין ערים ומדינות. בחזון זה, הטיסה תהפוך לזולה, מהירה, ירוקה ונגישה לכולם וכל תהליכי הבידוק וטרם הטיסה צריכים לעבור מהפיכה גדולה שתהיה כרוכה בהפחת הצורך בבני אדם בתוך התהליך וקיצור משמעותי של הזמן הנחוץ כדי לבצע אותם.

1. מטוסים חשמליים – מעבר לקיימות

הפחתת פליטות פחמן ב-90% ומעלה, עם מערכות הנעה שקטות ויעילות. טיסות קצרות (עד 1,000 ק"מ) יהפכו למיינסטרים, עם מטוסים שקטים ומהירים. זמינות מטוסים חדשים עם טווח של מאות קילומטרים כבר בסוף העשור הקרוב.

2. אוטומציה ולוגיסטיקה חכמה בשדות התעופה

כמו בשדה בסינגפור, העלייה למטוס תהיה ללא מגע אנושי: זיהוי פנים, סריקות ביומטריות, ומעבר מהיר ללא תורים. רובוטים שינהלו את המזוודות והלוגיסטיקה, כך שהמטוס יתמלא וייצא בזמן מדויק. שדות תעופה כמו סינגפור Changi מהווים דוגמה לתשתית חכמה שמאפשרת תנועה ללא תקלות.

3. חוויית נוסע חדשה – מהירה, פשוטה ונגישה

כניסה לשדה התעופה תתבצע באמצעות סריקות אוטומטיות בלבד, ללא צורך בדרכונים או בדיקות מיותרות. מושבים שמורים מראש, חיבור רציף

לרשת ולמערכות מידע אישיות. ביטול הצורך בשירותי דיילות – כל המידע והעזרה יינתנו בזמן אמת באמצעות אפליקציות ו-AI.

אני פה רוצה לשתף בחוויה אישית. בשנים 2018-2019 ביקרתי פעמיים במדינה מיאנמאר, שהיתה אז והיום אחרי ההפיכה הצבאית עוד יותר מדינת עולם שלישי מובהקת. אם זאת לא יכולתי שלא להתמוגג ממהירות הטיסה. מרגע היציאה ממלון בעיר אחת ועד הגעה למלון בעיר אחרת לקח לנו פחות משעתיים כולל הבידוק והטיסה. זה צריך להיות הסטנדרט. כיום אם אני טס לאי יווני והטיסה נמשכת שעה וחצי עד שעתיים והבידוק וכל ההמתנות בשדה לוקחים לי שלוש שעות, אז צריך לשנות קודם כל את החלק הזה ולפשט אותו מאוד ולהשתמש בטכנולוגיות במקום אנשים. כן אני יודע יעלה פה השיקול הבטחוני אבל אני משוכנע שניתן באמצעים טכנולוגיים לייעל מאוד את התהליך הזה ואפילו להגדיל את הבטיחות. אני מאמין שכמו שתחבורה אוטונומית תקטין תאונות כי האדם הוא הגורם לרוב תאונות הדרכים, כך שימוש בטכנולוגיה בשדות תעופה תגביר ביטחון ותקצר דרמטית את משך התהליכים בשדה וגם תוזיל מאוד את העלות של קניית אוכל ומשקאות בשדה התעופה כי לא יהיה צורך לממן אלפי עובדים. יש הרבה שדות בעולם שיש בהם עשרות אלפי עובדים. רובם נראים לי תמיד בכל הטיסות שלי מבואסים מהחיים, ואני בטוח שהאנושות יכולה למצוא להם עבודות נעימות בהרבה שבהן לא יצטרכו לראות את כל הנוסעים חולפים על פניהם בדרך לחופשה כשהם עובדים 6 ימים בשבוע במשמרות משמעממות וחסרות עניין.

4. ההשפעה על החברה והכלכלה

זמינות תחבורה אווירית במחיר נמוך תאפשר טיולים רבים יותר, עבודה מרחוק, ופתיחת שווקים חדשים. התייעלות תפעולית תוביל לירידה

בעלויות ולהגדלת הרווחים, עם שיפור מתמיד בנגישות. מעבר לתחבורה אווירית ירוקה יחזק את עמידות העולם לשינויי אקלים.

5. המודל העסקי העתידי – מנויים ושירותים משולבים

מנויים חודשיים או שנתיים שיכללו טרולי, מושב, ביטוח ושירותי עדיפות. שילוב שירותים משלימים כחלק מחבילת הנסיעה, עם גמישות ופתרונות מותאמים אישית. שיתוף פעולה עם רשויות תחבורה עירוניות ופרטיות ליצירת רשת תחבורה משולבת.

6. ההשפעות החברתיות של האוטומציה והמעבר לירוק – אבטלה ויוקר מחיה

השפעה על שוק העבודה

פיטורים והקטנת הצורך בעובדים: כניסת מטוסים אוטונומיים, מערכות ביומטריות ולוגיסטיקה רובוטית תקטין משמעותית את הצורך בטייסים, דיילים, עובדי נמל תעופה ושירותים נלווים. משרות בשירותים ותחזוקה ימשיכו להתקיים, אך במספרים קטנים יותר. העובדים הפוגעים ביותר יהיו בעלי מיומנויות טכניות נמוכות ופחות השכלה. יהיה קושי פה בהתמודדות עם יוקר המחיה למפוטרים. אובדן הכנסה פתאומי מוביל לקשיים כלכליים, במיוחד במימון דיור, חינוך ובריאות. הלחץ על מערכות הרווחה גדל, ויש צורך בתמיכה רחבה כמו קצבאות אבטלה מוגדלות והכשרות מקצועיות. ידרשו הכשרה מחדש (Reskilling): קורסים טכנולוגיים לשדרוג מיומנויות לענפי תחבורה חכמה וטכנולוגיה ירוקה. שימוש בהכנסה בסיסית אוניברסלית (UBI): תמיכה כלכלית שוטפת להפחתת הלחצים הכלכליים במעבר לשוק עבודה משתנה. יצירת מקומות עבודה חדשים: פיתוח תעשיות ירוקות, תחזוקה וניהול מערכות

רובוטיות ותיירות ירוקה. שיתוף פעולה ממשלתי-פרטי: הקמת קרנות סיוע, הכשרות והכוונה לעובדים.

סיכום

העתיד של התחבורה האווירית נמצא מעבר לפינה: שילוב של טכנולוגיה ירוקה, אוטומציה ולוגיסטיקה חכמה יאפשר לנו לנוע בקלות, במהירות ובאחריות סביבתית.

עם מענה חברתי-כלכלי כולל, הכולל הכשרות מחדש, תמיכה במפוטרים, והתייעלות ציבורית, נוכל להבטיח עתיד שוויוני וטוב יותר לכולם.

נספח 6 - למה עובדים זרים יקחו חלק משמעותי בשינוי העולם.

יש לי חבר טוב. הכי טוב. הוא מבורמה וגר בדובאי. הוא הגיע לשם בעידוד שלי. ב 2024 בנסיעת בר מצוה של הבן שלי בתאילנד עברתי אצלו והתאכזבתי לגלות את התנאים שבהם הוא חי. כוך של 2 מטרים מרובעים, בקושי חוסך כסף וקושי של המעסיקים שלו לפרגן לו ולחבריו בשכר הגון. אני מכיר את זה גם מישראל ואת הכעס של האוכלוסיה המקומית על הזרים, אבל המציאות היא שככל שהאנושות הופכת ליותר בורגנית אז יותר ויותר אנשים בזים לסוגים מסויימים של עבודות, והמשפט כל עבודה מכבדת את בעליה הופך לסיסמה יותר מלמציאות, וכך מצאתי את עצמי בוינה, ומרגיש איך כל הכלכלה של העיר נסחבת על גבם של העובדים הזרים, ושמחתי לעצמי. הרגשתי מן ידיעה פנימית חזקה שבסוף העובדים הללו הם אלו שיקחו חלק גדול במהפכה. בספר המיליונרים מהדלת ממול.. מדבר הסופר על איך דוקא משברים שגרמו לגלי הגירה הובילו ליצירת דור של יזמים רעבים. אלו לדעתי אם ישולבו נכון באוכלוסיה המקומית יצליחו לגרום לה להחלים מהמחלות שלה כמו האיסלם הגואה באירופה ועשויים למנוע חזרה של גלי לאומנות

על ידי יצירת קהילות משגשגות שיאזנו אוכלוסיה מקומית עייפה שזקוקה לריענון וגמישות כאויר לנשימה.. אם זאת יש לשים דגש על מיזוג גלויות אצל המהגרים כי הם מאבדים את העוצמה של הגיוון התרבותי ולהתקבץ להם לפי קהילות מוצא במקום להתערבב וליצור קולאז' אמפתי של אנשים - אזורים כמו ציינה טאון, ליטל איטלי, אזור של סרבים בוינה.. כל לאום מתנקז לאיזור שלו בגלל הצמדות לשפה ולתרבות כשהפוטנציאל טמון במיזוג גלויות והפריה בין תרבויות ואז נקבל חברה עשירה ומאושרת יותר שתפרה את האוכלוסיה הותיקה הבורגנית ותרענן אותה.

אני הולך לעשות ניסוי חברתי מעניין בעזרת החבר הבורמזי שלי ואולי אף נספיק להוסיף משהו לנספח הזה מבחינת תוצאות.